

METHODIKA

ŽENSKÝCH PRACÍ RUČNÍCH

PRO

PĚTITŘÍDNÍ OBECNÉ A TŘÍTŘÍDNÍ ŠKOLY
MĚŠŤANSKÉ.

Sepsala :

ANNA SRBOVÁ-LUŽICKÁ,

————— za přispění některých učitelek, —————

v první řadě

MARIE HEINITZOVÉ-HOLUBOVÉ.

Druhé vydání.

NA ZÁKLADĚ PRVÉHO VYDÁNÍ OPRAVENÉ A DŮKLADNĚ PROHLÉDNUTÉ.

V PRAZE.

NAKLADATELÉ: HÖFER A KLOUČEK.

1910.

Veškerá práva se vyhrazují.

Tiskem Karla Bellmanna v Praze.

O B S A H.

PŘEDMLUVA	Strana
ÚVOD	1
I. Účel vyučování ženským pracem ručním ve škole	3
II. Co žádá se na učitelce ženským pracem ručním	4
III. K čemu hleděti a jak si vésti má učitelka při vyučování ženským pracem ručním	11
1. Kázeň	11
2. Samostatnost práce	13
3. Postupnost práce	14
4. Povzbuzení ku práci	15
5. Názorné vyučování	16
6. Přednášky a kreslení na tabuli	16
7. Opravování chyb a párání práce	18
8. Návod k čistotnosti	20
9. Péče o zdraví dítek	22
a) Sedění dívek v lavicích školních	22
b) Nazírání do práce	23
c) Pohybování a čistý vzduch	24
d) Jídla ve škole	24
e) Náčiní nebudiž do úst dáváno	25
10. Vychovatelský takt	25
a) Vychování charakteru	26
b) Cit náboženský a vlastenecký	26
c) Jemnocit	26
d) Ctižádost	27
e) Pravdomluvnost	28
f) Cit pro krásno	28
g) Zvykání povinnosti	29
h) Cvičení z paměti	29
Podmínky zduaru vyučování	31
1. Stejnost prací	31
2. Jednotnost metody vyučovací	32
3. Roztřídění hodin vyučovacích	36
4. Rozvrh učiva	36
Učebná osnova pro pětiletou i šestiletou obecnou a tříletou měšťanskou školu	38
I. třída	38
II. „	38
III. „	39
IV. „	40

V. třída	40
VI. " (I. třída školy měšťanské)	41
VII. " (II. třída školy měšťanské)	42
VIII. " (III. třída školy měšťanské)	43
Rozvrh prací mimořádných	44
Podrobná osnova zpracovaná dle učebné osnovy pro vyučování ženským ručním pracem na obecných a měšťanských školách dívčích v Praze	46
III. třída školy obecné	46
IV. " " "	46
V. " " "	47
I. " " měšťanské	47
II. " " "	48
III. " " "	49
Poučení k podrobné osnově	49
5. Stejnost materialu	55
6. Učebné pomůcky	56
Vzorníky školní	61
1. Ženská punčocha	61
2. Pruh vzorů háčkových	62
3. Tři snadné hvězdy háčkové	66
4. Šest vzorných krajetek háčkových	66
5. Karkulka háčková	66
6. Pruh vzorů pletených hustých	67
7. Pruh vzorů pletených mřížkových	68
8. Pletený kabátek dětský	73
9. Tabulka cvičebná pro steh křížkový	73
10. Pruh šicí	74
11. Pruh vyšivacích stehů vyšívání čárkovitého	75
12. Cvičebná tabulka pro záplatování	77
13. Tabulky cvičné pro látání	77
14. Začátky síťování i měřické tvary síťované	78
15. Pruh vzorů pro vyšívání vlnou na kanavě	78
16. Tabulka stehů výplňových	81
17. Nákrety prádelných kusů	82
18. Hotové předměty	83
V y u č o v á n í	85
ÚVOD	87
První třída	88
Jak si má učitelka vésti při první hodině	91
Druhá hodina	93
Třetí a další hodiny	93
1. Navinování bavlny	93
2. Držení jehlic	95
3. Tvoření ok	98
4. Oko obrácené	103
5. Pletení punčochy	105
Druhá třída	111
A) Pokračování v pletení	111
1. Začínání	112
2. Ujímání	116

	Strana
3. Vroubky a řetízek	117
4. Zavírání paty	120
5. Sbirání ok řetízkových	120
Na které chyby v pletení nutno dbáti	121
Druhá punčocha	122
B) Začátky háčkování	123
a) Cvičení krátkých sloupků	126
b) Dlouhé sloupky	128
Popis zoubků kolem čtverce	129
Některé otázky při háčkování kr. a dl. sloupků	130
Třetí třída	131
1. Punčocha	132
2. Háčkování	142
Čtvrtá třída	143
Pruh háčkových vzorů	143
Dírka čtvercová	132
Některé otázky k vyučování III. a IV. třídy	148
Předprava	150
Vyučování	150
Pruh vzorů hustých	152
Cvičení v pletení vzorovém	155
Pátá třída	160
Karkulka háčkováná	160
Hvězda	160
Pruh vzorů mřížkových	161
Cvičení mřížkových vzorů	162
Kabátek dětský	164
Přípletení nitě	166
Žínka	166
Cvičení stehu křížkového	168
1. Odpočítávání nití	168
2. Náprstek na prst dáti	169
3. Jehlu v ruce držeti	169
4. Do jehly nit navlékati	169
5. Učení stehům	169
Abeceda	174
Steh mechický	175
Třepení	175
Pruh šicí	177
1. Poučení o jehle	177
2. O niti	178
3. Zopakuje se držení jehly	178
4. Stručný výklad o látce	178
5. Poučení o krajích	178
6. O střihání a trhání látky	179
7. O míře	179
8. O stezích a švech	180
9. Cvičení na pruhu	180
I. Stehy spojovací	183
II. Spojovací šev	184
III. Stehy a švy lemující	185

	Strana
IV. Stehy ozdobující	189
V. Lemování pruhu	191

Šestá třída I. třída školy měšťanské 193

I. Dvouklínová ženská košile	195
II. Znamkování	197
III. Záplatování	198
IV. Stehy začáteční pro vyšívání v bílém	199
1. Steh smyčkový	201
2. Steh obšivací	202
3. Stonkový kosý	202
4. Perlový obšivaný a šňůrkový	202
5—6. Tamburový a týž obšivaný	202
7. Steh kosticový	203
8. Steh ruský	203
9. Steh vinutý	204
10. Jednoduché dírky střídavé	204
11. Dírky souvislé jednoduché	204
12. Dírky vypouklé	204
13. Jednoduchý ornament stehem smyčkovým	205
14. Vyšívání čára stehem kolmým	205
15. Vyšívání čára stehem šikmým	205
16. Cvičení stehu stonkového	205
17. Jednoduchý vzor provedený pouhým vyšíváním	206
18. Zoubky	206
V. Sítování	206

Sedmá třída II. třída školy měšťanské 208

I. Jednoklínové košile ženské	208
II. Jméno vyšívání	209
III. Látání punčoch	210
IV. Podplétání punčoch	210
V. Stříhy	210
VI. Tabulka stehů vyplňovacích	212

Osmá třída III. třída školy měšťanské 212

I. Košile ženská se sedlem vyšívaným	214
II. Mužská košile	215
III. Vyšívání v bílém	217
IV. Stehy pro vlnu na kanavě	218
V. Látání na prádelném kuse	219
VI. Stříhy	221
VII. Pestré vyšívání	221
VIII. Mimořádné práce	223
Steh gobelínový kolmý	223
Ukončení	223
Skráceniny slov	225
Pokyn pro zařízení pracoven	226
Pokyny pro rozdávání prací	227
O dávání prací domů	227
Pravidla	228
Doslov	229

Předmluva k prvnímu vydání.

Soustavné, postupné vyučování ženským pracem ručním na školách jest nezbytnou podmínkou rozkvětu této důležité a potřebné nauky dívčí, a vroucím přáním všech, již pro ženské práce ruční mají vřelý interes, anebo jich pěstují.

Nelze nám tudíž ukončiti „Školu ženských prací ručních“, aniž bychom podaly rozboru methodického ve vychování průmyslném na školách.

V první řadě vede nás ku práci nutnost a naléhavý požadavek doby: upravit vyučování ženským pracím ručním, by vyhovělo i časové potřebě, i počtu hodin mu vyměřených, i osnovám schváleným, i stářím dívek a rozumové schopnosti jejich, totiž žádoucí jednotnosti na školách.

V druhé řadě obrácen jest zřetel náš k silám učitelským, navzájem mladým začátečnicím, kterým podati chceme pokynů, kterak při vyučování vésti si mají. Avšak i zkušeným, v činnosti již osvědčeným učitelkám má býti průvodčím a rádcem v činnosti jejich.

Nechceme tím snad říci, že osobujeme si zde jakoukoliv autoritu ve věci této tak důležité, věduce, že jest v řadách učitelek více těch, jež ze zkušenosti zřídely přebohatých čerpati by mohly a sepsati dílo podobné na základě mnohaleté činnosti a studií pilných. Proto také pravíme, že dáváme zde pouze pokynův, zůstávajíce všem, jež práci naši probíráti a posuzovati budou, by na základě toho dobrého, jež snesly jsme v dílo naše, podaly školství našemu methodiku, která by slučovala v sobě všestranné a ohromné požadavky doby.

Netajíme se tím, že jest to úloha velice nesnadná a že by k tomu bylo třeba nitě Ariadny, vyváznouti šťastně a bezpečně z bludiště, v němž nyní opět octlo se vyučování ženským pracem ručním, vybědnuvší z chaosu původního na světlo.

Všem, jež pracovaly v tomto odvětví nauky dívčí na školách za posledního desetiletí, a jež sledovaly s účastí průběh znovuzrození ženských prací ručních na školách, doznají s námi, že rozvoj, postup, ano krátké tyto dějiny jejich jsou velmi zajímavou a poučnou studií.

Nauka průmyslná byla v roce 1870 na školách úplně skleslá, popelka to v prach zašlápnutá, živořící z milosti těch kterých rozumných matek, které uznaly, že by dívka přece jen měla trochu šití a plésti, by s počítáním, čtením a psaním, těmito třemi běžně za nutné uznanými vědomostmi, doplnila vzdělání své.

Chudina uspořila si této práce a raději těkala po ulicích pražských, žebrajíc, nebo řetkvičky a podobné trety prodávajíc.

Proto také zmocnila se beznadějnost těch, jež přišly do škol, by přinesly zelenou haluzku ubohé popelce, uzřevše úplný chaos ve vyučování, v němž nebylo paprsku nauky, kde jen vládla libovůle.

Kdo znal, v jakém stavu byly ženské práce ruční na školách v roce 1870, a vejde za našich dob do školy, dojistá nezdrží se radostného úžasu nad pokrokem nynějším, jako tehdy nemohl zadržeti slz nad skleslostí důležité této nauky ženské.

Kdo však sledoval rozvoj ženských prací ručních na školách od začátku, činně se účastniv v díle tom, kdo krok za krokem vedl z bludiště a z chaosu nauku postrkovanou ku světlu, kdo viděl, kterak ideje se tvořily, staré přetvořovalo, nové vystupovalo, kdo klidně, soudně a nestranně sledoval zápas všech stran, i těch, již nauku zašlápnutou nejraději by byli ze škol vyhostili, i těch, již jí snad vyšší místo vykázati chtěli, než jí patřilo, dozná, že to nebyl pouze zápas za jehlici plétací a šicí, ale zápas za skrytou ideu ženského vychování a ženské otázky ve školství celém.

Za zápasnicemi pro zvelebení ženských prací ručních na školách vešla bezprostředně do školy žena vyučující. Předati veškeré vyučování a vychování dívek učitelkám, bylo heslem doby, a zavedení dozoru ženského na vyučování industrialní, následovalo prvních počátků nového obratu ve školství dívčím.

Uplynulo nyní patnácte roků od té chvíle, kdy ženské práce ruční dobyly si práva býti ve vyučování obligátním předmětem.

Jakých změn doznalo vyučování ženským pracem ručním na školách za těch patnácte roků?! Jsme-li na výši?! Je-li to, co zavedeno až posud, to pravé, dobré a na delší dobu dostatečné?!

Zíráme-li okem soudným a nestranně ku věci, shledáme, že nauka ženským pracem ručním octla se za našich dnů opět v novém

období svém, i že opětne začíná zmatek do jisté míry ovládati pole ve vyučování. Pojmy začínají se másti, četných proroků povstává, různých náhledů se tvoří, a mnoho dobrého se boří.

Snad se to poslední zdání bude nepravdivým tvrzením, a tak mnohá z učitelek asi dojista přesvědčena jest, že jediné to jest ono pravé, dobré jádro, které nyní vylouplo se, a že bude nejlépe, zahodíme-li tu starou slupku.

Přese všechen postup a pokrok, který znamenáme dnešního dne v nauce ženským pracem ručním, nelze však zameziti, aby ten, který s upřímným srdcem lne k tomuto odboru dívčího vychování, neviděl, že se slupkou hrozí nebezpečí i jádru, které by snadno buď s ní, buď ve zmatku na místě jejím vyhoditi se mohlo.

Všechno na světě obnovuje se a osvěžuje. Tak i toho žádá si každá instituce, každé zařízení, a proto, aby člověk uvyklý změnám ve přírodě nezavrhl dobrého, ošacují se myšlenky staré, pravdy odvěké, zařízení obvyklá novými šaty, by osvěžila se snaha, činnost a rozplamenil vznět lidského ducha opět poznovu pro to, co ve starém rouše nevyhovuje již požadavkům a vkusu doby.

V takovém asi postavení nalézají se za našich dnů ženské práce ruční ve vyučování školním. Patnácte roků trvá jejich uznání, vřadění v povinné předměty školní, čas, ve kterémž postupně již doznaly malých přeměn; nyní jde o to, by uznání jejich na školách dostalo též přiměřené roucho nové doby.

Projdeme starou dobu jejich živení na školách, jakož i sledovati chceme jejich rozvoj od začátku důstojného jich zavedení v nauky školní za předmět povinný.

Nejprve byl to směs všeho, nazvíce nesmyslných titěrek, duchamorných prací, vůbec doba záplavy perličkové, se kterou přihnal se i v život společenský nevкус. Potřebnému nevyučovalo se, a čemu vyučovalo se, bylo zbytečné, ano více než zbytečné, bylo zálibné a také samo sebou zavinilo úpadek ve vyučování ženským pracem ručním. Znak této doby byla titěrnost. Nebylo systému v celém vyučování, a nade vším vládla tma.

Ze tmy ku světlu bral se směr vyučovací později, a jakoby napravití chtěla doba staré viny a chyby, zavládlo na školách heslo užitečnost.

Pracováno v zimničním chvatu téměř o překot, až horlivá snaha po nápravě uvedla školní nauku na stupeň výroby. Nešlo o to, jak se pracuje, netázáno, rozumí-li dívka také všemu, čemu se učila, ale

počítáno jen množství vyrobených prací. Tato výroba byla z části na úkor vyučování a promyšlenému směru, ale zase měla naproti tomu to dobré do sebe, že ve množství prací vyrobených snáze poznati se mohly vady i pozoruhodné stránky vyučování ženským pracím ručním. Tak mnohá otázka vytríbila se v tomto čase, tak mnoho poznalo, a ještě více prozkoumalo, zlepšilo a přeměnilo se v nauce průmyslného vyučování, že k oné době vždy s uspokojením patřiti můžeme.

Přirozeně nastal postupem času opět obrat ku směru ušlechtlejšímu, a výroba začínala ustupovati nauce. Zavládl směr učebný, vychovatelský ve vyučování ženským pracem ručním a heslo bylo co možná nejvhodnější soustavnost.

Nyní volá se po jednotnosti, po určitosti a všechny, jež snaží se, by rozvoj nauky průmyslné zdokonalil se, přemýšlí, kterak této jednotnosti dosíci lze. Jedny volají, že nauka povznes se tím, když zavedeno bude vyučování sborové, jiné opět jednotnému přednost dávají. Ti pak, již klidně a s láskou k věci o tom přemítají, doznávají, že nauka ženských prací ručních na školách ještě mnohého postrádá, a že cíl, kamž spějeme, posud vzdálen jest době naší.

Vyučování průmyslné na školách musí zabočiti v jiné ušlechtlejší dráhy a důstojnosti školy přiměřenější. Nestačí, by výroba zamezila se, která ubírá nauce vážnosti, jejímu rozvoji brání, a které zavrhuje každý moudrý paedagog; dlužno a nutno, aby zavládl při vyučování také směr paedagogicko-didaktický, aby myšlenka oživena prací je ozářila, aby motivy krásna platily tak ve škole, jako důvody užitečnosti, aby dívky učily se práci rozuměti, nejen jí výkonně prováděti, aby slovo práci oživilo, a theorie s praxí slučovala se vhodně a rozumně.

Překážela by arci taková theorie praktickému cvičení, která by přesahovala obor dětské působivosti; a škodilo by naopak takové cvičení praktické, které by zaujalo veškerý čas a veškeré schopnosti žákyň, aniž by jim dalo v náhradu pochopení věci.

K vyučování ručním pracím potřebí jest jisté zručnosti technické a jistého stupně rozumu. K oběma sluší zřetel obracet při vyučování jim, a nejlepší dle našeho soudu bude methodika, jež podá nejlepší návod, kterak by se obě tyto schopnosti stejnoměrně cvičily.

Nesmíme však tajiti se tím, že i nejvýtečnější methodika, psaná s pravým věci poznáním a pochopena i prováděna znamenitými silami učitelskými, nemůže zabrániti, do jisté míry aspoň, možnému klesání nauky ve školách.

Rozkvětu ženských prací ručních ve vyučování školním docílíme jediné láskou k věci a poznáním významu a důležitosti, jaké mají ženské práce ruční ve škole i v životě ženském a rodinném. Nade vším pak musí vládnouti duch sjednocenosti a svornosti, nebo jen ve srozumění a ve shodě jest síla i zdar.

Veškerý prospěch ve vyučování ženským pracem ručním i rozkvět jejich na školách jest v rukou osvěcených učitelek, kterým připadá velká úloha, by chránily této ryze ženské nauky, by ji povznášely a přiváděly k stupni dokonalosti žádoucí.

Kéž by učitelky jako v naukách literních tak i v nauce industrialní povinností tohoto odvětví školního vesměs dobře rozuměly a přilnuly k vyučování tomu s duší, jako k části života ryze ženského!

I zde platí slova slavného Komenského, jimiž začíná své Informatorium školy mateřské.

„Povinností vašim a šťastnému jich konání poučiti vás chtěje, ó nejmilejší! za nevyhnutelně potřebné soudím napřed ukázati:

I. Jak veliké a drahé vám klénoty Bůh svěřil, kterýmkoli dívky k opatrování svěřil.

II. Nač je svěřil, k čemu je vésti máte.

III. Jak naprosto bez vedení a cvičení mládež býti nemůž . . .“

Ano, ženská mládež naprosto bez vedení ku práci a cvičení v zručnosti rukou, kterážto cvičenost jest základem budoucí hospodárnosti ženiny, býti nemůže!

To na zřeteli majíce, a v duši i v mysli tímto proniknuty jsouce, nemohou učitelky nikdy zblouditi, neboť jdou k cíli pevně, určitě za zářící jim hvězdou svaté povinnosti!

Kéž by práce naše s tou byla přijata láskou a přízní, s jakovou my jsme o ní pracovaly! Pak dojistá vzešel by z toho prospěch jak nauce, tak i dívkám!

Veškeré vady, nedostatky s radostí opravíme i doplníme při druhém vydání a prosíme všech znalkyň oboru toho, by nám laskavě podaly vysvětlivky a opravy.

Proklestí-li si tato methodika cestu v širší kruhy, a přijata-li bude s vlídností a přízní, podáme ještě methodický postup vyučování i pro průmyslové odborné školy dívčí, kde by pak vážné a věcné poznámky i opravy uveřejnily se co doplňky; menších buď by užito bylo při sepsání methodiky zde označené, buď připojily by se ke druhému vydání tohoto díla.

S vroucím přáním, by kniha tato stala se přátelskou rádkyní všech učitelek českých, odevzdáváme ji veřejnosti, prosíme, by všechny družky naše v činnosti školní v ochranu ji vzaly, příznivě posuzovaly, podporovaly a řídíce se pokyny zde danými zkoumaly i co dobrého i co nedostatečného, a nám pak upřímné rady své podávaly.

Nade vše pak prosíme, by všechny, jimž připadla povinnost pěstovati a vyučováním šířiti toto ryze ženské umění, milovaly je také a učily jich, milovati svěřené jim žáčky.

Básně a zpěvy národní od úst k ústům donášejí se, a práce s ruky do ruky běře se. I ve pracích ženských ukryta jest poesie života rodinného a národního, i v nich skryta jest sláva a čest ženina jména a pilnosti ruky, o čemž svědčí a poučují nás musea světová, i výstavy, a vůbec úcta, již má lidstvo pro staré práce jehlou nebo jehlicí provedené.

„Z pilné ruky naděje zkvítá!“

Toto pravidlo budiž heslem našim.

Pamatujmež, že ženy v ženskosti tak národ oslavují, jako mužové v mužnosti!

V Praze, roku 1885.

Předmluva ke druhému vydání.

Čtyřicet let uplynulo od prvního vydání „Methodiky“, která jakožto VIII. svazek zařaděna byla v roce 1885 v pořadí díla „Škola ženských prací ručních“.

Rozvojem novodobého školství dívčího, doznalo i vyučování průmyslné na školách mnoho změn; ale methodický postup nebyl ani novými směry, ani osnovami dotčen a proto podávám tyto methodické pokyny tak, jak jsem je byla před třiceti lety na základě zkušeností svých v dozorě školním získaných a vlastního názoru byla sepsala.

Ponechala jsem též i původní označení, dána tehdy za příčinou bližšího vysvětlení, i co se týče názvů práce i materialu a náčiní, jak byly udány v prvním vydání.

Tím arci není řečeno, že by se i nyní mělo jimi přesně řídit, aniž by to mělo vyznít jako doporučování.

Soudná učitelka pochopí a vzorce uvede na míru doby, nebo za třicet letů průmysl a obchod český i v tomto oboru tak se vyšinuly, že předstihují dřívější výroby.

V Praze, 28. září 1909.

Anna Srbová-Lužická.

Ú v o d.

At vyučuje se jakémukoliv předmětu, vždy jest zapotřebí, má-li být vyučování s prospěchem, by řídilo se jistými, za dobré uznanými pravidly základními. Není-li vyučování rozumně a soudně roztrženo, by odpovídalo účelům a potřebám školy, může i nejvýtečnější učitelská síla minouti se cílem.

Způsob, jakým se vyučuje, nazýváme methodou, a dle toho, jakou methodou vede si učitel nebo učitelka, řídí se též výsledek namáhání jejich, a nazvíce dává se tím ráz celé škole.

Ženské práce ruční nesmí postrádati tohoto vodítka, a mají-li stoupati až k onomu bodu, kde ryzá nauka zapuditi má šablonu a výrobu, jest nezbytnou podmínkou, by na školách vyučovalo se tomuto důležitému předmětu dívčího vychování methodicky.

Methoda jest cestou, která může býti nejen krátkou a bezpečnou, nýbrž i klikatou a dlouhou. Jest jako stroj, který může býti dobrý nebo špatný, ale vždy potřebuje teprve ducha, by jej oživil a řídil. Za zdar školního vyučování bude vždy především ručiti svědomitost, obratnost a intelligence učitelčina, její povaha, její snažení se, by postihla, co jest ve stávajících poměrech žákyním jejím nejprospěšnější, by ze zkušeností jiných osob čerpala, samostatně o věci přemýšlejc. Ku zdu celku nezbytno jest, by co možná zachovala se na školách sjednocenost a jednost v methodě při vyučování ženským pracím ručním.

Samo sebou na rozum vstoupí, že tím nemám na zření jakési otrocké napodobení, a že vylučuju ze školy každé papouškování. V prvé řadě mám na zření volnost učitelčinu a samostatnost její ve vyučování. Vzory a pokyny, zde uvedené, mají pouze usnadniti učitelce práci a uspořiti jí času, kterého ztratí přemýšlením a sestavováním plánů i postupu soustavného, mají býti jí rukovětí

a ukázkou, kudy se bráti k cíli kýženému jistě i bezpečně: mají býti takoruka klíčem k uzavřeným zámčkům usjednoceného a methodického vyučování ženským pracem ručním.

Při sepisování řídila jsem se zkušeností nabytou ve víceletém dozoru školním. Účelem mé práce, jakož i vzpruhou k ní byla snaha podati učitelkám českým z českého jádra vyrostlou, na skutečnosti se zakládající, slovem v pravdě českou methodiku.

Má-li vyučování jakémukoliv předmětu dosáhnouti cíle vytčeného, jest nutno, by patřičně roztríděno bylo, by postup a účel jasně byl vytknut, a způsob, kterak se vyučuje, dobře byl promyšlen a po té přesně prováděn.

V pořádku přísném, v postupném provádění zakotvuje každé nauky zdar a vznik.

Mimo rozvrh učiva a způsob vyučování, které jsou jádrem metody každé, dlužno přihlédnouti při vyučování ženským pracem ručním i k jiným důležitým činitelům. Jsou to:

1. Znalost účelu vyučování ženským pracem ručním.
2. Poznání, co se žádá na učitelce ženským pracem ručním.
3. K čemu hleděti a jak si má vésti učitelka při vyučování ženským pracem ručním.

I.

Účel vyučování ženským pracem ručním ve škole.

Škola má vyučovati a vychovávat žáky a žákyně pro život, a má tudíž pěstovati každou nauku, kterou žádá lidská společnost od jednotlivce.

Ženské práce ruční jsou takovou naukou, neboť život žádá na ženě, by se v nich dobře znala, a není to bezdůvodné, že jsou i požadavkem vzdělanosti ženské.

V užším slova smyslu říká se tak oněm pracem, které konají se jehlou nebo pomocí podobných nástrojů. Název to poněkud dlouhý, ale označuje trefně široký obor, ve kterém se pohybují. Jest to zručnost rukou, která družíc se k průmyslu, zabíhá až v umění.

Ženské práce ruční jsou znakem ženskosti a láska k nim ženě tak vrozena a přirozena, že by se nám věru nelíbila žena, která by jimi pohrdala a jich nemilovala. Jsoutě těšitelkami žen ve mnohých trudných chvílích, milé společnice jejich a zabraňují, by čilá fantazie ženská v nudě a v rozmařilém lenošení nevzala let nebezpečný i ženám, i rodinám.

Ženské práce ruční mají na škole účel dvojí: vzdělávací a vychovávací.

Učí zručnosti ve pracích, jež podporují domácí blahobyt, budí hospodárnost u dívky, učí ji trpělivosti, pilnosti, pořádku, cvičí i tříbí mysl a vedou k samostatnosti.

Nesmíme arci ustavičně a výhradně na zření míti jen hmotnou stránku ženských prací ručních, ale také i mravní, krásnou a vychovávací.

Účelem školy ženských prací ručních jest v první řadě, by dívky škole povinné o potřebných těchto pracích nabyly vědomostí dostatečných, na jejichž základě by v životě dalším sebe cvičiti a v umění tomto zdokonalovati se mohly. Nežádá se a žádati nemůže, by vycházely ze škol pracovnice již zručné, vyučené anebo dokonalé, ale žádá se, aby žákyně rozuměly pracem ženským, uměly sam o-

statně si vésti, o práci přemýšleti a měly dostatečný návod i poněti o tom rozsáhlém oboru, ve který zahrnujeme ženské práce ruční.

By se toho docílilo, jest nutno vyučovati postupně a soustavně na základech paedagogických.

Co na prvý stavíme stupeň, jest, by dívkám vštíplila se v mysl pravidla určitá, základná, a zapudila se ze školy práce bezmyšlenkovitá, mechanická. Dívky sice mohou v opačném způsobu býti více vycvičeny ve zručnosti rukou a výkonně seznati mnoho druhů prací, ale ze školy do života nepřinášejí si mnoho vědění, totiž přinesou si domů četných prací na počet, málo však pravidel a znalosti věci.

Zručnost rukou docílí se cvikem; jelikož však škola nemá tolik vyměřeného času pro tuto nauku, by cviku dosáhnouti bylo lze dívce za čas školní povinnosti, očividně se nám jeví nutnost takového vyučování, které ve škole cvičí rozum, úsudek, a dává pravidla, zůstávající cvik ruky dalšímu životu. Nazvíce školy obecné a měšťanské musí na tom přestávati, a upravovati jen půdu školám odborným, průmyslovým a uměleckým.

Druhý účel ve vyučování ženským pracem ručním jest vychování dívek pro budoucí povolání jejich. Dívky mají jednou býti hospodyněmi, manželkami, matkami; protož při vychování jejich máme vždy na zření toto přirozené povolání jejich.

Jsoutě však ženské práce ruční výborným k tomu prostředkem, poněvadž při nich lze mimo různé pokyny a pojednání hospodářské, spojití též příležitostně mnohé dobré poučení pro život a působiti mravně na vývoj jejich duševní.

Učitelka vědoma jsoucí sobě této důležitosti a účelu nauky ženským pracem ručním, přistoupí zajisté k vyučování s vážností a s opravdivostí věci této důstojnou.

II.

Co žádá se na učitelce ženským pracem ručním?

Veliké jsou požadavky, které doba naše žádá od učitelky ženským pracem ručním. Dříve stačilo, když ta, jež vyučovati chtěla dívky pracem, jednotlivé i různé práce sama dobře a zručně provésti uměla a krásnými vzory své umělosti vykáhati se mohla; proto také každá starší, nazvíce neprovdaná, nebo ovdovělá ženština, která náhodou byla měla příležitost osvojit si zručnost a umělost ve pracích ručních, zařídila si školu pro vyučování pracem ručním, anebo byla

do školy připuštěna, by dívky, které měly vůle a chutě, pracem vyučovala.

Vyučování na školách veřejných bylo nepovinné a učitelce, chtěla-li si několik žaček udržeti, nezbylo, než podrobiti se přání matek, často v rozkaz vyznívajícímu.

Jinak jest tomu nyní.

Naše doba a výše, na niž školství se povzneslo, žádá, by uměla učitelka nejen sama práce prováděti, ale také o nich vykládati, a nejen to, ona musí též při vyučování ženským pracem ručním dívky vychovávat. Není a nesmí to již býti pouhá pracovnice, ale učitelka, a nejen učitelka, vzorná vychovatelka.

Nesnadný to a velký úkol, i není s podivem, když mladá učitelka, která nebyla si osvojila dosti praktické zručnosti, a nemajíc pro vyučování ni vrozeného talentu, ni lásky k němu, leká se, ztrácí pro něho zálibu a odbývá tuto povinnost školní s nechutí, majíc jen té touhy, kdyby se jí sprostiti mohla.

Čím těžším však představuje si úkol ten učitelka, tím více vzdaluje se cíle a účelu svého, poněvadž potíže, které v představách jejích vzrůstají, nejsou ve skutečnosti tak ohromné, by jich nebylo lze dobrou vůlí, láskou k nauce, poučením, cvikem a přemýšlením odstraniti aneb si usnadniti.

Není arci každá vyvolenou, byť i byla povolanou, vyučovati ženským pracem ručním, poněvadž tato nauka nedá se vtěsnati v žádný rámeček, a často vyšine se z kolejí všech pravidel. Ona stále napíná mysl učitelčinu, a když tato už mní, že ji ovládla, vymkne se jí opět, aby znovu brousil se na ní ostrovtip její.

Vyučování ženským pracem ručním žádá velké soudnosti, tvořivého ducha, bystrosti v rozhledu, vůbec mnohých vlastností a vědomostí praktických i theoretických.

Při vyučování ženským pracem ručním nedostačují všeobecné platné zásady o vyučování a vychování, od nichž svým sestrojením již se uchyluje. V praktickém působení teprve sezná učitelka, jak velice liší se skutečnost od theorie.

I nejvýtečnější methodika nemůže jí dáti tak ve mnohém případě poučení, v žádné knize nenajde rady, nebo přechasto, co při čtení bylo tak krásné, vábné, moudré a snadné, že až milo bylo duši při poslechu a čtení, objeví se jí náhle ve školní činnosti co nemožné, nedostatečné. Před učitelku postavila se neúprosná skutečnost, a ona, nemajíc sama v sobě dosti síly, by s ní zápasila, ztrácí mysl.

Učitelka může nalézt sice v knize rady, pokyny, ale tato zrna musí zasévat do půdy činnosti praktické, by vzešla. Pro každý případ nelze dát také poučení, a proto každé učitelce budiž zákonem, aby samostatně na základě theoretických naučení utvořila si svou vlastní, samorostlou a z činné zkušenosti školní vzniklou metodu vyučovací.

Jedině promyšlený, methodický postup u vyučování ženským pracem ručním zabezpečuje učitelce zdárný výsledek, přináší jí užitek, ba lze tvrditi přímo požehnání svědomité práci. Mnohé učitelky pracují mnohdy do únavy, s pílí mravenčí a přece nemohou se vykázati potěšitelnými a žádoucími výsledky.

Nepracují methodicky a o toto úskalí roztříšťuje se i nejlepší vůle, nejhrošlivější snaha a námaha nezkušených učitelek.

Na každé učitelce ženským pracem ručním žádá se:

1. Učitelka budiž proniknuta důležitostí nauky a láskou k ní. Nemajíc sama lásky ku práci a zaliby v ní, která by mohla sdíleti ji s dětmi a v nich zálibu k nim pěstovati! Slova zde nestačí, neboť dívky, byť i malé, mají tolik pudu, kolik třeba, by poznaly, co jest při učitelce přesvědčením a zápalem, a co pouhým povídáním. Horlivost a láska učitelčina, kterou lne k předmětu, jemuž vyučuje, bezprostředně přenáší se pak na žákyně její, neboť dívky mají býti s učitelkou ve stálém spojení duševním.

2. Učitelka snažiti se má, by stoupala s dobou, s pokrokem a požadavky jejími. Ona nesmí zanedbávati svého vzdělání, ale stále pokračovati, býti na výši, učiti se, zkoumati, co kde dobrého vynašlo se, neboť každá stagnace v zapětí má úpadek.

Nauka ženským pracem ručním žádá si též přemýšlení jako jiné předměty, stálý postup jak ve zručnosti, tak i v porozumění, a dobré předpravy domácí k vyučování, by učitelka ve škole dívkám přednáseti mohla promyšleně, nepřetržitě, určitě a sebevědomě.

Učitelka přednášejž jasně, srozumitelně, s důrazem patřícím, i vzletně a s příjemným hlasem. Na přednesu mnoho záleží, a způsob mluvy, řeči, často více účinkují, než pravdy, které nebyly vzletně podány.

Přednášejí-li dvě učitelky jednu věc těmitéž slovy, každá z nich bude míti jiný účinek. Proč? Protože výkladu svému přednesem učitelka dodá buď živosti, buď umrtví jeho dojem. Zvukem hlasu,

posunem, vystoupením, jimiž nepříjemně působí na dívky, zmaří výsledek sebe pečlivěji promyšleného vypracování látky učební, jakož zase milým a laskavým způsobem, jímž zamlouvá se do duše svým žákyním, účinek výkladu a poučení jen zvýší.

Řeč její nebuď jen logicky a mluvnicky správná, leč přednesena buď i s náležitou barvitostí tonovou a v přiměřeném tempu: ani příliš zdlouhavě, by nebyla mdlá, ani příliš rychle, by nevypadala všedně. Kde toho potřebí, by případem jakýmkoliv porušenou pozornost u dětí nově upoutala, raději odmlčiž se. Mlčení její dívky upozorní a více prospěje, než křik a kárání.

4. Nestačí, by učitelka jen uměla vykládati slovem o práci a sama neměla zručnosti v ní. Obé spojití se musí, by nauka byla samostatná a vedla dívky k samostatnosti; by byla důkladná, a vedla jich k důkladnosti. Chybila by ta, která by zanedbávala zručnost v ženských pracích ručních, spokojivši se jen přípravou k výkladu theoretickému, jelikož děti by snadno toho nedostatku při ní poznati mohly, což by velice uškodilo autoritě její. Dívky mají značně vybroušený ostrovtip!

5. Učitelka budiž spravedlivou a ke všem žačkám bez rozdílu stejně vlídnou. Nejvíce škodí jak škole, tak i učitelce tak zvané mazlíčky, miláčky a vyvolené dívky. Nelze arci zabrániti, by ta či ona dívka nezalíbila se více učitelce, než jiná, by k té a oné nepřilnula; ale zde právě musí učitelka ovládati se nejvíce a střežiti každé důvěrnosti a projevu citů svých. Druhé dívky zpozorují toho, a tím podryje si půdu ve škole a ztratí u nich jak důvěry, tak lásky, ba i víry. Ať mluví pak sebe krásněji, ať varuje, napomíná, kárá, vždy narazí na cit.

„Nemá mne ráda, ona jen té a oné přeje,“ tak a podobně ozývá se to v duši děvčete.

Nejvíce uškodí si snad učitelka u žaček, zavdává-li jim příčiny, by z nespravedlivosti vinití ji mohly. A nejspíše se to státi může při vyučování ženským pracem ručním, jelikož zde bezprostředněji s nimi obcuje a poměr, byť i byl založen na nejpřísnějším základu školy, přece mimovolně bere se proudem důvěrnějším.

6. Při chvále budiž učitelka opatrnou, ale ještě opatrnější, když má chyby vystavovati, haněti a kárati. Nemírná chvála škodí, nemírné kárání bolí. Při ženských pracích ručních rozhoduje hbitost ruček dětských, a není proto trestuhodná dívka, které práce nedaří

se tak jako šťastnější a schopnější družce její. Je-li dívka pilnou, pozornou, přičinlivou, nebudiž jí ve zlé bráno, není-li tak hbitou, jak by bylo přáti.

Pročež mějž učitelka trpělivost, shovívavost se slabými, a nikdy nestaviž těchže požadavků na všechny, jakých může žádati na těch několika, zvláště nadaných dívkách. Však probůh necht' chrání se těmto výtečným a čiperným ukázati, že mají jakých předností, anebo snad před představenstvem, hostem, neb dozorem zvláště jich vyznamenávati! U těch budí trpké sítě domýšlivosti, která u děvčete stresce se v životě, u druhých, jimž tyto nadané dává za vzor a vychvaluje jich, budí cit závisti, který otravuje mladé duše a nebezpečným jest pro život. Dívky nevidí v ní pak vznešenou, nedotknutou spravedlnost, a zasívají si v srdce pocit trpký, ba nepřátelský k ní, později i k ostatním učitelkám, i k celému stavu. Bohužel, že sítě záští, závisti, trpkosti ve škole probuzené klíčí teprve v životě a škodí rodinám i společnosti. A z těch vychvalovaných vzorů co bývá?! Naduté, domýšlivé, vždy a všude ku předu se deroucí a lidem odporné velikášský, jimž každý se vyhýbá.

7. Učitelka má získati si lásky dívek jí svěřených, důvěry a úcty. Dívky ať v ní vidí vždy přítelkyni, ale také bytost jim vévodící a povznešenou, která jim jest příkladem vzorným.

Ano, vzorným! A to jest velmi těžké umění. Vyžaduje v první řadě na učitelce, aby sama se zdokonalovala a přísně nad sebou bděla. Jediné pochybení, jediná slabost, které dívky vystihnou, uškodí navždy její autoritě.

8. Za tou příčinou vystříhejž se učitelka každé i sebe menší před zákyněmi přetvářky nebo lži. Pravda, ryzá pravda budiž její hvězdou!

Nedávejž se také proto nijakž svěsti k tomu, by dívkám při práci pomáhala, nebo za ně pracovala, a práce takové za vlastní jejich vydávala. Tím klesla by autorita její, nebo by zrěly v ní lhářku, a učily se lháti i přetvářeti také samy. Dívky též učily by se klamu, čímž by uškodilo se jim se stanoviště vychovatelského.

Tím více však chybila by učitelka a uškodila i důstojnosti školy, i své osobě, i nauce, i dívkám, která o překot by pracovala dívkám jen proto, by před svým představeným a dozorem množstvím prací vykázati, chlubití a nad jiné učitelky vynášeti se mohla. Není klamu, není mamu, jímž neproniklo by světlo, a proto se nikdy

nezdaří ni účel, ni úmysl takový. Jak záhubný jest však takový příklad na děti!?

9. Na učitelce žádá se, by dovedla získati si autority ve škole, která jest podmínkou dobré kázně. Přísnost budiž sloučena však s klidnou určitostí. Vážná chůze, klidné vzezření, příjemná řeč, jemnost v obcování, jadrná výřečnost a dobrá předprava, která přednášku její oživuje, působí velice na žákyně a zjednávají učitelce úctu dítek.

Též by přáti bylo, by učitelky ve školních síních i v obleku svém vážnost a důležitost stavu svého označovaly, a různé modní a bohaté obleky, ozdůbky a šperky, pro společnosti si zůstavovaly. Jednoduchost, čistota a vkusná úprava obleku učí i dívky vkusné prostotě, nebo známo jest přece, že to jsou malé opičky, které tak dobře naučí se čistotnému zjevu, uhlazenému účesu, jako ověsiti se pavějky z různých vybledlých pentlí, rozcuchati si vlas a podobně.

10. Na učitelce žádá se mimo přednášku jasnou a srozumitelnou i dovednost a hbitost v předkreslování učebné látky na tabuli, by práce dívkám dobře a patřičně znázorniti dovedla.

Jestliže kreslí na tabuli, ať kreslí a mluví tak, by výklad a kreslení souzvučely. Vždy obrácena jsouc tváří neb profilem k dětem a pohlížejíc na ně, nikdy nehledíc do tabule, neb oči klopíc. Nemá také nikdy státi tak, by obracela se k dětem zády, nebo zastiňovala kresbu svou osobou, čímž by také i hlas její do tabule ztrácel se, alebrž vždy stranou od kresby a položenu majíc pravici tak, aby děti zřetelně viděly každý nově tvořící se obrázek (oko, sloupek atd.), k němužto se výklad vztahuje.

Kresliti má se zřením na celou třídu, by kresba s dostatek velká a jasná byla.

11. Na učitelce industrialní žádá se úplná znalost theorie, aby slovem provázeti mohla práci a správným výkladem dívky uváděla do tajů nauky.

Nestačí zejména při nynějším pokroku školství, aby jen zručnost ruky se pěstila, ale i znalost slohů, obratů, účelů, tvarů a pravidel se šířila. Nauka musí se zručností stejnoměrně pokračovati.

12. Učitelka má znáti školní zákony i veškerá nařízení, jež byla vydána od představenstva a jimi se řídit.

13. Učitelka ženským pracem ručním budiž stejně vychovatelkou jako učitelkou. Tím, že naučí dítky pracem přede-

psaným, není úkol její ukončen. Žádá se na ni, aby vyučujíc také vychovávala.

Naše doba povznesla již i učitelku industrialní z pouhé ukazovatelky obrátů práce na úřad čestnější, na učitelku v pravém smyslu slova.

Učitelka — vychovatelka i při vyučování ženským pracem ručním zasahuje ve vývoj duševní a mravní svěřených jí dívek jako učitelka neb učitel literní.

Nechci zde dávat pokynův vychovatelských, any jsou zvláštní a výtečné o tom psané knihy, z nichž učitelka i mimo vědění své, jehož nabyla spůsobností učitelskou, může čerpati poučení; ale na to nutno upozorniti, že mnohdy život vymyká se pravidlům sepsaným, a že nazvice vlastní soudnost a promyšlení, často okamžitá bystrost ducha a mysle více pomáhá učitelce, než naučené příklady.

To platí snad nejvíce o vychovatelství při vyučování ženským pracem ručním.

Zde může učitelka mnoho dobrého vykonati. Ona při práci může cvičiti vůli, samostatnost, probouzeti v dívkách soucit, vděčnost, cit pro krásu, mírniti i zvedati jejich ctižádost, sesilovati pravdymilovnost. Dobrou výchovou, rozvahou a klidem má dívky učit, aby v dušinkách svých neblahé sítě vášní a necnosti potlačovaly, působiti na jejich rozum, duši i srdce. Fantasii jejich má umírňovati a na pravou přiváděti míru, tříbiti smysl pro formy, bystřiti paměť, učit je poslušnosti, plnění povinnosti, jemniti jejich povahu, zušlechťovati mravní cit, a povznášeti mysl k Bohu.

Hlavní pravidlo by bylo: učitelka budiž dívkám vzorem ženskosti, pilnosti, šetrnosti a pracovitosti.

Jak velice podporuje právě tato nauka vychovatelství, doznala zajisté každá soudná a snaživá učitelka; zde stýká se učitelka s dívkami v tom, co jim nejbližšího a pro život ženin nejpotřebnějšího. Zde může učitelka nejlépe uplatniti své vychovatelské umění, dáti dívkám rady a pokyny, jelikož vyučování nezabráňuje důvěrnějšímu styku se žákyněmi, ale spíše ještě je podporuje.

Při vyučování ženským pracem ručním také objeví se vlastnosti duševní, návyky, zlé i dobré stránky dívek, a proto jest ale důležitý moment vychovatelský zde na místě. V něm teprve vyvrcholuje nauka ženským pracem ručním.

Nemůžeme dosti každé učitelce na srdce klásti, by nedala si ujíti této mocné stránky vyučování a vychovávala poučujíc.

III.

K čemu hleděti a jak si vésti má učitelka při vyučování ženským pracem ručním.

Nechci zde probíratí dopodrobna chování učitelčino ve škole, aniž poučovati o tom, co každé známo jest, i o čem v jiných knihách paedagogických se dočte. Jest však několik momentů, kterých nelze pustiti se zření při vyučování pracem ručním. I promluvíím o nich stručně.

1. Kázeň.

Kázeň jest prvním požadavkem každého vyučování.

A přece nejsnáze hřešívá se proti kázni při vyučování ženským pracem ručním. Druhdy, dokud nebylo obligátním předmětem, mívalo jaksi privilej volné nevázanosti, nebo — čestné výminky vyjímaje -- podobávaly se mnohé třídy dětskému rejdišti.

Nejvýtečnější kázeň při pracích ručních jest tam, kde za dveřmi stojící neslyší ani hlesnutí, a skorem by někdy souditi mohl, že ve třídě se nevyučuje. Arci vyjímaje dobu sborového výkladu, kdy učitelka přednáší.

Dobrá kázeň jest základem nauky. Kde jí není, není žádného poučení, není prací pořádných a čistých. Škola podobá se bezvládí, ve kterém každý jednotlivec dělá, co se mu líbí. Kázeň vzornou podporuje značně vyučování sborové, jelikož poutá pozornost k jednomu a témuž předmětu; ale i při jednotlivém vyučování má a musí býti kázeň vzorná, a kde jí není, jest to tím, že učitelka neumí si při vyučování dobře vésti a všechno patřičně si zařídití.

Rušitelové kázně školní při vyučování ženským pracem ručním bývají:

a) Vylézání z lavic. Vyučování ženským pracem ručním nežádá si, by učitelka ustavičně stála buď u tabule, buď na vyvýšeném místě před lavicemi, ale ona má také mezi lavicemi nebo pracovními stoly choditi, by dívkám jednotlivě práce prohlížela, je poučovala, chyby jim opravovala, radila.

Kde dívky z lavic vylézají a k učitelce běhají, která sedíc přijímá návštěvy jejich, tam škola podobá se vosímu hnízdu. A kterak ruší takové vylézání nauky?! Jedna dívka vylézá a celá lavice přestane pracovati, byvši tím vyrušena z práce; vylézáním zvedá se prach a padá na plíce dětské, při vylézání z lavic může se dívkám

státí nehoda, buď že se zraní jehlicí, buď že pichnou jedna druhou do oka, nebo padnou na háček, a podobné.

Proto učitelka vzorná nikdy nedovolí, aby dívky z lavic vylézaly, ale ku každé jednotlivé jde sama.

b) Volání na učitelku. Děvče má jen tiše povstanouti, nebo ruku zvednouti, by upozornilo učitelku, že jí je třeba její pomoci nebo rady. Kde ve třídě ozývá se stále jen: „paní učitelová,“ „prosím,“ ano kde snad i důrazněji a směle žákyně hlásí se, tam není dobré kázně.

c) Žalování dívek. V dětské duši, a snad více ještě u dívek, zakořeněna jest touha žalovati na druhé. Není to vždy zlomyslnost, ale často i jistá marnivost, ukázati celé škole, jak je nad jiné ostatní povýšena, že vidí chyby jiných. Při ručních pracích, kde mimovolně volnost více zdomácňuje, bývá žalování zábavou dívek. Toto býlí nesmí však se trpěti, nebo jak velice kázeň ohrožuje, ví dojista každá učitelka soudná.

d) Žvástání mezi vyučováním a při práci. Při práci se to hezky klábosí, a jest to už skorem přirozeno, že ženštiny vůbec rády oživují si ruční práce malým hovorem, nebo opačně k hovoru, aby nezahálely, práci do ruky berou.

Tato choutka již i dívky ve škole ovládává, a ony velmi rády při práci sdílejí si s druhými různé tajnosti dívčího života. Zde má učitelka velkou potíže, by udržela kázeň a žákyně žvástání odnaučila. Jednotlivé vyučování zejména tuto nectnost podporuje, ba přímo k ní vybízí, i jest učitelce při něm zapotřebí, by u velké míře napnula síly své a obrátila pozornost dívek k sobě. Zde je s prospěchem a nutno, by učitelka stále mluvila a poučovala. Vykládajíc byť i jen jedné, vykládá tak, by nucena byla naslouchati jí celá třída, a také vybízí i dívky přímým k nim ob čas promluvením, by sledovaly její řeč. Nevykládá-li o práci, napomíná a vychovává. Napomínati bude vždy míti co a proč. Napomínejž však vždy tak, by kárání nemělo ráz domluvy, ale laskavé sdílnosti a uzpůsobíž slova i mluvu tak, by to bylo přiměřeno chápavosti žákyň. S malými mluví se jako s dětmi, s velkými vážně mateřsky a pod.

Zameziti žvástání dívek a udržeti nepřetržitou pozornost jejich lze jedině tím, když učitelka jest s nimi ve stálém duševním spojení, v pohybu a v činnosti.

e) Napovídání dívek jedna druhé nebo poučování. Napovídáním a poučováním dívek jedné druhé ruší se též kázeň

školní, nebo to bývá vítaná příležitost pro ostatní, by na účet tohoto vyučovacího neklidu pustily uzdu své žvástavosti. Často učitelka předá pokročilým žákyním úkol, aby poučily méně chápavých dívek; porušuje-li toto poučování kázně školní, lépe učiní učitelka, když od tohoto prostředku upustí, jakkoliv má mnoho do sebe dobrého.

Z pravidla jest málo dívek ve škole, které by druhých poučovati dovedly, jelikož sborové vyučování má stejný postup na zření, a budou to proto vždy případy ojedinělé, které se vyskytnou pouze při vyučování jednotném.

f) Přílišné kárání a křik učitelčin. Rozhněvaný ton, křik a kárání hlasité nepůsobí na dívky tou měrou, jako klid, vážné vzezření, jemnost učitelčina a ušlechtilé k nim chování. Křik přeletí jen mimo ně, a jest jim časem, když tomu zvyknou, pouhým průvodem k jejich klábosení důvěrnému, nebo ví dobře, že učitelka nepozoruje jich jednotlivě.

K učitelce vlídné, spravedlivé, přímé, ale vznešené, o které jsou přesvědčeny, že je výbornou učitelkou, žádná si netroufá, nebo jest vysoko postavena v očích jejich. Křiklavá a pánovitá učitelka však nemá nad nimi té moci. Zejména nevhodnou jest tato praktika vůči dětem z třídy nižší, které bohužel přechasto uvykly jsouce křiku a lání z domova, ocitnou se jen ve známém jim živlu.

Klidné, rozvážené, časem i pochvalné slovo účinkuje lépe na dívky, než křik a mluvení bez rozmyslu. Platí zde věru: „Mnoho křiku, málo vlny,“ nebo řeč vážná upoutá a přesvědčí, rozčilená, vášnivá však odpuzuje a ku vzdoru často popouzí.

Jsou povahy, že nemohou klidně kárati, klidně přednáseti, a že jsou hned v ohni a v rozbourění, jakmile začnou o něčem vykládati.

Učitelka hlediž, by dovedla se opanovati. Cvikem naučí se tomu dojista a pozná brzy, že i dívky naučí se naslouchati řeči její, která jich vybízí k tichému chování. Arci nesmí upadati v protivy a mluvíti snad šeptem.

2. Samostatnost práce.

Hlavní podmínka při vyučování ženským pracem ručním jest, by dívky učily se pracovati samostatně.

Jest to mnohem těžší, než pomáhá-li učitelka žákyním, nebo samostatné vyučování vyžaduje na učitelce v míře veliké trpělivosti, výmluvnosti a sebezapření.

Kdo práci sám zručně umí, nedovede se přemoci a netrpělivě vybuchne, vidí-li neschopného, nechápavého tvora, který přese všechno namáhání jeho nemůže a nemůže pochopiti i nejmenší pohyb ruky. Zdá se mu, že liknavost toho, jehož poučuje, připíná i jemu olověné perutě, jež jej tíží a umrtvují a jichž zbaví se jedině tím, když sám vloží ruce ku práci.

Učitelka však toho činiti nemá a nesmí, nebo v tomto případě jest na ni vytrvati a dívku k činnosti, k přemýšlení poštivovati. Je k tomu třeba arci sebezapření a trpělivosti. Učitelka, která toho pravidla nedbá, odnaučí nechápavou žákyni i tomu poslednímu: přemýšlení a pozornosti.

Trpělivosti, mnohdy i andělské trpělivosti jest učitelce třeba, ale mějž ji! Samostatnosti naučí-li dívky, mnoho dobrého vloží do základu vyučování ručním pracem, nebo na tomto základě vypnouti se může později budova mohutná.

K samostatnosti spěje a má spěti ženské pokolení!

3. Postupnost práce.

Učitelka postupuje od lehkého k těžšímu, od jednoduchého k složitému. Toť hlavní pravidlo postupu veškerého vyučování.

Učitelka začniž s nejlehčím a pokračujž znenáhla k těžšímu! Tak tomu učil už náš slavný Komenský.

Druhé pak by znělo: „Nezadržuj pilných!“ Pročež postupujž také vždy soudně, s rozmyslem, ale nepřekvapuj se, nežeň se ku předu o překot.

Přílišný, ba zimniční chvat neprospívá nauce. Potud, pokud žákyně nepochopí výkladu učitelčina, pokud nedovedou základní částice práce rukama provésti, na př. oka plésti, stehy šíti, není radno přecházeti do vyššího stupně. Nepřineslo by takové vyučování užitku, a snadno mohlo by vyvoditi opaku. Učí též povrchnosti a nezvyká dívky důkladnosti.

Učitelka tudíž hledí vždy k postupu přirozenému a vědouc, že má před sebou děti, zařídí si v každé třídě postup tak, jak toho dětská chápavost dovolí, i vyvinutý rozum jejich, i vycvičená hbitost rukou. Jak přísloví dí: „Práce kvapná, málo platná.“

Nejtěžší, ale nejdůležitější jsou vždy každé nové práce první začátky. Nazvíce na 1. stupni. Dívky buď nemají předprav, a se štěstím jest, přijdou-li do I. třídy nepřipraveny, nebo špatné návyky připojí učitelce jen ještě odvykání k navykání.

Vyučování budiž přiměřeno a uzpůsobeno schopnostem a silám dívek, jejich stáří a zručnosti; ale nesmí zdržovati pokročilých a čilých!

Pravidelný a užitečný postup vyučování ženským pracem ručním jest jedině možný, když učebná osnova dobře promyšlena, rozvrh učiva výhodně, soudně a schopnostem dívek přiměřeně, jest roztržěn.

Dokud žákyně nepochopily jedné věci a nedocílily zručnosti v jedné práci, není dobře přecházeti ke druhé. Tím jedině lze naučiti dívek důkladnosti.

Při dalším pokračování v práci má se přibíráti vždy jenom o něco málo více, nikdy mnoho novotin najednou. Tím se dojde takorůzka hravě i k pracím nejsložitějším.

Všechnen zdar pak spočívá v dobrém základním vyučování, jako i každá stavba žádá si pevných základů. Největší a důležitou i nejnáročnou úlohu má učitelka, jež učí základům práce. Proto nesmí a nemá se nikdy bráti vyučování v prvních třídách na lehkou váhu, ni podceňovati je, neboť zde právě třeba učitelek mistrných, soudných a výtečných vychovatelek.

Kdo zná a prodělal začátky v první třídě, kdo mohl pozorovati tu drobotinu různého rodinného vedení, neznající posud přísné povinnosti, neznající pravidel, těchto dětí, jimž škola má dávat první představy o životě opravdovém, uzná, že jest toto základní vyučování nejdůležitějším.

4. Povzbuzení ku práci.

Povzbuzení ku práci jest záslužným a důležitým úkolem učitelčiným ve škole. Při vyučování ženským pracem ručním nastoupí přirozeně jednotvárnost, které nelze zameziti, jelikož právě na opakování založen jest zdar nauky a zručnost ruky. Udržeti zálibu pro jednu a tutouž mechanickou práci, zaříditi si vyučování tak, by jednotvárnost neubírala dívkám půvabu práce, jest dojistá velkým úkolem a vyžaduje v plné míře napjetí ducha učitelčina. Ona proto oživuje nauku a mechanickou práci výklady a promluvením častým, v němž líčí dívkám práci tak, by při každé hodině něco nového v ní zřely a k ní se upoutaly.

Hlavně snaží se vzbuditi ku práci lásku a interes jejich. Zejména jest toho třeba v nižších třídách, kde bezmála celý rok mívá dívka v ruce punčochu. Tu každá nová pěšinka musí zavdati příčinu ku změně, i budití nové představy v mysli dívčině.

Naprosto však schváliti nelze, by dívky při vyučování předčítaly a touto zábavou mysl jejich ku práci poutati se chtěla. Jest to zbytečné, v mnohém ohledu i škodné, když povinnost jim měníme v zábavu.

5. Názorné vyučování.

Co vidíme, lépe pochopíme. Čeho mnohdy dlouhý popis nedocílí, okamžikem vnikne v mysl nazíráním. K názornému vyučování hlediž učitelka proto s velkou pílí. Dobře jest dívkám nástroje pracovní, látky a hotové práce ukázati, i do ruky dáti, a jim na předmětech vykládati. Učebných pomůcek k názornému ženským pracem ručním vyučování v naší době podává průmysl již s dostatek a také na některých školách v Praze jsou zavedeny otáčivé čtverce ve stojanech, na nichž učitelka ukazuje žákyním, jak se pracuje.

K názornému vyučování jest jich také nutně třeba. Žádný jiný předmět vyučování není tak přístupným názornému vyučování, jako právě ženské práce ruční. Ač výklad práci oživuje, přece jenom v první řadě děvče poučuje se názorem. Má v ruce material, z něhož má vyrobit předmět. I nutno ukázati jí obraty práce, jak a co lze vytvořiti z toho a jak si vésti při použití náčiní.

K učebným pomůckám čítáme též zhotovené práce, na nichž učitelka může žákyním ukazovati při výkladu, z jakých částic sestávají, jaký vzor je na nich pracován a podobně. Než příkladně začne vykládati o punčoše, ukáže ji dívkám a upozorní, jaký má tvar, jakým způsobem se toho dociluje, na jaké částice se rozděluje. A tak si vede i při jiných předmětech. Dá jim jednotlivé i do ruky, aby se lépe mohli na ně podívati.

Novodobé školství si žádá, aby se ženským pracem ručním vyučovalo **sborově**. K tomu třeba však pomůcek, aby učitelka mohla **všem žákyním** současně ukazovati při výkladu, jak se vpichuje, vypichuje ku stehu, jak nit se nahazuje, proplétá a různé jiné obraty práce. Učitelka přinesí si proto nějaký předmět hotový, není-li dosti vzorů ve škole.

6. Přednášky a kreslení na tabuli.

Důležité jest, **kterak**, jakým způsobem, jakým tónem i jakou **methodou** přednáší učitelka ručním pracem.

Ženské práce ruční žádají si tonu srdečného, přátelského, domácího, snadně srozumitelného a prostého. Vždyť už předmět sám, na př. punčocha, oko a tak pod., vylučují každý učený vzlet a ne-

žádají, by učitelka postavila se na vysoký kothurn. Čím prostší výklad, tím přístupnější bude děvčeti, a čím lehčí, vábivější bude přednes, tím snadněji sloučí se učitelka s dětskou myslí.

Mluva však má být mluvnicky správná, ryzí a ušlechtilá, aby učitelka nezadala si před žákyněmi.

Jakož při naukách všech, tak i zde sleduje učitelka v přednášce :

1. výklad s názorným poučením;
2. otázky s odpověďmi.

Výklad budiž srozumitelný, jasný, přesný, správný, promyšlený a dobře naučený, by za prvé nepodala učitelka žačkám přednášku neúplnou, chybnou, která by jich mátl a naučila něčemu, čeho by druhá, totiž následnice jejich, odnaučiti nucena byla; za druhé, aby možným opravováním slov svých, nebo za čas opácným učením, na autoritě své neutrpěla.

Tu a tam arci bude nutno, by učitelka při odpovědi napomáhala, což učiní tak, jakoby mimovolně jen s nimi odpovídala a mluvila. Zde vůbec napomáhá u veliké míře takt učitelčin, a shoda úplná se žákyněmi i láska k nim.

Pro otázky a odpovědě sestavila jsem spisek „Ženské práce ruční v otázkách“, dle kterých arci otrocky se řídití učitelka nebude, ale jež jí mohou být rukověti.

Mimo otázky a odpovědě nutno jest při vyučování ručním pracem pracovati tu a tam s malými průpověďmi, které malé dívky dětským způsobem svým upoutají a pobaví, nauce pak pomohou. Též pracování do taktu, i s počítáním jednotlivých částic učení jest dobrým prostředkem.

Do taktu pracovati může se jenom na prvních stupních, a učitelka pracuje zvolna, velmi zvolna ze začátku, rychleji pak postupujíc, až dívky nabudou zručnosti do jisté míry. Dívky nechť pracují v taktu všechny stejně. Jakmile začínají některé dívky odbočovati, rychleji pracovati, nesmíme jich zdržovati, nebo bychom pozornosti jejich tím zrušily, lásku a chuť odnímaly, a k šablonovitému strojenému pracování jich naváděly. Nesmí se nikdy vůle a chuť ku práci poutati, zručnost ruky zadržovati, a volný vývoj jednotlivce zamezovati.

Též není radno, by učitelka poučení a pravidla, jež byla vykládala sborově, názorně jich vysvětlujíc, po přednášce při prohlížení prací, jednotlivým, méně chápavým mimořádně, každé zvlášť, vy-

kládala. Tím by snadno dívky zvyknouti si mohly nepozornosti při přednášce.

Jednotlivě budiž cvičena jen mechanická zručnost a práce.

Přednášky buďtež zopakovány byť i v jiném rouše; ale vždy látka výkladů předešlých budiž podána ještě jednou, i dle potřeby vícekrát, až učitelka uzná, že žákyně věc pochopily. Proto učitelka vracívá se ob čas mezi výkladem jiným k minulým svým poučením, by je opětně sloučila. Jest to též důležité, jakým způsobem přejde z jednoho do druhého. Úmysl nebudiž prozrazen, ale účel dosažen.

Současné s výkladem kreslí učitelka na tabuli.

Kresba budiž správná a jasná. Aby byla krásná, nežádá se. Co však se žádá, jest, aby současně kreslena byla s výkladem. Když na př. učitelka nakreslí na tabuli celý vzor háčkový, nebo pletený, ať už dříve, než dívky přišly, ať už před nimi, mine se účelem kreslení.

A což sedne-li si klidně za stolek a řekne: „Pracujte!“ Dívky pracují, čipernější opakují řady a polohlasitě i hlasitě vykládají si kresbu. To poruší arci kázně, netečných učí nemysleti, a kresba má pak též primitivní účel jako druhdy půjčování vzorových pruhů dívkám do lavic, by si vzory vybíraly, při čemž několik jich sesedlo se, by společně pracovaly. Kdyby sborovému vyučování takto se rozumělo a znak jeho, kreslení na tabuli, bylo tímto způsobem prováděno, nastolil by se ve vyučování třetí druh nauky, již patřil by název: „papouškovité vyučování.“

Učitelka vykládá a kreslí; buď jedno oko, neb steh, pak postoupně řadu, konečně složení z nich, vzor, šev a pod. Při vzoru kreslí jen jednu řadu, o které dívky pracovati mají.

7. Opravování chyb a párání práce.

Po tu dobu není ustáleno pravidlo, co se týče párání prací ve škole. Jedny jsou proto, by zjev práce byl úhledný, správný a proto, že se má chybné a špatné páratí. Jiné opět tvrdí, že jest to ne-paedagogické a neoprávněné zmařiti děvčeti práci a ovoce pilnosti její. A opět náhledy jdou v ten smysl, že jest nemoudré zvykati děvče nepořádku a chybám.

Co říci máme však o tom neblahém zvyku, že učitelka práci doma vypáře a sama uplete?! To jest nejen šalba, ale paedagogický hřích. Proč by medle dívka pak tužila se?! Proč pracovala čistě

a správně?! Ohyzdné učitelka vypáře, uplete za to jiný krásný kus, a líné, nedbalé děvče má krásnější a pořádnější práci jiných.

A pak tím trpí učitelka!

„Bože, co se učitelky naopravují,“ slyšíme často: „Chudinka, zůstává po vyučování dlouho ve třídě, by práce opravila.“

Na prvních stupních jest to arci nezbytné, by učitelka práce hned po hodině prohlédla, než jich uloží, chyby ihned opravila, kde jich je, a pak teprve práce uložila. Tím již předejde párání velkých kusů, jelikož chyby v práci vzniklé ihned opraví; nebo kde velký kus páře se, jest to, ať se mluví, co mluví, vždy jen známkou, že učitelka již dlouho neprohlížela práce.

Prohlíží-li učitelka práce ustavičně, má-li dívky k tomu, by ihned daly znamení, když chyby, nelze, by tak špatný kus upracoval se, který by nutno bylo vypárati.

Zde vymínujeme arci první stehy, první švy a. t. d. na cvičných tabulkách; tyto však lépe odstrihnouti, nebo tak dlouho cvičiti, až se daří. Na každý způsob jest zřejmý a viditelný postup a pokrok v práci neméně důležitý, poučný a povzbuzující při vyučování ručním pracem, a často může více prospěti špatný šev, který vypárán nebyl, vidíme-li blíže něho jiný, zdařený, než přinesl užitku vypáraný kus, který děvčeti odňal chuť ku práci a lásku k učení.

A jak se bavlná zcuchá i zašpiní při párání, jak látka roztřepí se, jak vypáraný kus špatně poznovu pracuje se, o tom ví každá ženština, nejen učitelka co říci. Avšak více ještě padá zde na váhu vychovatelský moment. Děvče to bolí, vidí-li, jak rychle, bezohledně zničí se kus práce její. Co se chudinka malá nalopotila, než upletla těch několik jehlic, a nyní — všechno rázem zmařeno. Slze její viní učitelku, a mívají v zápětí nové kárání; ale měly by míti politování. Běda, když zdroj těchto slzí studu vyschne! Nechtějmež malinkým ubližovati a nemařmež práce jejich!

Některá dívka nemá tak ohebné ruce, nechápe tak snadno a rychle, ale jest snaživá, pilná, snad pilnější té, která pracuje bez chyb, a co více, má dobrou vůli. Posouditi dobrou vůli budiž snahou učitelek. Často dívka má práci, kterou učitelka vypáře, za vzornou, a zklamání ji zabolí velice. Nuže, nechtějmež souditi chyby její, ale přihlížejmež k pokroku jejímu! Může-li učitelka později ukázati chybu, a srovnati ji s čistou prací další, má ihned příležitost k poučení.

„Vidíš, jaké činíš pokroky?! Jen dále tak. S chybami se učíš; ale nesmíme jich trpěti! Vidíš, jak nám hyzdí práci. Lépe pracovati bezvadně. Není-li pravda, že si dáš podruhé lepší pozor?!“

Tak a podobně může učitelka k děvčeti mluvit.

Mnohé učitelky párají práce k vůli dozoru, a ještě více k vůli výstavám, nechtíce míti chybných, neúhledných prací.

Obé však nesmí svědomité učitelky másti a vésti ji k páraní hotových prací. Dobrého dozoru nelze klamati, a kdo by klamati se dal, nerozhoduje. Výstavy pak, kde se pořádají, nejsou proto, aby ukazovaly školní výrobu, ale postup methodický a pilnost dívek.

Pracuje-li celá třída špatně a s chybami, jest toho vinou učitelka; v opačném poměru nečiní však výjimky žádné pravidlo, a jednotlivé práce vadné jsou jen důkazem, že bylo ve třídě pracováno samostatně, se zřetelem na prospěch dívek, a s rozmyslem.

Hlavní bude vždy časté prohlížení prací a současně opravování chyb. Prohlíží-li učitelka práce, stále od jedné ke druhé dozíraje, napomíná-li slovy laskavými, povzbuzuje tím dívky, budí ctižádost jejich, zvyšuje pozornost, a učí jich ihned u každé chybičky pozastaviti se. Tím vyhne se páraní.

Výhodné jest, učí-li učitelka dívky, aby si samostatně chyby v pletení nebo háčkování opraviti dovedly.

Tomu arci musí se žákyně učití a učitelka jim způsob práce vyložiti, názorně ukázati a po té nacvičiti.

O tom promluví dále při pletení.

Mnoho záleží na prvopočátečním navedení. Jak praví Pfeiferová v „Hromadném vyučování“:

„Čím bedlivěji učitelka při počátcích si vede, tím lépe daří se práce, čím více času s počátku prohlížení věnuje, tím rychleji může později postupovati.“

8. Návod k čistotnosti.

Čistota půl zdraví. Kde čisto, tam Bůh!

Tato a různá jiná přísloví platí i pro školu. Čistota zušlechťuje dívky a zvyšuje cit pro krásno v nich. Jsou bohužel rodiny, z nichž dívky do školy přicházejí nečisté, a proto že rodina opomíná nabádati jich k čistotnosti, musí to učiniti škola.

Učitelka přihlížež vždy přesně k čistotě a zevnější úhlednosti každé ruční práce. Nedostačuje zde nijak výmluva (jak namnoze

slýcháme), že z nečistého předmětu souditi lze na pilnost a námahu dívky. Učitelka má, pokud jen možno, čistou práci od dívek vždy požadovati. Tím učí se dívky čistotu a lad milovati i v jiném.

Ve výchově nic není nepatrného. Nechť zvykají si býti opatrnými a pozornými na práce, vždyť to jen k jejich dobru prospívá. I ta nejlepší práce mnohdy, je-li špinavá a třeba jen po rubu nepořádná, pozbývá úplně veškeré ceny. To se má dívkám vysvětliti.

Což nepřihlíží se i při ostatním vyučování k čistotě a úpravě úkolů a sešitů školních? Zevní vzhled prací písemných bývá i na vysvědčení označován a mělo by totéž být i se zřením na čistotu prací ručních zavedeno.

Nemohou býti naše dívky dosti záhy k čistotě a pořádku přidržovány, mají-li se z nich zdárné ženy a hospodyně vyvinouti.

Kde ve třídě jest mnoho prací nečistých, viní se učitelka; proto netrpiž dívkám, by měly ruce špinavé. Práce nechť žákyně zabalí si pečlivě do papíru, klubka bavlny nechť uschovávají se buď v košíčku, nebo, co ještě výhodnější jest, v síti, jakové mívají dívky pro míč, jelikož jest taková síť lehčí na ruku.

K čistotě prací nezbytnou jest podmínka čistoty školní síně, zejména lavic, kde dívky sedí. Nadevšecko však jest napomínání učitelčino k čistotě a příklad dobrý. Vidí-li děvče, kterak všechno kolem ní dýše čistotou, zvykne si tomu, a pak samo již dbá, by nebylo z jiných. Dívky jsou ctižádostivé, i nutno míti tuto vlastnost jejich vždy na zření.

Jsou-li výstavy ku konci roku školního, jest vždy lépe, vystaví-li učitelka práce neprané. Při pracích vypraných není posudek tak snadný. Jest arci při mnohých dívkách vskutku nemožno udržeti čistotu práce, byť i učitelka sebe více o to dbala; avšak jednotlivosti nikdy celku neuškodí, nazzvíce před soudným znalcem. Učitelka dbá, by dívky přišly do školy čisté umyté, učesané, prohlíží jejich ruce a nečisté hned pošle umýti.

K čistotnosti druží se též pořádek a takřka s čistotou spojen jest, jelikož ji podmiňuje.

Každá dívka měžž svou skříňku pro práce, neb košíček. Učitelka hledí k tomu, by ve skříňkách měly dívky vždy pořádek vzorný.

Po zemi netrpiž žádných ostrůvků, nití, papírů a jiných odhazků. Poučiž jich spíše, by hadříčky i nitě sbíraly a zanášely do zahrad, nebo vůbec do přírody; a tam že ptáčekové přilétnou, nitky a ostrůvky seberou, by zanesly jich na stavbu hnízd ptačích.

Ve vyšších třídách bude dobře, když předá učitelka dvěma střídavě, každý týden jiným, péči o pořádek v pracovně. Ať samy zametají, ostřížky do určených na ně košů ukládají, prach otírají. Školní světnice a pracovny buďtež vždy čisté jako kapličky.

9. Péče o zdraví dívek.

Učitelce přísluší též, by měla při vyučování vždy na zření zdravotní stav dívek, jí svěřených. Při ručních pracích jest mnoho co pozorovati a o mnohé péči míti, by zdravotní stav dívek neutrpěl.

O zdravotní stav povšechný a o všechna opatření zdravotnictví školního stará se v Praze zvláštní komise zdravotnická.

Kde jí není, připadá však veškerá péče učitelce. Nechci zde snad rozbírat zdravotnictví školního, které připadá povolanejším, ale pouze upozorniti na ně, jak dalece při ručních pracích škoditi se může zdraví dívek.

Podáme zde několik při ručních pracích vyskytujících se příčin, jež ohrožují zdraví dívek, jichž učitelka má míti na zření.

Jsou to:

a) Sedění dívek v lavicích školních za stoly pracovními a u rámců vyšívacích.

Učitelka dozírá pilně k tomu, by dívky při práci seděly rovně, lehce opřely se o zábradlí, by neopíraly se o lavice ni hrudí, ni lokty, nekrčily se v lavicích, nechoulily se jako do kotoučku a neohýbaly trupu.

Nohy mají míti na zemi, a proto se doporučují takové lavice, které tomu vyhoví; nesmí zvykati se, by kladly nohy křížem, a jiných nectností. Též hledí se k tomu, by dívky ramena nestiskaly k trupu, neklonily se ni k jedné straně, ni ku předu. Též nesmí trpěti učitelka, by dívky při sedění hlavy křivily.

Nezdravé též jest, by seděly se založenýma křížem rukama.

Všechno takové sedění škodí vývinu tělesnému v míře nemalé, a trpí při tom i plíce, i žaludek, uškodí se i vzrůstu v tomto útlém věku, když tělo při svém vývinu rovně se nedrží. Mladé stromky také nezůstáváme vůli jejich, by rostly, jak jim libo, ale dbáme, by vyrostly rovně

Stoly pracovní též ohrožují zdraví a volný vzrůst dívek, jsou-li buď nízké, buď vysoké. Také nepřiměřená výška židliček zavinuje špatné a nezdravé dívek sezení. Na to budiž dbáno, by dívky

přiměřeně své výšce ku stolům posazeny byly, by pohodlně při práci seděti mohly a nekřivily se ku předu. Židlička musí proto býti ještě o 3 *cm* asi nižší než stolní tabule. Kde by dívkám klátily se nohy na židličky, budiž jim dána raději podnožka přiměřená, by dívka nohy měla na ní pevně státi a neklátila jimi ve vzduchu. Stůl nesmí též vaditi dívkám u kolenou. Není dobře, tlačí-li jejich kolena, nebo zaviňuje také špatné sedění.

A jakéž opatrnosti žádají si teprvé rámy vyšívací?! Zde učitelka stále napomíná dívky, rovná a pečuje, by neuškodily ni vzrůstu, ni zdraví svému.

Hříšné jest, připustí-li učitelka rám vyšívací do školy obecné a posadí-li k němu děvče desítileté, nebo, což ještě více škodí, trpí-li rámy vyšívací v lavicích. Obé asi často slučuje se, jelikož nižší třídy pracoven nemají. Ubohé dívky, jak jste politování hodny! Úzko jest člověku, vidí-li tyto něžné tvory skrouceny, stočeny, ohnuty, nad rámem skloněny.

Avšak i tam, kde jsou pracovny, a to v měšťanské škole, sluší opatrnost míti, nebo není každé děvče tak silné, zdravé a vyvinuté, by mohlo seděti u rámu. O sedění při rámci dán pokyn v VII. svazku „Školy ženských prací ručních“.

Doporučujeme pro školy rámy s kulatými lišty, a ještě více rámy posunovatelné, které i po vůli nakloniti se mohou, by dívka seděla rovně při práci. Třeba jen zavésti jich do škol, a průmysl již o to by postaral se, aby je vyráběl.

Každá učitelka ví, nebo dozná také, že dobré a přiměřené dívek sedění podporuje i úhlednost, i zdar prací.

b) Nazírání do práce.

Záhubné jest zraku, přibližují-li dívky práci příliš blízko k očím, pročež toho učitelka přísně zakáže. Oko zdravé jest hlavní podmínkou k vyučování ženským pracem ručním. Kde učitelka vidí, že děvče nemá dobrý zrak, choré oči, žádejž ihned vysvědčení lékařské, smí-li to děvče učiti se pracem ručním a oko namáhati.

Při práci nechť sedí dívky tak, by světlo padalo jim do ruky od levé strany, ale nikdy nesmí seděti proti plnému světlu. Též škodí zraku, svítí-li slunce při práci dívkám do očí.

Také nesmí dívka křivě na práci hleděti, by nezvykla šilhání, a k tomu též sluší zření míti, by nemrkaly očima i nemžouraly.

Velké opatrnosti zejména při malých dívkách jest třeba, by nepíchly se do oka jehlicí, nebo svých sousedek.

Proto učitelka dbá, by dívky příliš těsně u sebe při pracích neseseděly, netrpí, by se poštuchovaly, s prací v ruce pod lavice se shýbaly, z lavic vylézaly a pod.

Též nemáme dáti dívkám práci tak jemnou, by škodila zraku, na př. tahání nití z tenkých látek, šití mřížek a stehů krajkových ve věku útlém, vyšívání takové, které namáhá zrak, a při pestrém vyšívání dbáme, by barvy volily se jasné.

c) Pohybování a čistý vzduch.

Zavedeno jest již, a to s prospěchem, že dívky mají 10—15 minut odpočinku mezi vyučováním. To jest nejen velice zdraví prospěšné, ale také nauce, nebo dívky osvěží se, a přijdou-li do třídy, s novou po té silou mají se ku práci. Dobře jest, kde mohou volně proskočiti se na chodbách.

Zdravotnictví školní žádá též, by ve světnici často se okna otevírala, k čemuž arci v naší době přihlíží v Praze zdravotní komise, která vůbec stará se o zdraví žákův.

Avšak nestačí, by učitelka s tím spokojila se vědomím. Ona sama hleďž k tomu, by dívky ve třídě topené neseseděly v teplých šatech, by neměly krky otočeny vlněnými šály, nebo vyjdouce z tepla náhle do zimy snadno by nastuditi se mohly. Škodlivé jsou též výpary z mokrých šatů a plášťů, jež dívky za deštivého počasí ve třídě odkládají.

Odkládati by se měly deštníky a mokré pláště v předsíních, nebo v síních, by ve světnici školní byl čistý vzduch.

Též promočené nohy, s nimiž dívky sedí po celou dobu vyučování, mohou zdraví škoditi. Ve Švýcarsku tu a tam stará se dozor paní, by měly dívky ve škole střevíce na přezutí.

d) Jídla ve škole.

Učitelka netrpí, by ve škole dívky mezi vyučováním nebo při práci jedly, nazvíce pak varujž jich před mlsnotou. Mlsání jest záhubný zvyk, který škodí zdraví a který v malém začat jsa, dozrává v životě později k velikým, záhubným necnostem.

„Čas k jídlu, čas k dílu!“

To uvádějž učitelka dívkám na mysl. Tento zlozvyk straší tu a tam dosud ve škole při vyučování ručním pracem a ohrožuje velice nauky, jelikož pozornost ruší a práci skrácuje.

e) **Náčiní nebudíž do úst dáváno.**

Jehlic, jehel a háčků pletacích nesmí dívky do úst dávati, nebo jimi zuby šfárati. Učitelka poučíž je ihned o škodlivosti toho na zuby, též i tom, jak jest to neslušné a nepěkné.

Též do vlasů píchati jehlic nedovolíme.

f) **Šoupání nohama po zemi.**

Jakkoliv už šoupání nohama po zemi jest neslušné a nesmí se dovoliti, tož ohrožuje v míře nemalé i zdraví, jelikož šoupáním takovým prach se země zvedne se a padá na plíce dívkám.

Toho nedovoluje učitelka.

10. Vychovatelský takt.

Vychovatelský takt jest nezbytnou podmínkou každé učitelky ženským pracem ručním, nebo poučujíc o nauce ryze ženské má a musí dívky též vychovávat.

V každém člověku jest neuvědomělý pud k sebevzdělání; neboť jest podroben zákonu stálého vývoje. Aby však tento pud se mohl tak vyvinouti, že by člověk došel poznání, v čem dokonalost jeho vlastně záleží a jak by bylo mu lze u vzdělanosti pokračovati, musí býti vychováván.

Každý učitel nebo učitelka a vůbec každý, kdo se vychováváním mládeže obírá, doznal již zajisté, jak pozorně a opatrně si při tom vésti má, neb dětské srdce jest všem dojmům přístupno a podržuje tak dobře zlé a nepravé, jako šlechetné a dobré. Avšak jako každá květina jiné půdy, jiné teploty a vůbec jiného ošetřování vyžaduje, tak i každé dítě jiného žádá si způsobu výchovy. Nechceme tím říci, by na každém dítěti jiná metoda se zkoušela, nýbrž, aby se každému zvlášť přispůsobila a takto výsledku se docílilo. U dívek v první řadě dbáti sluší, by jejich city se sušlechtily; při tom však nesmí se upadnouti do citlivůstkářství. Takové citlivůstkářství jest zdravému rozumu na úkor. Kde jest učitel v literních naukách a učitelka při ručních pracích v jedné a téže třídě dívek, mohou se na vzájem vydatně a zdárně podporovati, neboť jest již v povaze muže, že u něho všude a ve všem vládne rozum nad city, kdežto ženou více city vládnu; kde učitelce přidána třída celá, bude jí nutno ovládati citů svých a rozumu vládu dáti nad nimi.

Není to úlohou tohoto malého náčrtku rozebíratí vychovávání dívek vůbec, nýbrž pouze má se ukázati, jakým způsobem učitelka

při vyučování ručním pracem na city dívek jí svěřených působiti a jaké city zvláště v nich pěstovati má.

a) Vychovávání charakteru.

Jest to zejména šlechetný charakter, který má učitelka svým vlivem, svými rozprávkami a svým chováním vůbec u dívek na základě jich povah a letor vypěstovati. Chceme-li vychovávatí povahu vskutku ryzí, jest nám působiti na dítě hned od prvopočátku, to od první třídy, dokud všem dojmům přístupno jest. Učitelka zkoumá svěřené jí dívky, pozoruje vlastnosti a zvláštnosti jejich, by na základě toho mohla každé i jednotlivě vychovávatí. K tomu hodí se arci nejlépe ženské práce ruční.

Přijdou chvíle, kdy by snad nad zmařenými nadějemi plakala, kdy ztrácí síly, důvěry, chutě, ale jediná upomínka na svatou povinnost, kterou byla převzala, posilní ji, utuží a trpělivostí i vytrvalostí obdaří. Není dítěte tak zkaženého, by nedalo se vésti, a není žádného, by nestálo za namáhání, jakéhož na učitelce vychování jeho vyžaduje, nebo nevychová-li učitelka vždy charakter, tož dojista vytrhne je z pout zlých nectností a přivede nebo ukáže na cestu pravou.

Na charakter působí vůle. Proto cvičíce charakter, cvičíme vůli a vedeme dívky záhy, by chtěly jen, co jest šlechetné, dobré, pravé a pravdivé.

Učitelka má příležitostně poučovati dívek, co jest dobré, co zlé, vésti jich k sebezapření, k trpělivosti, skromnosti, k odříkání, k poslušnosti, k snášenlivosti, k šetrnosti a k cudnosti. Nazvíce cit snášenlivosti a vespolečné lásky pěstovati dlužno ve škole. Ať pozná dívka, že jest to její povinností, by žila se všemi v míře dobré a řídila se zákonem svatým: „Miluj bližního svého, jako sebe samého.“

b) Cit náboženský a vlastenecký.

Škola vychovává matky a pěstounky, budoucí ženy a vlastenky; pročež má vésti mysl jejich k Bohu a v dětská srdceka sítě lásky k národu zasévatí, by záhy klíčilo a hojného přinášelo užitku. Tento úkol vychovatelský zakotvuje se v úctě, lásce a vděčnosti k Bohu, v důvěře a oddanosti v Jeho vůli, poukázáním k povinnostem a ctnostem národním.

c) Jemnocit.

Jemný cit vede dívku k soucitu, k úslužnosti, k dobročinnosti, k zdvořilosti.

Necitelné děvče neleká se nejhoršího, příliš citlivé zase jest ve stálém boji a strastech, jelikož jest jimi ovládáno.

Proto nesmí se ve škole nijakž cit dívčin otupovati, ani rozrušovati, by rozbouřené city nezachvátily obraznost dívek, ale každý cit zvýšený se má mírniti a na pravou uváděti míru.

Cit povzbuzuje se poučením, přívětivostí, působením na obraznost dívčí, návodem k lásce k bližnímu, něžností a srdečností.

Ve škole jsou dívky všech stavů a tříd, zámožné i chudé. Zde může učití učitelka žaček lásce sesterské a svornosti.

„Před Bohem jsme si všichni rovni,“ budiž heslem jejím.

Vždyť jen to dělí nás, jak kdo v životě působí a jakých ctností osvojil si.

„Milujte se vespolek,“ budiž jejím naučením.

Tu nazvíce opatrnosti třeba, když učitelka rozdává chudým, podporovaným žačkám material, by nedala daru školnímu ráz almužny. Dávejž tak, by levice o tom nezvěděla, co dává pravice, by jemnocit dívčin neutrpěl, by netvořily se ve škole třídy a stavy. K tomu účelu by zvláště bylo záhodno, zaříditi věc tak, by dívky všechny bez rozdílu měly jeden a týž material v ruce, nebo takto mimovolně se pak liší. Zavrhnouti musíme však způsob ten, že by chudé dívky měly míti bavlnu jiné barvy a tak pod., jakož i každé, jakékoliv uniformování chudiny, přičí se citu něžnému.

Zdvořilosti, způsobům, jemným mravům a ušlechtilému chování nemůžeme dívek učití dosti záhy.

Drsné, mužné chování u dívek uráží a stírá s nich pel ženskosti, onoho kouzla, kterého nenahradí ni učeností, ni nádherou, ni hlavou hrdě vztýčenou, ni vzezřením sebevědomým, kterým porážeti chce svět a „zastaralé předsudky o zdvořilosti a úctě“, jak obyčejně nezdvořilost omlouvá se.

Nechtějmež vychovávatí dívek takových, jež uctivé, pokorné a dvorné způsoby mají za zbytečnou přítěž života, jež staví sebe všady v popředí a ukláněti se v úklonkách mají za snížení.

d) Ctižádost.

Ctižádost jest velikou a rozhodující pružinou dívčího citu. Pozorujeme-li dívek, seznáme, že jest mocným činitelem ve vychování i vyučování jejich. Nepravá ctižádost zavádí a vede dívek k marivosti, k vypínání se nad druhé, k hrdosti, k ješitnosti a různým bludným cestám života. Pravá, ušlechtilá ctižádost jest však strážcem

oproti zlému a povzbuzujícím prostředkem k dobrému. Proto budiž ctižádost u dívek s rozmyslem i pěstována i potlačována. Zde napomáhají vzorné příklady a poučení, že dívka skromností více zvítězí než vychloubáním a vypínáním.

I k tomu jsou vhodným předmětem ženské práce ruční, nebo dějiny jejich, o nichž učitelka ve vyšších třídách může dívkám vypravovati, poskytují mnohou zajímavou událost, která zavdává bezděčně příčinu k poučení.

Pročež: pěstujeme v dívkách mírnou ctižádost; ale potlačujeme té nepravé, záhubné, která ubíjí duši!

e) Pravdomluvnost.

Dítě věří všemu. Povídáme-li mu pohádku, má to za pravdu, a těžce bývá zklamáno, pozná-li, že to je smyšlenka. Tím však snadno by mohlo zalíbiti si nepravdu, a věru více toho nalže dětská fantazie, než dětské srdce, pročež budme opatrní!

Kde uznamená učitelka při vyučování, že dívka si vymýšlí a povídá, mnoho povídá, tam jest nebezpečí, že z ní vyroste lhářka. I poučí ji o záhubnosti lži, a netrpí, aby žákyně ku lži sváděny byly jakýmkoliv způsobem.

f) Cit pro krásno.

Cit pro krásno zušlechťuje člověka, mnoho rozkoší jest zřídlem a pro dívky jest neocenitelným prostředkem vychovávacím, kterého pěstovati nutno co nejpečlivěji.

K tomu poskytuje učitelce dosti příležitostí vhodných vyučování ručním pracem, které cit pro krásno zvyšují, vzdělávají, tříbí.

Děvče, nemající krasocitu, postrádá v životě mnohého povzbuzujícího dojmu. Jak v pracích vkusných, tak i v obleku, i v domácnosti může spojití pak krásu s užitečností, a učiniti oku milé a příjemné i to nejprostší. Při vyučování ženským pracem ručním ušlechťuje se poučením o barvách, o vzorech ornamentálních, o tvarech, o slohu, o předmětech, o ozdobách. Učitelka poučujž dívek, že krása není nádherou, a nádhera vždy krásou, že užitečnost se snáší s citem pro krásu, a že spořivosti nevylučuje. Poučí jich, že nesmí krasocit svést dívek k marnivosti, že co strojené, není krásné, že snaha po krásnu nesmí slučovati se s touhou po fítní, strojilství, nemístném osobě své, šatů i bytu ozdobování.

S citem pro krásno působíme na mravní cit dívek, nebo zvýšený, na pravou míru uvedený krasocit zapuzuje co ohyzdného

i z představ, i z duše, i ze srdce, a naplňuje mysl dívčí odporem proti všemu sprostému, co uráží její cit. Jest také ochranou proti svůdnému hlasu zlých lákadel, i vášní, které jim za ohyzdné líčí vychovatelství školní. Poznavše, že zlé jest ohyzdné, a poznavše pravé krásy účinek, nedají se tak snadno svéstí.

By výklady o kráse náležitého u dívek doznaly pochopení a úspěchu, nutno jest, by školní světnice a pracovna byly jim vzorem pořádku a čistoty, by zřely vždy jen, co jest krásné, by obrazy na stěnách, práce v rukou vždy krásno jim zjevovaly a učily jich rozuměti tomu, co jest krásou pravou. Na oknách květiny též velice přispívají k tomuto účelu vychování dívčího.

Vzory, barvy, látky, stříhy, o kterých dívky pracují, a dle nichž učitelka vykládá, buďtež všem pravidlům esthetickým přizpůsobeny, úhledny a souladny! Poučujmež dívky, že prosté jest krásné, že není krása, co vtírá se oku křiklavě, a že touhou po krásné formě nesmíme užitečnosti zapuditi.

g) Zvykání povinnosti.

Zvyk jest druhá přirozenost, a člověk jest otrokem zvyku; proto dbáti sluší při vyučování, by dívky zvykaly míti práci za povinnost. Povinností člověk nevyhne se nikdy a naučíme-li dívky, by viděly v práci milou povinnost, dosti jsme jich naučily.

Záhubné jest proto práci oslazovati a jako cukrátko v papír hedvábný povinnost zabáleti, nebo děvče zvykne tomu a žádá pak, by i život stále oslazován jí byl.

Naučí-li se dívky na př. při práci zpívati, by jim ušel čas, nebo čísti při práci, snadno zábava obdrží vrchole a práce stane se jejím průvodčím. Vždyť v životě nebude nikdo zpívati a předčítati jí, až práce, přísná práce stane se povinností její. Učmež dívky, že povinnost má jim svatou býti.

h) Cvičení paměti.

Při vyučování ručním pracem jest příležitosti dost, by se paměť cvičiti mohla. Takový cvik žádá však, by dítě nebylo přepínáno a také náležitě pochopilo, co si má pamatovati. Proto učitelka dívkám především vysvětlí všechno správně, zřetelně, jasně, by slova její jako představa světlá vnikla v mysl jejich. Při ručních pracích jest mnoho, co dívka pamatovati si má, na př.: rozměry, rozpočty, různá pravidla, názvy částic a stříhů, sestavení vzorů, a pod.

Necvičíme-li paměti pro pravidla ručních prací záhy, již od prvního upleteného oka, nezvykne děvče tomu tak snadno. Máme toho důkazy, že i zručné pracovnice pravidel, rozměrů, rozpočtu a názvů částic předmětů zhotovených neznají, že pracují slepě, jak se říká „od oka“, nebo „po paměti“. Jest však nezbytno, by dívky učily se pracovati dle míry a rozpočtů a na základě dobré paměti. Pravda jest, že naučené poněkud zapomínáme během let; proto dobře, máme-li pravidla napsaná, nebo slouží k tomu, by paměť naše osvěžila se a zvýšila.

Paměť dívek při ženských pracích ručních vycvičiti se má methodicky a postupně.

Též dlužno cvičiti u dívek představu. Té cvičíme názorem, výkladem k tomu směřujícím a připomínajícím. Pracovníci jest třeba, by dovedla v představě oživiti si jasně vzor, předmět, ozdobu, obrat umělecký té neb oné práce, byť i po letech. Toho docílí vzpomínáním. Proto cvičmež u dívek vzpomínku představou.

Nejen vzpomínání ale vyzpomínání cvičmež, by na pravou uvedeno bylo míru.

Dívky říkávají: „To neb ono jsem si sama vyzpomněla!“

Zde vládne tvůrčí obrazivost. Takový dar jest požehnáním, ale i záhubou. Tvůrčí obrazivost jest s velikým prospěchem pro ženské práce ruční, proto je dobře, by učitelka, kde pozná u dívek obraznost zvýšenou, ihned ji mírnila a uváděla na půdu praktickou, realní, na pole práce. Zde může přinést užitku, kdežto býti pěstována jinde, mohla by snadno přivoditi záhubu. Oproti živé, bezuzdné fantasii jest klidné přemýšlení a názor skutečný.

I naváděti dlužno dívky ku práci záhy, by obraznost, přirozená dívkám, převedena byla pod vládu rozumu. Ženské práce ruční mohou býti zde požehnáním, a jsou dojista mocným prostředkem vychovávacím ve cvičení představ a mírnění obraznosti bujně.

Podmínky zdaru vyučování.

Zdar vyučování ženským pracem ručním podmiňuje si též:

1. Stejnost prací.
2. Jednotnost metody vyučovací.
3. Roztřídění hodin vyučovacích.
4. Promyšlený rozvrh učiva.
5. Stejnost materialu.
6. Vhodné a dostatečné pomůcky učebné.

I. Stejnost prací.

Stejnost prací na školách jest již sama o sobě zdarem a pokrokem vyučování. Že pracují se vždy jedny a tytéž práce, může si učitelka jak ve výkladu, tak i ve zručnosti kreslení, i ve způsobu práce osvojit velkou dovednost, která arci přinese dívkám jen prospěchu.

Jest to záhubné, má-li téměř každé druhé děvče jinou práci v ruce, a v tomto případě rozhodně nelze čítati na úspěchy školní. Učitelka jest ve třídě, jako by byla v továrně, a není s podivem, když nemůže přehlédnouti všech žákyň, všem opravit práci v čas, vůbec všem a všemu zadostučiniti.

Práce buďtež ve škole všechny stejného druhu, stejné velikosti, stejných rozměrů a poměrů, stejného postupu, stejné metody. V Praze, kde je tolika škol a kde dívky stěhováním, a to zejména ve třídě nižší, mění často školu i mezi rokem, jest sjednocenost a jednomyslnost v pracích velice důležitá. Přejde-li dívka ze školy na školu s prací začatou, a uslyší-li, že to, co si přinesla, není dobře začato, že to a ono nemá býti, tož tím velice trpí nauka. Nedosti na tom, stane-li se, že dívka započatou práci buď odložití má, by ji nahradila jinou v té škole, do níž přišla, za právoplatně uznanou, buď vypárati, co onde vypletla, či zvykati jiným rozměrům, učiti

se jiným stříhům, jiným názorům, i jinému stehu a pod., nemůže zkvéstí vyučování ženským pracem ručním.

Takto vážnost nauky a pověst učitelek posuzováním nepovoláných velice trpí, a ohrožuje se zdar nauky i školy.

Avšak i na venkově, kde jest jen jedna škola, ubírá nesjednocenost vážnosti nauce tím, učí-li každá učitelka jinak. Celkem by žádoucno bylo, by v celých Čechách zavládla sjednocenost co do stejnosti prací na školách. Pak zkvete nauka ženským pracem ručním!

Průpověď: „Všady se jinak hospodaří“, nebo: „Jiná paní, jiné právo“, nesmí platiti ve školním životě. Zde nutno, by snahy všech směřovaly k cíli jednomu, by všechny pracovaly jednomyslně, a jelikož síla jest ve spojení, může z této sjednocenosti vzejíti do budoucna květ.

2. Jednotnost metody vyučovací.

Stejnost prací podmíněná jest stejností metody vyučovací. Jakmile zavládne jeden a týž směr ve vyučování, jeden a týž postup, jeden a týž způsob, povznese se nauka rychle na stupeň vyšší.

Také přijde a musí přijíti den, kdy veškery náhledy různé se sjednotí a na jednom bodu sejdou, by tam zakotvily prapor dorozumění a souhlasu.

Pak přestanou výlučné názory ovládati nauku ručním pracem, a jednotnost metody vyučovací bude zachována. Tato nerozhodnost i neustálenost náhledův vadí velice v sepsání methodiky, jelikož za těžko určití jest bod, odkudž by vycházeti měla, by vyhověla všem, i zalíbila se všem. Spokojiti se bude nám tudiž zatím s tím vědomím, že se pokusiti chceme o přibližné sjednocení.

Žádoucno, aby upravilo se vyučování i sborové i jednotlivé a přispůsobilo požadavkům doby; nebo jestli ta a ona učitelka vyučuje sborově, tamta zase sborového vyučování zavrhuje a pouze jednotlivému dává úplnou vládu, nelze, by na školách zavládla sjednocenost, jednolitosť, a jelikož ve shodě jest zdar a síla, ani pokrok a postup k dokonalosti.

Přihleďmež blížeji k oběma methodám.

Sborové vyučování podporuje a povnáší nauku, jelikož řadí ji ve škole na jeden a týž stupeň s ostatními předměty. Pů-

sobí mohutně na celek, má na zření prospěch nauky a směr paedagogicko-didaktický.

Jednotlivé vyučování má na zření více prospěch jednotlivých žákyň a to těch nadaných i hbitých, a mění proto školu v dílnu, připomínajíc na doby, kdy ženské práce ruční byly školní popelkou a vyučování bludištěm.

Vyznačuje se též velkým počtem vyrobených prací. Podporuje značně zručnost i rozmanitost, seznamuje dívky s mnohými druhy prací, a potud, pokud školy nesnižuje k pracovně nebo továrně, má to dobré do sebe, že naučí výtečně mechanické zručnosti, do jisté míry i důkladnosti v jedné a téže práci.

Jedny velebí a vynáší vyučování sborové za jediné pravé, neomylné vyučování ženským pracem ručním, a zavrhuji šmahem jednotlivého postupu.

Jiné opět nechtějí upustiti od svého náhledu, že jediné jednotlivé vyučování jest to pravé, samospasitelné, a odsuzují naprosto sborové vyučování, řadíce je mezi škůdce pokroku dívek v oboru ženských prací ručních.

Co jest tudíž to pravé?! Má-li se vyučovati sborově, či setrvati na jednotlivém?!

Sborově vyučovati se může všemu, co působí na celek účinně. V to zahrnuje se živé slovo, úchvatná řeč, srozumitelný výklad a názorná ukázka, ať už kresba, ať práce hotová. Tudíž všemu, co rozum cvičí, co myslí vnímáme a co v představy naše vniká pochopením. I pochopení již u dívek jest nestejně a chápavost rozdílná, ale to nevadí ni celku, ni postupu, nebo totéž vidíme i při jiných naukách literních.

Proto sborovému vyučování s plným přesvědčením můžeme a musíme předati výklad, poučení názorné, theoretickou část nauky, totiž vědění, myšlénku.

Avšak tážeme se nyní, dostačí-li pro celý obor, který zastupují na školách ženské práce ruční, pouze výklad, vědění, myšlénka!

Odpověď vyzní, že jest k tomu třeba mimo to ještě zručnosti ruky, totiž výkonu, práce.

Zručnost ruky jest mechanické umění, kterého dosáhneme cvikem, a to stálým cvikem.

Můžeme-li cvičiti zručnost výkladem?

Nemůžeme. Zručnost cvičíme opětovným pohybem a výkonem. Kdyby někdo sebe vzletněji vykládal dívkám, co jest zručnost, ne-

naučí se tomu výkonně, a proto musí se cvičiti ruka v práci. Tu nelze již na všech stupních školního postupu učití sborově. Zaznamenáváme na školách pražských, kde sborově se vyučuje, že s prospěchem se provádí až k šití. Po té se už na výši neudrží a bezděčně se mění v jednotlivé. A proč?

Hlavní příčina v tom zakotvuje, že není člověk strojem.

Docílí-li se toho, by řada dětí v tělocviku na jedno povelení zvedla ruce neb vykročila souměrně s jednou a toutéž nohou, nelze docílit, aby ve vyšších třídách všechny dívky současně na dané znamení a na povel jedním tímže pohybem ruky stehy šily, současně vpichujíce a zase vypichujíce.

Při začátcích výcviků šití prvních stehů jest to nutné, aby sborový výklad o stehu provázelo i sborové vpichování a vypichování, jak učitelka dívkám výkon ukazuje a velí. Dlouho však ve stejnoměrném tempu nelze pracovati. Dívky v tom věku jsou už zručné v práci a nelze jich udržeti déle, než až pochopí a naučí se šití.

To té odbočí jich pět i více, a tak postupně, až každá dívka jde směrem svým vlastním.

Zde přestává sborové vyučování.

Živé letory, talenty, zručné dívky poženou se stále výše; kdyby nuceny byly zadržeti pilnost svou, odňala by se jim chuť ku práci a škola by jim byla brzy místem nudy, kde sborové vyučování připíná jim pouta.

Méně nadané, neschopné, vidouce nezdar a nemohouce chápavostí toho dokázati, by z názoru, učitelkou jim daného, byť i sebe pozorněji na ni hleděly, kterak pracuje, práci naučily se, pozbudou pak i toho posledního: vůle a chuti ku práci.

I nezbyvá učitelce, než aby po sborovém výkladu a výcviku k těmto méně schopným přihlédla a ruce jejich jednotlivě vycvičila.

Sborové vyučování provázeti musí proto u dívek dospělých, ve školách měšťanských a vyšších jednotlivé, s ním se slučovati, je doplňovati na prospěch nauky i na povznešení prací ručních.

Že obou method třeba jest, život sám již ukazuje.

Co by dívce platno bylo, kdyby uměla vykládati veškery poměry, rozměry a rozpočty stříhů, kdyby znala na sta pravidel o slohu, o souladu barev a o ornamentu, kdyby z výkladu věděla, čeho věděti třeba, ale neuměla záplatu všít, steh ušít, neuměla vzor vyšít, na košili přistříhnouti?

A naopak, k čemu by byla jí platná ruka zručná, kdyby neznala pravidel střihů, a všechno, co vyrobí by bylo nevkusné, neforemné?

Pročež spojmež tyto požadavky v metodu přirozenou, době, důstojnosti školy a pokroku přiměřenou.

Obrovským krokem běře se školství naše k výšinám, a proto nesmí nauka ženským pracem ručním za ostatními pokulhávati a za starými hradbami se zatarasovati. Povinnost káže, bychom stoupaly s dobou a zdokonalovaly tento ryze ženský předmět ve škole.

Sborové vyučování jest pokrokem ve školství dívčím, ale žádá si býti pochopeno, prostudováno, promýšleno a nacvičeno.

Má-li míti užitku a požehnání pro školu, musí býti přizpůsobeno poměrům společenským, místním a domácím, národnímu charakteru, školnímu řádu, vůbec celému školství, by v rámec již hotový dobře zapadlo.

Slepé následování pokynů daných ve knihách, zejména v cizině vycházejících, nemůže prospěti, nebo kniha mnoho snese, a hrady myšlenkové, byť i k nebi se nesly, naleznou popisu a péra obratného; ale ta milá skutečnost, život neúprosný, společenské poměry a jiné a jiné příčiny boří smělé stavby.

Nepochopené sborové vyučování může u veliké míře škoditi nauce, snad více, než zastaralé jednotlivé, pročež soudná učitelka nesmí slepě a otrocky si vésti ve škole, nesmí papouškovati, ale mnoho a mnoho mysleti, by dovedla vyučovati vždy tak, jak toho žádá postup nauky, pokročilost a chápavost dívek.

Sborové vyučování více nároků činí na učitelku než jednotlivé; hlavně káže přemýšleti, ano mnoho přemýšleti. Proto je málo k tomu povolaných a ještě méně vyvolených, o čemž se můžeme přesvědčiti na školách.

Soudná, myslící učitelka pochopí dojista, kdy má přejíti od sborového vyučování k jednotlivému, a snadno nalezne si pravý bod, kde stanouti, kde se odchýliti, a kde obě metody spojovati.

Sborové vyučování má na školách budoucnost, a zajisté že studii učitelek vzdělaných a pokročilých, vznese se k výši, i ovládne zúplna nauku ženským pracem ručním.

Vyvozovati toho závěru můžeme ze života školního. Kde vyučuje ve třídě vzdělaná učitelka, nadaná bystrostí ducha, tam se

výborně daří sborovému vyučování. Zejména jsou krásné výsledky tam, kde učitelka je současně vychovatelkou.

Mnohá snaživá učitelka se namáhá, ale i při nejlepší vůli náhle narazí na malé úskalí, přese které nedovede se přenést. Stavba pěkně začatá se jí tu rázem sboří a vyučování se jí rozpadne ve dva směry.

Toho dozná však a musí doznati každý školství znalý přítel, ba i dočasné odpůrkyně a odpůrci sborového vyučování, že jest dobrodiním, že má ryzí nauku na zření, že bystří rozum a cvičí představy.

Sborové vyučování jest uměním a tomu musí se dříve mladé učitelky důkladně vyučiti, než se to od nich může žádati.

Pro poučení bližší, kterak sborově vyučovati, doporučuji spisek: „Hromadné vyučování“ od Gabriely Pfeifferové, který znalecky o vyučování sborovém pojednává; proto zde vzdávám se dalšího o věci té rozboru.

3. Roztřídění hodin vyučovacích.

Žádoucno jest, by vyučovalo se vsady vždy dvě hodiny běžně po sobě jdoucí.

Posoudí-li se, mnoho-li času se zmaří rozdáváním prací a jich skládáním, jest to zajisté s prospěchem, by vyučovalo se dvě hodiny po sobě jdoucí.

4. Rozvrh učiva.

Promyšlený rozvrh učiva jest hlavní podmínkou zdatu, ba jest i skálou, na niž se staví, a pilířem, o nějž učitelka se opírá. Při rozvrhu učiva řídit se máme:

1. Osvědčenou zásadou postupovati od lehčího k těžšímu, od jednoduchého ke složitému.
2. Postupností přiměřenou stáří dívek i chápavosti jejich.
3. Počtem hodin vyučovacích.
4. Zásadou, že pracem ručním učí se ve škole jen za účelem nauky, ale nikdy za účelem výroby.

Proto, že máme je za učebný prostředek, uváděti se má dívkám každá práce, byť i hotový předmět, za vzor, který si ve škole upracovaly.

5. Účelem vyučování pracem ručním: spojití užitečnost s krásnem. Při tom dbáti se má, aby probralo se to, čeho nejvíce v domácnosti je třeba.
6. Se zřením k tomu, že nesmí učitelka dávatí dívkám práce domů.
7. Samostatností práce.
8. Důkladností základního vyučování.
9. Péčí, by každý odbor ručních prací, aspoň v základní nauce, byl zastoupen, a dívkám o nich vštípily se nejnutnější vědomosti.
10. Vymýtěním prací titěrných, bezúčelných.
11. Vzhledem k zdravotnictví školnímu.
12. Se zřením k časovým potřebám a požadavkům, a
13. k počtu dívek, jaký nejvýše vyměřen jest pro jedno oddělení při vyučování.
14. Průměrnou schopností a zručností dívek.
15. Poměry společenskými a názory ustálenými.

Rozvrh učiva zůstává se sborům učitelským, které poměry místními i školními při sestavování učebné osnovy se řídí a po té ku schválení je zadávají.

Připojuju zde, jakož byla v prvním vydání „Methodiky“, učebnou osnovu ze škol pražských, jak byla dříve zavedena i schválena, a dle které v roce 1885 ještě se vyučovalo, arcí s vynecháním už prvé třídy.

Nyní se dle ní v Praze nevyučuje, ale soudím, že mnohým školám venkovským ve vlastech našich může být vhodnou rukověťí. Z té příčiny jí ze druhého vydání nevyhostuju, ale přidávám k ní nejnovější v Praze zavedený rozvrh učiva.

Učebná osnova pro pětiletou i šestiletou obecnou a tříletou měšťanskou školu.

I. třída.

V průměru 114 hodin vyučovacích za rok školní.

Material: bavlna čís. 14., 2 jehlice pletací.

Pořad prací.

Začátky pletení.

a) Cvičení ok hladkých.

b) Cvičení ok obrácených.

Oba druhy na jedné cvičební tabulce proberou se. Začato budiž na 30 ok, a plete se potud, pokud do jisté míry nebudou ruce žáček vycvičeny. — Pak pokračuje se na punčoše.

c) Punčocha.

Začneme na 27 ok, a jelikož učitelka na tomto stupni začínati ještě musí, určeno začínání třemi nitěmi. Okolek pracuje dívka rozhodně již samostatně. Plete se: šestkrát kolem hladce, třikrát obráceně, to po třikrát, kdy výška okolků čítá tolik kolem, kolik jest na jehlici ok.

Na punčoše učí se dívka ujímání:

a) ujímání hladké;

b) ujímání přehazované.

Z částic punčochy rozeznávají učí se: okolek, pěšinku, újmy a patu.

II. třída.

Průměrně 115 hodin vyučovacích za rok školní.

Material: bavlna čís. 16., 5 jehlic a háček.

Pořad prací.

1. Pokračování v pletení.

Punčocha:

a) Začínání. Zde učí se dívka začínati. Začneme na 27 ok na jednu jehlici.

Začínání jednoduché.

Okolek plete se: 2 oka hladce, 2 oka obráceně, 27krátě kolem nad sebe.

b) Pletení punčochy, paty, špičky.

Dívka učí se příklopku na patě zavíratí, klínek a špičku.

2. Začátky háčkování.

Na cvičebné tabulce proberou se sloupky krátké, do zadního, do předního i do celého oka.

Začne se na 50 ok řetízkových z bavlny čís. 16., a háčkuje se dle potřeby velký kus ať do čtverce, ať do obdélníku.

Výklad budiž o punčoše, jejíž částice dívka učí se znáti, jmenovati a na punčoše vzorné i na kresbě ukazovati. Poučení o oku pleteném, o bavlně.

III. třída.

Průměrně za rok školní 115 hodin vyučovacích.

Material: bavlna čís. 16. a 30., 5 jehlic a háček.

Pořad prací.

1. Pokračování v pletení.

Punčocha.

Dívka učí se znáti již úplný a pravidelný tvar punčochy a samostatně ji uplésti ve všech částech.

2. Háčkování.

a) Pokračuje se v háčkování a sice se zřením k těm, jež by nebyly probraly začátky této práce ve II. třídě, začne se i cvičením sloupků krátkých, a to na pruhu vzorovém.

Pruh vzorů háčkových.

Tabulka A, obrazec přílohy čís. 1.,

b) Šest vzorků háčkových kraječek,

c) 3 hvězdy háčkové,

d) karkulka háčková.

Vesměs háčkuje se z bavlny čís. 30.

Výklad: Rozebere se punčocha, její poměry a rozměry, poučí se, co jest oko pletené i oko háčkové. Plocha pletená i háčková srovnají se. Poučení o bavlně.

IV. třída.

Průměrně 113 hodin vyučovacích za rok školní.

Material: bavlna čís. 20. a 30. Jehlice pletací čís. 03 dvě.

Pořad prací.

Pletení umělé.

- a) Pruh vzorů hustých.

Příloha A, čís. 2.

Z bavlny čís. 20., 46 ok na jehlici.

- b) Pruh vzorů mřížkovaných.

Příloha A, obrazec čís. 3.

Z bavlny čís. 30., na jehlici 56 ok.

- c) Kabátek hustě pletený.

V ýklad: O vzorech a předmětech pletených, o niti a bavlně, o užitečnosti a pružnosti pletení. Opakují se poměry punčochy.

V. třída.

Průměrně 113 hodin za rok školní.

Material: Kanava tkaná, měkká, žlutohnědá, $\frac{1}{2}$ m; vlna mechová, jasněmodrá, střední tón, jehla pro vlnu.

Poloplátno $\frac{1}{2}$ m; nitě k šití, jehly, červená bavlnka čís. 40.

Náprstek, poduška, nůžky.

Pořad prací.

1. Učení stehům křížkovým.

Cvičebná tabulka z kanavy, na níž křížky a abeceda se proberou.

Příloha B.

2. Začátky šití.

- a) Šicí pruh, na němž postupně veškerý stehy a švy spojovací i lemující proberou se.

K ozdobným přijít může se, když by dívky ukončily předešlých, i přihráno několik pro tu náhodu.

Příloha C.

- b) Ušitý předmět jednoduchý.

Určen jest pro zvláště pilné a schopné.

Zvolíme buď zástěrku, buď obrubování šátku a pod.

Výklad o látkách, o niti, o šitém předmětu, o stezích, švech, o spojování a lemování, o užitečnosti šití.

VI. třída.

I. třída školy měšťanské.

Průměrně za rok školní 138 hodin vyučovacích.

Material: 2 m 40 cm poloplátna, $\frac{1}{2}$ m měkkého širdingu, 40 cm nejvýše $\frac{1}{2}$ m pruhované, barevné látky;
bavlnka vyšívací čís. 40. a čís. 60.;
červená bavlnka čís. 40.;
jehly šicí podlouhlé čís. 9., 10., 11.;
nitě k šití anglické čís. 90., 100., 110.;
náprstek, poduška;
nitě pro síťování čís. 40.;
váleček k síťování $1\frac{1}{2}$ cm v objemu, síťovací jehla;
kreslicí papír pro nákresy stříhů.

Pořad prací.

1. Šití prádelných kusů.

- a) Jednoduchá, dvouklínová ženská košile, s výstřihem čtverhraným, zdobena kraječkami, jež dívky byly buď upletly, buď uháčkovaly.
- b) Známkování jmena na košili.

2. Začátky vyšívání v bílém.

Tabulka začátečních stehů pro vyšívání, postupně sestavených.

Příloha D.

3. Spravování prádla.

Vysazování záplat na cvičebné tabulce pruhované.

4. Začátky síťování.

- a) Začne se na 15 ok a síťuje se začáteční kus dle potřeby.
- b) Trojhran od 2 ok do 12 ok.
- c) " " 12 ok do 1 oka.
- d) " " 2 ok s přidáváním v středu.
- e) Čtverec od 2 ok do 12 řad.

f) Obdélník od 2 ok do 12 řad, dále 10 řad, než uzavře se až do 1 oka.

5. Nákresey stříhů.

Nákresey stříhů pro VI. třídu jsou určeny:

Dvouklínová ženská košile ve dvou tabulkách:

a) Půdorys košile s rozměry a poměry jejími.

b) Dvouklínová košile sestavená.

Vyučování budiž sborové, pokud neodchýlí se k jednotlivému; avšak každý nový druh práce budiž začat stejně, ode všech žákyn, a vyučováno buď vždy sborově.

Při síťování řídí se postupem a pravidly danými ve IV. sv. „Školy ženských prací ručních“.

Výklad o látkách: plátnu a bavlněné tkanině, o košilích ženských. Proberou se druhy, poměry a rozměry košile ženské. Poučení o vyšívání v bílém a o stezích vyšívání. Pokyn vzhledem ku spravování prádla. Poučení o niti, o oku síťovaném, o půdě síťované, o upotřebení síťování.

VII. třída.

II. třída školy měšťanské.

Průměrně za rok školní 156 hodin vyučovacích.

Material: $2\frac{1}{2}m$ širdingu na ženskou košili;

3m širdingu na mužskou košili;

nitě a jehly k šiti;

bavlnka pro vyšívání;

poškozená punčocha ku správě a jehla látačí;

roztrhaná punčocha pro vyplétání paty nebo špičky;

papír kreslící a tužka.

Pořad prací.

1. Jednuklínová košile ženská na 110 cm dlouhá, s ozdobnými rukávky, s kulatým výstřihem, který páskem kroužkováným a vyšívaným zdoben jest, na přední části pod páskem vyšije se malá ozdoba dle schopností žákyně. Vyšívání jednoduché jméno.
2. Mužská košile jednoduchá, úplně hladká náprsenka, jméno z křížků.

3. Látání punčoch na předmětu. Steh pletený.

4. Vypletání punčoch, pat a špiček.

5. Náskresy stříhů:

a) Opakování náskresů ze VI. třídy.

b) Jednotlivá košile ženská ve 3 tabulkách: 1. rozměry a poměry; 2. sestavení celé košile; 3. košile švýcarská.

c) Ložní prádlo: 1. prostěradlo; 2. spodnice; 3. svrchnice a prachovka; 4. podušky obou druhů; 5. přikryvka na vato-
vanou pokryvku.

d) Mužské košile: 1. poměry a rozměry; 2. sestavení náprsenky hladké; 3. sestavení náprsenky záhybkové; 4. sedlo a přišítky sedla; 5. rukávy, mašety a límce.

Sborový výklad probírá látky, z nichž dívky pracují, nazvíce látky jemné, na kterých vyšívá se, jako: batist, muselín a pod.

Pak poučí se, co všechno vyšíváme, a ukáží se i hotové předměty, rozměry, rozpočty košile i s odchylkami, načež dlužno nazvíce pamatovati, stehy vyšívání proberou se. Při náskresích učí se dívky sestavovati prádlo, které kreslí, dává se dívkám návod, kterak prádelné kusy zdobiti se mají. Nazvíce dává se poučení o ozdobě ložního prádla, a pokyny, jaká ozdoba hodí se pro prádlo vůbec.

Druhy mužských košil proberou se. O látání punčoch a o vypletání promluví se. Náskresy řídí se různými poměry délky, by dívky naučily se při každé velikosti patřičný tvar předmětu dáti a poměry rozpočítati.

Poučení o bavlně vyšívací.

VIII. třída.

III. třída školy měšťanské.

Průměrně za rok školní 216 hodin vyučovacích.

Material: 2 m 60 cm širdingu, nitě, jehly, bavlnka vyšívací.

Kanava obyčejná, nedělená, $\frac{1}{2}$ m, pestrá vlna, jehla na vlnu. Jeden prádelný kus pro látání.

Látka a vlna, nebo hedvábí pro vyšívání pestré, které určí vždy učitelka dle volby předmětu.

Též určuje učitelka i material pro různé práce, které mimo program dívky by ku konci roku školního pracovaly.

Kreslicí papír a tužky.

Pořad prací.

1. Ozdoba ženská košile se sedlem.
2. Vyšívání v bílém na sedle. Vzory rozmanité, ale vždy slohové, přiměřené času vyměřenému této nauce i schopnosti dívek. Jméno vyšívání.
3. Vzorový pruh na kanavě s vlnou.
4. Látání na prádelném kuse.
5. Nákrasy střihů. Zopakují se všechny, o nichž bylo již povědíno, a k tomu přibíře se:
 1. Košile ženská se sedlem:
 - a) rozměry a poměry košile;
 - b) sedlo a rukávy ozdobné;
 - c) výstřih košile pro sedlo ve dvou obrazcích;
 - d) košile celá.
 2. Poloklínové ženské košile rozměry.
 3. Kalhoty ženské.
 4. Podvlékačky.
 5. Noční kabátky.
6. Vyšívání pestré.

Vyšívají se různé předměty, menší i větší, na látce vlněné i hedvábné. Rozmanité, ale vkusné ornamenty.

Zření zde budiž k praktičnosti a neporušuje to učebného rozvrhu i z části ku přání rodičův i k ceně.
7. Mimořádné práce, které mohou pracovati ony žákyně, jež byly povinné práce již zhotovily a školní rok by nebyl posud ukončen. To ze zásady, by pilnost dívek nebyla omezena.

Rozvrh prací mimořádných.

Mimořádné práce pracují se jednotlivě, ale každá z nich budiž učitelce příležitostí, by o ní vykládala žačkám, sborově jim dala poučení o ní, a všem ji ukázala na předmětu hotovém.

Učitelka má volnost vybrati z uvedených prací mimořádných ty, které by ta která dívka pracovati mohla, ale nesmí do školy zavést práce nevkusy, přepychu, práce titěrné, protože jest určen pořad prací mimořádných přesně.

K takovým pracím mimořádným připustily se pro VIII. třídu:

1. Protahování v tylu.
2. Prošívání v síťování.
3. Šití mřížkových stehů na silné látce, z níž nitě dobře tabati se dají, na př.: měkká tkaná kanava, lněný gaze a. t. d.
4. Mosaika šitá i jinak sestavená, na př.: z pletených, háčkových a. t. d. měřických tvarů.
5. Aplikace.
6. Drhané práce.
7. Dle možnosti začátky šití na stroji.

Mimo to může učitelka, když se v tom vyzná, dáti poučení o paličkování a pletení v rámci.

Práce, které zde uvedeny nejsou, nesmí se však pracovati ani mimořádně a jsou ze školy naprosto vyloučeny.

Velký počet prací, jimž vykázáno místo mimořádné, ukazuje, jak s těžkostí nám bylo vybírat z bohaté zásobárny pořad prací povinných. Avšak mimo to zbylo ještě mnoho, mnoho materialu, který zůstává pro vyšší školy dívčí a odborné.

Výklad probírá všechno, co s nákresy stříhů a s pracemi souvisí, a má zření k ozdobě prádla.

Poučení o vyšívání pestrém i na kanavě, o stehu křížkovém, o stehu gobelinovém, o stezích vyšívání pestrého. Poučení, kdy a k čemu vyšívání toho upotřebiti můžeme. Pová se, že ještě jest malebné vyšívání a vyšívání zlatem. Působí se na seznání slohu prací vyšíváných i ornamentův, a poučí se o souladu barev.

Zde chápavost dívek již jest zvýšena a proto učitelka může výkladem o mnohém poučiti a použije každou práci mimořádnou k rozmluvě o ní.

Látání a spravování prádla jest zvláště vždy vytčeno, by dívky v zálibě pro rozmanité práce nezapomínaly na užitečnost.

Podrobná osnova spracovaná dle učebné osnovy pro vyučování ženským ručním pracím na obecných a měšťanských školách dívčích v Praze,

schválená od c. k. okresní školní rady vynesemím ze dne 4. ledna 1902, č. 10890 roku 1901.

Vyučování ženským pracím ručním děje se sborově.

Škola obecná.

III. třída.

Pletení a háčkování.

A) Pletená tabulka: pracuje se od 15. září do 15. prosince z bavlny čís. 16. Učitelka sama začíná na 50 ok. Krajní oka pletou se hned od počátku řetízková. První část jest cvičení ok hladkých 30 jehlic. Následuje řada rozdělovací (nahodit, hladce ujmout, spletením dvou ok).

Druhá část jest cvičení ok obrácených střídavě s hladkými opět 30 jehlic, pak řada rozdělovací (nahodit, ujmout přehazováním).

Třetí část tvoří čtverečky, t. j. 4 hladce, 4 obrace v šesti řadách na sebe, vystřídá se 5 čtverečků.

Pletená takulka se neobháčkuje.

B) Pletení punčochy: trvá od 15. prosince do 1. června. Žákyně samy si začínají rozplétáním ok z bavlny čís. 16 na 30 ok. Plete se okraj či okolek. Na okolku se opakuje týž vzor jako na tabulce a vystřídá se 5 čtverečků o 6ti kolem.

Mezi pletením cvičí se nabíráním ok vypuštěných.

C) Tabulka háčkováná: pracuje se od 1. června do 15. července z bavlny čís. 16. Začíná se na 47 ok.

Háčkují se oka řetízková, krátké sloupky do obou článků píchané (12 řad), sloupky krátké do jednoho článku, (12 řad), dlouhé sloupky (6 řad), dírky střídavě se sloupky 6 řad. Tabulka se obháčkuje řetízkovými obloučky.

IV. třída.

Pokračování v háčkování a pletení.

A) Háčkový vzorník: začne se na 59 ok z bavlny čís. 24. a pracuje se od 15. září do 31. prosince.

Háčkuje se 6 vzorů při method. postupu v čís. 1, 2, 3, 4, 6, 7, v knize Methodiky, ve Škole ženských pracích ručních svazek VIII. uvedených, ale se svobodnou a střídavou volbou vzorů. Řady rozdělovací tvoří sloupky a dírký. Vzorník obháčkuje se obloučkovými dírkami s pikotky. Obháčkování nechť se přesně provede, aby kraje byly rovné a pěkného vzhledu.

B) Kabátek: pracuje se od 31. prosince do 1. června z bavlny č. 24. Objem se udává dle počtu dírek (t. j. 86 či 258 sloupků). Kraječka s okolkem háčkuje se po šíři tak dalece, aby její délka dostačila na 86 dírek.

C) Husté pletené vzory: pracují se od 1. června do 15. července z bavlny čís. 16, 4 vzory dle čís. 2, 4, 5, 8. v Methodice uvedených.

V. třída.

Háčkování, napletání punčoch, umělé pletení, křížkový steh.

A) Háčkováná karkulka: zhotoví se na základě hvězdy z bavlny č. 24. Pracuje se od 15. září do 15. listopadu.

B) Napletání punčoch: provádí se od 15. listopadu do 15. prosince. Plete se pata a chodidlo.

C) Pletené vzory řídké: pracují se od 15. prosince do 15. března. Začínají se na 46 ok z bavlny č. 24, dle čís. 1, 2, 3, 4, 6, v Methodice, se záměnou vzorů.

D) Křížkový steh na žince: pracuje se od 15. března do konce školního roku. Posloupná cvičení stehu křížkového předcházejí abecedu. Písmo i číslice stojaté. Vzory připojí se jen potuď, pokud k tomu čas.

Škola měšťanská.

I. třída.

Šití a nákresy košile ženské. Háčkování kraječky ke košili. Známkování prádla. Opakování punčochy v malém měřítku. Látání punčoch. Vysazování záplat. Počátky vyšívání.

A) Šití košile. Na košili pracuje se od 15. září do 15. dubna. V té době spolu háčkuje se kraječka, aneb se plete

punčocha, na kteréž po celý školní rok se plete, když dívky, jsouce s jistou částí na košili hotovy, na další výklad sborový čekají.

Nákres a přistřižení délky a šířky košile.

Sestřižení klínů (provedou žákyně samy).

Cvičení perlového stehu na cvičných tabulkách po stranách rovných i kosých. Sešívání klínů. Cvičení zaválky.

Přišívání klínů. Obruba. Nákres přistřihování a ušití rukávů. Výstřih u krku a přišívání pásku.

Všívání rukávků. Známkování a celkové dokončení košile.

B) Vysazování záplat.

C) Látání punčoch stehem plátěným pracuje se od 15. dubna do 15. května.

D) Tabulka začátečních stehů pro vyšívání: pracuje se od 15. května do 15. července.

II. třída.

Pokračování v šití s užitím jednoduchého vyšívání. Nákresy střihu a přistřihování prádelných kusů. Vypletání a napletání punčoch. Umělé háčkování (vkládá se v zimní měsíce).

Látání a spravování prádla. Tabulka výplňových stehů.

A) Košile jednoklínová s kroužkováním páskem jednoduchou záložkovou náprsenkou o jednom vyšívaném proužku, pracuje se od 15. září do 15. dubna.

B) Vypletání punčoch: děje se na skutečně chatrných, třeba barevných punčochách.

C) Umělé háčkování: při této práci jde hlavně o to, aby žákyně buď z předloženého vzoru nebo modního listu dovedly pracovati.

D) Spravování prádla: provádí se od 15. dubna do 15. května na skutečně chatrných předmětech.

E) Tabulka výplňových stehů s užitím křížkových stehů v určitém spodním směru a to jak křížků tak i čtverečků na některých vzorcích. Pracuje se bavlnkou od 15. května do 15. července.

III. třída.

Pokračování v přistřihování a šití prádelných kusů se zvýšenými požadavky. Nákrasy střihů předmětů ve škole zhotovených. Spravování a látání prádla. Vyšívání předmětů. Umělé háčkování a pletení v zimních měsících.

A) Košile ženská s jednoduchým vyšíváním a kroužkováním.

B) Šití na stroji. Žákyně cvičí se střídavě v šití na stroji tak dalece, aby se mezi šitím košile všechny vystřídaly.

C) Umělé háčkování: vyučuje se za tmavých dnů.

D) Košile mužská: pracuje se od 15. prosince do 15. března. Nákras, přistřihování a šití košile mužské jednoduché, když se byly důkladně zopakovaly rozměry košil ženských na prvnějších stupních ušitých.

E) Spravování a látání prádelných kusů: pracuje se od 15. března do 15. dubna.

F) Vyšívání předmětů slovanským ornamentem, při čemž se zopakují a provedou nákrasy nejobyčejnějších prádelných kusů: košile, jednoduchého ložního prádla.

Poučení k podrobné osnově.

1. Předepsané ženské práce ruční začnou a zhotoví se ve škole pouze v hodinách vyučovacích. Jen v I. třídě měšť. školy háčkována kraječka, punčocha; ve II. třídě kroužkování rukávků a pásků; ve III. kroužkování, smí se zhotoviti doma.

2. Domácích úkolů z ručních prací dávati není dovoleno.

3. Hodiny ručním pracím vyměřené se rozdělí tak, aby, kde jsou 3 hodiny vyměřeny, se vyučovalo vždy po 1 1/2 a 1 1/2 hodiny.

4. Budiž vyučováno sborově, hromadně jak na škole obecné tak i měšťanské.

5. Dívky buďtež v každé třídě hned na počátku školního roku k tomu naváděny, aby si potřebný materiál a pomůcky bezodkladně opatřily.

6. Nebylo-li by možno hned v první hodině ručních prací začítí, věnuje se čas ten návodům a poučením o materiálu.

7. Material budiž stejný. Z té příčiny buďtež zákyním udány prameny, kde by si čeho nakoupiti mohly. Za vzor sloužiti bude material darovaný chudým dívkám. Totéž pravidlo platí i pro vzory k vyšívání.

8. Každou práci začínají dívky samy, současně po náležitém názorném vysvětlení. Jenom ve III. třídě obecných škol začíná pletenou tabulku učitelka sama.

9. Přichází-li při postupu práce něco nového na řadu, budiž to opět řádně ukázáno, vysvětleno; výklad budiž sledován všemi s náležitou pozorností. Nikdy nebudtež vysvětlovány dvě věci najednou. Při výkladu budiž užíváno pokud možno názorných prostředků, jako: kreslení na tabuli, provedené práce učitelkou na zvětšeném předmětu, předložení a vysvětlení obrazů, vzorů a p.

10. Při začátku každého druhu ručních prací budiž vytrvale a přísně přihlíženo k správnému užívání materialu a pomůcek.

11. Při zhotovování buďtež práce náležitě zabalovány, aby byly čisty. Zhotovené práce se ve škole uschovají a teprve ku konci školního roku dívkám vydají. Žákyním, které mezi školním rokem odcházejí na jinou školu anebo ze školy vystupují a jež pracují z darovaného materialu, buďtež správou školní vydány i ruční práce jak hotové tak začaté.

12. Dívky buďtež k pilnému uschování prací ručních nabádány, aby si během návštěvy školní správných vzorů a vzorců pro život nastrádaly.

13. Byla-li někde osnova ženských prací ručních před ukončením školního roku vyčerpána, nebudtež nikdy s dívkami probírány práce, zasahující do třídy vyšší, čím by se soulad hromadného vyučování ve třídě nejbližší porušil, nýbrž budiž zvolen takový předmět, na němž by dívka nabytých vědomostí vhodně použila, neb takový, na němž by z nižších stupňů zapomenuté neb zanedbané zopakovala.

III. třída obecné školy.

Při počátcích pletení i háčkování dbáno budiž důtklivě:

- a) na navinování nití na prst, aby nit vždy vypnuta byla na přední straně prstu, nikdy v zadu a jen třikrát navinuta;
- b) na vedení a přidržování nitě;
- c) na držení jehlic a háčků a opatrné s nimi zacházení;
- d) na vypouštění upleteného oka z jehlice.

Z theorie předvádí se:

1. Poučení o vzniku oka.

2. Příčina chyb, jež se naskytují při začátečním pletení, jako: dlouhé oko, povstalé nepřitažením niti, skroucené oko, přibrané oko, nahozená nitka a p., budiž při prvném případě názorně všem vysvětleno, ukázáno a chyba opravena.

3. Poučení při první příležitosti, kterak nit novou připlést k niti ukončující.

4. Po ukončení pletené tabulky buď cvičeno nejjednodušší začínání rozplítáním z jednoho oka, aby dívky dovedly samy punčochu začínati.

5. Plete se punčocha systému třídlílného, uvedená v I. svazku Školy ženských ručních prací „Pletení“, str. 96 v prvním vydání, na str. 80 ve druhém vydání. Žákyně udržují se výkladem sborovým při všech rozhodných částech své práce na stejném stupni. Při menší chápavosti a malé dovednosti dívek může pěšinka přes patu a chodidlo odpadnouti.

6. Při pletení punčochy cvičeno buď hromadně nabírání a opravování vypuštěných ok pod jednu, pak pod více nitek a to nejprve hladkých, pak obrácených, aby dívky dovedly chybu puštěným okem zaviněnou si opravit.

IV. třída obecné školy.

1. Háčkováno budiž vždy jen z bavlny, nikdy z příze.

2. Háčkované i pletené vzory sestaveny jsou v methodickém postupu, aby možnou záměnou vzorů kombinace ok nebyla porušena.

3. Šest vzorů háčkovaných, seřazených dle methodiky č. 1., 2., 3., 4., 6., 7., 1. vzor rovnoběžný (Škola ženských ručních prací, Methodika, str. 64); 2. vzor trojhranný: ze čtverců mezi dlouh. sloup. (Meth. str. 64); 3. vzor listnatý: dlouhé sloupky mezi čtverci (Methodika. str. 64); 4. vzor mřížový: oka řetízková a krátké sloupky (svazek „Háčkování“ Školy žensk. ruč. prací, str. 35); 5. vzor peckový (Method. str. 64); 6. vzor pikoty krátké a dlouhé sloupky (Method. str. 65).

Vzory se volně mohou měniti, jen postup budiž správně zachován.

4. V postupu práce při kabátku sluší řídit se pleteným kabátkem (svazek „Pletení“ str. 132).

Kolem krčku háčkují se křížové sloupky.

Rukávky háčkují se buď rovné, buď vypouklé dle dovednosti žákyň.

5. Husté vzory pletené:

1. vzor (hladká a obrácená oka jen o 1 oko posunovaná) v knize „Pletení“ vzor 3. str. 17 (v Methodice vzor 2.).

2. vzor (hladce a obr. oka střídati při rozličném počtu) „Pletení“ vzor 4., str. 17 (Method. vzor. 3.).

3. vzor (kombinování angl. a obrac. ok.) „Pletení“ vzor 6., str. 19 (Method. vzor 5.).

4. vzor (předvádění více ok v jednom směru) „Pletení“ vzor 10., str. 23 (Method. vzor 8.).

Platí též poznámka, jako u výše háčkovaných vzorech.

V. třída obecné školy.

1. Háčkováná karkulka řídí se pletenou karkulkou. (I. sv. „Pletení“ str. 119.) Budiž dbáno na přesné připojování řad při hvězdici.

2. Žákyně buďtež hned při počátku školního roku k tomu vybídnuty, aby si přinesly chatrné punčochy k napletání, jinak užije se punčochy nové ve 3. třídě upletené.

(„Pletení“ str. 107—109.) Při barevných napletejme bavlnou přirozenou (nebilenou). Zároveň se při napletání opakuje pravidlo punčochy.

3. Řídké pletené vzory:

1. vzor posunování dírek, (Method. 2. vzor, str. 69).

2. „ dírky obr. a hlad. oka, (Method. 3. vzor, str. 69).

3. „ spojování tří ok, (Method. 4. vzor, str. 69).

4. „ dírky prosté, neopletané, (Method. 6. vzor, str. 71).

Vzory se volně mohou voliti i střídati každoročně, jen postup methodický budiž zachován!

4. Cvičení křížkového stehu na žince předcházej poučení:

a) jak držeti jehlu v ruce při šití,

b) jak se jehla na vlnu navléká.

5. Budiž náležitě toho dbáno, aby žákyně nešily bez náprstku.

6. Postup stehů, jak naznačeno v Methodice (1., 2., 3., 4., 5., 6.).

7. Abeceda tiskací budiž česká, nesmí tedy scházeti háčky na písmenách, jakož i Ch.

8. Číslice buďtež stojaté.

Stehy na líci mějtež jednotný směr, bez určitého spodního směru (čtverečků).

I. třída měšťanské školy.

1. Při látkách, jako plátně, poloplátně, širtingu atd. buďtež dívky poučeny o tom, jak se dříve látky vyrovnati mají, nežli lze jich přistřihovati.

2. Výklad o měření a střihání látek.

3. Šití košile, které provází dle potřeby předpravné cvičení stehů s příslušnými výklady methodickými (Methodika str. 74) na tabulce, jež se uschová.

Ke cvičné tabulce užije se kusu látky, odstríženého od pruhu, z něhož se střihá klín košile. Postup šití na košili buď provázen příslušnými nákresy a výklady.

Košile buď 100 *cm* dlouhá, ostatní rozměry dle III. sv. Školy ženských ručních prací, „Šití“ str. 76, postup práce dle Methodiky. Výstřih kulatý. Košile, zdobená háčkovanou kraječkou, se vynámkuje křížkovým stehem u dětí, které dobře vidí, podle abecedy, jež cvičena na žince. Dívky slabozraké šijí dle předtisknuté písmeny stonkovým stehem.

4. Opakování pletení punčochy v malém rozměru.

Plete se mezi školním rokem, kdy dívky, jsouce s prací hotovy, na nový výklad dalšího čekají. Pěšinka na této punčoše budiž pletena přes patu i chodidlo.

5. K tabulce záplat buď užito barevné, pruhované látky, na niž se záplaty čtvercové a trojuhelníkové přišívají.

a) Poučení o rubu a líci látky.

b) Záplata se zakládá vždy do líce, aby mohla býti položena s rubové strany.

6. Látání punčoch stehem plátěným. Žákyně buďtež začátkem školního roku vybízeny, aby přinesly k opravě chatrné punčochy, jak uvedeno již v tř. V. obecné.

Výklad sborový:

- a) o upravení otvoru pro steh láací;
- b) o napínání nití pro steh;
- c) o jehle láací a o niti, již se užívá.

7. Tabulka začátečních stehů pro vyšívání, při této buď poukázáno k tomu:

- a) že k vyšívání se užívá jehel delších a vyšívá se jinou nití než při šití;
- b) že nit sluší vždy klásti tak, aby ležela na hřbetě ruky a nikoliv na dlani.

Každý druh stehů buď řádně vysvětlen a názorně proveden. Dobrá kresba podporujž výklad!

Dbáno budiž, aby užito bylo pokud možno všech nejdůležitějších stehů vyšívacích.

II. třída měšťanské školy.

1. Při jednoklínové košili ženské (svaz. „Šití“ str. 87) zdobené jednoduchým vyšíváním se postupuje týmž způsobem jako při dvouklínové.

2. Při nákresu budiž ukázán rozdíl košile dvouklínové a jednoklínové.

3. Nákres a výklad ložního prádla; při výkladu se užije školní pruhované látky, aby se dívky seznámily se skládáním a přistřihováním podušek.

4. Spravování prádla se provádí, není-li prádelných kusů na tabulce.

A zde třeba připomínati, že ke spravování se užívá lehčího materialu, který odpovídá opotřebované látce předmětův. Také ku provádění správký se užívá rychlejšího, lehčího stehu, nikoliv důkladného perlového. Ukázati sluší zvlášť vyparování strojového šití, rozstřihnutí rohů při osazování záplaty a podobné.

5. V zimní době cvičeno buď vypletání punčoch („Pletení“ str. 89—92 ve vydání I., str. 107—109 ve II. vydání) a umělé háčkování, aby dívky se cvičily v obháčkování předložených vzorů.

6. Tabulka stehů výplňových budiž tak uspořádána, aby se nacvičily křížek a čtverečky také na rubové straně.

Výplňové stehy pracují se bavlnkou a nikoli hedvábím v barvě tmavočervené.

III. třída měšťanské školy.

1. Dívky buďtež naváděny ku provádění a vyšívání vzorů přesně slohových. Nebudiž trpěno, aby žákyně si nosily do školy libovolně předkreslené vzory, zejména ne figuralní.

2. Od vyšívání zlatem a malby jehlou se upouští.

3. Dívky, které po všechna léta dobrodiní darovaného materialu užívaly, si nesmějí přinášeti k ručním pracím, byť i v posledním ročníku, nákladný drahý material. Učitelce jest s rozvahou vyhnouti se všem pracím velikého nákladu vyžadujícím.

4. K sestavení a upravení vzorů pro vyšívání se vyberou motivy slovanského ornamentu, při čemž se užije barev slohu odpovídajících. O volbě předmětu a vzoru se dorozumějí učitelky s komitétem dam pro spoludozor nad vyučováním ženským ručním pracím vždy počátkem školního roku.

5. K vyšívání připojen buď výklad a ukázka, jak se přenáší vzor na plátno.

6. V prvních třech měsících se cvičí dívky postupně v šití na stroji. (Stroj se maže pouze olejem strojovým, nikdy petrolejem.)

7. Náskres a přistřihování mužské košile. (Methodika, III. sv. „Šití“ str. 100—114). Jednoduchá tato košile bez tuhé vložky, aby se jí mohlo upotřebiti jako dělnické neb noční košile, se ušije z části v ruce, z části na stroji.

8. Náskresy jednoduchých obyčejných prádelných předmětů.

9. Spravování a látání prádla (viz II. tř. měšť.).

10. V zimních měsících umělé háčkování a pletení (viz II. tř. měšť.).

5. Stejnost materialu.

Při sborovém vyučování nezbytnou jest podmínkou stejnost materialu.

Kéz toho docílí se u nás na školách!

O podporované dívky stará se v Praze dozorčí komitét paní, jinde zase místní úřady a lidumilné spolky ženské, ale ostatní dívky přinášejí si často do školy takové přípravy a náčiní, že je až s želem soudnému pozorovateli.

Matky příkře a vzdorně často nařízení učitelčině na odpor se staví. A přece jest tato stejnost materialu velice nutna.

Učitelky by si měly v tom přísněji vésti a trvati na tom, aby žákyně přinášely si do prací ručních jenom to, co jest nařízeno a jak to bylo nařízeno i předepsáno, rovněž tak, jako se to činí v jiných naukách.

Poukazujeme též na řád školní a vyučovací vzhledem k nedbalým. Nebylo by snad od místa, kdyby se tohoto dobrodiní někdy použilo, aby takový příklad byl ostatním poučením a varováním.

Ku stejnosti materialu, jako ku stejnosti prací, mějmež zření pečlivé!

Učitelka každá, ať literní, ať industrialní, postarejž se, by dívkám současně při oznámení, jakých knih, sešitů a jiných potřeb školních opatřiti a přinést si mají, též bylo ihned udáno, co si má přinést každá pro ruční práce, a to náčiní veškeré a z látek nejpotřebnější pro první hodiny vyučovací.

Tím přípravy ku pracem nabudou stejného práva s knihami a t. d., a možno takto na stejnost materialu působiti velice dobře. Pak to má tu výhodu, že dívky v první hodině již pracovati mohou, aniž by úplně se zmařila.

6. Učebné pomůcky.

Nezbytnou potřebou pro důkladné vyučování pracem ručním jsou učebné pomůcky.

Právě ruční práce mají zapotřebí názorného poučení, jelikož zde dívky poučují se nazíráním a každý výklad, i ten nejkrásnější, mine se účelem, není-li oživen představou. A jakým způsobem vznikatí má představa v myslí dětské?

Názorem a nazíráním.

Jest to jako pleteme-li vzor z knihy. Byť i byl sebe lépe popsán, přece usnadní nám práci obrazec vzoru poměrně více než důkladný popis, nebo názorně vnikne sestavení ok ve vzoru rychleji v mysl naši, než po přečtení představa v myslí.

Promyšlené a ve zkušenosti i praxi školní osvědčené sestavení učebných pomůcek velice usnadní vyučování ručním pracem, v první řadě vyučování sborové, které nevyhnutelně provázeti musí. Nestačíť jen kreslení na tabuli k tomu.

Všady jest již zavedena tabule a křída za učebnou pomůcku při ručních pracích. Kdo by byl tomu uvěřil před 30 lety, že tak pokročí ženské práce ruční?

Tabule mají býti dvě: jedna čtvercovaná, tkanivo čtvercové napodobující, pro kreslení stehů, vzorů, křížků; druhá hladká pro kreslení střihů, ač i na čtvercované tabuli snadněji se rozpočítává míra pro začáteční kreslení střihů.

Mimo to již v naší době zavedeny jsou rámce k názornému vyučování v pletení, šití, kroužkování, vyšívání, látání, a jest jen žádoucno, by do škol brzy, a to třeba ve zušlechtěné podobě, zavedeny byly. Podobají se počítadlům, a konají služby výtečné.

Žádoucno, aby náš průmysl si toho povšiml, a tyto rámce vyráběl, aby nebylo třeba zasílati peníze za ně do ciziny. Tyto rámce se stále zdokonalují.

Tak právě nyní, kdy druhé vydání Methodiky do tisku se chystá, upravila slečna Gabriela Pfeifferová, učitelka při c. k. cvičné škole, znázorňující rám otáčející, který označila jménem: Anny Srbové-Lužické. Je to výborná pomůcka!

Jeden, starší druh představuje stojan s rámem, jenž se může výše i níže posunovati, a jest opatřen v lištách buď dírkami, buď kolíčky neb hřebíky, na které napínají se šňůry, nebo motouzy as na 1 cm od sebe. Napínají se buď jako tkanina do osnovy a útek se proplétá nebo pouze kolmo pro tvoření ok pletacích.

Jiné druhy bývají opatřeny již pletivem čtvercovým z rákosového proutí, na němž učitelka ukazuje stehy a oka.

Na prvním tkanivovém rámci ukazuje učitelka stehy jehlou na 6—9 cm dlouhou, poněkud ohnutou, buď z kostice, buď z kosti a červenou silnou vlnou nebo přízí.

Na druhém šije oka, jako při látání punčoch.

Mimo to jest v rámci jiném napnutý kus pletení. Na tom znázorňuje i obrácená oka i ujímání. Takový rámec otevřený, do nějž by učitelka vzorník cvičebný nebo předmět hotový napnouti mohla, jest věru v naší době nezbytný.

Nejnovější čtverce, čili vložky, zasazují se do stojanů a jsou též otáčivé, aby učitelka mohla současně lícni i rubní stranu žačkám ukazovati.

Čverce jsou v rámci napnutý a mohou se měniti. Zasadí se vždy pro každý druh práce jiný, jak je toho učitelce třeba. Jsou

z tkaniček čtvercovaně propletené, nebo též z kůže, a z plátka voskovaného zhotovené, na němž vyčárkovány jsou čtverce. Kde má se vypíchnouti jehlou, je proražená dírka mosazným kroužkem.

Opět jiné se nyní vyrábějí ze silného, čtvercovaného tkaniva, po způsobu kanavy, utkaného ze silných nití, skorem šňůrkám se podobajících, aby žákyně dobře viděly a snadně postihly obraty práce.

Krásně sestrojené jsou rámce, na nichž učitelka ukazuje sešívání ok pletených při naplétání punčoch a prošívání v síti.

Kde není těchto rámců, pomáhá si učitelka pouze kreslením, jimž obraty práce znázorňuje na tabuli a ukazováním hotových předmětů. Žádoucno jest aby na školách dodán byl do každé třídy aspoň jeden rámec, do něhož by vzorníky nebo hotové předměty se napínaly, by dívky na ně zírati mohly a měly tak předmět, o němž pracují, stále před očima. Takto neví učitelka kam má názornou ukázkou zavěsiti.

I bylo by žádoucno, aby ve škole byly následní učební pomůcky:

1. Rámce v stojanech se čtverci pro cvičení ok, stehů a pro zavěšení předmětů hotových na ukázkou.

2. Silné háčky a jehlice pletací, jemné motouzy, nebo vlny k názornému vyučování ok.

3. Sbírka předmětů a vzorníků školních.

a) Začátky pletení ze silných nití, nebo motouzu, a to postup vývoje oka pleteného. Napne se na silný černý papír.

b) Punčocha ze silných nití.

c) Vzorové pruhy. Dva pletené: obráceně a mřížkováně; jeden háčkováný.

d) Kabátek dětský pletený a háčkováná karkulka.

e) Pletené, háčkové, síťované i z látky a papíru stříhané tvary měrické.

f) Hvězdy a kusy kraje pletených i háčkových. Napnou se na silnou podlahu.

g) Tabulka stehů křížkových.

h) Tabulka šicí. Stehy a švy.

i) Tabulka ozdobných stehů. Začátky vyšívání v bílém a postup práce.

k) Košile ženské dvou- a jednoklínové, jednoduché i ozdobné.

l) Vzorový pruh vyšívání na kanavě.

m) Tabulka spravování a látání.

n) Vyšívání pestré.

o) Veškeré předměty z oboru ženských prací ručních pro názorné o nich poučení.

Tyto vzorné práce buďtež provedeny v silných nitích a látkách i ve velkých rozměrech, aby dívkám i z pozdálce při výkladu se ukazovati mohly.

3. Sbírky stříhů a nákresů prádelných kusů, na velkých obrazech, které na stěnách by visely, a to po způsobu zeměpisných map.

Stříhy i nákresy buďtež tak sestaveny, by probralo se prádlo veškeré na nich, a k ozdobení prádla budiž vzat zřetel. Sem patří též nákres punčochy. Při každém kuse buďtež v nákresu udány současně i poměry i rozpočty a rozměry práce.

Též budiž sestavení a postup práce jasně na stříhách a nákresech naznačen.

4. Obrazy příkladné se vzory jak v černé kresbě tak i s barvami provedeny k poučení o slohu ornamentu a o souhlasu barev.

5. Sbírky veškerých látek, nití i nástrojů, jichž třeba ku ženským pracem ručním.

Tyto sbírky mohou být seřaděny ve skřínkách k zavěšení, jako to mívají obchodníci. Jakmile tyto pomůcky do škol vřaděny by býti měly, dojista naleznou se závody, které by podobné sbírky ku prodeji sestavily.

6. Knihy výpomocné zasahující v obor nauky.

Knihy mají být pomocnicemi a rádkyněmi učitelek; proto nesmí se úzkostlivě hleděti ku schválení jejich, i mohou se dávat do škol knihy veškeré, jež poučují učitelky. Komitét dozorčí v Praze dodal na všechny školy dozoru jeho svěřené „Školu ženských prací ručních,“ i „Ženské práce ruční v otázkách“ od V. Lužické. Jsou to pomůcky výhradně sestavené se zřením na poměry naše.

Při sestavení pomůcek učebných přihlíží se k postupu jednotlivé práce každého druhu. Též je žádoucí, aby rozměry a poměry se střídaly, i formy byly rozličné. Vzorní pruky na př. by nepřinášely užitku, kdyby byly vždy jedny a tytéž. Methodický postup

budiž jeden a týž, co se týče sestrojení vzoru a seřadění ok, by návod mohl býti dán úplný a postupný, ale volba vzoru budiž zůstavena učitelčině soudnosti. Arci pro začátek je lépe řídí-li se učitelky stejným pořadem vzorů; avšak v postupu mohou se odchylovati.

Jelikož vzorné pruhy jsou učebnou pomůckou, musí jeden a týž postup být zachován; ale není třeba, ni rádno, by odnaučovaly učitelku myšlení, vlastnímu sestavení a volbě vzorů.

Vzorníky školní.

Podávám zde popis vzorníků školních, které schválila a sestavila zvláštní k tomu cíli svolaná komise učitelek a plnomocnic dozorčího komitétu paní v Praze, a které jsou uloženy ve školním museu v Praze, v místnostech bývalé obecné školy u Panny Marie Sněžné.

Obrazce k nim jsou z části též ve příloze.

Podotýkáme, že není nutno, by byl pořad vzorů háčkových a pletených povždy otrocky zachováván, a že jest i žádoucí, aby střídání vzorů učitelky samy zavedly si, jen když budou šetřiti postupu methodického. Vzorník učitelka upravuje si ze silné bavlny — naše pruhy jsou z bavlny č. 12., by na nich oka zřetelně označena byla a vypočítávání vzoru nepůsobilo dívce obtíží, ni ne-namáhalo oka.

Tabulka křížků a abecedy, pruhy látání, vyšívání i stehu vyplňovacích nemění se v postupu stehů, ale vzorečky připojené se mohou zvoliti po přání a náhledu osobním té které učitelky.

1. Ženská punčocha začatá na 30 ok pro III. třídu, z bavlny čís. 16.

Menší, nebo větší rozpočte si učitelka dle „Pletení“ ve „Škole ženských prací ručních“, na kterouž vůbec poukazujeme, jelikož jsme se řídily tam udanými pravidly.

1. Začínání třemi nitěmi, 30 ok na jehlici, 2 na pěšinku, celkem 122 ok.
2. Okolek. 4 oka hladce, 4 oka obráceně, šestkrátě kolem; pak střídáme oka hladká s obrácenými a zase pleteme 6krátě

kolem. To opakuje se pětkráté, až okolek má tolik kolem, kolik bylo ok na jehlici jedné: 30.

3. Pěšinka. 2 oka přidaná na 4. jehlici jsou pro pěšinku Pleteme 4kráté kolem hladce a dvakráté obráceně. Tedy 1 pěšinka čítá 6 kolem.
4. Šáteček. Šáteček čítá od okolku 9 pěšinek. Při desáté začne ujímání a sice při prvním obráceným pletením.
5. Holeň. Holeň čítá 20 újem po každé straně pěšinky, totiž 1 třetina ok $120 : 3 = 40$. Ujímá se hladce a přehozeně, by směr $\vee$ zachován byl.
6. Předpatí. Předpatí čítá zde 7 pěšinek od poslední újmy. — Půl šátečku.
7. Pata. Na jehlici jedné máme pro patu 20 ok mimo 2 pěšinková.
 a) Vroubky: $15 = \frac{3}{4}$ jehlice.
 b) Záklopka: na 14 ok $= \frac{1}{3}$ veškerých ok.
 Na jehlici patové s přibráním 1 oka s jehlice nártové máme 22 ok.
8. Klínek. Čítá 3 újmy.
9. Chodidlo. Kus tak dlouhý jako pata s klínkem.
10. Špička. Dle pravidel o zavírání punčochy. Třetí třetina chodidla.

Punčocha vykreslená i s udáním rozpočtu jest v I. svazku „Školy ženských prací ručních“ v příloze A. Začata jest na obrazci udaném na 36 ok. To poskytne učitelce příležitost k poučení, že systém trojdílný a přesně rozpočtený hodí se pro každou velkost.

2. Pruh vzorů háčkových.

Začne se na 59 ok z bavlny čís. 24.

Postup systematický budiž vzat takto:

A. Sloupky krátké a dlouhé.

B. Oka řetízková a dlouhé sloupky.

1. Seřadění čtverců otevřených a sloupků dlouhých ve pruhy kolmé.

2. Jiné seřadění předešlých, na př. do čtverců a různých tvarů měřických.

3. Vzor ze dlouhých sloupků na půdě čtvercův. Vzor budiž vzat z tištěných předloh, nebo ze čtvercovaných vzorů pro křížkový steh, při čemž vysvětlí se, jak vypočítati si jej lze.

C. Oka řetízková a krátké sloupky.

D. Oka řetízková krátké a dlouhé sloupky.

E. Předešlá oka a pecky.

F. Oka řetízková, krátké a dlouhé sloupky a pikoty.

G. Oka cvičená již a zdrhované sloupky.

H. Tunézský steh a začátky pikových vzorů: podvojně a dlouhé sloupky do vroubků.

Pruh vzorový.

Příloha tabulka A, obrazec čís. 1.

Začínání. Oka řetízková.

Mezní čáry: 1 řada sloupků dlouhých; 1 řada čtverců z ok řetízkových přes 2 oka řady předešlé; 1 řada sloupků dlouhých.

Průměrná výška jednoho vzoru: 6—10 cm nebo 13 řad dlouhých sloupků.

Pořad vzorů.

1. Kus začátkův: krátké a dlouhé sloupky.

„Háčkování“, II. sv., str. 5. a 6., obr. čís. 5., 6., 7., 8.

2. Viz popis dále v Methodice.

3. Trojhranky ze čtverců. Viz popis dále.

4. Ornament ze sloupků na půdě čtvercové. Popis dále.

5. Jest v II. sv. „Šk. ž. pr. r.“ „Háčkování“, vzor = 7. Mřížový.

6. Jest v II. sv. „Šk. ž. pr. r.“ „Háčkování“, vzor = 10. Střídavý.

7. Viz popis dále.

8. „ „ „

9. Jest ve II. sv. „Háčkování“, vzor = 14. Vějířek.

10. Popis jest dále uveden.

Pruh obháčkuje se obloučkovými dirkami a učitelka hledí přísně k rovnosti krajův.

Aby dívky seznaly i jiný způsob lemování a ozdobování krajův v háčkování, mohou se provésti později střídavě některé malé vzorky háčkových kraječek, což zejména v Německu se provádí. Máť po té dívka v pruhu vzorů hned také malou sbírku kraječek a učitelka pomůcku k výkladu theoretickému.

Popisy vzorů ku vzorníku háčkovanému.

Pořad vzorů: tabulka A, čís. 1., 2., 3., 4., 7., 8.

Vzor 1. rovnoběžný.

Z pořadu vzorů čís. 2.

1. řada: 3 dl. sl. * 2 dírky, 7 dl. sl. (dírka jest: 2 řt. oka do třetího sloupku píchnout) tak se pracuje celý vzor 13krát nad sebou v kolmé čáře.

Vzor 2. trojhrany ze čtverců mezi dl. sl.

Z pořadu vzorů čís. 3.

1. řada: 3 dl. sl. * 3 dírky, 4 dl. sl. (dírka jest jak ve vzoru 1.).
 2. " 3 " " * 10 sl. dl. 3 dírky.
 3. " 3 " " * 1 dírka, 16 dl. sl.
 4. " 3 " " * 5 direk, 4 dl. sl.
 5. " 3 " " * 6 sloupků * (do dírky dáváme 2, do sloupku 1 dl. sl.) 3 dírky 10 dl. sl.
 6. " 3 dl. sl. * 9 dl. sl. * 1 dírka, 16 dl. sl., po této řadě opakujem vzor od 1. řady.

Vzor 3. listnatý. (Vzor z dl. sl. mezi čtverci.)

Pořad vzorů čís. 4.

1. řada: 3 sl. dl. * samé dírky (dírka jako ve vzoru 1.).
 2. " 3 " " * 4 dírky * 4 dl. sl. 5 direk.
 3. " 3 " " 1 dírku * 7 dl. sl. 4 dírky.
 4. " 3 " " * 2 dírky * 10 dl. sl. 3 dírky.
 5. " 3 " " * 2 dírky * 10 dl. sl. 3 dírky.
 6. " 3 " " * 10 dl. sl. 3 dírky.
 7. " 3 " " * 10 dl. sl. 3 dírky.
 8. " 3 " " * 10 dl. sl. 3 dírky.
 9. " 3 " " * 2 dírky * 10 dl. sl. 3 dírky.
 10. " 3 " " * 2 dírky * 10 dl. sl. 3 dírky.
 11. " 3 " " * 1 dírka * 7 dl. sl. 4 dírky.
 12. " 3 " " * 4 dírky * 4 dl. sl. 5 direk.
 13. " jako 1. řada, vzor je ukončen.

Vzor 4. peckový.

Pořad vzorů čís. 7.

1. řada: 3 sl. dl. samé dírky (dírka: 2 řt. do třetího sl. dl. píchnout).

2. řada: 2 dl. sl. 2 řt., 1 dl. sl. kol. řt. do nejbližší dírky * 2 řt., 1 pck. kol. oka řt. do vedlejší dírky, 2 řt., 1 pck. zas do vedlejší dírky, nyní 2 řt. 1 sl. dl. 5krát opakovat (t. j. 5 direk).
3. „ 3 sl. dl. * 2 řt., 1 pck. do dírky, 2 řt. 1 pck. do vedl., dírky, 2 řt., 1 pck. do následující dírky * 2 řt., 1 dl. sl. kol řt. nejbližší dírky od * 4krát opakovat.
4. „ 3 sl. dl. * 2 řt., 1 dl. sl., kol řt. nejbližší dírky, 4krát opakovat * 2 řt., 1 pck., 2 řt., 1 pck., 2 řt., 1 dl. sl. kol. řet. nejbližší dírky (těchto direk udělá se pět).
5. „ 2 dl. sl. * 2 řt., 1 dl. sl., kol řt. nejbližší dírky 4krát opakovat (zase 4 dírky) 2 řt., 1 pck., 2 řt., 1 pck., 2 řt., 1 pck.
6. „ jako 4 ř., pak se vzor od 1. řady opakuje.

Vzor 5. pikoty, nízké a dlouhé sloupky.

1. řada: 3 dl. sl. * 4 řt. do šestého dl. sl. uděláme dl. sl. a ještě 3 dl. sl. do toho samého dl. sl. * 3 dl. sl. vynecháme, do 4 sl. dl. uděláme zase 4 dl. sl., 5 řt., do 6. oka píchнем kt. sl. 4 řt. pikot do toho samého sloupku kt. sl. 5 řt. do 6. sl. píchнем, uděláme zas 4 dl. sl. do jednoho.
2. „ 3 dl. sl. * 3 řt., 1 kt. sl., do třetího řt. do nejbližší dírky, pikot, do toho samého 1 kt. sl., 5 řt., 1 kt. sl., kol nejbližšího 3 řt., pikot do toho samého kt. sl., 3 řt., 4 dl. sl. do prvního dl. sl., zas 4 dl. sl., do 8 dl. sl.
3. „ 3 dl. sl., * 3 řt., 4 sl. dl. do prvního sl. dl. * 4 dl. sl. do 8 dl. sl., 5 řt. do prostřední dírky, do 3 řt. kt. sl., pikot, do toho samého kt. sl., 5 řt., 4 sl. dl. do prvního sl. dl.
4. „ jako 2 řada vzor opakujem.

Tunézský steh popsán v II. sv. „Háčkování“ na str. 7. a 8., obr. čís. 9.

Podvojně sloupky str. 6.

Uháčkuje se pro cvičení vzoru čís 10. několik řad stehu tunézkého, kde do vroubku pracovány byly sl. dl., a několik řad, by probraly se sl. podvojně a oba druhy nepřesahovaly výšky vzorům určené.

Mohou se háčkovati pouze v řadách ony sloupky, nebo ve vzoru prostém, na př. čís. 1., str. 10. „Háčkovaní“, ale na půdě stehem tunézským.

3. Tři snadné hvězdy háčkované.

Začne se z bavlny čís. 30.

Pořad hvězd budiž zůstaven soudnosti učitelčině.

Hvězdy napnou se na modrý papír.

4. Šest vzorných kraječek háčkovaných.

Z bavlny čís. 30.

Postup.

a) 3 vzory pracované po šířce;

b) 3 „ „ „ délce.

a) Tři vzory po šířce.

1. Zoubky.

2. „ tvořené přímo ze vzoru.

3. „ zvláště ke pruhu připracované.

b) Tři vzory po délce.

1. Širší kraječka. Sl. dl., krátké a oka řetízková.

2. Užší „ Sl. dl. vyvozují ornament.

3. „ „ Ornament z krátkých sloupků a pikotů.

Zde má učitelka dosti vzorů, a může též sáhnouti i ke kraječkám na šňůrkách a lýčkách.

Vzorečky napneme na modrý papír.

Každý vzorek mějž v průměru 14—15 cm délky.

Pro vzory kraječky po délce pracované doporučujeme:

1. Vzor z II. sv. „Školy“, „Háčkovaní“. Vzor čís. 4.

2. „ „ II. „ „ „ „ 1.

3. „ „ II. „ „ „ „ 5.

5. Karkulka háčkováná.

Uháčkujeme hvězdu a obháčkujeme ji. Po té začneme některý vzor z knihy sv. II. „Háčkovaní“, třebaš čís. 8. a uháčkujeme 8 řad.

Práci rozdělíme si na 4 díly, na týl připadne 1 díl, na nátemení 3 díly. Háčkujeme po té nátemení, které jest dlouhé na 16 řad.

Pak obháčkujeme karkulku kolem dl. sl., nad nimi dírky k protažení, t. j.: 1. dírka, 4 dl. 3 sl. (3 řt., do čtvrtého sl. dl. píchнем) nad tím zase dl. sl., na ouškách dejme do dírky 6 dl. sl.

Při háčkování karkulky vedeme si pravidly pro pletenou karkulku danými ve svazku I. „Pletení“.

Každá učitelka může si ubáčkovati hvězdu, jaká se jí líbí, i vzor voliti po libosti. Jen přísně šetřiti dlužno pravidel o rozměru, by dívky učily se správně karkulku uháčkovati.

Též upozorňujeme na karkulku trojdílnou ve II. sv. „Háčkování“.

Mnohé učitelky dávají pro školní cvičení přednost těmto trojdílovým. Učitelka může míti více vzorových karkulek, a dobře bude, když nejen dívkám pověditi, ale také ukázati může, jaké druhy karkulek se háčkují.

6. Pruh vzorů pletených hustých.

Začne se na 46 ok z bavlny čís. 16.

Postup vzorů.

1. Posunování ok obr. a hl. v jednom směru.
2. „ „ „ „ „ ve dvou směrech.
3. Střídání ok obr. a hl.
4. Sestavování tvarů z ok obr. a hl.
5. Oka angl. a obr. střídají se.
6. Oka angl. hlad. a obr. střídají se.
7. Převádění ok jednotlivých.
8. „ více ok.

Pruh vzorový.

Příloha tabulka A, čís. 2.

Na pruhu znamenáme:

a) Kraj zoubkový.

10 řad hladkých po lícu, 1 řada direk, 10 hladkých řad, a spleteme začáteční oka s oky na jehlici.

b) Mezní čáry.

Tři řady ok obrácených. Tyto tři řady utvoří mezní čáru, která jeden vzor od druhého dělí.

c) Vroubky.

Vroubky vroubí podélné kraje pruhu, jako zoubky kraje šíře. Vroubky pleteme jako na patě puučky.

Vroubky též slouží nám k rozpočtu. Aby vzorní pruh byl úhledný, nutno, by k šířce vzorů jednotlivých zvolila se též poměrná výška. Beřeme za průměrnou výšku vzoru 23 vroubků. Arci některý vzor bude žádati vroubků více, některý méně, jakž sestavení jeho žádá; ale průměr jest: 23 vroubků.

Na krajích též cvičí se řetízek, čili oka sejímaná.

Pořad vzorů vzat z knihy „Pletení“, „Šk. ž. pr. r.“ 1. sv.

7. Pruh vzorů pletených mřížkovaných.

Tabulka A, čís. 3.

Začne se na 46 ok z bavlny čís. 24.

Postup vzorů.

1. Cvičení v dirkách s jedním nahozením. Oka hl. a dírky v nej-jednodušší kombinaci: kolmo nad sebou.
2. Posunování direk.
3. Dírky. obracená a hladká oka.
4. Dírky, obr. oka, hl. oka. Učí se tři spojit ve vzoru.
5. Dírky ve spojení s anglickými oky a obr. oky.
6. Dírky prosté, neobplétané.
7. Dírky z ok rozplétaných, anebo ze dvou a více nahozením vy-vozených.
8. Ovinování ok, dírky, oka hl., oka obr., ujímání, tři spojit.

Pruh vzorový.

Příloha obrazec čís. 3.

Kraj a vroubky jako na pruhu předešlém.

Mezní čára sestává na lícu: 3 řady obrace, 1 řada hladce, 1 řada direk vytvořená z nah. a přeh. pak: 1 ř. hladce, 3 ř. obrace, 1 ř. hladce.

Výška průměrná jednoho vzoru: 20 vroubků. Dbáti sluší, by vzor neporušil se náhle, a by výška vzoru šířce jeho vždy přimě-řena byla.

Pořad vzorů.

1. vzor.

Z těch 56 ok čítáme 3 oka na začátku a 3 na konci jehlice na vroubek; tedy zbývá pro vzor 50 ok.

1. řada: * nah. přeh. nah. přeh. nah. přeh. nah. přeh. 6 hl. Od * 3krát opakovat, zakončí se 4krát nah. přeh.
2. „ obrace. Tyto dvě řady se 20krát nad sebou opakují.

2. vzor.

1. řada: 1 hl. * nah. přeh. nah. přeh. 4 hl. Od * opak. (Na konci vyjde 5 hl.)
2. „ obrace, jakož všechny řady sudé.
3. „ 2 hl. * nah. přeh. nah. přeh. 4 hl. Od * opak. (Na konci vyjde 4 hl.)
5. „ 3 hl. * nah. přeh. nah. přeh. 4 hl. Od * opak. (Na konci vyjde 3 hl.)
7. „ 4 hl. * nah. přeh. nah. přeh. 4 hl. Od * opak. (Na konci vyjde 2 hl.)
9. „ 5 hl. * nah. přeh. nah. přeh. 4 hl. Od * opak. (Na konci vyjde 1 hl.)
11. „ jako 1. řada. Vzor se opakuje.

3. vzor.

1. řada: * 3 hl. ujm. nah. 1 hl. nah. přeh. 3 hl. 2 obr. Od * opak. (Ku konci jehlice vyjde vzor bez 2 obr.)
2. „ Obrace, jakož i všechny sudé.
3. „ * 2 hl., ujm., nah. 3 hl. nah. přeh. 2 hl. 2 obr. Od * opak. (Ku konci opět bez 2 obr.)
5. „ * 1 hl., ujm., nah. 5 hl. nah. přeh. 1 hl. 2 obr. Od * opak. (Jako 1. a 3. řd.)
7. „ * ujm., nah. 7 hl. nah. přeh. 2 obr. Od * opak.
9. „ jako 1. a vzor se opakuje.

4. vzor.

1. řada: * 3 obr. 1 hl.; ujm. nah. 1 hl. nah. přeh. 1 hl. Od * opak.
2. „ hladká oka obrace, obracená hladce, tak pleteme sudé řady.
3. „ * 3 obr., ujm. nah. 3 hl. nah. přeh. Od * opak.
5. „ * 3 obr. 2 hl. nah. 3 spojit, nah. 2 hl. *.
7. „ jako 1. řada, vzor se opakuje.

5. vzor.

1. řada: 2 obr. * 1 hl. nah. 2 obr. 2 angl. 3 obr. 3 obr. spoj.
3 obr. 2 angl. 2 ob. nah. Od * opak. (Ku konci vyjde:
1 hl. nah. 2 ob. 2 angl. 3 ob. 2 obr. spoj. 2 ob.)
2. „ hl. oka opletáme obrace, obracená oka hladce a angl. oka
obr. angl. a tak všechny sudé řady.
3. „ 2 ob. * 1 hl. nah. 1 angl. 2 ob. 2 angl. 2 ob. 3 obr.
spoj. 2 ob. 2 angl. 2 ob. 1 angl. nah. Od * opak. (Ku
konci pak: 1 hl. nah. 1 angl. 2 ob. 2 angl. 2 ob. 2 obr.
spoj. 2 ob.)
5. „ 2 ob. * 1 hl. nah. 2 angl. 2 ob. 2 angl. 1 ob. 3 obr.
spoj. 1 ob. 2 angl. 2 ob. 2 angl. nah. Od * opak. (Ku
konci: 1 hl. nah. 2 angl. 2 ob. 2 angl. 1 ob. 2 obr.
spoj. 2 ob.)
7. „ 2 ob. * 1 hl. nah. 1 ob. 2 angl. 2 ob. 2 angl. 3 obr.
spoj. 2 angl. 2 ob. 2 angl. 1 ob. nah. Od * opak. (Ku
konci: 1 hl. nah. 1 ob. 2 angl. 2 ob. 2 angl. 2 obr.
spoj. 2 ob.)
9. „ 2 ob. * 1 hl. nah. 2 ob. 2 angl. 2 ob. 1 angl. 3 hl.
spoj. 1 angl. 2 ob. 2 angl. 2 ob. nah. Od * opak. (Ku
konci: 1 hl. nah. 2 ob. 2 angl. 2 ob. 1 angl. přeh. 2 ob.)
11. „ 2 ob. * 1 hl. nah. 3 ob. 2 angl. 2 ob. 3 hl. spoj. 2 ob.
2 angl. 3 ob. nah. Od * opak. (Ku konci: 1 hl. nah.
3 ob. 2 angl. 2 ob. přeh. 2 ob.)
13. „ 2 ob., obr. ujm., * 3 ob. 2 angl. 2 ob. nah. 1 hl. nah.
2 ob. 2 angl. 3 ob. 3 obr. spoj. Od * opak. (Ku konci:
3 ob. 2 angl. 2 ob. nah. 1 hl. 2 ob.)
15. „ 2 ob. obr. ujm. * 2 ob. 2 angl. 2 ob. 1 angl. nah. 1 hl.
nah. 1 angl. 2 ob. 2 angl. 2 ob. 3 obr. spoj. Od * opak.
(Ku konci: 2 ob. 2 angl. 2 ob. 1 angl. nah. 1 hl. 2 ob.)
17. „ 2 ob. obr. ujm. * 1 ob. 2 angl. 2 ob. 2 angl. nah. 1 hl.
nah. 2 angl. 2 ob. 2 angl. 1 ob. 3 obr. spoj. Od * opak.
(Ku konci: 1 ob. 2 angl. 2 ob. 2 angl. nah. 1 hl. 2 ob.)
19. „ 2 ob. obr. ujm. * 2 angl. 2 ob. 2 angl. 1 ob. nah. 1 hl.
nah. 1 ob. 2 angl. 2 ob. 2 angl. 3 obr. spoj. Od * opak.
(Ku konci: 2 angl. 2 ob. 2 angl. 1 ob. nah. 1 hl. 2 ob.)
21. „ 2 ob. hl. ujm. * 1 angl. 2 ob. 2 angl. 2 ob. nah. 1 hl.
nah. 2 ob. 2 angl. 2 ob. 1 angl. 3 hl. spoj. Od * opak.
(Ku konci: 1 angl. 2 ob. 2 angl. 2 ob. nah. 1 hl. 2 ob.)

23. řada: 2 ob. hl. ujm. * 2 ob. 2 angl. 3 ob. nah. 1 hl. nah.
3 ob. 2 angl. 2 ob. 3 hl. spoj. Od * opak. (Ku konci:
2 ob. 2 angl. 3 obr. nah. 1 hl. 2 ob.)
25. „ jako 1. řada a vzor se opakuje.

6. vzor.

1. řada: * nah. přeh. 5 hl. Od * opak. Na konci vyjde 6 hl.
2. „ * 5 ob. obr. přeh. nah. Od * opak. Na konci vyjde 1 ob.
3. „ 2 hl. * nah. přeh. 5 hl. Od * opak. Na konci vyjde 4 hl.
4. „ 3 ob. * obr. ujm. nah. 5 ob. Od * opak. Na konci
vyjde 3 ob.
5. „ 4 hl. * nah. přeh. 5 hl. Od * opak. Ku konci vyjde 2 hl.
6. „ 1 ob. * obr. ujm. nah. 5 ob. Od * opak. Ku konci 5 ob.
7. „ 6 hl. * nah. přeh. 5 hl. Od * opak. Ku konci: nah. přeh.
8. „ 6 ob. * obr. ujm. nah. 5 ob. Od * opak. Ku konci:
nah. 7 ob.
9. „ * 5 hl. ujm. nah. Od * opak. Ku konci: nah. 1 hl.
10. „ 2 ob. * nah. obr. ujm. 5 ob. Od * opak. Ku konci: 4 ob.
11. „ 3 hl. * ujm. nah. 5 hl. Od * opak. Ku konci: nah. 3 hl.
12. „ 4 ob. * nah. obr. ujm. 5 ob. Od * opak. Ku konci: 2 ob.
13. „ 1 hl. * ujm. nah. 5 hl. Od * opak. Ku konci: nah. 5 hl.
14. „ 6 ob. * nah. obr. ujm. 5 ob. Od * opak. Ku konci: nah.
obr. ujm.
15. „ ujm. (jedno oko se k tomu vezme z vroubku) * nah.
5 hl. ujm. Od * opak. Ku konci: nah. 7 hl.
16. „ * 5 ob. obr. přeh. nah. Od * opak. Ku konci: nah. 1 ob.
17. „ rovná se 3. řadě a odtud se vzor opakuje.

7. vzor.

1. řada: * nah. přeh. nah. přeh. nah. přeh. 6 ok uzavřítí. Od *
opak. (Ku konci jen 4 uzavřít.)
2. „ Uzavřená oka z předešlé řady nahradíme novými, a sice
jako začínání z jednoho oka, ostatní plete se obrace.
3. „ * nah. přeh. nah. přeh. nah. přeh. 7 hl. Od * opak. (Ku
konci vyjde na místo 7, jen 5 hl.)
4. „ obrace.
5. „ * 6 ok uzavřítí, nah. přeh. nah. přeh. nah. přeh. Od *
opak. (Na konci jen dvakrát nah. přeh.)
6. „ jako 2. řada.

7. řada: * 7 hl. nah. přeh. nah. přeh. nah. přeh. Od * opak.
(Na konci jen 2krát nah. přeh.)
8. „ obrace.
9. „ jako 1. řada a vzor se opakuje.

8. vzor.

1. řada: * 2 hl. 2 ob. 2 hl. 2 ob. 2 hl. 2 ob. 2 hl. nah. 1 hl. nah. Od * opak. Ku konci vyjde 2 hl. 2 ob. 1 hl.
2. „ Hladce a nah. se plete obrace, oka ob. pletou se hladce.
3. „ * a zase těch prvních 14 ok se plete jako v 1. řadě: 2 hl. 2 ob. nad sebou a pak: nah. 1 ob. 1 hl. 1 ob. nah. Od * opak. A ku konci opět: 2 hl. 2 ob. 1 hl.
4. „ jako 2. řada.
5. „ * opět 2 hl. 2 ob. nad sebou jako shora a pak: nah. 1 ob. 1 hl. 1 ob. 1 hl. 1 ob. nah. Od * opak. Na konci jako předešle.
6. „ jako 2. řada.
7. „ * opět 2 hl. 2 ob. nad sebou jako shora a pak: nah. 1 ob. 1 hl. 1 ob. 1 hl. 1 ob. 1 hl. 1 ob. nah. Od * opak. Ku konci jako předešle.
8. „ jako 2. řada.
9. „ * těch 14: ok 2 hl. 2 ob. jak jdou nad sebou, sejmeme na třetí jehlici a 4krát je bavlnou ovineme, a sice zpátečním směrem od pravé ruky k levé, pak je zas na na jehlici do pravé ruky přendáme a pleteme dál: nah. přeh. 1 ob. 1 hl. 1 ob. 1 hl. 1 ob. ujm. nah. Od * opak. Ku konci jehlice ovine se jen 5 ok.
10. „ Těch 5 ovinutých ok z předešlé řady pleteme nepřeměněně dále, a sice: 1 ob. 2 hl. 2 ob. Dále pak * 1 ob. obr. ujm. 1 ob. 1 hl. 1 ob. obr. ujm. 1 ob. Následujících 14 ok plete se jako dříve: 2 ob. 2 hl. atd. nad sebou. Od * pak opak.
11. „ * opět pleteme nad sebou 2 hl. 2 ob. těch 14 ok a pak: nah. přeh. 1 ob. 1 hl. 1 ob. ujm. nah. Od * opak. Ku konci 5 ok.
12. „ 1 ob. 2 hl. 2 ob. * — 1 ob. 1 obr. ujm. 1 ob. 1 obr. ujm. 1 ob. — 2 ob. 2 hl. jako v řadě 10. Od * opak.
13. „ * 2 hl. 2 ob. nad sebou těch 14 ok, pak: nah. přeh. 1 ob. ujm. nah. Od * opak. Na konci je jen 5 ok jako shora.

14. řada: 1 ob. 2 hl. 2 ob. * — 1 ob. 3 obr. spoj. 1 ob — a
opět těch 14 ok. 2 ob. 2 hl. Od * opak.
15. „ * 14 ok: 2 hl. 2 ob., pak nah. 3 hl. spoj. nah. Od * opak.
Ku konci 5 ok jako shora.
16. „ jako 2. řada.
17. „ rovná se 3. řadě. Vzor se opakuje.

8. Pletený kabátek dětský.

Bavlna čís. 30., též může se vzíti i silná bavlna, plete-li se kabátek vzorem hustým.

Při pletení kabátku dětského řídíme se pravidly v I. sv. „Pletení“.

Každá učitelka může si zvoliti vzor krajky dle úsudku svého, i vzor, jen když řídí se rozpočty kabátku v „Pletení“ danými.

9. Tabulka cvičebná pro steh křížkový.

Obrazec přílohy tabulka B.

Na měkké kanavě žlutohnědé s modrou vlnou.

Výměra $\frac{1}{2}$ m délky. Šířka asi 58 cm. ($\frac{1}{4}$ ze šířky látky na 230 cm.)

Postup práce.

1. Vodorovný steh přes dvě nitě tkaniva. 1 řada.
2. Kolmý steh po rubu, po lícu střídavý vodorovný. 1 řada.
3. Kosý steh — polokřížek přes 2 nitě do čtverce. 1 řada.
4. Křížky celé v řadě běžné. 1 řada.
5. Střídavě kladené křížky do 2 řad. 1 řada.
6. Posunované křížky v jedné řadě = klikatina. 1 řada.
7. Obloučkový vzorek z křížků, čítá 2 řady.
8. Maeandřina z křížků. 1 řada.
9. Abeceda česká tiskací dvojité.
10. Číslice.
11. Letopočet do středu kraje.
12. Vytahování nití z látky ku třepení.
13. Olemování stehem mexickým.

Mezi každým cvičením jednotlivým zůstává mezera 8 tkaninových nití anebo 4 čtverců. Od kraje pro třepení zůstane 12 nití tkaninových.

Poučení o stehu křížkovém jest ve sv. III. a VI. „Šk. ž. pr. r.“

Na pražských školách se na tabulce dle nejnovější učebné osnovy nešíjí: č. 7. a 8. Přidává se však 1 až 2 malé vzorky.

10. Pruh šici.

Obrazec přílohy tabulka C.

Na školách pražských nešíje se už pruh tento, jelikož se pracováním zmařilo mnoho času. Byl proto co bezúčelný z osnovy učebné vymýtěn; ale že se jinde dosud ve školách začátečnímu šití na něm cvičí, budiž zde uveden.

Poloplátno měkké i plátno $\frac{1}{2}$ m dlouhé, šíře látky, 10 cm strhneme na olemování, tudíž 40 cm zůstane délka.

Pořad stehů a švů.

Stehy.

1. Steh přední.
2. „ perlový přes 3 nitě.
3. „ zadní.

Švy.

4. Šev francouzský.
5. Kosé stehy v přímé čáře, co předprava obnitky.
6. Obnitka v krajích.
7. Obruba. Cvičí se na široké obrubě jednoho kraje šíře, a na dvou úzkých pro obnitku.
8. Obnitka v obrubových krajích.
9. Šev krejčovský.
10. Zápošev plochý. } Kraje rovné.
11. „ kulatý. }
12. „ na krajích kosých.
13. Široký záhyb ze stehu ozdobného perlového přes 2 nitě.
14. 4 malé záhybky předním stehem, vždy dvě a dvě proti sobě, by naznačil se účel jejich v ozdobě.
15. Steh smyčkovací pro dírky knoflíkové v přímé čáře.
16. Steh obšívací v přímé čáře.
17. Obruba široká s mřížkou základní.
18. Stehy: řetízkový a
19. tamburový.

Šijí se červenou bavlnkou.

Oba stehy čís. 18. a 19. viz III. sv., str. 11. a 12., obr. čís. 4. a 5.

Pozn. Číslo 15.—19. mohou se při méně schopných žačkách vynechat, any v VI. třídě se zopakují.

20. Lemování pruhu; na jednom kraji podélném pruhem látky, na druhém výpustkem.

Veškery druhy stehů a švů popsány jsou ve III. sv. „Školy ženských prací ručních“, i ve spisku: „Ženské práce ruční v otázkách“ od V. Lužické.

11. Pruh začátečních stehů vyšívání čárkovitého a v bílém.

Obrazec přílohy, tabulka D.

Material: měkký širding, bavlnka vyšívací čís. 40. a 60., červená čís. 40., jehly čís. 9. a 10.

Pruh jest $\frac{1}{2}$ m dlouhý a 30 cm široký.

Pořad stehů.

1. V čáře přímé vodorovné: Steh smyčkový čili kroužkovací.
Sv. III. a VII.
2. " " " " Steh obšívací.
Sv. VII., str. 39., obr. čís. 17., a VI. sv., str. 92.
Steh stonkový kosý. Sv. VII., str. 67.
3. " " " " Steh šňůrkový, sv. VI., str. 93.
Může se šítí též steh perlový na místě oboustranného stehu předního, a pak zove se: perlový obšíváný. Obšíváný steh nití červenou šije se.
4. " " " " Steh tamburový, sv. III., str. 11., obr. čís. 4.
5. " " " " Týž steh, obšíváný s obou stran nití červenou.
6. " " " " Steh kosticový nití červenou.
Mohou ušítí se 2 i 3 druhy v téže čáře.

- a) zoubky obyčejné kulaté, sv. VII., str. 32., obr. čís. 6.
 b) " " špičaté, " " " 33., " " 7.
 c) " růžové. Sv. VII., str. 33., obr. čís. 8.
 d) " dírkované. " " " 34., " " 12.

12. Cvičná tabulka pro záplatování.

Každá tabulka 20—25 cm.

Učitelka mějž nejméně tři takové tabulky.

1. Na pruhované látce.

2. " květované "

3. " bílé "

1. Na pruhované látce: čtverec vsazený a
trojúhelník.

2. Na květované látce: čtverec a trojúhelník.

3. Na bílé látce:

Rozdělíme tabulku na 4 pole stehy předními posouványi nití červenou.

Na 1. pole vsadí se čtverec se zapošvem;

" 2. " " " s obnitkou;

" 3. " " " trojúhelník;

" 4. " " " čtverec stehem řetízkovým přišíváný, a to pro
cvičení ve vysazování záplat flanelových.

Na těchto vzorných tabulkách učitelka znázorňuje výklady
o vsazování záplat na různých látkách.

13. Tabulky cvičné pro látání.

Byť i určeno bylo učiti látání na předmětu, nezbytné jest,
by měla učitelka tabulky pro znázornění výkladu o látání připravené:

1. pro stehy látání punčoch.

2. " " látání tkanin.

1. Stehy pro látání punčoch cvičí se buď na silném papíře, na
nějž nitě napnou se, buď na upleteném čtverci, do něhož otvory
pro stehy vystřihnou se.

Rozdělíme tabulku, by 4 čtverce v ní vystřiženy byly:

1. Steh plátěný. Sv. V. Pletivo, str. 42, obr. č. 16.

2. Steh pletený obvinovací. " " " " 43, " " 17.

3. Steh pletený tamborový. „ „ „ „ 44, „ „ 00.
4. „ „ zpáteční. „ „ „ „ 45, „ „ 18. a 19.

Na takové tabulce učitelka druhy látání již ušité ukazuje, ale dobře by bylo, kdyby měla ještě jednu tabulku s nedokončenými stehy, na níž poučovati a znázorňovati by mohlo se stehův kladení.

2. Stehy pro látání tkanin ušije učitelka na silné, měkké plátno, rovné nitě, aby dobře znatelný byly.

Rozdělí si tabulku v osm polí taktěž posouványými stehy předními nití červenou.

1. Látání natrženiny.	Sv. V., str. 47.
2. „ stehem plátěným.	„ „ „ 49.
3. „ „ barchentovým.	„ „ „ 49.
4. „ „ keprovým.	Sv. V., str. 49.
5. „ „ činovatým.	„ „ „ 50.
6. „ „ damaškovým.	„ „ „ 50.
7. „ tylu.	„ „ „ 50, obraz čís. 20.
8. „ barevnou nití.	Volmež vzor některý ze sv. V.,
obr. čís. 4. až čís. 12.

Taková tabulka má pro učitelku velkou cenu, nebo neví, jakého druhu látky bude onen prádelný kus, který dívka přinese si pro práci, a tudíž každý steh může dívkám ukázati na tabulce látací.

14. Začátky síťování i měrické tvary síťované ze silných nití, i ze šňůrek bílých.

Poučení jest ve sv. III. „Uzlovatina“, dle kteréhož návodu si učitelka začátky sestaviti může.

Síťované ukázky napne na papír modrý.

15. Pruh vzorů pro vyšívání vlnou na kanavě.

Pruh jest $\frac{1}{2}$ m až 60 cm dlouhý, 27 cm široký.

Material: kanava obyčejná, nedělená a pestrá vlna berlínská, černé hedvábí.

Látka učebná. Cvičení stehův složitých, křížkových, oboustranných, gobelinových, poučení o přímočarém ornamentu a souladu barev.

Postup stehů.

a) Křížek složitý.

1. Oboustranný křížek,
2. čtvercovaný "
3. podvojný "
4. obdélný "
5. zapletený "
6. posunutý obdélný křížek.

b) Stehy gobelinové.

1. Kosé přes 2 a více nití.
2. Kolmé " " " " "
3. Vodorovné " " " " "

c) Stehy oboustranné.

1. Kolmé.
2. Vodorovné.
3. Kosé.

d) Stehy pletencové.

e) Stehy volné.

Dle tohoto návodu sestaví si učitelka sama vzorný pruh pro svou třídu. Hleděti bude k barvitosti vhodné, k souladu a k neporušenému slohu ornamentu.

Podáváme zde popis vzorného pruhu a sestavení, jak by asi přibližně učitelka si vésti měla.

Jelikož nazvíce stupňování a seřadění barev o vzoru rozhoduje, hleď při tom, by všech pravidel šetřila.

Příloha v barvách provedená by zdražila knihu přílišně, pročez od ní upouštíme.

Pořad vzorů.

Na šířce kanavy vždy dva vzory vyšijí se. Ve středu, kde oddělují se, necháme na dva prsty prázdnou mezeru, která středem celé délky pruhu se táhne. Takovou též mezeru mezi vzory jednotlivými necháme v řadách do délky.

Tyto mezery zastupují mezní čáry.

Mezery mezi vzory vyšívány po délce pruhu, ale vždy pouze tak dalece, jak dalece jeden vzor zasahuje, vyšijeme stehy oboustrannými v úzkém ornamentu. Vyšíváme-li na šířce kanavy dva vzory, vyšijeme vzoreček u obou dvou stejný, k vůli úhlednosti.

Mezní čáry.

Začneme tudíž: nad obrubou kraje útkového vyšijeme první mezní čáru ozdobující a cvičíme na ní:

1. Křížky čtvercované. Sestavíme je do nejužšího vzorku, by kladly se posunovaně. Na lícu jsou křížky.
2. Mezní čára: Stehy oboustranné, kolmé a vodorovné, ve vzorečku.
3. „ „ Křížky čtvercované ve vzorku. Na lícu jsou nyní čtverečky.
4. „ „ Stehy oboustranné, kosé a vodorovné: Vzorek.
5. „ „ Křížky oboustranné. Vzoreček.

Viz svazek VI. Protahování.

To stačí pro osm vzorů. Která učitelka by chtěla vyšívati si na vzorníku více vzorů, může si z těchto stehů úzký vzoreček sestaviti ještě jeden, nebo příbeře:

6. Mezní čára: Křížky zaplétané (sv. VI., str. 33.) v jedné řadě, nebo steh pletencový, (sv. VI. str. 11.)

Tyto stehy šijeme černým hedvábím, takže veškeré čáry mezní jsou v černém provedeny.

Vzory.

Pouhý návod.

1. Sestavení křížků podvojných ve dvou barvách.
2. Křížky obdélné kolmé posunují se a vyvozují půdu, nebo střídají se s vodorovnými. Též z vodorovných tvoří se vzor. Ve dvou stupňových barvách.
3. Kosý steh gobelinový přes dvě nitě. Na půdě jednobarevné vzor pestrý.
4. Složitý steh kosý. Zde můžeme volně sestavovati na př. mozaikový (sv. VI., str. 40.), vysazovaný a kašmírový (tamže str. 41.), a t. pod. Barvy souladně stupňujeme.
5. Stehy kolmé. Vzor buď: klikatý, zubovitý, kostkový, šachový a t. d. Viz: Sv. VI., str. 38. Tento druh jest nevyčerpatelný v kombinacích. Barvy vhodně stupňujeme a sestavujeme.
6. Stehy vodorovné a kolmé. Sestavení vzoru ze střídání stehů těchto a stupňováním barev.

7. Steh pletený nebo pletencový tvoří půdu a na ní hvězdice z volných stehů. Volné stehy viz obraz čís. 14. v VI. svazku, str. 46. Zde jest půda z křížků.
8. Steh gobelinový kolmý přes lýčky, šňůrky i slámu ušitý. Popis práce při VIII. třídě.

V naší době té chvíle zatlačeno bylo sice vyšívání vlnou na kanavě, ale tím není naprosto vyloučeno z oboru ženských prací ručních a nemělo by se zanedbávati ve vyučování, už k vůli tomu, že poskytuje učitelce vítanou příležitost k výkladu a poučení o barvách, souladu a vkusu i k poukázání, že těchto stehů stále se používá, byť i na jiných tkaninách a v jiném seřazení.

16. Tabulka stehů výplňových.

Příloha, tabulka E.

V novější době rozmnoženo bylo učivo tabulkou výplňových stehů, která se druží k vyšívání stehů na kanavě.

Zavádění čarokrásných vzorů národního vyšívání do škol žádalo si, aby dívky vycvičily se v tom, co dodává takové skvostné rázovitosti výšivkám našich matiček, a to: ve stezích výplňových, vlastně krajkových, šitých na látce v rozpočtu nití, jako příkladně na kanavě, nebo ve vyšívání na plátně i jiných měkkých látkách, kde lze nitě počítati.

Označují se též názvem: stehy plátěné, poněvadž jsou základem starobylých a vzácných výšivek na plátně hedvábím provedených.

Tabulka pracuje se na měkké, čtvercovaně tkané látce po způsobu žínky. Barva se volí zažloutlá, nebo zahrnědlá a šije se červenou bavlnkou, nebo hedvábím.

Vyšívá a cvičí se předem: křížek oboustranný a křížek čtvercovaný s předchozím cvičením a šitím oboustranných stehů. Po té se postupuje od lehčích stehů k těžším a proberou se: gobelinové stehy kolmé, kosé, vodorovné, pletencové, volné, které se skládají do čtverců, kosočtverců, trojhránek, pruhů, hvězdic a tak pod.

Tabulka jasně naznačuje kladení stehů ve výplních, kterých však lze volně měniti.

Nejlépe, když učitelka výplně ze starých výšivek národních si vyšije na zvláštní pruh a po té teprve sama si postup sestaví.

K tomu dlužno přihlížeti jen, aby se veškery druhy stehů plátěných v pořadě vystřídaly na cvičné tabulce školní.

17. Nákreby prádelných kusů.

Nákreby prádelných kusů měž učitelka na velkých arších a všeho druhu, i zmenšené i větší. Který střih kreslí na tabuli, takovýtéž napne buď do rámce, buď, kde ho ještě není, na tabuli druhou.

Postup nákrešů.

Předmět: Dvouklínová košile ženská.

1. tabulka: Látka rozložená s rozměry a rozpočty poměrův.
2. „ Košile sestavená.

Předmět: Jednoklínová košile ženská.

1. tabulka: Poměry a rozpočty košile i rukávů.
2. „ Košile sestavená.

Předmět: Mužská košile.

1. tabulka: Rozměry na rozložené látce.
2. „ Sestavení náprsenky hladké.
3. „ Sestavení náprsenky ze záhybek.
4. „ Sedlo a rozměry, střih i naznačení a přišíť sedla.
5. „ Rukávy, manžety, límce a další drobotiny.

Předmět: Košile ženská se sedlem, poloklínová.

1. tabulka: Poměry a rozměry košile na ploše rozložené.
2. „ Sedla a rukávy ozdobné.
3. „ Výstřih košile u sedla.
4. „ Košile sestavená.

Předmět: Dětské košilky.

1. Pro novorozeně.
2. Pro odrostlé děti.
3. Chlapecké košile.

Předmět: Kalhoty ženské.

2 tabulky.

Předmět: Podvlékačky.

- „ Kabátek noční.
- „ Ložní prádlo.
1. tabulka: Prostěradlo.
2. „ Spodnice.

3. tabulka: Svrchnice a prachovka.
4. „ Podušky a) dvě na postel;
„ b) tři „ „
5. „ Povelky na pokrývku.
6. „ Dětská zavínovačka.

Mimo to různé ukázky ozdobování prádla v nákreších.

18. Hotové předměty.

Učitelka by měla mít vždy pro svou třídu dostatečný počet hotových předmětů prádla a jiných věcí, o nichž přednáší, na ukádku, a to od punčochy pletené až k nejozdobnějšímu kusu prádelnému nebo vyšívanému.

Za nezbytné však máme:

1. Ženské košile tří druhů.
2. 1 mužskou košili.
3. Dětské prádlo, a to celou výbavu novorozenátka.
4. Předměty vyšívány v bílém, a to tak, aby veškeré druhy z toho obrazce se vystřídaly.
5. „ „ pestře.
6. Národní naše výšivky, buď staré původní, buď moderní, vyšité na základě starých.
7. Předmět vyšíváný malebně.
8. „ „ zlatem.

VYUČOVÁNÍ.

Ú v o d.

Učitelka, vědoma si povinností svých, a s dostatek připravena jsouc pro vyučování ve třídě jí svěřené, i zásobena vzorníky, vstoupí do třídy, by dívky vyučovala ženským pracem ručním.

Prvé, o čem vážně přemýšlí, jest, jakou má třídu, jaké na tomto stupni učivo, jak si učebnou látku roztřídí.

Činnost svou započne tím, že s dívkami jí svěřenými blížeji seznámí se, by seznala, jakého stupně v práci již byly dosáhly, kterak by jich vésti a vychovávatí měla.

To nejlépe podaří se jí, když s nimi rozmlouvati bude v první hodině přátelsky.

Pak roztřídí si učebnou látku, by každý pohyb jednotlivých ok i stehů dobře byl promyšlen a dívkám podán, by každý obrat mohla jim vysvětliti i předkresliti. Dbá, by ni jediná hodina nezmařila se, což při malém počtu hodin padá velice na váhu, a proto stará se, by již do první hodiny vyučování ručním pracem dívky potřebný přinesly si material.

Pokyny, kterých dáváme, učitelka má jen za takové míti a vůbec za vzory, jimiž by řídila se a dle nichž by vyučovací metodu si zavedla. Jsou to základní kameny, na nichž teprve budova stavěti se má.

Platí-li to pravidlo, že „není všechno pro všechny“, platí i více zde, nebo nejsou všady jedny a tytéž poměry, a proto nemůže vychovati všem jeden a týž způsob vyučování. Avšak rukověť může býti naše methodika všem, nebo učitelka soudná i myslící i za jiných poměrů sestaví si z těchto pokynů plán, jímž by vedla si při vyučování.

Nesmí tudíž učitelky na příklady naše hleděti s takového stanovíště, jakby zíraly na vzory pro pletení, nebo na předpisy pro pro různé hospodářské a domácí konání, kterých by věrně napodobiti měly; ale spíše jako v zrcadla, v nichž by obrazy se jim obrazy jejich činnosti.

Také nežádá se, by snad otázky, průpovědky a výklady pravidel doslovně se odříkávaly, nebo by se jim dokonce snad učily z paměti!

Nikoliv. To jsou obrazce, a kde jich která upotřebí, nechybí; ale vždy ve všem má svou vůli, by sestavila si otázky i odpovědi, průpovědi a výklady sama, nebo mluva a obraty řeči jsou každého člověka znakem individuálním, a každý jinak pronáší city a myšlení své, jako každé ptáče svou zpívá písničku.

Jakými slovy učitelka pravidlo poví, na tom nezáleží, jen když je dobře poví a důsledně si vede.

Jen hlavní jádro methodiky budiž zachováno, a to: postup, rozdělení a rozebírání prací i částic, každé jednotlivé, systematické, jednolitě vyučování a vůbec všechno, co nauku pracem ručním povznáší.

Pracovaly jsme o methodice pro pět tříd školy obecné, tudíž od 1. třídy.

Kde snad vyučuje se od 3. třídy teprvé ručním pracem, mohou učitelky začátky, pro 1. třídu určené, pro 3. třídu tak si upravit, by vyhověla methoda pokročilosti dívek, nebo řídíme se na 1. stupni dětskou chápavostí v tomto věku, a dívky ve 3. třídě již mohou míti sborový výklad vážnější.

Soudná učitelka shrne si učivo, zde na 3 třídy rozdělené, do jedné.

Pro vyučování doporučujeme za pomůcky učebné: „Školu ženských prací ručních“ a „Ženské práce ruční v otázkách“ od V. Lužické.

První třída.

Na tomto stupni dává učitelka dívkám první základy práce a první o tom ponětí, že práce jest a co jest.

Poví jim slovy prostými, že jest podmínkou života, Stvořitelem lidstvu danou.

Maličké ocítí se zde poprvé v ovzduší přísného pořádku, povinnosti, a bývá jim to s počátku dosti trpké, jelikož až dosud byly uvykly žiti v krásném pásmu dětské svobody.

Minuly dny her, rozkošné dětské volnosti, a život zjevuje se jim jako anděl s mečem u bran ráje.

Tento přechod z dětství hravého, bezstarostného zuspodní má učitelka dětem co možno nejvíce.

Učí jich hravě, by práce se jim zamluvila, nebo až po tuto chvíli bylo jejich veškeré poučování hravé a ještě není zde doba, kdy hlavička jejich by uzavírali dovedla, co se jí vážně povídá, ale mysl přístupnější jest hravosti a zábavnému výkladu, řekněme, pohádkovému a povídkovému.

Učíme tudíž dívek, by zvykaly přestoupiti tuto čaru hraničnou, jež dělí hru od práce, a snažíme se učiniti jim přechod i milým i lehkým.

Učitelka učí tudíž prostě, s oním vroucím tónem, který děti vábí a poutá. Jest to ohlas lásky k maličkým, a nelze mu naučiti se, není-li vložen tento cit v srdce učitelčino; ale není ženy, by srdce její nerozzvučelo se při pohledu na děti, rozvíjející se lidská poupata, a třeba jen, by si jasně označila povinnost a činnost svou.

Učitelka budiž pamětliva toho, že má před sebou děti, které vstupují poprvé do školy, z nichž mnohé až dosud snad ani na hodinu nebyly vzdáleny matinky, a tudíž s ostýchavostí, na mnoze i s bázní očekávají, co se s nimi bude dít.

Má tudíž nauku o pletení spíše přeměnit v názorné vyučování a práci učiniti co nejpříjemnější, by jim byla ze začátku spíše pokračováním ve hře, nežli skutečnou prací.

Proto odívá skutečnost ve zlaté roucho, jakéž dětská fantasie ráda si utkává.

Rozdíl mezi prací a hrou, mezi zábavným výkladem a učením, dítě dosti brzo dozná; nyní netěká od jedné hry ke druhé, nýbrž musí vytrvati při jednom a témž zaměstnání, mimovolně ocitá se u povinnosti.

Jedno poznání stíhá druhého, a tím začíná ono osudné tkanivo života upřádati se kolem dítěte, které brzo poznává, že příjemně zaměstnání má svůj jistý, zřejmý účel, i že, co konalo, bylo užitečné.

Když dítě nabylo ponětí o tom, že práce jest užitečná, snaží se učitelka, by je udržela v tomto přesvědčení a učí je poznání, že i práce jest krásná a zábavná.

Poučíme-li děvče, že pracujíc zhotovuje věc, která zůstane na důkaz jeho píce, jeho snahy, neomrzí ho práce, jak by se mohlo snadno státi vůči začáteční její jednotvárnosti v pletení.

Nedočkavost vzbudí se vědomím, že něco dítě robí, které stále mění se a přibývá. Tuto nedočkavost učitelka udržuje a rozdmýchuje, poukazuje k tomu, že stala se tvůrkyní hotového předmětu. To vědomí děvče těší, povznáší je, ctižádost ožívá a budí se v děvčeti.

Prosté jest to oko pletené, kterému děvče se učí, ale jak mnoho dobrého může se z něho uplésti pro život dívek!

Požadavky vyučování v první třídě nejsou a nesmí býti veliké.

Soustřeďují se asi v tom: ruce malé ku práci ohebnými učiniti, chuť ku práci vzbuditi, radost ze zhotoveného vlastní pílí předmětu rozvíti a povinnosti přiučiti.

Prostředkem k tomuto účelu jest pletení.

Pletení proto, že oko pletené jest nejprostší z ostatních druhů práce začáteční a že sloučení ok v pletivo jednoduchým připojováním se vyvozuje. Dobře též odpovídá prvopočátečnímu účelu učení, totiž cvičení zručnosti ruky, jelikož obě dvě ruce jsou v činnosti.

Prvá třída má naučiti z nitě vytvořiti kličku — oko pletací, spojit kličky v oelek — pletivo a rozměry určitými dáti pletivu jistý určitý tvar — předmět.

Učebná látka roztrídí se tudíž v I. třídě takto:

1. Poučení, z čeho pleteme.
2. Cvičení rukou.
3. Navinování bavlny.
4. Držení jehlic.
5. Tvoření ok.
6. Oko obracené.
7. Pletení vodorovné — řady. — Pásek cvičný.
8. Pletení v kruhu.

Tím ukončí třída I.

Za předmět pletený zvolena byla punčoška.

Každá část vyučování opět rozdělí se ve více obrátů a pohybů rukou, které učitelka sestaví si dle svého nejlepšího přesvědčení a náhledu, jen když probere všechny a srozumitelně dívkám poví i ukáže, jak pracovati se má.

Jak si má učitelka vésti při první hodině.

Učitelka nezná děti, děti neznají učitelky, k čemu tedy použije první hodiny? K tomu, by vespolek se seznámily. Rozmlouvá s nimi přátelivě; zůstane však vážnou a nežertuje.

Pozvolna, aby toho nepozorovaly, že začíná již učit, přejde k rozmluvě o pletení; poví jim, že děvčátka, která až dosud dovedla si pouze hrát loutkami, vésti domácnost loutek, odívati je tím, co matinka ušila, budou plést a pracovati, jako vídaly, že pletla doma jejich matinka, by to také uměly. Promluví povšechně, ale nikterakž s nějakým učeným výkladem, o předmětech, které pletením se zhotovují a kterých dívky již doma názorně seznati mohly. Promluvu svou provází ukázkami prací pletených, kterých do školy si přinesla.

Děti rády dívají se na něco nového, a jakkoliv denně punčochu obouvají, bude jim přece jen něčím zcela jiným, uvidí-li, že jim ji ukazuje učitelka ve škole. Není omezena, by ukazovala práce jen takové, jaké dívky na tom stupni pracovati budou, ale i jiné, a nazvíce i z pestrých nití, by představa o tom, co všecko dívka z nitě, kterou si přinesla do školy, pilností vytvořiti může, vnikla hluboko v mysl její názorem. Ukazuje práce jen tím způsobem hravým, jakby jim ukazovala obrázky.

Dívky tím dostanou chuť ku práci, nebo rády napodobují, co od jiných vidí.

Tím zvýší se jejich záliba pro práci a snaha vytvářeti cos podobného; pud tvořící roznítí se v nich.

Předpokládá se, že učitelka oznámila již dívkám při začátku školy, co si mají přinést do první hodiny ručních prací. I táže se jich na př. asi takto:

„Nuže, co jste si přinesly, milé dívenky?“ —

„Proč jste si to klubko bavlny přinesly?“

„Že jsem to nařídila, pravda. Avšak přece mi řekněte, proč asi tu bavlnu chci? Ví-li to některá z vás?“

Tak a podobně táže se, by dívek upoutala, a pak vykládá; poví jim způsobem snadným, že nit na klubku jmenuje se bavlna a že z této bavlny budou plést oka, a z těch ok že bude pletivo, které na mnohé předměty se hodí, jak právě byly viděly.

Otázky i odpovědi dá dívkám zopakovati i jednotlivě i sborově, což jich osvěží. Když pozoruje, že by jich to unavovalo, pokračuje dále, a táže se zase na př.:

„Co chceme pracovati z této bavlny?“

„A co budete plésti?!“

Dívky dojistá budou nyní jmenovati z předmětů, jichž jim byla před chvílkou ukázala učitelka, nejprvé punčochu, některé i jiné názvy již si zapamatovaly.

Učitelka však vysvětlí jim, že především a nejprvé budou se učit na pásku plésti oka z bavlny, a to jehlicemi.

„Co jste si ještě přinesly mimo bavlnu?“

„Dvě jehlice, dobře. A proč jste si přinesly jehlice?“

„Nuže, čím budete plésti?“

Dívky snad řeknou, že rukama, a budou na to hrdy, že tolik vědí. —

Tu učitelka ihned jim řekne, že rukama, ale pomocí jehly. Ukáže jim jehlice a táže se opětně od začátku, nyní již souvisle, co si přinesly, proč si to přinesly, jak se jmenuje niť, jehlice a t. d.

Můžeme směle čítati, že si jich velká polovina bavlny nepřinesla. I opakuje učitelka, co si mají přinést do nejbližší hodiny, s výkladem i otázkami.

„Klubko bavlny čís. 14. v papíru zaobalené a dvě jehlice si přinesete.“

„Která zapomene, nebo které matinka nedá, dostane klubko i jehlice zde.“

„Co si přinesete, dívenky?“

Dívky opakuji sborově, co si přinesou, a sice:

„Přineseme si klubko bavlny a t. d.“

Nyní obchází učitelka mezi lavicemi a bere od dívek, jež bavlnu si byly přinesly, klubka a jehlice. Každé klubko označí si učitelka lístkem, na nějž napíše jméno žákyně, již patří, a vloží je do košíčku.

„Abychom si to nespletly a poznaly, čím které klubko jest,“ vykládá dívkám.

Vůbec po celý čas, co klubka sbírá, lístky opatřuje a jmény označuje, jest učitelka s dívkami ve stálé rozmluvě přátelské, by jich upoutala k sobě a seznala, na jakém stupni chápavosti která jest, a která snad již doma u matinky pletla.

Po tom učitelka hodinu první ukončí, ať už je čas, nebo není, a to proto, by děti příliš se neunavily. Po velké svobodě jest třeba mírně jich uváděti na přísnou dráhu povinnosti školní a proto propouští jich z práce raději dříve.

Ostatní povinnou dobu vyučování vyplní učitelka tím, že začíná oněm dívkám, které bavlnu si byly přinesly.

Na tomto stupni nelze žádati, by dívky samy začínaly, ač mnohé učitelky tvrdí, že toho dokázaly, a že je to snadné. Jsou to snad výjimky, jichž nelze uváděti za pravidlo.

Důvody proti začínání jsou:

1. Dívky nedošly v počítání ještě k 30.
2. Začínání jest pro chápavost dítek v tomto věku příliš sestrojené.
3. Vyžaduje to dvojí navykání v držení jehlic, a těžké bývá odvykání.
4. Zabere to na 1. stupni mnoho času, cvičení a trpělivosti, a uznati sluší, že jest to vlastně bezúčelné, jelikož dívka později to lépe pochopí.

Druhá hodina.

Druhá hodina budiž pro dívky na tomto stupni také ještě hravou předpravou. Učitelka se s nimi seznamuje a spráteluje, sbírá bavlnu, ukládá, a hravě jim povídá o niti a o pletení.

Třetí a další hodiny.

Ve třetí hodině učitelka může již začíti vyučování.

Od této chvíle nemůžeme učitelku provázeti od hodiny k hodině, ale od jednoho stupně práce ke druhému.

1. stupeň nauky jest:

Navinování bavlny.

Nejprve přesvědčí se, zdali dívky rozeznají pravou a levou ruku, i dovedou-li jmenovati jednotlivé na ruce prsty, nebo děti v tomto věku pojmy si matou, což již učitelka poznati mohla při modlitbě, když učila jich dělati kříž rukou pravou.

Cvičení rukou provádí hravě s otázkami, na př. takto:

„Kolik máte ruček?“

„Která jest pravá?“

„Která jest levá?“

„Zvedněte levou ruku!“

„Zvedněte pravou ruku!“

Zvednutí rukou dá dívkám zopakovati, pak táže se:

„Kolik máte prstů na ruce?“

„Jak se jmenuje ten maličký?“

„Jaké jsou druhé?“

„Jsou menší, či větší?“

„A nyní navineme si na levou ruku bavlnu.“

Všechno, co učitelka vykládá, také činně provádí. Vezme silnou bílou bavlnu, nebo lépe šňůrku k tomu.

Při každém znázorňování pohybů a obrátů práce obrací učitelka práci svou k dívkám tak, by měla tutouž polohu, jako vlastní práce jejich, a by ji děti tak měly před očima, jako svou. Kterak při tom se postavití a hlavu dáti, nelze vtěsnati v pravidlo, nebo to každá sama si vycvičiti musí.

„Která jest levá ruka?“

„Maliček, už jej známe, je to ten malý krajní, dáme trochu od ostatních dále, a tím utvoříme za ním žlábek. Udělaly jste to? Nuže vezměte bavlnu do ruky. Do toho žlábků vložíme niť.“

„Vidíte, jako já jsem to udělala. A teď malík hezky přitáhněte jako já, aby nám niť nemohla uklouznouti. Držte také koneček bavlny druhou rukou. Jak se jmenuje ta druhá ruka?“

Učitelka dá to několikrát zkoušeti, aby dobře dívky pochopily, kam niť klásti.

„Bavlnu nyní položte!“

Učitelka ukazujíc na některou žákyni, táže se:

„Na koho ukazují?“

„Čím ukazují?“

„Na které ruce jest ten prst, kterým ukazují?“

„Na levé ruce. Nuže ukažte nyní na mne vy, jako já jsem ukázala na N. N. Tímtež prstem! Dobře. Tento prst, kterým ukazujeme, jmenuje se ukazováček, a že jest na levé ruce, říká se mu **levý** ukazováček. Ukažte mi levý ukazováček ještě jednou!“

Co jsem vzala do ruky?

Niť.

Do které ruky jsem ji vzala?

Do levé.

Kam jsem ji vložila?

Mezi malík a prst vedlejší.

Co jsem vzala do druhé ruky,
totiž do pravé?

Koneček nitě.

Ku kterému prstu jsem vedla
koneček?

K ukazováku.

Co jsem teď učinila?

Ovinula jí okolo levého ukazováku.

Kolikráte?

Jednou.

A teď?

Opět jednou.

„Tedy dvakrát jsem ji ovinula. Vezměte do ruky niť. Od-
dělte malík od druhého prstu, vložte niť do žlábků, niť uchopte za
koneček, veďte ji k ukazováku, oviňte jednou a ještě jednou.“

„Sundejte bavlnu!“

To opakuje se několikrát. Při opakování ukazují zručnější
méně dovedným.

Učitelka. „Položte práci a hleďte na mne. Co vám uka-
žuji? Prst. Je-li to také ukazováček? Není. Tento prst jmenuje
se palec, a že jest na levé ruce, levý palec. Vedle je ukazováček
a pak prst prostřední. Hleďte dobře na mne, navinujte si na levý
ukazovák bavlnu, jak jsme se učily, a když si dvakrát bavlnu na-
vinete, vložte niť mezi palec a prst prostřední a držte ji
trošinku. Táhněte nyní niť (za koneček při klubku nenačatém)
pravou rukou. Neběží-li dobře, shýbněte trochu ukazováček.“

Dívky totéž opakujíce říkají:

„Vezmu bavlnu do pravé ruky, položím ji do žlábků mezi ma-
líček a ostatní prsty, ovinu bavlnu dvakrát kolem ukazováku levého,
vložím ji mezi palec a prst prostřední, držím ji tam trošinku, a pak
táhnou bavlnu pravou rukou. Kdyby dobře neběžela, shýbnu trochu
ukazováček.“

Učitelka s dívkami říká totéž a pracuje.

Pak jde ku každé jednotlivé a učí ji bavlnu navinovat, při
čemž přesvědčí se, zdaliž to pochopily a dovedly všechny, a může-li
dále postoupiti v učení.

2. Držení jehlic.

Nejprve vstíjí učitelka opět hravým způsobem dívkám pojmy
o tom:

1. která jehlice jest pravá a která levá;
2. kde je v před a kde je v zad!

„Jehlice v levé ruce jest levá, v pravé ruce pravá.“

To utkví nyní, any ruce rozeznávají umí, dosti snadno v mysli;
tíže se daří pravidlu druhému.

Sama vezme si k znázornění výkladu a pohybů dvě silné, kostěné
jehlice a opět bílou šňůrku.

Rozdávši učitelka žákyním práce, dle napsaných na nich jmén, nařídí :

„Položte každá práci svou před sebe na lavici, nebo na stolek! Vezměte nyní práci do levé ruky! Dobře. Pravou rukou vytáhněte jehlici prázdnou, víte tu, na níž žádných není ok. Nezmylte se, dejte dobrý pozor! Vidíte mne, jak já jsem to učinila? Zdaliž pak jste všechny vytáhly jehlice prázdné? Ukažte mi je! Nuže a nyní položíme tu jehlici prázdnou pravou rukou zvolna, zvolňoučka, vy na lavici, já na stolek. Proč zvolna? By nám nespadla. A nyní zkusíme, zdaliž dovedete bavlnu navinovati na levou ruku.“

Učitelka provází výklad svůj také činem, sama napřed všechno konajíc na svém pletení.

Pravidla navinování dívky odříkávají opět, při tom bavlnu navíjejíce.

Když byla učitelka přesvědčila se, že mají všechny navinuto správně, i když, kde toho třeba bylo, také opravila, vystoupí opět na stupátko.

Učitelka: „Dejte klubíčko bavlny do sítky nebo do košíčku, by se neušpinilo, a nyní dávejte pozor, i dívejte se na mne!“

„Vezměte do levé ruky jehlici plnou, totiž tu, na níž máte oka, přidržte ji mezi palcem a ukazovákem! Tak! Vidíte ukazováček ovinutý stojí pěkně zpřímá jako panáček. Chce se ohnouti, ale my nedovolíme! Hezky jej vzpřímíme. Jak to učiníme? Neříkávám vám, byste seděly rovně a držely se přímo? Ať jen ukazováček také pěkně poslechne a učí se. Poslouchati musí, poněvadž jest ve škole. Vida, vida, palci a prostředníku jest jehlice těžká; zavolaly si na pomoc ostatní dva prsty, a nyní všechny ji drží, mimo ukazovák, který pěkně přímo stojí s navinutou bavlnou. Ale co se stalo? Jehlice byla plná, a nyní?! Vidíte-li některé z ok na jehlici? Podívejte se na mne! Kde jsem je ukryla? Pod prsty. Schovejte si je také tak.“

Učitelka nyní chodí mezi dívkami a učí jich jednotlivě levou jehlici v ruce držeti, při čemž jí bude tu a tam i prstíčky dívek ohýbati jemně; vůbec doporučuje se jí svaté trpělivosti při tom.

Pak dá zopakovati i činem i říkáním, kterak držíme levou jehlici v ruce. Když dívky to pochopily, dá práci složití a učí držení jehlice pravé.

Učitelka:

Otázky.

Co jsem učinila?
Kterou ruku?
Otevřenou, či zavřenou?
Mám-li prsty roztažené, či sevřené?
Všecky pěkně pohromadě, či je
některý odloučen?
Který je odloučen?
A nyní, co jsem uchopila prsty?
Kterou?
Mám-li ještě otevřenou ruku?
Který prst však přece není sevřen?
Držím-li palcem také jehlici?
Nuže dělejte nyní vy tak.

Odpovědi.

Pozvedla ruku.
Pravou.
Otevřenou.
Sevřené.
Jeden je odloučen.
Palec.
Jehlici.
Co ležela na stolku.
Ne, zavřenou.
Palec.
Nedržím.

Učitelka velí:

„Pravou ruku zvedněte!“
„Prsty sevřete!“
„Ruku otevřete!“
„Jehlici s lavice uchopte!“
„Jehlici odložte!“

„A nyní dívejte se na mne. Jehlici prázdnou, to jest ta pravá, položím pěkně na palec pravé ruky, tak jako vy kladete svou loutku na podušku. Poduška jest zde palec a tou loutkou jest jehlice. Leží-li celá jehlice na palci? Neleží. Vidíte dobře, že vykukuje trochu špička. Překukuje-li? Ba ano! Nuže, nyní uděláte i vy, co jsem já udělala. Vezměte do pravé ruky jehlici, držte ji všemi prsty, ale jenom na paleček ji položte, jako loutku doma na podušku kladete.“

To dá učitelka několikrát zopakovati, i říkati, i otázkami to proběře, až dívky pochopí a dovedou držení jehlice pravé i jehlice levé.

Buď na konci hodiny, buď na začátku následující proberé to ještě a může veleti:

1. rozevřít,
2. jehlici pravou vzít,
3. na palec položit,
4. na levý ukazovák navinout,

5. levou jehlici držet,

6. práci odložit.

A zase znovu opakovati.

Nyní vštípí pojmy, kde je v před jehlice, a kde v zad.

„Položte pravou jehlici prázdnou zvolna na lavici, by nepadla, a dívejte se na mou práci. Kde mám nit? Za jehlicí? Či mám ji před jehlicí? Dívejte se dobře! Mám ji za jehlicí! A nyní podívejte se každá na svou práci a povězte mi, máte-li také nit za jehlicí? A já se také podívám. Která ji nemá za jehlicí, totiž řekneme tomu v zadu, dá ji tam. Ukáži vám to. Vidíte, dám nit **před jehlici**. Kam jsem dala nit? Před jehlici, nebo **v před**! A nyní dám ji v zad. Která má nit také před jehlicí, ať se dobře na mne dívá, by to dovedla. Kterými prsty chytila jsem tu nitku? Palcem a ukazovákem. Pojď, nitko, pojď do zadu, tady nesmíš býti, ty bys tady jen překážela. Která nemá v zadu nit za jehlicí, ať učiní jako já jsem učinila!“

Učitelka prohlíží dívkám práci v ruce a učí každou zvlášť to-muto pravidlu. Pak zopakuje všechno od začátku, i navinování, i držení jehlic, by všechny tomu rozuměly, ale nesmí to přeháněti, by to dívek neunavilo a neomrzelo. Sestaví si pro to hravé a snadné otázky, a sice pro každý pohyb, kterému dívky učila.

3. Tvoření ok.

Učitelka: „Vezměte jehlici do ruky levé. Kterak to učiníte?

Dá zopakovati.

Když já držím jehlici v levé ruce,

zdaliž pak vidíte na ní oka?

Nevidíme.

A což teď? Vidíte-li oka?

Vidíme.

Kolik vidíte ok?

Jedno oko.

„Vidíte a dříve měla jsem je zavřené v ruce. Jak jsem to učinila? Pošoupla jsem ukazovákem ruky pravé jehlici levou trochu dolů, ale pozorně, bych ji nesestrčila až za oka. To, to! Oka by utekla, a těch nesmíme pouštěti. Bude nám jich třeba ku pletení. Pošoupla jsem ji jen tak, by jehlice, totiž špička její, o něco málo přesahovala oko. Teď to očko poslední, ze kterého nitka běží, přidržte trošinku palcem a prostředníkem levé ruky, by neuteklo, nebo už vykukuje ven.“

O t á z k y.

„Jak jsem to učinila, že mám jedno oko venku?“

„Čím jsem pošoupala levou jehlici?“

„Jak jsem ji pošoupala?“

„Nač jsem dala pozor?“

„Proč nesmíme oko pouštět?“

„Čím přidržím očko poslední?“

„Které jest očko poslední?“

Výklad i otázky učitelka provází prací svou.

Další cvičení.

„Vezměte jehlici do ruky pravé! Kterak to učiníme?“

Dá zopakovati.

„Hleďte na mne, dívky! Já budu pracovati.“

Co jsem učinila pravou jehlicí? Píchla do oka.

Do kterého oka? Co vykukovalo.

Kudy jsem vpíchla do oka?

Z předu, či ze zadu? Z předu.

Máte-li nitku v před? Nemáme.

Kde ji máte? V zadu.

„Když jste tak hodné, ukáží vám něco hezkého! Podívejte se! Jak jsem vpíchla do oka, otevřelo se, ano otevřelo se jako dvěře. Otevřeme-li dvěře, vejdemo do světnice. Zkuste to a vpíchněte pravou jehlicí do oka, jako byste otevřely dvěře. Učinily jste to?! Nuže, která to dovedla, vstoupila do vnitř. A teď se přesvědčím, která to dovedla.“

Učitelka se všemi to zopakuje a všem jednotlivě tento pohyb naučí. Pak vystoupí na stupátko a vykládá:

„Při otevřených dveřích vidíme, co dříve jsme neviděly, co bylo totiž za dveřmi. Za očkem otevřeným, hle, co vidíme? Nič. A nyní na tu položím jehlici pravou. Co jsem položila na nič? — Položila jsem ji na vrch, na ni, ne pod ni, nebo pak bych nebyla ji položila, ale podstrčila. Tak; ale jehlici na té nitce klidně ležet nenechám. Co udělám? Chytím ji jehlicí a na tu jehlici ji hodím. A proč ji na jehlici hodím? Protože ji nechci nechat za okem, ale chci ji vytáhnout okem, našimi otevřenými dveřmi, ven. Provléknu nič skrze to oko, ale teď pozor! Nitka je čiperná, utekla by nám! Nechceme-li ji pustit, musíme dvěře za sebou zavřít, by nám s jehlice neuklouzla a neutekla za jehlici levou. Nezná pravé jehlice, bojí se

a stydí. Není to hezké a dívky také neutíkají, nestydí se, ale pěkně pozdraví. Avšak co s nitkou? Je to pouhá nitka a utekla by! Zavřeme ji! Bedlivě pozorujte, kterak to učiním. Jen chytře! Kterým prstem pravé ruky sestrčila jsem levou jehlici, když jsem chtěla, by očko vykukovalo? Ukazováčkem. A kterým nyní sestruji levou jehlici? Také ukazováčkem. Když jsem je sestrčila, co se stalo s očkem? Spadlo. Ano, chudinka malá, spadlo. Dvěře se zavřely, nitka nemůže zpět. Avšak co vidíte na jehlici pravé, kterou jsem dříve měla prázdnou? Oko. — Odkud se tu vzalo? Kde se vzalo, tu se vzalo, ale my víme, odkud se vzalo. S levé jehlice jsem je z nitky udělala. Já jsem to oko **upletla**! Upletu ještě jedno. Dívejte se! Vpíchnu, niť nahodím, provléknou, očko spustím, jehlici spíchnu. — Vidíte a už mám zase jedno oko! By vám toho nebylo líto, také budete plésti a oka na jehlice dávat! Tomu totiž říkáme, že pleteme, když oka nová na pravou jehlici navlékáme. Ukáži vám to ještě, a vy říkejte se mnou, co dělám. Vpíchnu, nahodím, provléknou, spustím.“

Tak několikrátě dá to zopakovati, až uvidí, že by se dívky unavovaly.

„Odpočiňte si, dívenky! Zatím já vám upletu ještě jednu jehlici. Která z vás mi pomůže? Která to dovede!“

Podobně věsti si může, až jest jehlice upletena a dívky by byly neklidny.

Děvčátka, co mám na levé jehlici,

kterou nad hlavou držím?

Nic.

Co jsem na ní dříve měla?

Oka.

A kde je nyní mám?

Na pravé jehlici.

Jak jsem je tam dostala?

Pletla Jste je.

Kterak jsem je pletla?

Píchl Jste do oka.

Co jsem uviděla za okem otevřeným?

Niř.

Co jsem s ní učinila?

Nahodila Jste ji na pravou jehlici.

Co dále?

Provlékla.

Skrze co provlékla?

Okem.

Aby mi niř neutekla, co jsem učinila?

Spustila oko.

Jak jsem je spustila?

Sestřila prstem levou jehlici tak daleko, až spadlo.

„Dívejte se, dělám-li to dobře! Avšak ukáži Vám teď něco, o čem ještě nevíte. Kdo by nepozorně a příliš prudce strčil do jehlice levé, tomu by se stalo něco, čeho by se lekl. Počkejte, hned to uvidíte!“

Učitelka rychle uplete několik ok stranou, a pustí pak zúmyslně oka k názoru.

„Tak, teď nám oka spadla! Nepozorně strčila jsem do jehlice, a tu to máme? Kde jsou oka? Leží dole a to je chyba. Kde mají býti všecka oka? A vždycky? Na jehlici. Kdo by měl někdy očko mimo jehlici, měl by chybu a neměl by dále plést. Kterak musíte vždy oko spouštěti, abyste neměly chyb? Zvolna, opatrně. Která z vás však udělala by chybu, vím, že ji udělala nerada, a proto jí ji ráda opravím; ale nesmí dále plést! Dá znamení, já přijdu k ní, spravím to, a neposlušná očka, která nám utekla s jehlice, zase na ni pěkně chytím. Avšak která často bude chyby dělati, o té vím, že pozor nedává, a té mně bude líto, nebo ta dlouho, dlouho ještě nenaučí se plést. — Nyní jsme si odpochinuly, poslouchaly jste, pilně mne pozorovaly, zkusíme, zdaliž už něco dokážete.“

Velení.

Učitelka stojí na stupátku a pracuje jako děti na povel.

„Vezměte práci do ruky — 1, — naviňte — 2, — do levé ruky jehlici s oky — 3, — do pravé ruky jehlici prázdnou — 4. — Dobře; nyní: níť dejte do zadu — 1, vpíchněte do očka — 2, — položte jehlici na nitku — 3, — nahoďte — 4, — okem provlékněte — 5, — pomalu a lehounce, sice byste se píchly, stlačte jehlici levou dolů, až očko se vyvlékne, a již máte jedno očko upletené. Která je nemá, ať se přihlásí, totiž ať zvedne ručku!“

Učitelka jde mezi lavice a prohlíží práce. Ostatní klidně čekají a žádná nesmí plést.

„Počkáme na ty, co to nedovedly. Bylo by jim toho líto, že jim utíkáte! Ony podruhé si dají také pozor. A prstíčky naučí se poslouchati, nebo to jen prstíčky dělají chyby.“

Učitelka opraví všem první očko, dá dívkám pletení do ruky a zase pokračuje plést druhé oko, a tak dále, až za společného říkání celá jehlice se dokončí. Pak opět všechno prohlídne. Při druhé jehlici velí už jen jedna dívka, a to střídavě vždy jiná, by jedna se neunavila, a druhých to neomrzelo.

Po každé upletené jehlici učitelka práci prohlíží, a tato chvílka jest malým odpočinkem pro dívky. Méně schopné žákyně poručíž obratnějším, nebo těm, jež doma již pletly, by na ně dohlédly. Též učí dívek, by si od sousedky práci odkoukaly.

Ony nejméně schopné a chápavé poučí každou zvlášť, když ku konci hodiny těm čiperným práci složití poručí. Neumělým tu vede ručky k obrátům, jichž pochopiti nemohly a provésti neobratnými ručkama nedovedly, a plete s každou jednotlivou, majíc její ruce ve svých.

Vyučování o tvoření oka, dějž se nad míru zvolna, by jisté bylo. Zde škodí velmi rychlost a může úplně všechno pokaziti.

Vždy při začátku hodiny dá dívkám pravidla zopakovati z prvu sborově, pak volá jednotlivé dívky. Opakuje methodou doptávací, a táže se asi takto:

Do očka vpíchnu.

Čím vpíchneš do očka?

Do kterého očka vpíchneš?

Kterou jehlicí vpíchneš do očka?

Jak vpíchneš do očka?

Co zachytneš při tom vpíchnutí? Nitku zachytnu.

Kterou nitku zachytneš?

Jak zachytneš nitku?

Co učiníš s nitkou zachycenou? Skrz očko ji provléknou.

Skrze které očko nitku provlékneš?

Jak ji provlékneš?

A co dále učiníš?

Očko potom spíchnu.

Které očko spíchneš?

Jak je vpíchneš?

Proč je spíchneš?

Žákyně hlasitě a zvolna odříkávají pravidla a při tom pletou.

Také později dá počítati: (vpíchnu) -- 1, (niť naberu) — 2, (nitku zachytnu) — 3, (oko spustím) — 4.

Učitelka stojí na stupínku, odříkává a plete s nimi zároveň. Když to byly již několikráte probraly, sestoupí učitelka a praví k dívkám. „Nyní si odříkávejte pravidla v tichosti a plete samy, já se zase ke každé jednotlivé podívám, jak to která hezky umíte.“

Tak si vede několik hodin po sobě, až dívky dovedou dosti samostatně očka bráti; pak již nenechá pravidlo hlasitě odříkávati,

nýbrž nechá již dívky samostatně plést, chodíc od jedné ke druhé. S počátku, dokud ještě hlasitě pravidla odříkávají, začne jim první očko na jehlici učitelka sama, později jim všem ukáže, jak mají jehlici při posledním očku vytáhnouti, jak práci obrátiti a jak opět do prvního oka vpíchnouti.

Podobně vyučuje učitelka potud, pokud dívky nenaučí se okům hladkým plést samostatně.

Se začátku hlediž učitelka, by co možno nejdéle udržela dívky při sborovém pletení.

Jakmile však vidí, že sbor roztríšťuje se jí v různé strany, že většina dívek by měla čekati na ony chudinky, jejichž ruce nejsou ohebné a hlavinka chápavá, přistoupí ihned k učení jednotlivému, by ony čiperné se nenudily a neochábly ve snaze horlivé.

Jest to dojista nejtěžší kus práce, a učitelku nemýlíž, že při tomto způsobu vyučování pletení nepřibývá, nebo na místě toho přibývá dívkám na vědění. Ostatně jedna jehlice samostatně upletená váží za celý kus, na němž někdo jiný pomáhal.

Ať si je pletený kus sebe špatnější, jest to vzácná práce pro toho, kdo snaze školní rozumí, i pro dívky, jejichž jest to první prací, i pro učitelku, která zří v ní odměnu za velké namáhání své.

Šťastná učitelka, která takto hledí ku vyučování pletení.

4. Oko obracené.

Když dívky upletly dostatečný kus hladkých ok, by učitelka viděla, že porozuměly všemu a že umí očka plést, postoupí k oku obracenému.

Obracené oko cvičí tak jako tvoření ok.

Zde leží nitka před jehlicí, při hladkém oku ležela za jehlicí.

„Kde jste měly nitku vždycky při pletení? Vzadu. Dejte ji vpřed! Dovedly jste to? Kde leží nitka? V před, totiž před jehlicí. Tak jsme to obrátily, a proto říká se tomu oku: obracené oko. Vezměte pravou jehlici do ruky! Vpíchneme zase do oka, ale obráceně! Ano dříve vpíchaly jste do oka s předu, není-li pravda? Avšak teď vpíchnete do něj se zadu. Vidíte se zadu ku předu, nebo s hůry dolů. Dříve vpíchaly jste s dola nahoru. Otevřely jste zase dvířka se druhé strany, a jakmile vidíte

nitku, která se zadu utekla ku předu, chytíte ji zase hned na jehlici. Jak ji chytíte? Položíte na ni jehlici a pak nitku skrze oko vytáhnete čili provléknete, jehlici levou pošoupnete a očko na pravou jehlici zachytíte. Tak a teď jsme upletly jedno obracené oko. Co tomu říkáte? Která z vás troufá si, že to dovede? Zkuste to všechny. Já napřed zvolna budu plést, vy se dívejte, říkejte se mnou a plette. Která toho nedovede, opravím to pak. Upletu dříve ještě jedno oko. Dívejte se a se mnou říkejte: nitku dám do předu, do očka horem vpíchnu, nitku zachytnu; skrze oko ji provléknu, oko spustím.“

Učitelka vede si jako při oku hladkém, a plete na silných jehlicích silnou bílou šňůrkou.

„Vidíte, zase mám jedno oko.“

Dívky nyní zvolna učí se plést jako při oku hladkém v témže postupu. Učitelka každou jehlici prohlíží a opravuje, i učí jednotlivě.

Pravidla též říkají dívky zase jako při oku hladkém sborově, i počítají do taktu.

Otázky při odpočinku.

„Kam dáme nitku při oku obraceném?“

„Kterou jehlicí vpíchneme do oka?“

„Jak vpíchneme do oka?“

„Kterou jehlicí nitku nabere?“

„Jak ji nabere?“

„Jak nitku protáhneme?“

„Které oko spustíme?“

„Jak je spustíme?“

„Co jsme upletly?“

„Proč nazýváme to oko obracené oko?“

Ostatní všechno rovná se prvému vyučování.

Když dívky pochopily a dovedly obracená oka plést, uzavře učitelka začáteční kurs.

Které děvče by těžce chápalo a nemohlo pochopit pletení oka obraceného, nechť uplete celý kus začáteční hladce, nebo očkám obraceným může naučiti se ještě na pěšince, i na okolku punčochy.

5. Pletení punčochy.

Když začáteční kus, ať už pásek, ať čtverec, byl uzavřen, plete se v 1. třídě punčocha, na níž mají dívky první své umění ukázati.

Poučení kterak punčochu plésti, rozvrhne si učitelka opět ve více částí:

1. Poučení o pěti jehlicích.
2. Jak jich držeti.
3. Pletení do kola; jednou kolem.
4. Pěšinka.

Učitelka obstarala si již mezi pletením začátečním bavlnu na punčošku a začala všem, by v první hodině pletení punčoch opět mohla sborově začítí vyučování.

Kde vidí malou chápavost, může i okolek malinké uplésti, ale kde dívky jsou čiperné, nechť pracují samostatně.

Poví jim především, co jest punčocha.

„Punčochu obouváme na nohu, bychom nechodily bosýma nohama. Každý den ji máte v ručce, není-li pravda? A nyní budete ji plésti!“

Probírá nejprvé a zopakuje: navinování bavlny, držení jehlic, tvoření ok hladkých i obracených, k čemu jest příležitost při okolku a pěšince, i nové obraty práce při pletení punčochy.

Tedy pouze nové obraty, nikoliv pravidla pletení punčochy probírá s dívkami, a vůbec učí punčochu plésti již jen mechanickým způsobem. Dívky na punčoše opakuji, čemu na kusu začátečním se byly naučily, ale pojmy o tom, co pracují, proč tak pracují, i pojmy o tvarech punčochy, posud chápavosti jejich se vymýkají.

Nemůžeme také probrati již tak dopodrobna otázky a výklady další, nebo soudná učitelka dle příkladů až dosud daných sestaví si otázky i rozmluvy, by dětské mysli a chápavosti, i dětské fantasii, hravě vstúpila všechny nové obraty práce.

Především si vždy každý nový zjev dobře rozloží až do nejmenších částic, by o každé jednotlivé dala dívkám vysvětlení.

1. První, co vidí na punčoše, jest počet jehlic. Až dosud měla dvě jehlice v ruce, nyní jich má pět.

To jim vyloží přiměřeným a hravým způsobem, a sestaví si i otázky pro to.

Stojí opět na stupátku a každé slovo své provází i pohybem i názornou ukázkou práce.

„Rozbalte práci, prázdnou jehlici položte na lavici a podívejte se na své pletení, kolik máte jehlic? Počítejmež: jedna, dvě, tři, čtyři. A jednu prázdnou. Kolik jste jich měly až dosud? — Dvě: jednu levou, jednu pravou. Nyní máte jen jednu pravou, ale čtyry levé. Přišly k jedné na návštěvu, stýskalo se jí. Chtějí také plést. Vy také rády máte družky kolem sebe a hrajete si s nimi, není-li pravda?“

Kolik máte jehlic levých?	Čtyry.
A kolik pravých?	Jednu.
Na kterých jehlicích jsou oka?	Na čtyrech, levých.
Která jest prázdná?	Pravá.

Říkejte: „Nyní máme pět jehlic; na čtyrech jsou oka a jedna jest prázdná.“

2. Podívejte se, dívenky, ještě jednou na mne a na svoje pletení. Hle, jehlice jsou v kolečku! Hrají si nejspíše: „málo nás, málo nás,“ anebo chtějí hráti na „bábu“ a pěkně se spojily, jako když holčičky podají si ruce. Vida, jaké to pěkné kolečko! Nepřišly na návštěvu jen tak tiše, to, to! Chtějí si hráti s námi, a jelikož naše bra jmenuje se pletení, budou s námi plést. Že nás je více, více dokážeme, i upleteme punčochu. Začneme tudíž naši pěknou hru! Vezměte pletení do ruky. Jak jsem je vzala? Hleďte na mne! Vzala jsem všechny čtyry levé jehlice do levé ruky? Ne. Vzala jsem zase **jenom jednu**, a držím ji právě tak v ruce jako dříve. A ty tři, co dělají? Dívají se zatím. Nevím, nevím, neutekou-li nám? Dejte dobrý pozor! Rády se vyvléknou z kola, vždyť to znáte ze hry vaší! Jen to některé dívence napadne, a už je z kola venku. Co učiníme? Zavřeme dobře dvěře. Totiž každé upletené očko patřičně utáhneme na jehlici, by nebylo otevřené a nemohlo utéci. Nuže, držíme jednu levou jehlici v levé ruce a ta je první. První je ta, ze které nitka běží. Pravou jehlicí prázdnou pleteme.“

Nyní probere všechno v otázkách, načež plete první jehlici a dívky s ní. Pak vysvětluje opět hravě ostatní čtyry jehlice jako první, a když je upletly, vysvětlí, že jest to **jednou kolem** a že vždycky, když upletou 4 jehlice do kola jednu po druhé, upletly jednou kolem.

„Dříve při pletení pásku jste jehlici obrátily, když jste ji upletly, ale teď nesmíte! To to! Hezky pěkně do kola! Jehlici za jehlicí, jednu po druhé.“

K tomu učitelka hledí, by pletení neobracely, a proto také po každé upletené jehlici práce prohlíží, dokud není kousek punčochy upleten, aby dívky dobře pochopily, že se plete do kola, což mnohým ze začátku dosti působí potíží.

Jak pleteme nyní?	Do kola.
Kde jsou jehlice?	V kolečku.
Kterou jehlici držíme v levé ruce?	Tu první.
Která je ta první?	Co z ní běží nitka.
Kterou jehlicí vpícháme do oka?	Pravou.
Co ty tři jehlice zatím dělají?	Odpočívají.
Nač dáme pozor?	By neutekly a nevyklouzly z oček.
Co uděláme, by nám neutekly?	Zavřeme dobře očko a přitáhneme je.
A nač ještě dáme pozor?	Bychom jehlici neobrátily!
Kolik jehlic upleteme do kola?	Čtyry.
A jak tomu říkáme?	Jednou kolem.
Jak tedy pleteme?	Hezky pěkně do kola.
Jak je pleteme do kola?	Nejdříve první, pak druhou, třetí a čtvrtou.

S počátku musí učitelka každou jehlici přehlížeti, by nebylo chyb, by dívky neutahovaly oka nebo tuze volně nepletly, by z ok jehlice nevyklouzaly, ale také, by očka příliš neutahovaly. Učí, by jehlice kladly vždy nad, a ne pod jehlici. Dbá, by konce jehlic příliš nevyčnívaly a dívky držely prsty vždy u kraje, ne o kolik ok v zadu. To všechno učí však nyní názorně a jednotlivě, od jedné ke druhé docházejíc a práci prohlízejíc.

Tento začátek jest dosti nesnadný a dívky uvykly jsouce pletení semo tamo i přese všechny pokyny nemohou často zvyknouti plésti do kola. Proto učitelka těm neobratným raději kousek anebo celý okolek uplete, ale zřejmě řekne též proč, arci že udá příčinu takovou, jaká škole sluší. Dívky majíce kus upletený v ruce, snáze zvyknou plésti do kola. To však staniž se jen výmínečně, nebo byť i byl sebe hůře upleten, jest samostatně pletený okolek přece jen cenná práce. O okolku poví jen, že punčošku zdobí, a použije pletení, by zopakovala tvoření ok obracených.

Za okolkem učí dívky pěšinku.

Nejprve dá čítati jehlice 1, 2, 3, 4, a řekne dívkám, že nyní bude každá jehlice míti své jméno, a sice: ta 1. že se jmenuje první, vedle ní druhá, pak třetí a konečně čtvrtá. Čtvrtá s první podávají si ruce.

„Bychom to poznaly, která je první, druhá, třetí, čtvrtá, uděláme si znaménko. Upleteme hezkou pěšinku. Víte, co je pěšinka? V zahradách máme pěšinky, na polích také, i v lesích. Ukazují nám, kudy máme choditi, bychom nezbloudily. Tady si ji také upravíme. A jak? Uděláme řádky z obracených ok. Pak řekneme k jehlici, na které tu pěšinku upleteme: „Ty jsi ta první!“ A teď už snadno všechny poznáme, nebo pěšinka ukáže nám, kudy máme choditi, bychom se nezmýlily. Začneme tedy naši pěšinku. Upleteme na začátku první jehlice dvě oka obracená.“

Všechno, co vykládala učitelka, opět zopakuje otázkami a řikadly, načež prohlíží práce a těm, jež nedovedly uplésti obracených ok, jehlici sama začíná. Při druhém kolem velí, by pletly zase dvě oka obracená a ta nad to první, a tak probere celou pěšinku.

Když už je kousek pěšinky viditelný, učí je hromadně o pěšince vykládati a probere všechno otázkami.

Co jest pěšinka?	Znaménko, bychom poznaly první jehlici.
Jak ji upleteme?	Upleteme řádky obracených ok.
Jak se jmenuje jehlice, na níž pěšinku pleteme?	První jehlice.
Co upleteme na začátku 1. jehlice?	Dvě oka obracená.
Proč je pleteme?	Bychom měli pěšinku.
Kolikráte dáme nad sebe tato dvě oka obracená?	Dvakráte.
Kolikráte hladce nad to pleteme?	Čtyřikráte.

Dobře jest zvykati dívky, by ukončily vždy u pěšinky, než práci složí. Ty pilné mohou raději odpočinouti si, při méně obratných učitelka na to též pamatuje dříve.

Co jest šáteček, dívky nejlépe pochopí a měření do šátečku nejvíce se jim líbí.

Stačí tudíž zde říci: „Měříme, máme-li šáteček!“

Po šátečku upozorní jen, že nyní bude se ujímati a sice s obou stran pěšinky, na první a na čtvrté jehlici.

Učitelka učí ujímati v 1. třídě pouze ukazováním, a zdrží se všeho výkladu.

Vysvětlí jim pouze stručně, že s každé strany pěšinky jedno oko ubere, aby ze dvou bylo jedno a tomu že se říká ujímání.

Které děvče to pochopí, ať ujímá samostatně; kde není té chápavosti, ujme jí učitelka. Poučí jich jen, že upletše jednu celou pěšinku, dvakrát nad sebou oka obracená a 4krát hladká, nesmí dále plést, nebo zde se ujímá.

Může často otázkami zopakovati:

Kdy začneme ujímati? Začínáme ujímati, když máme punčochu do šátečku.

Kdy ujímáme? Ujímáme vždy, když jsme upletly jednu pěšinku.

Kde ujímáme? Na první a na čtvrté jehlici.

Kdy upletly jsme jednu pěšinku? Když jsme upletly dvakrát oka obr., a čtyřikrát hladká nad sebou.

Další pravidla dívkám povídati bylo by zbytečné, nebo naučí se jim ve třídě druhé.

Nutno však jim pověděti, jak se ujímá, by dívky samostatně až ku patě plést dovedly. Učitelka bedlí jen, aby dívky co možná samostatně pletly a pravidly o patě a zavírání paty i zavírání punčochy zbytečně jich nemoří.

Chápavost jejich není v 1. třídě velká, a často uplyne první pololetí, než pochopí, kde je levá a pravá ruka, a která jehlice je první.

Při patě, dojde-li k ní, naučí dovednějších řetízek na konci jehlice dělati. Zavíratí patu nechá pouze těm dovednějším.

Při zavírání punčochy jim vždy poví, kdy ujmouti mají, a udá jim, kolikrát kolem přes ujímání hladce se plete.

Na punčoše ať učí se rozeznávatí jen: okolek, pěšinku, ujímání, patu a špičku.

To úplně stačí pro chápavost dívek. Ostatní připadá mechanickému učení pohybů.

Tím jest vyčerpáno učivo prvé třídy.

Učitelka poznala, že na tomto stupni nutno jest:

1. učiti hravě;
2. „ prostě, dětským způsobem;

3. učití názorně;

4. „ i mechanickým pohybům.

Jest to pouhý prostocvik na tomto stupni a nesmí dívek namáhati více, než hra.

Podotýkám, že odpovědě k otázkám mají býti vesměs jen stručné, a že otázek úmyslně učitelka neopakuje, aby nešířila slov. Víť dobře, že nesmí dítě zvykati, by odpovídalo kuse, ale otázku opakovalo. Totéž platí i pro všechny ostatní třídy!

Podávám pouze ony otázky, které označují hlavní pohyby a obraty. Učitelka však rozvede si každou, jak toho třeba bude, majíc vždy zření k chápavosti dívek. Totéž platí o ukázkách výkladu.

V první třídě zachovejž si učitelka kázeň vzornou. Ať vždy o to pečuje se na školách, by na tomto stupni nebylo vyučování déle jedné hodiny. Pak dívky budou klidny po ten čas, když učitelka dovede upoutati dětskou mysl jejich. Povídati se jim musí, ukazovati jim a hráti si s nimi. Jsou to děti, jejichž prstičky se mají cvičiti v pohybu, ale děti, jimž při ručních pracích již vštípiti se má prvé ponětí o práci a o povinnosti.

Uvidí-li učitelka, že jsou neklidny, raději ať ukončí hodinu, nebo její povinnou dobu vyučování vyplní vždy, i když dívkám dopřeje dříve oddechu opravováním a ukládáním prací, začínáním a pod.

Ku zdraví dívek hlediž zde velice učitelka. Též jak sedí a do práce hledí, má míti stále na zřeteli, by se nekřivily a nezvykaly dávati práci k očím.

„Čisté ručky musíte míti, čistou práci, čistou bavlnu, čistý oblek, a pak budete každému milé, nebo čistotné dívenky jsou jako květinčky.“

Tak a podobně zvykati bude učitelka dívek, by vždy k čistému zjevu hleděly se zálibou a s úctou.

Každá vychovatelka ostatně ví, jakých povinností zde přijala.

První třída jest základem. Na dobrém základu staví se důkladně.

Druhá třída.

Druhá třída jest z části opakováním první třídy, z části jejím pokračováním.

Kde začíná vyučování ručním pracem od třídy druhé, vede si učitelka zde, jak pro první třídu ukázáno bylo. Jen při punčošce může již rozebrati učivo tak, jak jest udáno při II. tř.

Chápavost dívek tímto stupněm také postoupila, ale není posud na takovém stupni, by vyloučila týž způsob prostý a hravý, jakým učitelka vede si v I. třídě.

Druhá třída pokračuje v pletení a opakuje, čemu v první třídě se děvče učilo; dlužno však toho býti pamětliva učitelka, že to jsou ještě děti, které snad, ba spíše nechť si myslí, že dozajista, pletení ok zapoměly.

Pročež téže trpělivosti bude jí třeba a radno jest, by pravidla navinování bavlny, držení jehlic, i tvoření ok se začátku roku s dívkami zopakovala.

Ve druhé třídě přibude k učivu I. třídy ještě:

1. Začínání.
2. Ujímání. — Ukázáním.
3. Vroubky.
4. Řetízky.
5. Zavírání paty. — Mechanickým způsobem i čís. 6. a 7.
6. Nabírání ok řetízkových.
7. Zavírání špičky.
8. Jmenovati částice punčochy.

Jmenovati pouze, nikoliv rozebírat.

A. Pokračování v pletení.

Material: bavlna čís. 16., 5 jehlic čís. 0, síčka nebo košíček pro klubko. Též vhodný jest pytlík ušitý z látky jakékoliv, na 25 cm dlouhý a 15 cm široký, tkanicí protažený.

V prvních hodinách vede si učitelka jako v první třídě.

Rozmlouvá s dívkami, spráťeluje se s nimi, seznává jich a jejich schopností, obstarává si bavlnu, píše jména na lístky a t. d.

„Přineste si bavlnu čís. 16., pěkně svinutou na klubko, v papíře zabalenou, a pět jehlic k tomu. Pak sáček na klubko.“

„Ručičky mějtež vždy čisté, umyté, byste práci nezašpinily, proto než začnete plést, ruce si umejte, budou-li nečisté!“

Odchylka začne teprve při začínání na punčochu.

1. Začínání.

Učitelka cvičí dříve v navinování bavlny a nejen že s nimi všecko zopakuje, čemu v I. třídě učily se o navinování, ale také nechá několikrát na povel bavlnu navinouti, práci složití a tak pod., až vystihne, že dívky tomu dobře porozuměly.

Pak cvičí držení jehlic, při čemž i názvy prstů, rukou a jehlic zopakuje. Nyní učí na rukou také jmenovati dlaň i vrch ruky i články prstů, všechno v říkadlech, která dívky opakuji, i v otázkách, dle návodu z první třídy sestavených.

Když dívky opět uvykly na pohyb rukou a hbitě dovedou navinouti, složití práci, jehlice držeti, teprve postoupí učitelka dále.

Otázky:

Co jste si přinesly do hodiny?	Bavlnu a jehlice.
Proč jste si to přinesly?	Bychom se učily.
Čemu budete se učit?	Pletení.
Co budete z této bavlny plést?	Punčochu.

„Co je punčoška již víte; pletly jste v loni krásnou první punčošku. Letos upleteme ještě hezčí, nebo už to lépe umíme. Pohleďte, právě takovou upletete, jako tato jest.“

Učitelka ukáže dívkám punčochu vzornou. Kde je stojan s rámem znázorňovacím k názornému vyučování, zatkne ji na čtverec, kde není, připne ji na tabuli, aby všechny dívky ji uviděly.

Mimo to obchází v lavicích a ukazuje ji i jednotlivě.

Otázky:

Kolik jehlic máte?	Pět.
Čeho nám tedy třeba, chceme-li plést punčochu?	Bavlny a pěti jehlic.
Co pleteme na punčoše?	Oka.
Ano, oka. Všechno, co pleteme, jest ze samých ok. Jaká oka znáte?	Hladká a obracená.

„To již víte, ale co ještě nevíte, milé dívenky, jest, z čeho oka jsou? Z bavlny, to je pravda! Nuže, kde máte oka? Bavlnu máte, tu vidím; ale oka? Nevidím jich. Vidíte-li je? Také ne.

Moje jehlice, hle, jsou prázdný a vaše též! Kde jich vzíti? V loni jste měly před sebou ležeti jehlice s oky začatými, ale letos už si samy začínati budete. A při tom ihned uvidíte, z čeho jsou oka. Povím vám to dříve, než vám to ukážu.

Oka jsou kličky nebo smyčky. Zahrajeme si. Vytáhněte jehlice, zvolna a opatrně položte je na stůl, by nespadly, dejte klubko do sítky nebo do sáčku, a dívejte se na mne! Uděláme první smyčku na bavlně, abyste uviděly začátek oka. Nuže dobrý pozor dejte a na mne se dívejte! Vyvinu s klubka kus bavlny a kousek výše nad konečkem, by koneček visel dolů, zachytnu bavlnu pravým palcem a pravým ukazovákem. Nyní zvednu levou ruku. Levá ruka čeká, co se bude s ní dítí, a vy také! Počkejte. Tu nitku položím ve dlaní mezi levý palec a levý ukazováček. Přidržím ji tam pevně, by neuklouzla, nebo mám tady koneček, který vězí ve dlaní a hned by utekl. Nyní opět pravým palcem a pravým ukazovákem vezmu nitku do ruky, ale ne za koneček. To, to! Od té strany, co běží nitka se klubka. Nitku táhnu přes vrch ruky a ovinu jí všechny prsty, i malíček levé ruky, pak ji táhnu ve dlaní zase až k ukazováku, kde už držím nitku s konečkem. Přidám těm prstům ještě jednu nitku. Vložím ji tam, přehodím k vrchu ruky a hned zase zavru oba prsty pevně, by nitky neutekly. Teď mám ruku otočenou nití, jako kolečko. Do toho kolečka bych ráda chytila nitku, co visí tak dolů, vidíte-li ji? Až ji tam chytím, udělám z ní smyčku. Avšak kudy do kolečka? Už vím! Prostřední prst z kolečka vytáhnou, pak prsteník a konečně malík, ale palcem a ukazovákem držím nitku pevně, pevně! Kolečko visí, je otevřeno, vběhnu tam rychle. Čím? Pravým ukazovákem, nebo ten je velice čiperný prst. Vstrčím jej do kolečka z nitě, zachytím nitku, která od kolečka běží ke klubku, na hoření špičku ukazováku pravého, nitku vtáhnou do kolečka. Nespustím ji už s prstu, ale táhnu ji ven, dál a dále. Teď mám na prstu smyčku. Vidíte-li ji? Visí na prstu. Avšak je jako na útěku. Levý ukazováček se trochu už chvěje, kdyby nitku s konečkem pustil, je po všem. Zavru proto kličku, by neutekla. Nejdříve si ostatními prsty pravé ruky nitku od klubka u kličky přidržím, pak levý palec a ukazováček trošinku otevru, zachytnu těma dvěma prsty koneček, a zatahujíc, zvolna zatahuju koneček a s konečkem smyčku. Tak a nyní mám smyčku na prstu. Ssundám ji a podíváte se na ni. To jest ta smyčka, ze které pletou

se oka. To ukážu vám zase později. Dříve naučíte se, dělati z bavlny kličky.“

Dívky dělají samostatně kličky na bavlně tak dlouho, dokud nejsou v tom zručny. Učitelka sestavujž si nyní otázky i říkadla ze svého výkladu, a též učiž nechápavých jednotlivě, by to z názoru pochopily.

Kde v první třídě učí se dívky drhati prsty šňůry, dovedou hravě smyčku zadrhnouti.

„Půjdeme dále. Umíte už smyčky vázati. Položte práci a dívejte se na mne. Smyčku беру do ruky levé, do ruky pravé jehlici. Proč беру jehlici do ruky pravé? Bych smyčku na ni chytla. Vpíchnu jehlicí od předu v zad, jakobych chtěla oko plésti, do smyčky a rychle za koneček zatáhnu, a přitáhnu ji tak, by volně na jehlici ležela. A nyní podívejte se! Co mám na pravé jehlici? Oko. A v levé ruce? Nic. I dám jehlici do levé ruky; jesti zvyklá držeti oka. Nové, první oko držím pevně palcem a ukazovákem levým na jehlici. Mám jedno oko. Chci-li plésti, musím jich míti více. Pamatujete se, že jich bylo mnoho na jehlici, veliké to číslo pro vás, kterého ještě neznáte; byloť jich 27. Kde jich vzíti? Upleteme si je z toho jednoho oka. Dívejte se! Do ruky pravé беру jehlici prázdnou, bavlnu navinu na levý ukazovák, vpíchnu do oka, jakobych pletla, nitku, jež za jehlicí visí a blízka jest, zachytnu, provléknu; ale **očko s levé jehlice nespustím**. Vidíte! Proč? Protože začínáme. Pleteme-li, sbíráme oka na pravou jehlici, až všecka s jehlice levé upleteme, my ji tím tak **vyprázdníme**; ale když začínáme, **plníme** jehlici levou. Nesmíme tudíž žádného spustiti. Vezmeme si očko na jehlici levou. Hned vám ukážu jak: vpíchneme levou jehlicí do oka na pravé jehlici s předu v zad, a . . . Nyní stojíme. S pravé jehlice oko nesmíme pustiti; z čeho bychom pak další oka pletly? Máme dvě jehlice v jednom oku a žádná je nechce spustit. Ne a ne! Držíme-li je rovně, položily se na sebe křížem. Co učiniti? Vím co. I uděláme rychle ještě jedno oko na pravou jehlici jako dříve, aby každá jehlice měla jedno. To můžeme, umíme-li to! Hle: Nitku na jehlici zachytnu, okem provléknu, a již mám na pravé jehlici nové oko. Levá jehlice kouká. Chce to oko. A rychle vpíchnu do oka nového. Má již druhé chycené. A tak chytá, chytá, až si tolik ok nachytá, kolik jich potřebuje. A nyní začnu ještě jednou. Vy se mnou opakujte pravidla práce.

Učitelka začíná opět, a děti s ní říkají:

„Jehlici do smyčky vpíchnu, přitáhnou, vezmu ji do ruky levé, přidrží a t. d.“ až několik ok opět začato jest.

Nyní velí dětem, by samy se o to pokusily s nimi stále pracujíc a říkajíc. Začne od tvoření smyčky a při každém obratu začínání sejde k dívkám, by práci jejich prohlédla, opravila a nechápavým ukázala. Dá několikrát všechno zopakovati a nepostoupí dále, dokud všechny toho nepochopily.

Když dívky asi dvě tři oka samostatně nahodily, přeje jim odpočinouti a odřikává zatím otázky. Na př.:

Z čeho jest oko?	Z smyčky.
Kam chytíme smyčku?	Na jehlici.
Na kterou?	Na pravou.
Co s ní učiníme?	Přitáhneme ji.
Do které ruky ji vezmeme?	Do levé.
Kterou jehlicí do oka prvního vpíchneme?	Pravou.
Co zachytíme?	Nitku zachytíme.
Čím nitku zachytíme?	Jehlicí ji zachytíme.
Kterak nitku zachytíme?	Nitku od zadu ku předu zachytíme
Co provlékneme okem?	Nitku zachycenou
Jak ji provlékneme?	Od zadu ku předu.
Co učiníme nyní?	Levou jehlicí do oka nového vpíchneme.
Kterak doň vpíchneme?	Od předu v zad.
Spustíme-li očko s jehlice pravé?	Nespustíme.
Co dále činíme?	Nahazujeme nové oko.

Když takto dívkám začínání učitelka přístupným učinila, velí jim, by samostatně začínaly. Učí a prohlíží nyní již jen jednotlivě; kde vidí neumělou ruku, pomáhá jí pracovati, držíc její ruce ve svých; kde vidí úplnou neohrabanost, raději začne sama, by mohla pokračovati sborově.

Jehlice spojí v kruh. Která to pochopí, té to ukáže a dá jí samostatně jehlice spojit; ale nevykládá o tom sborově. Pak probeře, co jest kruh, kterak plete se na 4 jehlicích, zopakuje tvoření ok, a první kolem dá plésti sborově s říkadly nebo do taktu, každou jehlicí prohlížeje a k nové práci dívkám do ruky dávajíc, by neobrátily pletení.

Zvolily jsme v osnově začínání pletené, jelikož máme je za přirozeně nejzpušobilejší k postupné práci. Která z učitelek ne-souhlasí, nechť si sestaví pravidla, otázky i řikadla pro začínání, jaké ona má za nejlepší. Hlavní jest, by děvčata práci dovedla, pochopila a výklad chápavosti dětské přizpušoben byl.

Než začne učitelka plésti okolek, zopakuje pohyby a obraty obraceného oka, načež vykládá, sama pletouc na stupátku ze šňůrek:

„Plette na začátku jehlice jedno oko hladce; máte je? Ještě jedno oko hladce; nyní jedno oko obracené, a ještě jedno obracené; jedno hladce, ještě jedno hladce; jedna, dvě obracené, jedna, dvě hladce.“

Pak již jen počítá dvě hladce, dvě obráceně, když to dívky pochopily. Každou jehlici prohlíží, chyby opravuje a novou začíná předříkávati. Udržuje si vyučování sborové co možno nejdéle! Postupem práce nechť již dívky jedna po druhé velí, co se plésti má.

Když dívky pletou většinou dosti zručně a okolek se tvoří, vysvětlí jim, že takto plete se okolek: hladká oka na hladká, obracená na obracená.

Při hladkém pletení se již dívky odštěpují. Některé rychleji pletou, mnohé stále ještě s neobratností ruček zápasí. Učitelka prohlíží práce a zručným, pokročilým dá volnost, aby jich pletení nenudilo. Nesmí jejich pilnosti zadržovati. I nastává tu přirozeně vyučování jednotlivé.

Kde dívky stále stejně pokračují, udržuje si však raději sborové vyučování.

Nemoce a jiné náhody zaviňují, že návštěva dívek není pravidelná, čímž se mnohé žákyně opozdují a práce jejich nejsou na jednom sborovém stupni s ostatními.

To jest tvrdý oříšek pro učitelku, který jedině cvikem a vlastní soudností se šťastně rozlouskne.

2. Ujímání.

Při ujímání poví snadným způsobem, že se nyní musí punčocha súžití a proto že oka se sujímají.

Obratné dívky učí ujímati samostatně, ale nevykládá o tom sborově; spokojiti se musí zde jen mechanickou zručností.

Naučí jich, že každé ujmutí jmenuje se újma a že se ujímá: na první jehlici za pěšinkou a na čtvrté na konci, vždy tenkrát, když na pěšince mají se plésti poprvé oka obracená.

Když újmy všechny jsou upleteny, ukáže dívkám punčochu, jaký má tvar nyní, a pojmenuje tu část punčochy: holeň.

I zopakuje, otázkami i výkladem, co dívky umí již na punčoše jmenovati: začínání, okolek, pěšinku, šáteček, újmy, holeň.

Volá dívky k tabuli nebo k rámcí, by na vzorné punčoše tam zavěšené tyto části jí ukázaly, a probírá veškerá pravidla, kterým již z pletení se naučily.

3. Vroubky a řetízek.

Hladký kus až k patě pletou dívky již samostatně. Učitelka k tomu jich vede, by při každé chybě ihned daly znamení, otázaly se, kdy mají plésti na pěšince oka obr., a prohlíží častěji práce těm, jež pletou již samostatně hladký kus.

Ostatních opozdilých učí vykládajíc, co byla s prvými už probírala, dohánějíc s nimi těch obratných, při čemž tyto výkladu naslouchají, odpovídají, i říkají pravidla.

Když většina má kus hotový, začne vykládati učitelka o patě. Rozdělí si pletení paty pro tuto třídu takto:

1. Pata plete se na dvou jehlicích: na první a na čtvrté.
2. Pata plete se na rubu i na lícu punčochy.
3. Co jest rub a co jest líc.
4. Jaká oka vidíme na rubu a jaká na lícu.
5. Jak se to stalo? — Hladká oka jsou na rubu obracená.

Tato pravidla přizpůsobí si k výkladu a k otázkám touže methodou, jako ukázaly jsme při začínání; dá zopakovati všechno a vysvětlí, že oka rozdělíme tak, by na každé jehlici byl stejný počet. Pěšinková oka že jsou přídavkem. Umějí-li dívky již tak vysoko počítati, nechť učí se oka na jehlicích sčítati. To jsou však jen výjimky. Z pravidla srovná učitelka oka před patou, každé zvlášť, poučujíc o tom jednotlivě a s dívkou počítajíc.

Schopné a pokročilé mohou méně dovedným oka srovnati, by učitelka dříve s výkladem vroubků započítí mohla.

Cvičení:

„Pata plete se na dvou jehlicích: na první a na čtvrté; druhá a třetí zatím odpočívají, ale dejte na ně pozor, by nevypadly. Bude se jim chtít asi také do práce, když budeme těmi druhými pilně plést. Jehlice, na nichž pleteme, jmenují se patové jehlice, ty, na nichž nepleteme, nártové jehlice.

Jak jmenují se jehlice 1. a 4.

nyní?

Patové.

Jak druhá a třetí?

Nártové.

Na kterých tedy pleteme patu?

Na patových.

Co dělají zatím ty druhé?

Odpočívají.

„Pěšinka vždycky běží v prostředku paty. Začneme nyní plést na jehlici čtvrté, která když máme jehlice dvě, jest první. Povýšila, ale ne na dlouho! První jehlice jmenuje se druhá. Začneme! Naučíte se něčemu novému. V první třídě to už některé dovedly, ale nepověděly jsme si o tom nic. Na krajích paty pleteme řetízek a vroubky. Řetízek, bychom oka mohly sbírat, vroubky, bychom mohly počítati.“

Jelikož dívky na tomto stupni nemohou plést anglická oka, uplete učitelka buď první oko hladce, buď o něm nevyládá a dívkám pak první oko sama začne.

„Jedno oko hladce, pak dvě obraceně. Nyní plete jehlici až ku konci; druhou též ku konci až na 4 oka; když máte na jehlici jen 4 oka, upletete 2 obraceně a 2 krajní hladce. Oka obracená dělají řádky, čárky, a těm říká se vroubky.“

Co jsou vroubky?

Dvě oka obracená na kraji jehlic.

Kterých jehlic?

Patových.

Kde je pleteme?

Na začátku první a na konci druhé jehlice patové.

„Nyní plete, dívenky, tyto dvě jehlice.“

Učitelka přesvědčuje se, zdaž to pochopily. Když všechny dívky, jež pletou patu, obě jehlice správně upletly, učí dále:

„Obráťte pletení rubem k sobě. Pleteme patu na dvou jehlicích v řadách sem tam, jako jste pletly kus začátku, když učily jste se v 1. třídě oka plést. Obrátíme, a patovou jehlici druhou vezmete do ruky levé. První s kraje pleteme řetízek. Ba ne, my nepleteme! My očko nepletené s jehlice vyvlékneme. Ukážu vám

„Jedna čárka obracených dvou ok jest 1 vroubek. Počítejmež! Uděláme čtrnácte vroubků, a pak budeme zavíratí patu.“

Učitelka dbejž nyní, by dívky roztřídila si na skupiny. Ty, jež patu zavíratí budou, posadí tak, by byly pohromadě. K ostatním dochází, prohlíží práce, opakuje a vykládá.

Tak nyní vede si stále, nebo n e s t e j n o s t postupu a pochopení nastává, a jednotlivé vyučování začíná býti nezbytným. Nyní již jen výklad bude sborový.

4. Zavírání paty.

Zavírání paty učí učitelka pouze mechanickým způsobem ve 2. třídě. Ukazuje každé dívce jednotlivě, jak se to pracuje, a sedí u ní, až to pochopí; neobratným vede ruce, přeje však obratným, by samostatně si vedly. Žádá se pouze na tomto stupni tolik, by dívky zavírání paty dovedly, ale vylučují se veškerá o tom pravidla. Jest to perný kousek práce, tato první záklopka na patě, ale nesmí se přejíti. Dívky se tomu naučí; jen trpělivost!!

5. Sbírání ok řetízkových.

Učitelka učí také sbíratí oka řetízková na patě, ale pouze názorem a ukázkou. Nabere je na jehlici, a dívka se dívá; pak učitelka jehlici vytáhne a řekne: „Nabírej oka nyní sama!“

Tak dlouho dívka nabírá, až to dovedla. Pak učí též názorně, pracujíc u dívky a s ní, oka nabraná plésti anglicky. Nevysvětluje, ale ukazuje.

Za patou učí klínek plésti, stále ještě pravidel se zdržujíc a jen ukazujíc, a část tuto jmenujíc. Taktéž ujímání punčochy bude pouze výkonné. Děvče ať ví, že pletlo klínek, potom chodidlo, a ujímajíc, že plete špičku.

I poslední zavírání učí samostatně. Ať je to těžké, učí jich to. Sedí u každé jednotlivě, když zavírá, dozírá a pomáhá.

Kde není k tomu schopnosti, tam arci bylo by marné namáhání, a proto učitelka si zařídí všechno dle poměrů a vidí-li nemožnost, nemoří ni děvčete, ni sebe, a s poly, nebo s více, zavře punčochu sama.

Když která dívka nebo několik jich upletly již punčochu první, učitelka postaví se k tabuli a začne vysvětlovati všem dívkám ukazujíc na punčoše, čemu se při pletení naučily, a rozebírá části punčochy :

- a) začínání,
- b) okolek,
- c) šáteček,
- d) ujímání,
- e) holeň,
- f) předpatí,
- g) patu,
- h) vroubky,
- i) řetízek,
- k) zavírání paty,
- l) klínek,
- m) chodidlo,
- n) špičku,
- o) ujímání na špičce,
- p) pěšinku, která běží po celé punčoše až ku špičce.

Pak zavolá ty, které punčochy upletly, jednu po druhé, a žádá, by jí pověděly a zopakovaly části punčochy, i ukazovaly na své hotové punčoše.

Jen chraň se učitelka, by pilnou žákyni chválila a za vzor jí dávala. Však ony budou nyní rychle ji sledovati.

Při každé nově upletené punčoše zopakuje to se všemi tímto způsobem.

Učitelka vysvětlí ještě dívkám, že punčochu pletly si na vzor, by předně na ní učily se plésti, za druhé dle ní plésti, avšak že ji dojistá také mohou obouti. Ale co s jednou? Dívce třeba dvou kusů!

Nyní začnou si na druhou punčošku zcela samostatně, na které zase všechno zopakují a mnohemu novému ještě se naučí. Ta už bude dojistá první krásnější a dívky zajisté budou pilny, by celý párek měly hotový, by totiž mohly jich obouti na obě nohy.

Na které chyby v pletení nutno dbáti.

Chyby, jež nazvíce naskytají se při pletení začátečním, jsou:

1. Příliš dlouhé oko.

Povstane tím, že oko patřičně se neutáhlo.

2. Vysmeknuté nebo puštěné

oko.

Pojednáno již v 1. třídě.

3. Polooko.

Dívka vpíchá do půl nitě, na místě do oka.

4. Skroucené oko.

5. Přibrané oko.

Učitelka při každé takové chybě, která se vyskytla, ihned poučívá dívky, že jest to chyba, a nařídí, by ihned daly znamení, sice že by pletení jejich bylo chybné.

Jednotlivě učí schopnějších chyby si opravit, ano i sousedce méně dovedné, a sborově může vysvětliti tuto chybu, i proč se stala a nač dívky pozor dáti mají, by se nestala.

Druhá punčocha.

Druhá punčocha bude z pravidla úkazem zvláštním: vypadne pro oko menší, jelikož bude správněji pletena.

Učitelka učí při druhé punčoše samostatnosti práce a starému pravidlu z nauky ručních prací: odkoukání.

Děvče učí se, by druhou punčochu dle první odkoukala, nebo není posud tak schopnou, by pletla dle pravidel. Učitelka netrpí, by dívky měřily při druhé punčoše! Zde platí pravidlo: počítej a počtem se řiď!

Učí dívek, že počítáme pěšinky, že jsme je pletly za tím účelem, bychom jimi se říditi mohly, že míra klame, ale počet věrný jest. Učí počítati pěšinky, vroubky a újmy, schopnějším i jednotlivě ukáže, kterak počítají se kolem nad sebou.

Samo sebou na rozum vstoupí, že stále dohlíží, s dívkou počítá, vysvětluje, poučuje. Větší péči obrátí však nyní k oněm méně schopným nebo úplně neschopným ubožátkům, které posud snad potí se při prvním začátku punčochy, i k oněm svévolným, nedbalým, jež nechtějí pracovati. Prvým vykládá, učí a povzbuzuje jich, poslední vychovává, a neztrácí ani tenkrát vůle a trpělivosti, když vidí, že všechno marné jest. Vždyť ví, že někdy semeno hosené na půdu neúrodnou časem přece vyklíčí, a proto doufá, věří a zákyně své miluje.

B. Začátky háčkování.

Bude asi málo těch, jež upletly dvě punčochy před ukončením roku školního! Snad neupletly všechny po jedné!

Dejme tomu však, že jich bude několik, které upletly jednu punčochu. Pro takové zručné dívky přibrány v rozvrh učiva pro II. třídu začátky háčkování.

Učitelka hledí, by začítí mohla s nimi sborově, nebo vidí už dávno, kolik bude těch, jež postoupí k háčkování. Kde by to nešlo, aspoň několik ve skupinu se rozdělí, a druhým, jež ukončují punčochu, určí, by sborovému výkladu naslouchaly, a to, čemu ona sborově učí, pracovaly se druhými. Při výkladu o háčkování poslouchati mohou a také mají všechny žákyně, nebo pletení jim v tom tou měrou již nevádí, by nemohly dávatí pozor.

Další postup může ukazovati jednotlivě. Vždyť soudná a myslící učitelka dovede si všechno ve třídě zaříditi sama dle svého úsudku.

Poučení o materialu:

„Přineste si klubíčko bavlny čís. 16., v papíře zabalené, a háček čís. 7.,“ určí učitelka dívkám. „Budete se učiti háčkování ok. Posud jste je pletly, nyní budete oka háčkovati. Naučíte se tomu na začátečním kuse. Bavlnu už znáte; háček jest kratší jehlice, než jste měly při pletení ok, a má háček, proto se jí tak říká!“

Učivo roztrídí si takto:

1. Držení háčku.
2. Začínání.
3. Cvičení sloupků:
 - a) Sloupků krátkých.
 - b) „ dlouhých.

Cvičení:

Co jste si přinesly, dívenky?

Bavlnu č. 16. a háček.

Čemu budete se učiti?

Háčkování ok.

„Nuže vytáhněte háček z klubka, zvedněte jej pravou rukou. Co vidíte? Na jednom konci jest jehlice silnější, na druhém tenčí. A tam, kde jest tenčí, ohnuta jest v háček. Tím háčkem chytáme oka, a proto se tomu říká, že háčkovujeme. Povím však přede-

vším, že týž háček chytá i jiného. Kdybyste si s ním hrály, mohl by chytiti váš prstíček, a pak běda! Nebo kdybyste padly na něj, zle by bylo. Protož dejte dobrý pozor na háček! Budeme se učití nejprvé držení háčku. Vezměte jehlici do ruky pravé, za konec, kde není háčku na ní. Pošoupněte ruku výše a ještě výše, až budete kousek od háčku. Nyní pozorujte, jak háček položíte. Položíte jej na palec ruky pravé, jako na podušku rovně; na háček ihned položte ukazovák pravý, by jej přidržel, sice by mohl se smeknouti dolů. Ukazovák položte, a všemi ostatními prsty — jsou tři — jehlici s háčkem horem přidržte! Háček otočte k sobě. Pohleďte na mne!“

Učitelka učí tak dlouho držení háčku, až to dívky pochopily a dovedly.

„Položte háček zvolna na lavici. Vezměte klubko, vložte je do sáčku a udělejte smyčku jako ku pletení. Hned uvidím, zdaliž jste to nezapomněly! Avšak máte-li pak všechny čisté ruce? Háčkování jest jednou tak krásné, když jest čisté. Především budeme se učití čistotě práce. — Nuže uděláme smyčku! Co jest smyčka? Základ oka pleteného a také oka háčkovaného. V tom si jsou podobny, ale v jiném jsou si cizí, však později uvidíte!“

Když dívky smyčku správně už zhotovily, učí dále:

„Smyčku vezměte do ruky levé, háček do ruky pravé, vpíchněte jej do kličky, koneček přitáhněte, by oko volné leželo na jehlici za háčkem, přidržte kličku za koneček levým palcem a prostředním prstem bavlno na ukazovák levý jako při pletení navíháte. Dovedly jste to? Přesvědčím se. Která to nedovedla, ukážu jí to. Dobře!“

„Nuže postoupíme! Složte práci a dívejte se na mne. Beru háčkovací jehlici do ruky pravé, kličku do ruky levé, vpíchnu do kličky, oko zachytnu volně, by nebylo větší než třeba, aby jehlice protáhla se jím. Háček pošoupnu dále, až k nitce, a nyní nitku háčkem chytím. Už ji mám na háčku! Vidíte-li ji? Jak jsem ji chytla? Chytla jsem ji z dola. Jak jsem to udělala? Položila jsem háček před nitku, pak jsem jej všoupla za nitku, chytla ji na háček, háček jsem trochu sklonila. Hleďte, jak háček nitku drží! Neuteče mu už. Pěkně si ji otočil kolem. Nyní zvolna, by nitka s háčku neuklouzla, protáhnou háček očkem ven. Tak. A co mám na háčku? Opět oko. Já jsem to nové oko uháčkovala. A první

oko? Tu leží. Pustila jsem je. Učinila-li jsem tak dobře? Při pletení to bylo chybou, ale zde je to pravidlem. Očko, skrze které nové očko háčkem se provléklo, pustíme. A nyní háčkuju tak ještě jedno oko. Vpíchnuto mám, nitku nahodím na háček, očkem ji provléknu, a mám zase oko nové.“

Co učiníme, háčkující oko? Nahodíme nitku.

Jak ji nahodíme? Zdola.

A co pak učiníme? Provlékneme nitku okem.

Řikadlo: Nitku nahodím 1, provléknu 2.

Nyní dívky samy cvičí se v háčkování ok, říkajíce pravidlo. Učitelka s nimi říká a pracuje. Při prvním i dalších okách učitelka přesvědčuje se, zdaliž správně pracují. Též poučí jich, kterak dále práce v levé ruce držeti se má.

„Čím více ok přibývá, tím je kus delší, a proto držíme pak palec levý a prostředník vždy o jedno oko nížeji posledního oka, na oku uháčkovaném.“

Žákyně po té pracují samostatně. Když nahodily tolik ok, že umí práci dosti zručně, což řídí se zručností ruček a pilností dívek, káže učitelka utrhnouti bavlnu a provléknouti očkem i zatáhnouti. Vezme svůj začátek řetízkových ok do ruky a vykládá; dívky na svou práci, též i na učitelčinu se dívají.

„Podívejte se na práci naši. Vypadá, jako bychom byly upletly pletenec z vlasů se třemi. Není-li pravda? Podobá se také řetízku ze článků spletenému, a proto se říká takovému háčkování řetízek, a oka jmenujeme řetízková. Podívejte se! Nakreslím takový řetízek na tabuli.“

Učitelka může nyní oka řetízková dosti znale nakresliti na tabuli.

„Vzpomeňte si na patu! Nevypadal-li tam řetízek také tak? My jsme tudíž háčkovaly oka a ta oka jmenují se: oka řetízková. Začněte ještě jednou a uháčkujte 10 ok. Počítejte: 1 oko, 2 oka a t. d. Já též budu hákovati a počítati.“

Když dívky uháčkovaly 10 ok, prohlédne učitelka práci a zase káže: „Uháčkujte ještě 10 ok! Žádná ať neutíká napřed, a všechny tužte se stejně!“

Tak pracují dívky až uháčkovaly 50 ok a jedno na víc, načež učitelka prohlédne práci a oka sečte i srovná, nebo i při počítání pilném utekou některé a zůstanou zpět jiné.

Otázky i říkadla sestaviž si nyní učitelka již také sama, nebo by kniha příliš vzrostla, kdybychom všechno dopodrobna rozebírali měly.

Pro začáteční cvičení v háčkování zvoleny jsou:

- a) krátké sloupky vpícháním do půl oka = 20 řad.
- b) " " " " celého oka = 20 řad.
- c) dlouhé " " " " " = 8 řad.

Které děvče není obratné, nebo začne příliš pozdě háčkovati, uháčkuje tolik, kolik stačí.

Dívky, které jsou s to, by celý čtverec ukončily, týž obháčkují kr. sl. V rohách udělají se vždy 3 sl. do jednoho oka. Ještě pokročilejší a zručné nechť ozdobí jej zoubky.

a) Cvičení krátkých sloupků.

Při tomto cvičení nutno učit čtýrem obratům práce:

1. Vpíchnutí do oka řetízkového.
2. Nahození nitě.
3. Provléknutí nitě.
4. Protážení nitě skrze dvě oka na háčku.

Učitelka pracujíc na stupátku, vykládá:

„Beru řetízek do ruky. Vidíte, lícni stranou. Lícni strana jest ta, kde očka vypadají jako pletenec, nebo rulíček z vlasů, říkáte tomu snad doma copánek. Pohleďte na tabuli! Tak vypadá lícni strana. (Učitelka kreslí řetízek.) Tedy lícni stranu k sobě, ku předu obrátila jsem, a držím řetízek levou rukou, palcem a prostředníkem u kraje. Do pravé ruky vezmu háček, na němž mám navlečené oko poslední. Kdyby mně bylo s něho snad vysmeklo se, nuže chytну je, totiž na háček, naberu je. Vpíchnu . . . Avšak nyní se dříve na jedno oko řetízkové podíváme. Má také dvě půlky, čili nitky! Pohleďte na tabuli: hoření čárka do obloučku a čárka dolení. A na práci; jedna nitka je dole, ta je dolení, druhá nad ní leží, a proto je hoření. Říká se tomu také článečky, jako na řetízku. A pak se jmenuje dolení nitka: článeček přední; a hoření nitka: článeček zadní. Kam asi vpíchnu? Do prostřed vpíchnu, totiž: vpíchnu pod nitku hoření, nebo pod půlku hoření. Vpíchnu od předu vzad! Tedy:

1. Vpíchl jsem háčkem pod nitku hoření od předu vzad.“

Učitelka ukazuje na tabuli, kam vpíchne, a může učiniti na to místo tečku. Pak opakuje pravidlo a káže je zopakovati dívkám, než pracuje dále

„Nyní nahodím nitku, ale jinak, než jsem nahazovala při háčkování ok řetízkových. Nahodím ji **horem**. Všoupnu háček až za nitku, tam ji chytnu a držím. Dívejte se! Tedy:

2. Nahodím nitku horem.“

Opět zopakovati: č. 1. i č. 2., též v otázkách.

„A nyní provléknu nitku očkem ven, a mám na háčku oko nové. A hle! Mám na něm dvě oka. Co učiním?

3. Provléknu nitku očkem.

V háčkování však nemáme míti dvou ok na jednom háčku. Jak to nyní učiníme? Co si s tím druhým počneme? Už vím a hned to uvidíte. Nahodím ještě jednu nitku a provléknu ji skrze obě dvě očka. Táhnou nitku skrze obě oka ven, a to zvolna i opatrně.

Tedy za 4. Provléknu nitku skrze dvě oka.

Teď mám zase už jen jedno oko na jehlici. Tím jsem uháčkovala **jeden krátký sloupek**. Krátký sloupek mám v řadě, a na vrchu mám oka řetízková.“

Učitelka pracuje a dívky s ní obraty práce její říkají:

„Vpíchnu háčkem pod nitku hoření od předu vzad, nahodím nitku horem, nitku provléknu očkem, nahodím ještě jednu nitku a provléknu ji skrze obě oka.“

Tak plete několik ok zvolna, načež v otázkách doptává se a opakuje, čemu byla učila.

Pak velí učitelka, by dívky vzaly práci do ruky, a když přesvědčila se, že všechny práci v ruce dobře drží, vystoupí opět na stupátko, pracuje, říká pravidla a dívky totéž po ní opakuji.

„Při začátku první oko řetízkové přeskočíme, proto jsme je už dříve přidaly.“

Uháčkují jeden kr. sl. Tu učitelka prohlíží, zdaž to všechny dovedly a ukazuje neumělým. Tak pracují sloupek za sloupkem, pravidla říkajíce, později už jen počítajíce 1, 2, 3, 4, s prací ve sboru, pak jedna po druhé, až mají jednu řadu. Učitelka práce

prohlíží, opravuje, ukazuje, ruku neobratnou vede, až všechny mají první řadu hotovou bezvadně.

„Obrátte práci! Nesmíte nikdy háček z oka vyvlékat. Podívejte se na řadu uháčkovanou. Co na ní vidíte? Opět řetízková oka, jako copánek, nebo jako řetízek, není-li pravda? Každé oko má dva články: přední a zadní. Vpíchněte do prvního oka, nyní nepřeskočíme žádného, a háčkejte jako první řadu. Vpíchejte do zadního článku, nahoďte nitku, provlékněte okem, nahoďte, dvěma okama provlékněte. Říkejte: vpíchnu 1, nahodím 2, provléknu 3, nahodím 4, provléknu dvěma 5.“

Druhou řadu nechá učitelka pracovat ještě s velením a s počítáním; když dívky pracují však dosti samostatně, upustí od sborového háčkování. Ku konci každé řady práci prohlíží, a dbá, by na ní neměly méně neb více ok, o čemž dívky poučuje.

„Nesmíte žádný článeček přeskočiti, ale do každého vpíchatí nebo byste měly o to jedno oko méně! Také nesmíte do jednoho dvakrát vpíchatí! Do každého oka řetízkového vpíchnete jenom jednou! Měly byste pak ok více, a vy musíte mítí stále jeden součet ok, a to pětkrát po desíti, čili 50 ok.“

Když dívky už slušně háčkují, učí vpíchatí do celého oka, totiž do obou článků; nejprve vyloží to sborově, a pak dívek ještě názorně o tom poučí.

Nejméně 4 řady nechť upracují méně zručné dívky krátkých sloupků, než začne učitelka učití sloupkům dlouhým.

b) Dlouhé sloupky.

Zde učí se obrátům práce:

1. nahození nitky;
2. vpíchnutí do oka;
3. provléknutí nitě;
4. nahození;
5. provléknutí dvěma prvníma smyčkama;
6. nahození;
7. provléknutí dvěma okama.

Cvičení dlouhých sloupků.

Učitelka může na tabuli nakreslit řadu sl. kr. a řadu sl. dl., by názorně poměr délky poznaly. Nejprve ukáže to na kresbě, pak na práci ze silných šňůrek.

„Háčkovaly jste, dívky, krátké sloupky, které tvořily řady. Ukážu vám také dlouhé sloupky. Jsou delší. Podívejte se na tabuli a na mou práci. Oč je sloupek delší? Proto se jim také říká: dlouhé sloupky. Snadno to dovedete, nebo mnoho se při nich nového nedělá. Dívejte se dobře na mne. Uháčkuju 3 oka řetízková, jako kdybych začínala. Proč?! To vám vysvětlím, až dlouhé sloupky uvidíte. Oka 3 mám, hle! A teď nahodím nitku na háček, a nahodím ji dolem. Vpíchnu nyní do celého oka, to jest do obou článků řetízkového oka, které na vrchu leží, jako jste dělaly u kr. sl. naposledy, nahodím nitku, provléknu, všechno jak jak jsme to dříve pracovaly. Nuže podívejte se na můj háček! Při krátkém sloupku byla na něm dvě oka, nebo smyčky. Kolik jich mám nyní na háčku? — Tři, dobře. Jedno oko uháčkované, to je to 3.; pak nitku nahozenou, 2., a na konec nitku okem provléknutou; to jest 1. Pojmenujeme si je tak: 1., 2., 3. 1. je nitka provléknutá, 2. nitka nahozená, 3. oko. Kterak ze všech tří jedno jediné vyvedu oko? Nebo nesmím míti více než jedno oko na háčku. Uháčkuju je: Nahodím opět dolem a nitku provléknu skrze poslední kličku z nitky, 1., a skrze nitku nahozenou 2. Uháčkovala jsem ze dvou: 1. a 2., jedno oko. Mám už jen dvě oka na háčku; nahodím ještě jednou a provléknu dvěma očkami na háčku. Mám zase jen jedno oko na háčku, a na práci **dlouhý sloupek**. Tři řetízková oka uháčkovala jsem, bych měla rovný kraj. Sloupek o ně se opírá. Takto háčkují se vždy s kraje. A nyní háčkovati budu druhý sloupek dlouhý, a vy se mnou říkejte: nahodím 1, vpíchnu do celého oka 2, nitku provléknu 3, nahodím 4, provléknu skrze 1. a 2. smyčku 5, nahodím 6, provléknu dvěma očkami 7.

Tak pracuje učitelka několik sloupků, načež velí dívkám, by samy práci do ruky vzaly. Dívky pracují, říkají pravidla ve sboru, pak střídavě vždy jedna, a učitelku přesvědčuje se, zdaliž to pochopily. Tak pracují sborově aspoň 1 řadu. Každou řadu prohlíží a druhou začítí nedovolí, dokud všechny práce neprohlídla.

Takových řad nejvýše uděláme 8.

Popis zoubků kolem čtverce.

Na začátku 1 oko, 1 nah., 1 vynech., do 2. oka vpíchnouti uháčkuje se sloupek, a nyní za týž sloupek 4 dlouhé sloupky se háčkují.

Druhý zoubek tímž způsobem pracujeme, ale vpícháme do třetího oka. Na rohu vpíchá se vždy do 2. oka.

Tím vyčerpáno jest učivo pro 2. třídu.

Co se týče kázně školní, čistoty a vychovatelství, o tom netřeba šířiti slov; to budiž však učitelce vždy zářivou hvězdou. Druhá třída budiž ve všem opakováním a pokračováním prvé!

Při krátkých sloupkách může se obratným ukázati i vpíchání do předního článku.

Některé otázky při háčkování krátkých a dlouhých sloupků.

Co vidíte na řetízku?	Oka.
Jak jim říkáme?	Řetízková oka.
Kolik článků má jedno oko?	Dva.
Jak se jmenují?	Dolení a hoření.
Když háčkujeme, kam vpícháme?	Mezi oba dva, a to pod hoření.
Odkud vpícháme?	Od předu vzad.
Čím vpícháme?	Háčkem.
A co ještě háčkem učiníme?	Zachytneme nitku.
Kterak ji zachytíme?	Horem.
Co učiníme tím zachytnutím?	My nitku nahodíme.
Nahodivše nitku, co dále činíme?	My nitku provlékneme.
Čím ji provlékneme?	Okem.
Co máme z nitky na háčku?	Nové oko.
Chceme-li dvě oka na háčku?	Nechceme.
Kolik jich máme míti?	Jen jedno.
Co tedy uděláme?	Uděláme z nich jedno.
Jak to uděláme?	Nahodíme nitku a tu provlékneme oběma očkami.
A nyní, co vidíte na práci?	Jeden krátký sloupek.
A co na vrchu?	Jedno řetízkové oko.
A co na háčku?	Jedno oko.
Proč říkáme tomu sloupku kr. sl.?	Že je krátký, a můžeme háčkovati také delší.
Jak ještě vpícháme do ok řetíz- kových?	Do obou článků.
Jak takovému vpíchnutí říkáme jinak?	Vpíchnutí do celého oka.
Jak říkáme vpíchnutí pod hoření článek?	Vpíchnutí do půl oka.

Do kterého článku též můžeme
ještě vpíchnouti?

Kdy nemůžeme vpíchnouti do ce-
lého oka?

Jakým sloupkům učily jste se
ještě?

Co jest dlouhý sloupek?

Kolikráte provlékneme dvěma
okama při kr. sl.?

Kolikráte provlékneme dvěma
okama při dl. sl.?

Kolikráte nahodíme při kr. sl.?

Kolikráte nahodíme při dl. sl.?

O kolikráte jest delší sl. dl.
sloupku krátkého?

Kolik počítáme při kr. sl.?

Kolik počítáme při dl. sl.?

Do předního článku.

Když máme jen začáteční řadu.

Dlouhým sloupkům.

Dvakráte dvěma okama pro-
vlékané oko.

Jednou.

Dvakráte.

Dvakráte.

Čtyrykráté.

Jednou tak dlouhý.

Čtyry.

Sedm.

Třetí třída.

Ve 3. třídě požadavky se již větší. Hravý a prostý ton ustupuje vážnějšímu výkladu a určitějšímu rozboru. Nesmíme však nicméně se zřetele pustiti, že to jsou osmileté dívky, kterých přetížiti nesmíme, a které posud nechápou výkladu složitého. Pročež učitelka postupně a podrobně probírá ještě základní poučení o pletení.

Nyní se vlastně ve smyslu vládní osnovy začíná teprve ve 3. třídě vyučovati ženským pracem ručním, což jest celému rozvoji této veledůležité nauky velice na škodu. Dívky ztrácí tím dva roky života ve škole, aniž by ve zručnosti ruky, pro ně a jejich povolání tak nutné, se byly cvičily.

Učitelka probírá začátky pletení v témž postupu, jak je udáno při I. a II. třídě, ale rychleji musí postupovati.

Prsty dívek jsou nevycvičené, tudíž tupé a práce jim nejde valně od ruky; ale zase soudnost jejich jest zvýšena i může učitelka v theorii výše postupovati.

Výklad učitelčin jest právě nyní mnohem důležitější, kdy mechanická práce byla zdržena.

Která učitelka podceňuje významu výkladu a názorného poučování v domnění, že tím ztrácí času k výrobě předmětu, velice chybuje, nebo je-li čas k této nauce tak úzkostlivě odměřen, musí se použití k poučení co možná nejvíce.

Na základě dobrém mohou pak dívky samy pracovati. Čas, věnovaný theoretickému výkladu, není nikdy ztracený.

Učivo této třídy žádá, aby dívky poznávaly tvary předmětů, znaly základy práce, věděly, proč se pracuje to tak a ne jinak, tudíž pravidla.

1. Punčocha.

Děvče v postupu pletení učí se rozeznávat tvary punčochy a učí se pravidlům i rozpočtům. Roztřídí si proto učitelka výklady takto:

- a) poučení stručné o bavlně;
- b) poučení o jehlicích;
- c) výklad punčochy a pravidel;
- d) pletení punčochy:

- 1. Začínání.
- 2. Spojení 4 jehlic.
- 3. Okolek.
- 4. Oko hladké a obracené.
- 5. Ujímání.
- 6. Zavírání paty.
- 7. Klínek.
- 8. Zavírání špičky.

Při pravidlech tvaru punčochy nechť řídí se rozměrem třeba novým („Šk. ž. pr. r.“ I. sv.) nebo také čtvrtinovým, má-li pro tento větší zálibu.

(Ženské práce ruční v otázkách od V. Lužické, kde i prvý způsob uveden jest.)

Náš vzorník v Pletení, svazek I., přináší popis punčochy pro 3. třídu na 30 ok rozpočtenou.

Jaký material si přinéstí mají dívky do první hodiny, učitelka předem určí, a žádá již, by si to na lístek napsaly. Které nemůže

matka žádané koupiti, připíše k tomu doma: „prosí za bavlnu“, a děvče nechť to odevzdá před první hodinou prací ručních, by mělo již bavlnu připravenou.

Lístek materialu.

„Do první hodiny ručních prací přinesete si přadeno bavlny čís. 16. uvité na klubko a 5 jehlic čís. 0 do něho zapíchnutých. Zabalte klubko pěkně do papíru. Pak malou knížku na poznámky, tužku a na lístku napsané své jméno, kterým práci svou označíte!“

V první hodině začne v této třídě učitelka již vyučovati; zde veškeré ústupky a ohledy přestávají, nebo dívky seznámily se již se školní povinností tak dalece, by nebylo třeba lákati jich k učení.

Učitelka nesmí zapomenouti však, že to jsou posud ještě děti, a proto výklad svůj nejprve znalecky a škoie přiměřeně přednese, a pak zase dětským způsobem dívkám přístupnějším a milejším jej učiniti se snaží.

Jednotné vyučování nesmí však jít dále, než k první nové práci na punčošce. Tu musí nastoupit opět sborový výklad i práce.

Aby pilným neubírala lásky a nezadržovala jich, začne jim učitelka na druhou punčošku, o které samostatně pracují tak dlouho, dokud se všechny nesejdou na jednom bodu.

Po té začne sborové vyučování.

Zkušené učitelky vědí si rady a dovedou udržeti si sborové vyučování u všech žákyň stejně. K tomu dojde se cvikem, zkušeností a stálým přemýšlením, jak si vésti ve škole.

Mnoho způsobů řešení té zavilé hádanky seznala jsem v podobných případech na školách. Ze všech nejlépe se mi zamlouvalo, kdy učitelka nejpokročilejší a zručné žákyně požádala, aby churavé družce upletly kousek.

Pěstuje se tím mezi nimi láska sesterská, účinná a přispívá to i k výchově dívcí.

Sborově vykládá i doptává se dívek učitelka při každé nové příležitosti, i o každém novém oddílu práce a punčochy, čímž se to častěji zopakuje a v mysl dívkám vštípí.

O pěšince a o šátečku taktéž zopakují se pravidla z první třídy. Při pěšince vykládati už může, že také punčochu zdobí a že pracovníci stále ukazuje cestu, zvolna po pěšince až ku špičce punčochy.

Učí jehlice označovati: první, druhá, třetí, čtvrtá. První jest, co se plete na ní pěšinka, druhá vedle ní, pak třetí a čtvrtá jest jehlice před pěšinkou.

Dá zopakovati: Jedna pěšinka jest, když jsme upletly 4krát kolem hladce a dvakráte obraceně.

Po té začne **vyučovati sborově punčochu.**

Učitelka promluvíž především k dívkám několik vážných, srdečných slov, asi v tomto způsobu, arciže dle svého vlastního citu a v tomže okamžiku jí vhodných výrazů.

„Zajisté každá z vás, milé dívky, má z toho radost, že postoupila již do třídy třetí, a jsem přesvědčena též, že každá pilná dívka na hodinu ručních prací se těšila.

Jaká to radost pro dívku osmiletou, může-li si říci: „Já jsem upletla již celý pár punčoch.“

Má z toho nejen radost, ale i užitek, nebo: 1. naučila se punčochy plésti, a za 2. upletla již něco užitečného. A tak to bude po celý život! Vždy budete mít radost z práce hotové a z práce užitečné. Letos budete plésti punčochu úplně samostatně a učit se při tom pravidlům, **jak** se plete. Pročež dávejte dobrý pozor, pilně pracujte, co vám povídám si pamatujte, a pravidla si do knížky zapisujte. Později zapíšete si do ní ještě jiného, a vůbec ji máte míti v pořádku, neroztrhanou, nepošpiněnou a pečlivě uschovanou, byste ji mohly upotřebiti i ve vyšších třídách. Nuže nezapomenete ničehož? Buďtež šetrné, pořádné a čistotné! Šetriti máte časem, nebo ni vteřina nevrátí se již a jest ztracena, a s ní i to dobré, čemu byste byly se naučily! Též šetřte bavlny, byste ji nescuchaly, neušpinily, nepotrhalý! Práci vždy pečlivě do papíru zabalujte, by ničím se nepošpinila, a při pletení ať máte vždy čisté ruce, neboť po čisté práci pozná se pořádná dívka, a žákyně, která již jest ve III. třídě, sama dbáti má o sebe. Vždycky má býti umyta, hlavu uhlazenou, učesanou, a když ji matka čistě oblékne, má dbáti, by šaty a oblek celý delší dobu v čistotě a pořádku také zachovala. Při práci každá ať má zástěrku čistou, neboť bavlna jest vlnitá a veškeren prach a špína se na ní ráda zachytí.“

A. „Rozbalte nyní bavlnu z papíru, jehlice vytáhněte a zvolna i tiše položte před sebe na lavici. Především povím vám, z čeho bavlna jest. Koupily jste ji v obchodě zboží nifařským, nebo jak

tomu říkáte „u nitářky“. Kde se kupuje, víte, nyní zvíte, odkud do krámů ku prodeji přichází.

Bavlna roste na keřích, které nazývají se bavlník. Ty nesou ořechům podobné plody, které uvnitř na místě jádra mají chumáče dlouhých, lesklých, bílých chlupů, čemu říká se již hned bavlna. Když tobolka uzraje, rozpukne se a chomáčky bavlny se rozdělí. Bavlna se pak buď na stroji anebo jen rukou od slupek očišťuje a do velkých pytlů nebo-li žoků nacpe, i pevně provazy uváže a na vozy naloží. Zajisté některá z vás viděla již na velkých vozích utažené žoky; to byla bavlna, a tu vezli do továrny. Tam ji rozčechrají a očistí, pak se češe, vytahuje, přede, souká a konečně motá v přadena, každé přadeno má několik pásmiček, jak jste viděly, ano také ihned na klubka uvíjí se. Avšak to bývají méně dobré druhy!“

B. „Pracovnice bavlnu si koupí, uvije na klubko, jako vy všechny máte, a pak plete z ní punčochy. To my taktéž budeme dělati. A čeho mimo bavlnu k tomu upotřebíme? Jehlic k tomu vezmeme. Kolik jich máte? — Pět. — Podívejte se na ně. Co jest jehlice? Je to hlazená, kulatá, železná, ocelovaná tenká hůlčička, na obou koncích přišpičatělá, bychom do oka pletacího dobře vpíchnouti mohly; ale nesmí býti ostrá, nebo tuze špičatá, nebo by prsty nám propíchala, když ji pošupujeme, i jinak by mohla uškoditi. Prodávají se v obchodech a mají čísla, dle nichž se kupují; avšak vždy nemůžeme číslo určit, proto kupujeme-li je k nové bavlně, přiměříme je k ní a pamatujeme si, že má a může býti jehlice 1 1/2, nebo 1 1/4 síly bavlny. Přiměřte jehlice svoje k bavlně! Co říkáte? Dobře-li jste koupily? Prohlédněte je, nemají-li ostré špičky? Vyměnila bych vám vaše za jiné. Také dbejte, by nebyly rezavé, ale čisté, hladké, lesklé, a nade vše, by byly všechny stejné! Nestejné jehlice, nerovné pletení. A jakž bavlna? Není-li uzlíčkovitá, nestejná? To bychom měly nepěkné pletení. Bavlna má býti měkká?“

„Co jest bavlna?“

„Jaké jehlice volíme?“

„Čeho při bavlně varujeme se?“

„K čemu přihlížíme?“

„Co jsou jehlice?“

„Kterak je k bavlně přiměřujeme?“

„Jaké mají býti?“

„Jaké nesmějí býti?“

„Má-li pracovnice bavlnu uvitou a jehlice vhodné, co činiti může? — Může plést.“

C. Učitelka vykládá:

„Ano, může plést a to punčochy. Co učiníme nejdříve? Začneme. Začínání jest první částice punčochy.“

Co jest punčocha?

Učitelka připevní vzornou punčochu ze silné bavlny, a vykládá dívkám částice punčochy. Kde už se vyučovalo ode druhé třídy, žádá, by jí dívka některá částice ukazovala a jmenovala, jichž zná 2. třídy. Sama říká s ní, a kde to vážne, připomíná. Tak zavolá jich několik, a táže se i dívek v lavicích sedících, při čemž jedna vždy u tabule na punčoše ukazuje. Pak nakreslí tvar punčochy na tabuli jen v obrysných čárách, ale ve velkých rozměrech, by všechny dívky kresbu viděly, a částice znalé byly.

D. 1. S kraje udělá ještě jednu čáru a řekne: „Toto značí vám začínání. Začínání jest nahazování ok na jehlice. Můžeme více druhy začínání oka na jehlice nahazovati, a naučíte-li se dnešnímu způsobu, ostatní snadno dovedete.“

Učitelka postaví se tak, by ode všech viděna byla a též všechny přehlédnouti mohla. Tedy čelem k žactvu, ruce pozvedne tak, by pravice v pravo, levice v levo od žákyň ležela, a začíná na bílém výpustku a na velkých silných jehlicích.

Sama pracuje a při tom vykládá.

„Koneček bavlny vezmete do levé ruky, pevně jej mezi palcem a ukazováčkem podržíte, ruku natáhnete. Do pravé ruky vezmete nit od klubka a naměříte si takový kus bavlny, jak máte levou ruku. dlouhou až k rameni. Tam bavlnu pravou rukou přidržíte, v levé ruce začátek vypustíte a opět levou rukou přidržíte bavlnu tam, kde jste ji pravou držely; nyní měřte ještě jednou k rameni! Tím jsme odměřily bavlnu k začínání. Máme míti kus dlouhý asi 84 setiny — poznamenejte si to pak do knížky — ale že nemáte posud setinoměru ve třídě, vypomohly jsme si mírou, která vždy je po ruce. Tedy dvakrát, co ruka měří, na více ok dáme 2 1/2 míry ruky. Máte-li všechny odměřeno? Dobře. A nyní se zase dívejte na mne! Kde máme bavlnu přeloženou, uděláme si opět smyčku, jako v loni jste se učily. Přesvědčím se ihned, zdaliž jste

to dovedly! — (Učitelka prohlíží práce, a pak vykládá dále.) Do smyčky vložte dvě jehlice současně! Položíte je k tobě tak, jako byste měly jen jednu; že jsou však dvě, nazveme to podvojná jehlice. Smyčku vytáhněte, by u jehlice podvojně těsně ležela, a vezměte jehlici s tímto prvním okem do ruky pravé, přidržující smyčku prsty. Kterými? Dobře. Oba konce nití, jež visí od oka a od klubka vložte mezi palec a ukazovák levé ruky, by od jehlice v pravé ruce asi na půl prstu vzdáleny byly. Nyní palec a ukazovák levé ruky vsoupněte mezi ty dvě nitě; vidíte dobře jak? Aby nit od klubka, jak vidíte, ležela přes ukazováček a konec visutý šel přes palec. Palec i ukazovák napněte částí ode dlaně k sobě, a nitě ve dlaní přidržte ostatními prsty pevně.

Na palci přední nit ze spoda pravou jehlicí podvojnou nabere, vpíchneme totiž od předu v zad, nit, která běží k nám, s ukazováčku nahodíme, a nahozenou nit skrze nabranou bavlnu od zadu ku předu provlékneme, s palce nit spustíme, a nyní palcem nitku zvolna k oku přitáhněte a obadva prsty ovinuté bavlnou k novému oku napněte. Která to dovedla? Přesvědčím se! —

Když všem upravila prvé oko, vystoupí k tabuli, říká a počít dívky ve sboru s ní, pak už jen jednotlivě říkají, konečně jen počít taj oka. Na př.: „Vpíchnu, nahodím, oko provléknu, s palce n spustím, palcem oko přitáhnou, a mám jedno, 2. nebo 3., 4. a t. d. Takto budeme oka stále sbírat, až budeme míti 60 na této podvojně jehlici. Na punčochu začnete po 30 okách na jednu jehlici, i stačí 60 ok na 2 jehlice. I třeba nám bude ještě jednou tolik ok, to po 30 na 2 jehlice. Dříve se však přesvědčím, zdaliž jste práci pochopily a dovedly. Posečkejtež všechny!“

Učitelka nyní prohlédne začínání, poučuje jednotlivě, ukazuje a t. d. Když všechny mají těch 60 ok správně začatých, pokračuje. Dívky každé oko počítají s učitelkou zase.

„I vezmeme dvě jiné jehlice opět do pravé ruky, a začneme zase za posledním okem nahazovati od jednoho oka do 60 ok. Na konc, pak přidáme ještě jedno, bychom pletení mohly do kruhu pevně splést.“

Učitelka nyní práci prohlíží.

2. Co dále? Nahozená oka máme. Jak vypadalo pletení vaše v loni? — Bylo do kolečka. Co učiníme? Spojíme oka do kolečka! Hned vám to ukážu. Když má pracovnice veškerá oka, jichž jí na šířku punčochy třeba, začatá, nahodí ještě jedno oko, vytáhne z posledních

ok spodní jehlici a začne očka oplétati. Při tom pilně počítá; a proč? By oka rozdělila na 4 jehlice. Kolik má míti na jedné jehlici? 30 ok. I uplete na pravou jehlici 30 ok. To jest první jehlice. Na druhou jehlici uplete opět 30 ok, a pak vytáhne si z druhých 60 ok zase jednu jehlici a oplétá na třetí i na čtvrtou jehlici po 30 a 31 okách. A nyní se o to pokuste samy. Prohlédnu práce.“

Když všechny práci mají správně upravenou, učí učitelka spojení 4 jehlic v kruh.

Vezměte do pravé ruky čtvrtou jehlici, do levé pátou jehlici, a sejměte 1 oko z těch 31. Která to má dobře! — Přesvědčím se. — Nuže spojíme nyní jehlice. Pátou jehlici, na níž máme 1 oko, upleteme oko hl. s první jehlice, a pak ono 1. oko z těch 31 ok vzaté přes to upletené oko přehodíme. Nyní máme pletení spojené v kruh a můžeme zcela dobře do kola plést. Upleťte jednou kolem hladce!“

Učitelka prohlíží všem práce a napomíná, by nedržely pletení blízko očím, by nit netáhly příliš vysoko, by držely u posledního oka prsty vždy, ne snad o kolik ok vzadu, nebo to stěžuje ok spouštění, nedělaly chyb, neotáčely práci na rub, a při začínání každé jehlice nové nekladly nikdy jehlici **pod** jehlici, z níž pletou, ale vždy **nad** ni. Tím vyhnou se „ulicím“ mezi jehlicemi.

3. Když upletly jednou kolem hladce, káže, by pletení zatím odložily, a vykládá jim okolek. Na tabuli udělá na punčoše čáru, kde okolek skončí, a vykládá:

„Okolek jest druhá část punčochy a plete se ozdobně. Co vidíte na okolkou? Oka hladká a obracená.“

4. Má-li učitelka ve škole rámeček s pletivem, ukazuje na něm oka hl. a obr. a pak je kreslí ještě na tabuli. Nemá-li této punčochy učebné, kreslí pouze.

„Pohleďte, dívky! Hladká oka vypadají jako malé obločky, nebo vázané smyčky malé; obracená oka podobají se vodorovným čárkám. Upleťme-li několikrát kolem nad sebe, vypadá to při hladkých okách jako upletený pletenec a při obracených jako žebříček. Poněvadž každé oko jinou má podobu, vypadá také pletení pokaždé jinak, a pleteme-li jednou hladká a hned vedle toho obracená oka, pleteme vzorovaně, a proto takovým způsobem pleteme okolek na punčoše, aby odrážel se od celé hladce upletené punčochy. Dbáme však, by mezi oky nedělaly se řádky nebo řídká místa. Pověz mi, z jakých ok upleten jest tento okolek? (Dívka ukazuje

a odpovídá.) Nyní počítej, kolik ok hladkých a kolik obracených upleteno jest.“

Děvče počítá a učitelka kreslí na punčoše dle jejího říkání. Pak vystřídá i jiné při druhých kolem.

1. kolem: 4 očka hl., 4 oka obr., 4 hl., 4 obr. a t. d.

Dívky nyní pletou říkající nejprve ve sboru, pak vždy jedna a jedna, co se plésti má.

Počítají takto: 4 oka hladká: 1. oko hl., druhé oko hl., 3. hl., 4. h.;

4 oka obracená: 1., 2., 3., 4. obr.

Když mají dívky šestkrátě kolem takto upleteno, zavolá opět jednu k tabuli a táže se:

Kterak nyní dále plésti máme? Již podoba se mění. Podívej se, co vidíš na okolku. — Ano, oka leží opáčně. Kde byla hladká, jsou nyní obracená. Nuže jak začnete jehlici? Začnete: 4 oka obracená, 4 hl. Počítej! A pamatujte si, že všady, kde jsme pletly hl. oka, nyní budeme plésti obr. a kde obr. opět hl. To zase 6krátě tak nad sebou. A protože máme za pravidlo dělat okolek tak vysoký, kolik jest ok na jedné jehlici, upleteme jej na 30krátě kolem vysoko. Kolik takových tabulek upleteme nad sebou? Pět. Jedna tabulka 6krátě kolem, činí 30krátě. A nyní pracujte samostatně! Přála bych si, by nebylo opozdílých mezi vámi, a vy všechny stejně okolek ukončily!

Po okolku zopakuje, co jest pěšinka. Při tom poví, že na pěšinku 2 oka přidáme, že se již při začínání k tomu hleděti má, ale aby nám vzor okolku neporušil se, že přidáme 2 oka za okolkem.

„Tato 2 oka nikdy nečítáme v počtech dalších. Proto také volíme za vzor okolku vždy takový, který nám vystačí do počtu ok, nebo nebylo by hezké při pletení kolem, kdyby neběžel také vzor pěkně do kolečka. Na to pamatujte, dívenky, a dříve spočítejte, kolik ok vzor čítá. Kolik ok čítá náš vzor? — 8 ok, nebo pak již se opakují. Na kolik ok bylo začato? — Na 30. Nuže rozpočet jest takový: 4krát 30 = 120. Děleno 8 = 15. Tedy patnáctkrátě vzor se opakoval. Až v počtech tak budete daleko, všechno si rozpočítáte vždy samy. Pamatujte si zatím, že se počítá.“

Co jest šáteček, v otázkách zopakuje, nakreslí pěšinku na punčoše, a dívky pletou hladký kus. Napomíná, by vystřihaly se chyb a pletly rovně i stejně nepřitahující, neuvolňující oka, a opět

zopakuje chyby, jež v pletení naskytají se a kterým uvarovati se může: pilností, pozorností a správnou prací.

Po šátečku vysvětluje holeň.

„Co vidíte nyní na punčoše? Že se úží. Dostává tvar nohy. Každý předmět, který pleteme, musíme přispůsobiti tělu, a proto mu dáváme určitý tvar. Buď jej újíme, buď zvětšujeme. Užším stane se ujmutím ok, větším přidáním. Zde ujímáme.“

Nyní poučí o ujímách a o přidání ok.

5. 1. Jsou dva hlavní druhy újem; jedna podobá se čárce kosé, směrem na pravo /, druhá čárce kosé směrem na levo \. O ostatních újmách dozvíte se později.

2. První jmenuje se újma hladká, druhá újma přehazovaná.

3. Ujímáme vždy vedle pěšinky: jednou na levo od ní, podruhé na pravo od ní, na první jehlici při začátku a na čtvrté na konci.“

4. Výklad, jak ujímáme hladce, jak přehazovaně. Při tomto posledním učí, co jest to oko nepletené, a jak si při tom vedeme.

Výklad o újmě hladké a přehazované sestaví také v otázky, by dívky odříkáváním si to dobře zapamatovaly.

O t á z k y:

„Jak ujímáme hladce?“

„Kolik ok spleteme?“

„Jak to spleteme?“

„Jak oka nabíráme?“

„Jak ujímáme přehazovaně?“

„Jak to oko nepleteme?“

„Co s tím nepleteným okem uděláme?“

„Kterak přehazujeme?“

Pravidla ujímání hladkého: „Ze dvou ok upletu jen jedno; vpíchnu do obou ok najednou, jako bych vpíчала do jednoho při pletení oka hladkého. Tak mám ze dvou ok jen jedno.“

Pravidla ujímání přehazovaného: „Jedno oko nepletu, jenom je naberu na pravou jehlici a sesmeknu na ni. Žádnou nitku nezachycuju, ani ji neprotahuju. Druhé oko upletu hladce. To nepletené oko jehlicí levou naberu se předu a přes to upletené je přehodím.“

Přidání oko.

„Přidáme buď nahozením nitě, buď upletením dvou ok z jednoho oka, i nahazováním smyček na jehlici.“

Učitelka to poví i ukáže dívkám, ale cvičením nezdržuje se. Nyní probere pravidla újem methodou i vykládací i doptávací, a rovněž tak sestaví si učivo celé punčochy. Dívky nechť znají a dobře s paměti umí počítati poměry a rozměry. Počítají i na jiný počet ok než 30, by zvykly se i jiným a to různým poměrům rozpočtu punčochy.

Upraví si otázky pro každý nový úkaz práce, tak na patě: zavírání, za patou klínek a újmy na špičce.

6. Zavírání a pletení paty se takto rozebere:

1. upravení ok na jehlice na stejné díly;
2. pravidlo, že přidáme po 1 oku s nártových jehlic;
3. vroubky;
4. příklopka.

Tu učí se dívky:

- a) veškerá oka dáti na jednu jehlici;
- b) rozdělití oka, jichž sújmem, a těch, z nichž bude příklopka;
- c) **ujímání**.

To sestává: z nabírání ok, obr. ujm. a přeh. ujm.

7. Klínek má punčoše dáti úhledný tvar za patou a bývá mnohdy vyšitý; proto za patou se ujímá.

„Kdy?“

„Kde?“

„Kolikráte?“

Tyto otázky učitelka vysvětlí, a dívky to pravidlo zopakují.

8. Zavírání špičky vysvětlí, udá pravidla, dá rozpočítavati oka a kolem i zopakovati ve sboru. Dívky oka poslední úplně samostatně již spletou po rubu a punčochu zavrou. Zavírání I. sv.

Učitelka každou novou újmu nakreslíž.

Kreslí takto s dívkami ve práci pokračujíc, postupně celou punčochu na tabuli, a pak dá připsati všady počty rozměrů.

Když punčocha jest upletena, opětne pravidla veškerá probere, zopakuje je oběma methodama, volá dívky k tabuli a velí jim, by každá též ukázala části punčochy; udala pravidla na předmětu i na kresbě. Poměry nechť dívky zaznamenají si. Otázky sestaviž si dle spisku: „Ženské práce ruční v otázkách“ od V. Lužické.

Tím jest pletení ve 3. třídě skončeno, nebo jest určena jen jedna pletená punčocha.

Nyní však nastává otázka, kterak si to ve třídě má srovnati, by mohla začítí vyučovat hromadně prvému vzoru háčkovanému.

Zde rozhodne pokročilosť doby školního roku, schopnosť a zručnosť dívek i postup prací. Má-li ještě mnoho skupin, nezbyvá, než pokračovati s jednotlivými skupinami sborově. Soudí-li však, že by s učivem stačila ještě téhož roku, může oněm zručným a zvláště pilným druhou punčochu dáti, na které by pletly tak dlouho, dokud by aspoň většina nepostoupila k háčkování.

Pak nechť ten kus mimořádné práce odloží a začne se všemi sborově háčkovati.

2. Háčkování.

Material určený přinesou si dívky. Učitelka sepíše si ty, které již ve 2. třídě háčkovaly a volá je v první řadě k tabuli.

První začátek probere jako ve druhé třídě, a také první kus sloupků touže učí methodou.

I ty, které háčkovaly již ve 2. třídě, pracují se druhými společně, ale méně řad. Těmto zase dá ještě háčkovati řadu podvojných sloupků, řadu vícekrát nahazovaných, řadu křížových.

Poučí o každém způsobu touže methodou, jako učila dlouhým sloupkům. (Viz II. sv. „Háčkování.“)

Tím může si přivéstí žákyně na jeden stupeň.

Přede druhým kusem, nebo jinak 1. vlastním vzorem, háčkují se dírký v řadě rozdělovací. Dříve ukáže na háčkovanou půdu, a vykládá o ní.

„Pohleďte, jak hustý je to kus; a táhněte! Táhne-li se? Ne-táhne. Háčkování není roztažlivé. Pokuste se o to při pletení Nuže? Pletení se táhne, ono jest roztažlivé, nebo pružné, a háčkování nepružné! Proto jsou ozdoby háčkované jako krajky, vložky, zde vidíte jich, pak příkrývky různé velikosti vítanější, že nepoddají se tak snadno a zachovají svou formu; ale zase naproti tomu jest pletení vhodnější pro předměty, které na těle nosíme, jako: kabátky, rukavičky, punčochy, bačkorky dětské, šátky, čepečky a t. d. (Učitelka ukazuje předměty dívkám.) A čím to je, když obě práce jsou z ok? A oka obou druhů ze smyček? Ta změna stane se **připojováním**. Při pletení připojujeme smyčku ke smyčce, totiž jedno oko do druhého; ale v háčkování připoju-

jeme k sobě **řady**. Oko pletené zůstane volné. Oko háčkové pevně uzavřeme. Tím ztratí roztažlivosti, jako zadrhneme-li smyčku v uzel; pak už nemůžeme jí volně vládnouti! Podívejte se na tyto vzory a na tyto práce? Co na nich zříte? Dírky, jež mají podobu čtverce, obloučku a podlouhlých kusů otevřených, jež vypadají, jakobychom papír vyřezaly. Půda už není hustá, ale je čtvercovaná zde na tomto vzoru, mřížkovaná tuto a otevřená tamto. (Učitelka ukazuje vzorované práce.) Na tomto hustém kusu vidíte řádky kratších i delších sloupků.

Vzorovaná půda jest ta, kde rozmanité druhy sloupků a dírek seřadujeme. Nejsou-li ve vzoru dírky, jmenují se husté vzory nebo pikové, poněvadž tkanině pikové podobají se. Jsou-li dírky, nazývají se mřížkované. V těchto vzorech dírky se sloupky střídají se. Těmto vzorům mřížkovaným budete se učit. A která bude pilná, by nám, totiž nám pilným a snaživým stačila, naučí se i hustý vzor. Nuže tužte se a s chutí do práce!“

Čtvrtá třída.

(Dle nejnovější osnovy pražské začíná čtvrtá třída háčkováním vzorníkem.)

Pruh háčkových vzorů.

„Jak vidíte, jest pruh háčkový na více dílů čili polí rozdělen. Jeden díl už máte a na každém z ostatních dílků se něčemu novému přiučíme. Dle toho si pak můžete rozličné věci pracovati, a každíčký vzor, co jich je, obháčkovati, ze předloh tištěných vypočítati, ano, která naučí se kresliti později, může si i sama vzory vymýšleti a sestaviti, nebo všechny vzory z kresby vycházejí. Veškeré práce a předměty háčkují se vzorovaně, a málo který kus úplně jen hladce, lež by na něm pestře vyšívalo se.“

„Hladké bývají: sáčky, šle, povijany a pod. předměty. Protož uče se na vzorném pruhu pilně a pracujte pořádně, neboť co máme mít za vzor, musí být bez chybičky pracováno.“

Dírka čtvercová.

„Nejprve naučíte se dírci čtvercované. Položte před sebe čtvercovaný papír a tužku, nebo čtvercovanou tabulku a kamének. Na papíře zříte samé čtverce. Vidíte, a zde na tabuli též máme

čtverec? (Ukáže na čtvercovanou tabuli, nebo čtverec vykreslí.) Jest ze 4 stran čárkami oddělen, ale uvnitř otevřen. Tak i vypadá háčkovaný čtverec. (Háčkuje při tom na šňůrce.) Uháčkujeme jej, když 2 oka řetízková nahodíme, a pak v předcházející řadě 2 oka přeskočíme, do 3. 1 sl. dl. uháčkujeme. Zde takto. (Učitelka ukáže práci.) Máme také čtverec otevřený. Můžeme to učiniti, poněvadž předešlá řada uzavřena jest. Pamatujte si: kolik řetízkových ok nahodíme, tolik řet. ok v řadě přeskočíme! Dá ve sboru zopakovati, i jednotlivě.

„Nejobyčejněji háčkuje se otevřený čtverec ze 2 ok řet., a kde jich na dírci je více, odpočítáme si to. Poznáme počet dle sloupků pracovaných, nebo kde oko řet. tam sl. A proč? Povíme si nyní. — Dívejte se dále! (Kreslí do čtverce vedlejšího dva sl.) Co jsem učinila? Já jsem otevřený čtverec zaplnila. Učiňte také tak na tabulce. To umíte, ale jak byste to učinily v háčkování? Uháčkovaly byste do jednoho čtverce otevřeného 4 dl. sl., totiž: 1 dl. sl. už máte od čtverce, 2 do řet. ok nahozených, 1 do vedlejšího sloupku. Tedy: dvěma dl. sl. zaplníte čtverec ze 2 řet. ok. Jeden čtverec otevřený ze 2 ok řet. rovná se 4 dl. sl. Proč zaplníme čtverec dvěma sl. dl.? Poněvadž pracující čtverec 2 oka řet. jsme přeskočily, nyní, by vyšel nám týž počet ok v řadě, opět čtverec za 2 oka čítáme. Při větší dírci více sl. máme, nebo kolik řet. ok tolik sl. dl. háčkujeme.“

Zopakuje v otázkách; pak zavolá děvče k tabuli.

„Nyní háčkujte! Já budu kresliti, a vyvolaná mně bude říkati, co kresliti mám. Dívka říká: „2 sl. dl. jeden čtverec, a zase jeden a zase.“

„Tak celou řadu! Nakreslím ji, ale ty zatím povídej, jak by se měla pracovati!“

Dívka opět říká: „3 řet. oka, 2 sl. dl. do 1. oka v řadě, 2 řet. oka nahodím, dvě oka v řadě přeskočím, do 3. vpíchnu, nahodím, provléknu, nahodím, provléknu dvěma, nahodím, provléknu dvěma. A máme jeden čtverec. Tak zase začneme: 2 řet. oka, dvě v řadě přeskočíme, 1 dl. sl. a t. d.“

Učitelka dá to všem s dívkou říkati při několika dirkách.

„Tak, a nyní takto pracujte celou řadu. Já se na vaše práce podívám. Nuže vidíte, jak se to hezky pracuje, dáváte-li dobrý pozor.“

Po té řadě čtverců háčkují řadu dl. sl., při kterých může se méně schopným dovoliti, by vpíchaly do dírky. Tu jest už vyučování jednotlivé.

Pak začne sborově vzor. Dívka jedna jest u tabule, na niž připevnila učitelka pruh vzorový.

„Umíte již dírky a dl. sloupky, oka řet., i kr. sl., a proto můžete háčkovati vzory. Tato řada dírek a 2 řady dl. sl. jsou rozdělovací řadou. a budeme tak za každým háčkovati vzorem, by jeden ode druhého oddělil se úhledně. Vy jste tudíž uháčkovaly jednu řadu dírek.

„Když uháčkujeme několik sl., a zase nějakou díрку a zase sl., bude nám to již tvořiti vzorek; tak můžeme si sestaviti jich mnoho, rozličných a rozmanitých.

„Co vidíte zde na tomto prvním vzorku? Z čeho sestává? Pohleďte dobře! Ze čtverců a dl. sl. Dírky stále nad sebou kladeny jsou, a sloupky také. Jest to vzor rovnoběžný. Pohleďte, tvoří takovou širokou čáru jako pruh. (Učitelka kreslí čáry rovné, jimiž vzor označí.) Pruh je z dírek, a ostatní je ze dl. sl. Jako táhnu rovně čáru, tak rovně pracují se nad sebou dírky. Neláme mnoho hlavy, nebo řada jako řada pracuje se, až je hotova. Naučí se se prvé řadě!“

Dívka u tabule se pruhu odpočítává dírky a sloupky, učitelka první řadu na tabuli kreslí, dívky dle ní na svém papíře nebo tabulce, načež ve sboru čtou první řadu s tabule, i jednotlivě vystřídají se, a když to porozuměly, pracují.

První vzor. Děvče říká:

1. řada: 3 oka řet. a 2 dl. sl. To je kraj. 1 dírka, ze dvou ok řet. přes 2 přeskočita 1 dl. sl. A zase 1 dírka, to je druhá. Máme dvě dírky a sedm dl. sloupků, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 dl. sl. 1, 2 dírky, 1, 2, 3 a t. d. dl. sl.

Tak celá řada probere se a na konci vysvětlí učitelka okraj, i proč se pracuje, a poví, že práce se obrátí. 2. řada pracuje se po rubu. Učitelka však dříve práce všem prohlídne, než začne druhou řadou, kterou opět kreslí. Nesmí však zapomenouti, že nyní čítají se sl. a dírky též i na vzorném pruhu po druhé straně. To dívkám vysvětlí, a dá pruh obrátiti, by tak dívka říkala, jak se háčkovati má. Při tom poví dívkám, že si vedeme tak, když pracujeme v řadách semo — tamo, 1. po lícu, 2. po rubu ale že se může i každá řada začítí z nova. Tu že nit pracovní na

konci řady zaklesneme a utrhneme, u nové řady přiháčkujeme. Tímto způsobem i druhá a všechny ostatní řady pracují se, až vzor jest hotov.

Jako první vzor, probírá se, kreslí a říká i druhý, ano všechny další.

Před každým vzorem dříve naučí a výkladem poučí o novém úkazu, novém práce obratu, a probere, z čeho který vzor sestaven jest, co tvoří, jakou kresbu, kterou i přímočárně načrtá a označí, a pod.

Vyučuje methodou vykládací i doptávací.

Poučí dívek, že někdy je kresba dírkovaná a půda hustá, a zase opáčně půda dírkovaná a kresba hustá. Vysvětlí, že vzory lze z každé tištěné předlohy pro stehy křížkové obháčkovati, a že pak jeden čtvereček pro křížek rovná se jednomu čtverci otevřenému nebo zaplněnému.

(Otevřené čtverce jsou na kresbě prázdné, v plných jsou tečky nebo jiná znaménka.)

Ukáže takové předlohy dívkám, by si pamatovaly, a poví jim, že o stehu křížkovém později více se dovědí. By nemátly se, učí jich odříkávati:

1 díрка rovná se 4 dl. sl.

2 dírky = jako = 7 dl. sl.

3 „ = „ = 10 dl. sl.

4 „ = „ = 13 „ „

5 „ = „ = 16 „ „

a t. d., nebo by pak snadno mohly čítati každou díрку za 4 dl. sl.

Též probere i dírky ze 3 řet. ok takto.

Učivo nyní bude při dalších vzorech takto postupovati:

- a) Řetízková oka tvoří volné dírky. — Tu spojují se s kr. sl. Tedy u čtverců s dl. sl., zde s kr. sl.
- b) Pecky.
- c) Pikoty.
- d) Zdrhované sloupky.
- e) Tunézský steh.
- f) Pikových vzorů začátky.
- g) Křížový sloupek.

Viz popisy sv. II. „Háčkování,“ i „Ž. pr. r. v ot.,“ od V. Lužické.

Pruh jest ukončen.

Poučení nyní dá učitelka o vzorech pikových, z čeho sestávají, a ukáže jim některé druhy, vysvětluje, jak odpočítávají se, a učí, jaké druhy ok pro půdu i pro vzory háčkovati se mohou. Všechno poví prostě a přispůsobí jak u výkladu tak v otázkách poučení svoje chápavosti dívek.

Učí též, že jsou vzory pro vlnu, a ukáže je. Ty jsou roztažlivé. Všechno vysvětluje i mezi prací a se zřením, by o tom dala pouze ponětí, a ukázala druhu toho práce.

Učitelka udržuje si i při vzorech vyučování sborové jak dlouho může; ale jakmile vidí, že zadržuje pilných, přejdiž k jednotlivému s nimi.

Pro udržení sborového učení může při méně zručných upustiti, kde toho lze, od toho, by upracovaly vzor tak dlouhý, jak ve vzorníku jest udán.

Výklad budiž stále sborový, nebo nebude na škodu, probere-li se věc vícekrát.

Na místě obvyklého obháčkování celého pruhu kraječkou, může háčkovati 6 vzorků kraječek, což zejména ve školách v Německu se děje. Tím se naučí dívky háčkovati kraječky. Tento počet však může býti omezen při méně zručných. Vyučování budiž jednotlivé, a dívky nechť samostatně kraječky dle vzoru si už odpočítávají. Učitelka má proto více vzorných tabulek ze silné bavlny a dozírá k dívkám, by dobře a správně pracovaly.

Tím také zaměstná učitelka těch pokročilých, než dojde opět ku sborovému výkladu nových prací.

Učitelka vysvětlí, že jedny krajky háčkují se po šířce, druhé po délce; při těchto že je nutno napřed odměřit délku, mnoho li jich bude zapotřebí, ač i zde je s tím potíže, nebo kdybychom někdy pevněji háčkovaly, nedostane se nám. Háčkujeme-li kraječky po šířce, že můžeme pracovati tolik, kolik potřebujeme a kdyby se nám nedostalo, můžeme snadno kousek přiháčkovat. Avšak ku předmětu háčkujeme vždy kraječky po délce.

Tímto háčkováním kraječek opět může učitelka různé skupiny sceliti, by začala vyučovati háčkování hvězd sborově.

Raději při těch opozdilých a méně schopných kraječky i z části i úplně vynechá.

Některé otázky k vyučování III. a IV. třídy.

Čemu podobá se oko hladké?

„ „ „ „ obracené?

Čím docílíme v pletení tvarů?

Jaké újmy známe?

Jak oka přidáváme?

Čeho sluší dbáti při pletení
okolku?

Jak pleteme patu?

Co na patě pleteme?

A co ještě?

Jak jinak nazývá se příklopka?

Na čem zavírání zakládá se?

Z čeho jsou oka pletená?

A z čeho jsou oka háčkováná?

Jaké jest oko pletené?

Jaké jest oko háčkové?

Jaké jest pletené pletivo?

Jaké jest háčkové pletivo?

Z čeho sestávají vzory háčkové?

Jaké znáte sloupky?

Jaké druhy dírek znáte v háčkování?

Jak čtverce háčkují se?

Kolik ok přeskočíme?

Jaký počet jest nejobyčejší?

Čemu dírka při více okách řet.
podobá se?

Proč?

Chceme-li ji míti do čtverce, co
učiníme?

Kolik sloupků do dírky uděláme?

Čím dírky zaplníme?

Obloučku nebo smyčce.

Čárce vodorovné.

Ujímáním a přidáváním ok.

Hladké a přehazované.

Nahazováním smyček nebo uple-
tením 2 ok z jednoho

By vzor šel také do kola kolem
nepřetržitě.

Po rubu a po lícu v řadách.

Vroubky a řetízek.

Příklopku.

Zavírání paty.

Na ujímání ok.

Ze smyček.

Také ze smyček.

Volné.

Uzavřené.

Pružné.

Nepružné.

Ze sloupků a dírek.

Krátké, dlouhé, podvojně, křížové,
tři- i vícekrátě nahazované.

Dírky čtvercové, obloučkové a po-
dlouhlé.

Přeskočením ok v řadě hotové a na-
hozevím ok řet. v řadě běžné.

Tolik, kolik řet. ok uháčkujeme.

Dvou ok řet.

Obdélníku.

Protože jest širší než vyšší.

Uháčkujeme vyšší sl. buď po-
dvojně, i vícenásobné, což dle
ok řet. si rozpočteme.

Tolik, kolik řet. ok jsme nahodily.

Sloupky.

Které dírky nezaplňují se?
Které předměty háčkují se jen
hladce?

Které háčkování jest hladké?

Čemu říkáme vzor?

Nač dbáme při háčkování řad?

A nač ještě?

Jaký okraj pracujeme?

Kolik jich jest na pruhu?

Proč při začátku řady pracovaly
jste 3 řet. oka a 2 sl. dl.?

Kterak vypočítáváme vzor z před-
lohy pro křížky?

Jak je poznáme?

Co jest čtverec zaplněný?

Co jsou pecky?

Co jsou pikoty?

Co zdrhované sloupky?

Co pozorujete při stehu tunéz-
ském?

Jaký háček tu beřeme?

Co vidíme na háčkování kr. sl.
v řadách?

Jak jmenujeme vzory, kde do
vroubků řad háčkujeme sl. po-
dvojně nebo pecky?

Jaké vzory ještě znáte v háčko-
vání?

Z čeho háčkujeme?

Co jsou kraječky?

Jak jich pracujeme?

Co jest hvězda?

Jak ji háčkujeme?

Z čeho sestává?

Obloučky.

Sáčky, šle, povijany, bačkory a pod.
Když na něm jest jeden druh
sloupků.

Když na půdě hladké všeliké
kresby ze sloupků háčkujeme.

Na stranu rubní i lícni.

Na dobré kraje.

Ze dl. sl.

3 sl. dl.

Protože 3 řet. oka zastupují u za-
čátku vždy 1 sl. dl.

Každý čtverec pro křížek čítáme
za díрку čtvercovanou anebo
zaplněnou.

Otevřený čtverec je prázdný, plný
je poznamenán.

Do čtverce uháčkované sloupky.

Více smyček jednou nití provle-
čených.

5 řet. ok, do 1. z nich kr. sl.

Více nití současně provléknutých.

Že uzavíráme oka, když už máme
celou řadu ok na jehlici.

Háček dlouhý všady stejný.

Vroubky.

Pikové.

Vzory pro vlnu.

Z bavlny, nití, vlny a hedvábí.

Ozdobné proužky.

Po délce i po šířce.

Jest to kruh.

Do kola.

Z dílů nebo paprsků.

Čím vyvozuje se tvar kruhový?	Přidáváním sl.
Co háčkuje se z hvězdy?	Karkulka.
Čeho dbáme při háčkování?	Čistoty práce.
Jakých chyb nazvíce varujeme se v pletení?	Dlouhých, puštěných, skroucených ok, polook, přidaných ok.
Jak předejdeme chybám?	Pozorností a pilností.

Čtvrtá třída věnována jest již umělému pletení. Učitelka upozorní dívek, že nebudou letos plésti již jen hladce, ale že se budou učit plésti umělé pletení vzorové, k čemuž třeba však přemýšlení, počítání a pozornosti neskrácené.

Předprava.

Učitelka nařídí hned při začátku roku školního, by dívky přinesly si následující material do první hodiny ručních prací a žádá, by si to dívky na lístek napsaly.

„Každá si přinese čtyřvláknovou bavlnu čís. 16 aneb 20, jak učitelka uzná, navitou v klubko, jehlice 2 čís. 0.3, lístek s jménem svým, a sáček pro klubko. Které nemůže maminka to dáti, připiše na lístek, že prosí za bavlnu a jehlice.“

Vyučování.

Učitelka promluví k dívkám několik srdečných slov, a uvede jim na mysl že již opět postoupily, že práce umělá, jakou jest pletení vzorů, žádá čistých vždy rukou, ustavičného počítání, by nemýlilo se ve vzoru, pletení bezvadného i rovného, a pilnosti. Podotkne, že jest to práce ozdobná a též i zábavná, při které mají bystriti smysl pro krásné tvary i oko cvičiti pro kresby. Poučí, že s užitečným spojujeme rády, co jest ozdobného, a že nyní od stupně ke stupni kráčet budou, by seznaly i krásné i užitečné.

Též napomíná, by pozorně naslouchaly výkladu jejího.

„Nesmíte se sousedkou si povídati, ale mne poslouchati, na mne se dívati, můj výklad sledovati a na každou otázku správně odpovídati. Hlavička vaše musí při vzorech stále pracovati jako ruce, nebo hlava přemítá, a ruce pletou. Pilnosti třeba vám též veliké; hodina uteče rychle, a nečeká na opozdilé! Či zmeškání, toho škoda. Protož tužte se, dívenky, a radost z práce vaší bude odměnou, Nezevlujte, ale pracujte, bychom všechny pěkně mohly jíti ku předu jako vojsko. Čeho chceme, dokážeme!

„Čemu ve škole se naučíte, vaším bude pokladem, a zůstane vám to pro celý život! Neučíte se jen proto, bych já byla s vámi spokojena, ale byste něco uměly. A jak zábavné jest pletení vzorové! Víte již ze 3. třídy, kdy pletly jste okolek na punčošce, že pleteme vzory pro ozdobu. Háčkovaly jste také vzorovaně ve 3. třídě, víte, že půda vzorovaná podobá se kresbě. Co tamo z čárek vykreslíme, zde z ok upleteme. Pleteme předměty rozmanité, vzorované, poněvadž naše oko rádo vidá něco pěkného. Hladké pletení je ustavičně jedno a totéž, při tom netřeba zručné pracovníci mysletí, ale při vzorech máme ustavičně čím myšlenky zabývatí, a tím také naše práce jest zábavnější. Pohleďte k jakým upotřebuje se účelům a jaké předměty vzorovaně pletou se.“

Učitelka nyní ukazuje dívkám některé předměty z umělého pletení vzorovaného a rozmlouvá s nimi dále o tom, čemu učiti se budou. Při tom s nimi sprátelí se a tímto ukazováním zvýší a vzbudí v nich zálibu pro tuto práci.

„Z čeho sestává pletení, víte, i z čeho pleteme. Pleteme z nitě buď bavlněné, buď lněné, i vlněné a hedvábné.“

Nyní zopakuje s dívkami, co vědí o bavlně a jehlicích, na základě 3. třídy, a poví jim, že bavlna rozřídí se dle počtu vláken, z nichž nit jest sesoukaná ve třívláknovou, čtyř- až desítláknovou. Že obvykle za nejlepší bře se bavlna čtyřvláknová. Také o barvení bavlny promluví, a o stálosti barev i o tom, jaké předměty z ní plésti můžeme.

Učitelka též zopakuje, co jsou jehlice a jak jich volíme, ukáže jim svoje kostěné, a pak spojí s tím i výklad, pochopení dívek přispůsobený o tom, co jest pletivo pletené.

„Provlékáme-li smyčky z nití, čili jak tomu říkáme oka, jedno skrze druhé, nazýváme to pletením. Tím spojováním ok nebo pletením upravujeme pletivo. Dáme-li pletivu jistý, určitý tvar, upravovali jsme předmět.“

Učitelka ukazuje spojování ok na rámci, v němž pletivo napnuto má, též všechno názorně vysvětluje kreslením ok na tabuli, i na předmětech upletených.

„Jmenujte mně některé pletené předměty?“

Dívky budou jmenovati předměty, které jim ukazovala, a pak mohou v sboru říkati i opakovati co jest pletení.

Též může říci jim a učiti, že: pleteme předměty nové, **doplétáme** začaté, **podplétáme** roztrhané jejich části, **příplétáme** kusy,

obplétáme řady, splétáme oka, rozplétáme oka, vypletáme bavlnu, uplétáme jehlice a pod.

Pruh vzorů hustých.

(Příloha obrazec čís. 2.)

„Začněte si na jehlici 46 ok, a upleteme 10 jehlic semo tamo hladce na lícu. Pamatujete si snad, že oka hladká na lícu pleteme na rubu obráceně, proto také upletete po rubu obr. oka.“

Když dívky upletly těch 10 jehlic hladce po lícu, dá pletení odložití a zopakuje s nimi v otázkách, co jsou oka hladká a co obr., čímž dá těm možným opožděným času, by dohonily pilnějších a ona mohla sborově vykládati dále.

Učivo roztrídí si:

1. Okraj = zoubčky a lem.

a) dírka,

b) splétání ok.

2. Mezní čára.

3. **Vzory.**

4. Vroubky a řetízek.

5. Cvičení v pletení vzorovém.

a) anglické oko hl. a obr.,

b) rozplétání ok,

c) převádění ok,

d) zavírání ok.

6. Poučení o rubní a lícni straně při pletení v řadách.

1. „Pruh vzorový dole v kraji upevníme a upleteme k tomu účelu širokou, zoubkovanou obrubu podvojnou. Zoubčky jsou přeložené dírky. I upletete nyní 1 řadu dírek, nebo naše obruba na 10 řad hladkých ok dosti jest široká.“

a) Učitelka nakreslí na tabuli díрку z ok.

„Co vidíte zde mezi oky? Díрку. Jindy by to bylo chybou velikou, ale zde je to uměním. A proč? Poněvadž víme, proč ji zde uděláme, jak ji uděláme, totiž na základě určitých pravidel. My tudíž díрку uměle upleteme. A tím učíte se zakladům vzorů mřížkových, které později plésti máte. Dírka v pletení se vyvodí,

když nit nahodíme mezi oky, a pak při druhé řadě, nebo kolem, nahozenou tuto nitku za oko upleteme; poněvadž tímto nahozením nám 1 oko přibylo, musíme 1 oko zase ubrat. Jak ubíráme ok? Ujímáním. Tudiž jest jedna dírka: 1 nahození, 1 ujmnutí.“

Plete se a říká: 1 nah., 1 ujm. Tak po celou řadu.

To zopakuje učitelka v otázkách, a názorně vysvětlí.

„Po celé jehlici chceme mít dírky, však vám pak povím proč. Nuže povězte mi, jak tuto jehlici máme pléstí.“

„Upleteme vždy: 1 nah., 1 ujmi po celé jehlici. Ujmeme hladce.“

To dá jednotlivě zopakovati, a pak velí, by dívky pletly, jednu po druhé volajíc, by určovaly, co se má pléstí.

Když jehlici upletly, dá nad dírkami zas uplést 10 jehlic po lícu hladce; při první jehlici vysvětlí, že nahozená nit uplete se jako oko obrácené.

b) „Začáteční oka naběrete na třetí jehlici, kterou vám k tomu zde půjčuji,“ velí na to učitelka. Když prohlédla nabrání ok, učí dále: „Tam, kde jsou dírky, přeložíme pletení v půli. Máme nyní oka s obou jehlic při sobě. Přidržíte obě jehlice a spletete oka s nich na jednu.“

„Oka splétáme, když nabereme vždy 1 oko s jehlice vrchní a 1 oko s jehlice spodní, obě dvě pak najednou hladce upleteme.“

Tak pokračuje, až všecka oka obou jehlic spletla se.

„Co vidíte nyní? Podvojný kus pletení, jako obrubu širokou, a na konci malé zoubčky. Vytvořily se nám z direk v půli přeložených. To jest okraj.“

2. „Nyní nad těmi zoubky upleteme tři jehlice na lícu obráceně; tu zase pletení bude opáčné, na líci obráceně, na rubu hladce. Tyto tři obrácené jehlice budou se plést mezi každým vzorem; nazveme je rozdělovací řadou, nebo mezní čarou.“

Učitelka nyní jednotlivě ukazuje, práce prohlíží, a opozdilých pobádá, by mohla sborově začítí pléstí vzory. Když průměrně všechny dívky upletly 3 řady obr. po lícu, vystoupí k tabuli a přednáší.

3. Budeme nyní pléstí vzory. Co jsou vzory? Pohleďte sem na to pletivo. Celý kus je všady stejný, vesměs jen oka hladká. A obraťmež práci. Zde vidíme opět vesměs jen oka obrácená. Jest to půda pletiva, které buď je hladké, buď obrácené. Avšak zde; dívejte se!

Tato půda není vša-ly stejná. Vidíte na ni dvojí oka? — Hladká i obracená. A pak ještě něco; vidíte, že jsou pletena v určitém pořádku a počtu, a tak, že tvoří oka všeliké kresby, buď čáry, kostky, trojhránky a pod. To jsou vzory. Tím, že každé oko, jak víte má jinou podobu, můžeme v pletení docílití půdu vzorovou. Pletení vzorů není tak nesnadné, milé dívenky, a netřeba se toho báti. Jen pěkně mysletí a počítati!... Pleteme také oka jedna za půdu, a druhými tvoříme vzor. Hle, jako tu zde! Pletly jste již vzory na okolku u punčoch. Na jedné pletly jste 2 oka hl., 2 oka obr., vždy do kola a v řadách nad sebou; pak měly jste proužky kolmé: jeden z ok hl., jeden z ok obr. (Učitelka kreslí vzor na tabuli.) Tak to vypadalo. Pletly jste pak vzor jiný, při kterém oka střídala se, a vzor tvořil kostky. (Opět kreslí.) Takto jste pletly. Pleteme i vodorovné čáry z ok obracených a anglických. Pak pleteme oka šikmým směrem, tedy kose, buď na levo, buď na pravo. Naučíte se pléstí ještě jiné vzory posunováním, sestavováním a střídáním pletených ok. Nazvíce střídáme oka hl. a oka obr., a takové vzory jmenují se: **husté vzory**. Husté proto, že se plete oko k oku. Jsou ještě jedny vzory, kde pletou se dírky mezi oky, a těm říkáme: **mřížkované vzory**. Vzory pletou se za okolky, ale také celé předměty pleteme vzorovaně. Než předměty vzorové pléstí můžeme, nutno, bychom vzory pléstí uměly, a proto tomu učiti se máte. Naučíme se tudíž:

1. oka ve vzoru posunovati, střídati a z nich rozmanité kresby skládati;
2. vzory si odkoukávati, nebo vypočítávati z pletených předloh.

„Tomu obému učiti se budete postupně, tak jako začaly jste kreslití od čárky, až dovedete i vzory nejtěžší.“

Učitelka zopakuje, co důležitého o vzorech byla pověděla, v otázkách, a když vidí, že aspoň z části představa o vzoru vnikla v mysle žáků, pokračuje dále.

4. „Patu pletly jste již na dvou jehlicích řádkami sem — tam; poslední oko řady každé pletly jste řetízkové a za ním po obou koncích vroubky. Co vroubek jest, doufám, že každá dobře ví a pléstí jich umí. Takovými vroubky ozdobíme náš pruh vzorový po celé délce v krajích. Vzor začneme vždy za vroubkem; pamatujte si že: 3 oka začáteční a 3 oka ukončující jsou vroubky a ty ke vzorům čítat nesmíme.“

Zopakuje se.

Kdyby pletení vzorů na školách nemělo mítí účelu jiného, než aby byly upleteny a za vzorníky uschovány, tož lépe by bylo nepléstí jich. Při této práci však sleduje učitelka myslící účely jiné: učí dívek mysletí, nazíratí a tvary různé v mysl vnímatí; vzorové pletení nechť probouzí krasocit, tříbí smysl, cvičí oko, pozvedá tvůrčí činnost a předpravuje pro rozpočty tvarů. Vůbec týž účel má pletení vzorové mítí, který má kreslení a měřictví pro dívky. Pak nebude bezúčelné.

5. Cvičení v pletení vzorovém.

Viz obrazec vzorníku.

Vzorník ze silné bavlny napne učitelka do rámce, nebo připne k tabuli, by dívky jej viděly.

„První vzor, který plésti budete, jest šikmý. Zde tento! Jak vidíte, jsou to kosé proužky směrem k levici. Zde nakreslím týž vzor v čárkách.“

Učitelka nakreslí dvě čárky kosé ve směru levice, jimiž naznačí proužek ok obr., a ve vzdálenosti téže šířky opět dvě čárky nakreslí. Proužky hladké značí oka hl., mezery mezi dvěma čárkami proužek ok obr. Pak zavolá jednu z dovednějších dívek k tabuli.

„Dívky, jaké jsem nakreslila čáry?“

Kosé.

„Jakým směrem?“

Směrem levice.

„Tyto čáry v tomto směru budeme plésti. Kterak toho docílíme? Kdybych byla kreslila je kolmo, kterak bychom pletly.“

Odp. Stále nad sebe, jednou oka hl. a zase oka obr.

„Ano; byly bychom vedly si pravidlem, jako když čárku kolmou kreslíme. Chceme-li je plésti koso, jest nám řídití se pravidly čáry kosé. Dívejte se; kreslím čáru v kosém směru. Co činím? Posunuji ji. Nuže i ve pletení posunujeme čáru, a že jest upletena z ok, posunujeme oka, a to vždy o jedno, buď v levo, buď v pravo, kam čára směřuje. Posunujeme oka, když na hladkém pruhu 1 oko upleteme obr., a opáčné na obráceném 1 oko hl. Ve směru levém první, v pravém poslední oko posunuje se.

„Kterak posunujeme oka?“

„Proč jich posunujeme?“

„K čemu přihlížíme?“

„Při čárce v levém směru, které oko posunujeme?“

„Při čárce v pravo, které oko posunujeme?“

Dívka vyvolaná nechť nyní na pruhu odpočítává oka a poví, jak za sebou jdou; ostatní dívky ať dávají pozor, po té mohou jít jiné dvě neb tři k tabuli a poslední to napsati. Aby dívky si lépe vzor pamatovaly, několikrát dá učitelka to zopakovat všem.

Sama kreslí, jak dívky počítají, a nakreslí prvé tři řady.

Nyní nechť začnou pracovat. Jedna ať vždy předřikává:

„Nejdřív upleteme vroubek. Za ním 3 oka hladce, 3 oka obráceně, 3 oka hl., 3 obr.“

Tak uplete se celá jehlice a na konci vroubek. Pak učitelka práci prohlíží, upozorní, když obrátí pletení, že oka hl. pletou se hl. a obr. obr. po rubní straně.

Když 3 řady takto upletly, začne posunování ok.

Kdyby učitelka obávala se, že dívky nepochopily by na rubní straně posunování ok, nechť dá uplésti 4 řady, by vždy posunovalo se oko na lícu.

Když pletou se 3 řady, vysvětlí jim posunování stále se zřením na lícni stranu, a poví, že pletouce v řadách semo tamo, dříve si určíme, kde na rubní straně oko posunovati máme, což při pletení kolem odpadá. Opět zavolá jinou dívku k tabuli, dá odpočítávati a říkati oka ve vzoru, jak sledují se. Nesmí však opomenouti, by též i pruh dívka obrátila, jako ostatní obrátily pletení. Později, když dívky vnikly v sestrojení vzorů, může pak jen po lícni straně cvičiti, říkati a počítati oka za sebou jdoucí.

Učitelka řadu napřed kreslí a vysvětluje, proč oko posunuje se, a tak si vede při každé řadě, až vzor dívky pochopily a dovedly, načež už jen jednotlivě práce prohlíží a vyučuje. Když vzor jest hotov, uplete se mezní čára, učitelka přejde k výkladu vzoru následujícího, při čemž vykládá a znázorňuje touže methodou pletení a posunování ok.

Touže methodou vyučuje pletení vzorů všech, vysvětlujíc i doptávajíc se, a před každým vzorem jednotlivým zopakuje, čemu byly o vzorech naučily se; nazvíce pozorování rubu a lícu.

Při vzoru 5. anglickými oky nejdříve vysvětlí, co jest oko angl.

a) Anglické oko.

„Anglické oko vlastně jest otočené oko. Plete se hladce, ale nabíráme oko ze zadu, totiž za jeho zadní polovici, ne od předu. Už to znáte, obplétaly jste takto řetízková oka za patou. Jest to převrácený způsob oka hladkého. Pohleďte! Oko hladké tvoří rovné obloučky, angl. posunuté. Prvé podobá se pletenci, druhé lýčce tkané.“ (Učitelka kreslí.)

Pak se doptává na to, co byla vyložila, a žádá by dívky pletly několik ok angl. na jehlici.

Když vidí, že to pochopily a dovedly, vykládá co jest anglické oko obrácené, nebo po rubní straně je plésti budou.

Anglické oko obrácené.

„Jest to totéž pravidlo. Upletete oko obrácené do zadní polovice. K tomu si dříve oko horem s jehlice sejmete a dolem dejte zpět!“

„Co jest angl. oko?“

„Jak se plete?“

„Čemu řady angl. ok podobají se?“

„Kam vpícháme?“

„Kde se již pletlo?“

Dá zopakovati a na jehlici několik ok obého druhu uplésti.

Když to dívky umí, řekne, že ta oka, na nichž učily se plésti anglická oka, nyní dají zpět, čili že je rozpletou.

b) Rozplétání ok.

„Naskytne se vám často, že budete několik ok i celé jehlice rozplétati; buď zmýlily jste se, buď pletly jste dále a pod. Nyní na př. učily jste se angl. okům; ale ku vzorům se nám toto učení nehodí. I rozpleteme oka upletená. Levou jehlicí nabeřete oko pod jehlicí pravou ležící, totiž to oko, do něhož vpíchaly jste při pletení toho oka, které nyní rozpléstí chcete. Zvedněte je na jehlici levou, oko s pravé jehlice pak spustíte a nitku přitáhnete. Nuže vpíchněte!“

Učitelka přesvědčí se, zdaž dobře vpíchly, pak dá oko s pravé jehlice spustiti, a pokračuje, až oka rozpletena jsou.

Pak začne učití vzoru z ok angl. Dbá, by dívky učily se stále odpočítávati oka ve vzoru, by pochopily střídání ok a tvary kresby vzorové. Pokračuje v téže methodě vyučovací.

c) Vzory přetahovanými oky.

Učí nejprvé oka převáděti. Jedno, i dvě, i více.

Převáděná oka viz I. sv., str. 8., obr. 15.

Mají-li dívky převáděti více než jedno oko, nechť přendají si oka na jehlici třetí, půjde jim to pak velmi snadně.

Po tomto cvičení ok převáděných teprvé vykládá vzor a dá plésti, vždy methodou prvního vzoru. Dívkám se obyčejně takové vzory líbí, pracují je s velkou chutí, i jdou pak rychle ku předu.

Je-li dívka některá méně schopná, může jí učitelka věnovat více času, když většina již vzoru rozumí a samostatně pracuje, pročez nejlépe vysvětliti vše napřed hromadně a pak teprv jednotlivě vzory probírat.

Ukončení: „Nyní, když jsme všech osm vzorů upletly, ukončíme zase zoubky. Upletete zase jako dole 10 jehlic hladce, po lícu pak v 1. řadě dírky, nad nimi zase 10 jehlic hladce, po lícu; abyste to mohly splést, naberete si na rubu oka, jež sledují první nad rozdělovací řadou. Oka spletete jako dole v kraji, ale nyní je při splétání hned budete uzavírat.

d) Zavírání ok.

„Když jste učily se plésti, učily jste se, každé oko otevřítí, byste k němu jiné, nové připojití mohly. Tím pokračovaly jste v pletení. Nyní chcete ukončití. I zavřeme oka. Jak? Bychom do nich vpíchnouti již nemohly; k tomu cíli jest třeba, by oka zmižela, nebo pletivo by rozdrhlo se, kdybychom jehlici z ok vytáhly. Kterak to učiníme? Přehodíme jedno přes druhé.

Tedy takto: vezmete vždy 1 oko s jehlice přední, druhé s jehlice zadní a obě pak najednou spletete; s následujícími dvěma oky to nděláte rovněž tak; nyní máte na pravé jehlici 2 oka; to první levou jehlicí nabeřete, od levice k pravici a přes to druhé je přetáhněte. Tak pokračujte, až vám zbyde jen 1 oko na jehlici pravé. Bavlnu utrhněte, koneček skrze oko protáhněte, pak zatáhněte, čímž oko zaklesnete. Vzorový pruh hustý jsme ukončily.

Nyní zavolá některé dívky, a sice jednu po druhé k tabuli a probere, co jsou vzory, kterak jich odpočítáváme, obkukáváme, i kterak z kreslených vzorů jich obplésti lze. Učí, že první péčí jest: seznati oka, z nichž vzor složen jest; druhé kresbu

a směr její; třetí, kterak oka střídají se a posunují. Neméně že nutno znáti poměr oka pleteného v šířce jeho k výšce. Oko pletené jest o $\frac{1}{4}$ širší, než delší. Tím již tvary měřické můžeme správně odpočítati. Pravidelný čtverec ze 4 ok žádá řad, či kolem 5. A tak pod.

Pak dovede dívka každý vzor uplésti.

Učitelka zopakuje v otázkách druhý ok i postup pletení vzorů.

Otázka jest: proč pleteme ve škole vzory?

Pro zručnost výhradně?! Nikoliv. Té dívka může ještě nabyti v postupu roku i v dalším pletení vzorů, ona oka se opakují. My přestujeme umělé pletení proto na školách, by dívky seznaly tento druh pletiva a cvičily se v napodobování, tvoření a sestavování tvarův z ok. Mělo by se tudíž vzíti za pravidlo, že řídíme se průměrnou většinou. Má-li více dívek jeden a týž vzor upletený, nechť všechny pletou mezní čáru a současně začnou vzor nový. Učitelka nechť opozdžené dívky vyvolá, zkouší jich a rozumí-li která vzoru, pochopila-li výkladu, dostačí to. Lépe kratší vzory, než aby upletla jich dívka méně; a nade vše jest, by mohla učitelka začítí opět vyučovati hromadně.

Toto zařízení mělo by jediné to nemilé do sebe, žeby všechny pruhy stejné nebyly. Avšak což na tom? Ať má ta která menší vzory a kratší pruh, i neúhledný snad! Učitelka ví, že dívka práci rozumí, že jí dala k tomu základ a jí to dostačíž. Úzkostlivým počítáním vroubků v délce vzoru mohly bychom opět octnouti se u výroby. Víť soudný pozorovatel, že nestejnost pruhů zakotvena jest v nastejných zručnostech.

To arci jsou jen pokyny, a nelze otázku tuto dopodrobna probrati tak, by všem školám a poměrům bez rozdílu stejně svědčila, i proto také zůstaveno budiž učitelce soudné, by si upravila postup vyučovací dle přirozeného vývoje, dle poměrů, dle schopností dívek, i dle zkušenosti a přesvědčení svého.

Vždyť i to nejlepší péro není s to, aby každou myšlenku popsatí dovedlo a mechanickou zručnost věrně vylíčilo!

Pátá třída.

Karkulka háčkováná.

Při karkulce sborově vykládá učitelka pravidla tvaru jejího, sborově i kreslí na tabuli. Vzor budiž pracován jeden a týž v celé třídě.

Při háčkování karkulky řídí se pravidly pro karkulku pletenou, v 1. sv. „Pletení“.

Probere:

1. Částice její.

a) Dýnka, kterým jest hvězda. Poučení co jest hvězda a proč se tak nazývá.

b) Dílek týlový,

c) nátemení,

d) ouška.

2. Kterak rozpočítáme pravidla tvaru.

3. Kterak jednotlivé části pracují se.

4. Že karkulka základní délku kabátku udává.

5. Jak se zdobí.

Po té probere v praktické práci nejprve hvězdu.

Hvězda.

Při hvězdě učí:

a) Spojení ok řet. v kolečko. — Hvězda jest kruh.

b) Háčkování do kola.

c) Připojování každého kolem pevným sl.

d) Přidávání u paprsků nebo dílů. — Základ tvaru.

e) Kolik paprsků může býti, a že se dle toho pak jmenují: čtyřdílová, osmidílová a t. d.

f) Vzory opět sestavují se, jak učeno bylo.

g) Účel hvězd naznačí a poví, že jich třeba pro karkulku, ale také k sestavování ploch na různé předměty.

h) Vady, jichž vystříhati se mají, aby hvězdy se neklopily.

i) Že jest nutno háčkovati stejně a krásně, by hvězda měla tvar slušný.

První hvězdu dá dívkám odpočítávati s ubáčkované předlohy vzorné, jako při vzorech, též ji tak kreslí a sborově vyučuje; když jest hvězda ukončena, ihned k ní připojí karkulku.

Pilné a schopné dívky mohou pak pracovati o druhých dvou hvězdách samostatně a jednotlivě.

Učitelka ob čas hlediž v otázkách veškerá pravidla zopakovati, jak v pletení. tak i v háčkování.

Podáváme nížeji několik otázek na ukázkou, dle nichž i ostatní pro každý obrat práce nechť sama si sestaví.

Pruh vzorů mřížkových.

(Příloha.)

„Začněte na 56 ok. Zas upletete nejdříve zoubky jako při vzorech hustých; nad těmi zoubky budem plést rozdělovací řadu, ale prvé ozdobnější. Upletete 3 jehlice na lícni straně obraceně. Na 4. jehlici za vroubkem upletete dírky, ale větší než dole u zoubků. Tam nahazovaly jste jednou, nyní nahodíte dvakráte; poněvadž tím 2 oka přibudou, ujmete 2 oka. Takové ujmutí nazývá se: 3 oka spojit. Pak opět 3 jehlice obraceně po lícu, čímž mezní čára ukončí se.“

Nyní vyučuje učitelka jednotlivě, a dívky samostatně pletou okraj zoubkový za jejího dozoru. Když zručné žákyně okraj ukončily i tři jehlice obr., počkají na ostatní, a učitelka může obratných k tomu použití, by prohlížely ve své lavici druhým práci.

Když aspoň většina okraj ukončila, začne vykládati všem sborově o vzorech mřížkových.

Učivo pro vzory mřížkové roztrídí postupně takto:

1. Dírky:	a) 1 nahazením.	— Opakování.
	b) 2 „	— Výklad.
	c) Neopletené.	— „
	d) Z ok připojované.	— „
2. Újmy:	a) Tři spojit.	— „
	b) Přehazované a hladké.	— Opakování.
	c) Obracené.	
	d) „ přehazované.	— Výklad.
	e) Podvojně „	— „

f) Vícekráte přehazované	—	Výklad.
g) Obraceně	—	"
h) " 3 spojit.	—	"
i) Směr újem.	—	"

3. Ovinování nití.

Cvičení mřížkovaných vzorů.

Do rámce napnou se oba pruhy vzorované: hustý a mřížkovaný.

Učitelka vysvětluje:

„Mřížkované vzory nazývají se vzory takové, které mají půdu dírkovanou, a proto také říkává se jim i dírkované i řídké vzory na rozdíl od hustých. Podívejte se na vzory husté a zde mřížkované. (Učitelka ukazuje na oba druhy.) Na hustých vidíte hustě pletená oka, na těchto dírky. Vzory mřížkované pleteme, když z d rek sestavujeme tvary, kresby, jako při hustých z ok obracených či angl. a převáděných, anebo když z dírek pleteme půdu, a z ok hl., obr. a angl. vyvodíme kresbu na ní. Veškerá pravidla platí zde, jako při prvních vzorech. Musíte si každou řadu odpočítati, kresbu dobře prohlédnouti, abyste seznaly směr vzoru a jaký jest. Zde na prvním vzoru, jak vidíte, jdou dírky v kolmé čáře nahoru; ale zde zříte kosý směr. Jako při hustých oka, tu opět posunují a střídají se dírky ve vzoru. Posunování děje se zde o jednu díрку. — Mřížkované vzory pletou se z bavlny, z nití lněných i z nejtenčích, až pavučinových, že pletivo vypadá jako nejjemnější krajka, z hedbábí a vlny. Budeme se jim nyní učit.“

Touže methodou jako učila vzorům hustým, jeden po druhém probírajíc, učí učitelka i vzorům mřížkovaným a řídí se v postupu vzorníkem.

Když většina má zoubky i 3 jehlice obr. upleteny, vysvětluje učitelka díрку dvakrát nahozenou, a zopakuje ve sboru i střídavě se tázajíc, všechno co o dírci již byla učila.

Dírka 2krát nahozená. „První nitku upleťte obr. jako oko, druhou hl. Kdybyste nahodily více nitek, vždy takto střidejte oka a jedno pleťte obr., druhé hl.“

Učí pak **tři spojit.** (Sv. I. Pletení.)

Než začne učitelka vykládati vzor, zopakuje:

1. Co jest dírka?
2. Jak obplétá se dvakrát i vícekrát nahozená dírka?

3. Jaké druhy újem známe?

4. Jak ujímá se: tři spojit?

Zavolá dívku k tabuli.

„Zde připevním zase pruh vzorů mřížkovaných, dle kteréhož vzorníku budete pléstí. Rozdělen jest na více polí či dílu, a na každém jiný jest vzor. Vzorník jest ze silné bavlny, byste oka dobře rozeznaly. Budeme pléstí jeden po druhém, každý jednotlivě proběheme a tak budeme pokračovat až k poslednímu. Vy pak jedna po druhé půjdete k tabuli, byste druhým vzor odpočítávaly a odkoukávaly.“

„Máte upleteny zoubky i rozdělovací řadu, můžeme začít první vzor. Jak zde na mém pruhu vidíte, jdou dírky stále řadami nad sebou a tvoří kolmé pruhy. (Velí, by dívka u tabule počítala dírky.) Jsou tam tedy (zavolaná dívka počítá 1, 2, 3, 4) 4 dírky; dírka jest nahozené oko; by nám nahozené oko ubylo, nebo nesmíme míti v žádné řadě ni o jedno oko více, ujmeme jedno oko. I upleteme 1 nah., 1 přeh. ujm. — první dírka — 1 nah., 1 přeh. ujm. — druhá dírka — 1 nah., 2 přeh. ujm. — třetí dírka — 1 nah., 1 přeh. ujm. — čtvrtá dírka — a nyní 6 ok hladce. Takto upleteme celou jehlici.“

Dívka u tabule říká totéž s učitelkou. Pak zavolá učitelka jiných a ty říkají již celou první řadu, kterou učitelka kreslí, jak dívka říká.

„Po obou krajích budem zase vroubit pruh vroubky; pročež upletete především vroubek.“

Žákyně počítá na pruhu a píše:

1 nah., 1 ujm., 1 nah., 1 ujm., 1 nah., 1 ujm., 1 nah., 1 ujm., 6 ok hl. a zas tak od začátku až přijdeme ku vroubku. Dívky pak pletou, jak jest psáno, a všechny ve sboru říkají, co pletou.

„Druhá řada plete se po rubu, tudíž obraceně. Upletete celou jehlici obr. ok. Pleteme-li do kola, pleteme hladce. Pamatujte si, že dírky jsou dvojí: obplétané, to jsou takové, jako nyní pletete, a neobplétané, o nichž později uslyšíte. Každá dírka, která má nitku skroucenou, jest obplétaná. Dle toho poznáte, má-li se pléstí přese vzor, jednou kolem hladce, nebo po případě, pleteme-li v řadách jako teď 1 řadu obraceně.“

Mezi tím, co dívky pletou jehlici obr., probíhá učitelka všem práce, a vysvětluje i opravuje jednotlivě.

Pak jiná dívka říká třetí jehlici, a tak pokračuje se až ku konci vzoru. Když 20 řad dírek (může jich býti i méně) dívky upletly, pracují mezní čáru, a pak vykládá učitelka druhý vzor, dle metody hustých vzorů.

Kreslí směr vzoru, poučuje a vysvětluje řadu k řadě opakujíc, vždy hromadně řádku po řádce probírajíc, doptávajíc se dívek, i ve sboru odříkávajíc s nimi. Dbá, by všechny dívky vystřídala k odpočítávání vzoru.

Tak vede si až všechny vzory upleteny jsou. Když ve vzoru nový obrat pletení naskytne se, dříve vysvětlí jej, zopakuje a pak teprve pokračuje v práci.

Vzorník ukončí opět zoubkovým lemem.

Kabátek dětský.

Bavlna čís. 20.

Tento pletený předmět jest přijat v rozvrh učiva za práci mimořádnou, a to pro ty zvláště nadané a zručné, které ukončivše vzory, by jinak neměly práce žádné, nebo pro takové žákyně, které třídu opakují.

Učitelka vykládá jednotlivé části kabátku, a dívky si poměry zaznamenávají. Pak může věnovati se ostatním, nebo pletení kabátku jest mimo tvar, na kterýž dbáti sluší práci mechanickou. Dívky zde poznají, že pletené předměty mohou různé tvary míti, a učitelka ukazuje jim, než začnou, i karkulky, sáčky, rukavičky, bačkorky a jiné věci pletené, by pojmy o tom, co všechno plésti se může, jim vštíplila, nebo v této třídě dívky s pletením se rozloučí, až na to, že ta která přijde k podplétání punčochy.

Kabátek plete se přesně dle poměrů udaných ve sv. I. „Pletení.“

Učivo roztrídí si takto:

1. Pletení krajky.

Krajku zvolí snadnou a takovou, která jde hbitě. První zoubek probere sborově, jako při vzorech činila, a poví, co krajka jest. Též řádek za řádkem dá počítati, říkati, a kreslí i vysvětluje směr vzoru na krajce. Když dívky první zoubek upletly a pletou správně, ať pracují samostatně.

2. Jak dlouhá krajka má býti?

3. Nabírání ok řetízkových a splétání jich.

4. Pletení vzorového kusu na 4 jehlicích.

Vzor, pletou všechny dívky jeden a týž, dříve probere a vysvětlí se jako při vzorech.

5. Dělení prsíček a zádiček.

6. Pletení zádiček.

7. Pletení prsíček.

8. Pletení náramků.

9. O oplétání kolem krku.

10. Rukávek.

Kabátek se plete z hustých vzorů i mřížkových.

Mezi rokem školním zopakuje učitelka několikrátě poměry a rozměry punčochy, by přesvědčila se, zdaliž dívky ničehož nezapomněly.

Vysvětlí též dívkám příležitostně, že jsou ve pletení 4 druhy vzorů:

- a) husté, nebo též zvané pikové;
- b) mřížkované nebo dirkované;
- c) nepružné;
- d) vzory pro vlnu.

Učitelka sestaviž si otázky dle návodu prvéjších tříd pro každý druh práce i pro všechno, o čem již vykládala, co dívky pracovaly i o čem názorně byla poučila jich. Škola nemůže dívek za dobu škole povinnou ni ve všem vycvičití, co zasáhá v obor ručních prací, ní jednotlivé práce k dokonalosti přivésti, ale dáti jim má všeobecný přehled o celém oboru.

Jelikož hladké pletení jest práci mechanickou a samo o sobě nežadá ni ducha, ni přemýšlení, snadno by žákyně zavedlo ke klábošení a k nepozornosti, umrtvovalo by i odnímalu chutě k nauce ručním pracem, kdyby punčocha pletla se ještě i v této třídě. Ale dívky přece mají o punčoše slyšeti by poměry její dobře utkvěly v myslích jejich, a proto nejen že ob čas učitelka probírá punčochu, rozměry a poměry částic jejich, ale též i ukazuje a vysvětluje punčochy mužské a dětské, na nichž plete se 1 1/2 šátečku, punčochy lovecké, vlněné dlouhé a veškerý druhu v rozpočtech probere.

Opakováním utkví poměry dívkám v myslí, a když pak později samostatně pletou punčochu, dovedou pěkný tvar jí dáti; byť i ne-

bylo pletivo krásné, rovné, nebo mnohá ruka není k tomu ani dost zručná, a mimo to každá práce mechanická cvikem teprve nabývá čistoty a úhlednosti, přece dívka ví, jak punčochu uplésti! A to je hlavní, co ze školy přinést si má: vědění.

Učitelka vediž dívky k tomu, by všechno čemu jich učila, si zapisovaly, nebo tím vstípi se jim v paměť nejlépe veškerý výklad její, i čísla i poměry; též dobře činí, když poukazuje i k tomu, že vydávají se knihy o ručních pracích ze kterých, až vyjdou ze školy, dalšího mohou čerpati poučení. Kdo zná základní pravidla a obraty jednotlivých prací, dovede naučiti se i jiným.

Důležité jest, by učitelka každý výklad svůj v nejmenší částice rozebrala, a **otázky** si dobře, více srdečně a po přátelsku, upravila i poznamenala. V proudu činnosti u vyučování arci k úkolu svému připravené učitelce bude k službám vždy vhodné slovo, a otázky přirozeně vyvinou se z vysvětlování; ale přece jest velice dobré míti poznámky takové po ruce, nebo často zavdá jediná podnět k delšímu výkladu. Takové zopakování, rozebírání a výkladu opakování jest jen vyučování na prospěch.

Též neopomeniž mezi vyučováním při první příležitosti poučiti, kterak nit novou připlétáme k ukončující niti.

Přípletení nitě.

„Nit novou ku konci přiložíte s konečkem k okům, čímž nit pletací zdvojíme, a 8—10 ok touto nití podvojnou upletete.“

Žinka.

V páté třídě postoupí dívky v učení k šití.

Prvopočátečně učí se na žince šití křížkový steh. Ale tu už dostanou do ruky jehlu, nit a látku.

Úvodní učivo ku křížkovému stehu bude:

1. Proslovení k dívkám o tom, co jest šití.
2. Poučení o jehle.
3. O niti vlněné, bavlněné, hedvábné.
4. O látce.

Pak přejde se ku cvičení stehů.

Dívky v této třídě již jsou na té výši, že se jim může dáti předběžné poučení o látkách, o niti, a pověditi o jehle šicí.

1. Proslovení budiž tomuto stupni přiměřené. Učitelka působí zde na ctižádost dívek. Mluva budiž srdečná, by na cit působila, ale vážná a určitá. Učitelka majíc zde již zření ku přísné skutečnosti, učí dívek, by povinnost ctily nade vše, a uvádí jim v obrazech život, i jejich povolání domácné, kde práce bude vládkyní jejich a údělem přirozeným. Poukazuje k tomu, co dívku zdobí, šlechtí, i co ji hyzdí, kterak práce povznáší, blaží, a lenivost ničí štěstí i v záhubu vrhá své věrné otroky. Napomene jich, by učily se pilnosti, by byly vytrvalé v práci, by dobu, která vyučování zasvěcena jest, nemařily lelkou, žvástáním a za školu myslí těkáním. Hra a odpočinek že má své chvíle jako práce, a že dvojnásob sladkým jest odpočinek po práci, zábava po odbyté povinnosti.

2. Pak připomene dívkám, že poprvé dostanou do ruky jehlu šicí.

„Malá, nepatrná to věc jest jehla! Padne-li na zemi, dá se hledati; zapadne-li do nejmenší skulinky, je ztracena. Je malá, ale co tomu řeknete, povím-li vám, že od začátku až k úplnému zhotovení jehla na šedesátkrát projde rukama lidskýma. Bude vám to s podivem?! Nyní arci výroba jehel stroji zkusnala se. Protož šetřte jehel, a nepohazujte jich! A nejen pro dlouhý průběh její výroby máte si jehly vážit, ale i proto, že vyvodila ta malá jehla již tak mnoho významného, krásného, trvalého, ano i v dějinách lidstva důležitého! Umění jehly, to jest práci, které jehlou ušily a vyšily se, jest vzácné i krásné, a později více o něm se dozvíte. Chci vás jen na to upozorniti a říci vám, že i malé i nepatrné velkých činů bývá původem, upozorniti vás, že jehla šicí pro dívku má velký význam a důležitost, byste učily se šít s chutí, s vůlí dobrou, s pozorlivostí a vědomím, že umění jehly jest ozdobou dívčí, že jest to práce užitečná a při tom příjemná. Jehla vaše, kterou poprvé dnes do ruky berete, jest jehly šicí silnější. Jehlu šicí později dostanete do ruky. Jehla šicí jako jehlice a háček ješt z ocele. Má špičku a ucho. Do ucha nit navlékáme. Jsou tři druhy jehel: krátké, polodlouhé, dlouhé. A síly rozličné! Od nejsilnější do nejtenčí i síla jest udána v číslech, a proto říká se jehla čís. 7., 8., a t. d.“

3. „Jehla jest nástroj, kterým šijeme. K šití nám třeba ještě nitě. Jakou nit přinesly jste si? Bavlněnou? Vlněnou? Hedvábnou?

Bavlněné nitě se barví nyní ve všech barvách. K šití křížkovému zvolíme silnější, než k vyšívání.“

A tak poučí stručně dívek i o niti hedvábné.

Vlnu nám dají ovce. Vlna se stříhá, pak češe a sprádá, načež se barví. Nítě vlněné barví se snadně, poněvadž vlna jest prolínavá, jakož i krásně a rozmanitě. Více o barvách vlny zvíte až ve vyšších třídách. Dnes máte jen jedinou barvu vlny, a to modrou. Vaše vlněná nit jest tenká, ale jsou též silnější, a velmi silné nitě z vlny. Vlnou šijeme, ale také z vlny pleteme a háčkujeme!

4. „Co jste si přinesly mimo nitě?“ — Látku kanavovou.

Nyní poví učitelka stručně o této látce.

„Látku volíme vždy dle toho, jaký předmět šijeme. Šijeme buď na látce, na povrchu jejím celém, anebo na krajích látky. Šijeme-li prvním způsobem, zdobíme látku, šijeme-li druhým, spojujeme částice látky k sobě. První jest pro oko a pro náš krasocit, druhé pro užitek. V životě musíte vždy dbáti, byste užitečné s krásným spojovaly, a proto i krásnému učiti se máte. Začínáme s ozdobou proto, že jest to příjemná předprava pro šití užitečné, a že cvičíte se na látce silnějšího tkaniva. Také vím, že se vám takové šití velice zalíbí, a já chci, byste pracovaly se zálibou a měly z práce radost, jako z ní máte užitek. Nuže vezměte látku svoji do ruky. Látka jest tkanina. Pohleďte na nitě; jedny kolmo běží dolů, to jest osnova; druhé těmi prvními proplétají se, to jest útek. Tyto nitě budeme počítati. Ano, ano, z počtů, milé divenky při ručních pracích nevyjdeme! Základ všeho jest vždy dobrý rozpočet; to si pamatujte a při všem počítejte! Na látce ušijeme křížky, jak zde vidíte na tabulce vzorné.“

Cvičení stehu křížkového.

(Vzorník.)

1. Odpočítávání niti.

„Počítejte nitě s hora dolů. Jako já to činím. (Učitelka počítá nitě buď v pletivu silném, v rámci napnutém, buď ukazuje na čtvercované tabuli.) Tyto čárky dolů čítám za nitě. Odečteme 15 nitek od kraje hořeního. K čemu těch 15 nitek potřebujeme? Až ukončíte tabulku vzornou takto ji třepením ozdobíte a vlnou ovroubíte. Za 15 nitěmi zabodněte špendlík. A nyní opět po útku čítejme 15 niti

v téže řadě, co jest špendlík, aby 15 nití kolmých s 15 útkovými setkaly se. To bude první náš bod, a tam dáme si špendlík. Počítejte ještě od špendlíku 8 nití kolmo dolů, od kraje s pravé strany 4 nitě. A tam opět zabodněte špendlík. Taktéž učiníme po levém kraji. Od špendlíku pravého k levému jest jedna řada. To jsou tudíž naše body, od nichž vyjdeme, a k nimž dojdeme. Nyní se přesvědčím, jak umíte počítati!“

Učitelka opakuje, nitě počítá a body označuje; pak prohlídne všem práce, a když přesvědčí se že dívky mají body dobře označeny, poučuje dále.

2. Náprstek na prst dáti.

Zde poprvé dívka obdrží náprstek i nutno začítí s poučením sborovým, proč a že se musí vždy šíti prstem ozbrojeným.

3. Jehlu v ruce držeti.

4. Do jehly nit navlékati.

a) Jak dlouhá nit má býti;

b) jak vlna se rozstříhne a zabalí. (III. sv. „Šk. ž. pr. r.“)

To vysvětlí sborově i ukáže jednotlivě methodou, při držení háčku uvedenou, a když žákyně vesměs jehlu dobře v ruce drží, teprve začne šitím. Nemá-li učitelka rámce s napnutým pletivem tkanivo napodobujícím, v němž by šíti mohla, nechť má aspoň tak hustě vyčárkovanou tabuli, by tkanivo naznačeno bylo. Avšak obého jest třeba.

5. Učení stehům.

1. řada.

a) Steh vodorovný.

„Budete opět, milé dívenky, počítati nitě; ale za účelem jiným. Počítajice budeme šíti stehy. Takové! (Učitelka kreslí čárky vodorovné jako stehy.) 2 nitky přikrejte vlnou, 2 nitky přeskočíte a zase 2 nitky přikrejte vlnou. Tak ustavičně počítati budeme a pracovati. (Učitelka kreslíc vykládá a každé vpíchnutí naznačuje. Kde je rámeček, též pak šije.) Zde nahoru vypíchne, přes dvě nitě dolů vpíchne, opět přes 2 nitě nahoru vypíchne, přes 2 vpíchne, a t. d., až máme celou řadu protaženou. Avšak pilně dbáme, by chom v jedné řadě stejnoměrně šily, jako po šňůrce! Jehla nesmí

zmýliti se a vpíchnouti vedle! To, to! Snad sem!? — Anebo sem!? Jak nit útková běží, tak i my šijeme. Jedna taková ušitá čárka z nitě jmenuje se steh. Čárka jest vodorovná, steh také.“

Nyní zopakuje v otázkách, čemu byla učila, dá ve sboru říkati: „Přes 2 nitě vpíchnu dolů, přes 2 vypíchnu nahoru,“ a t. d. Totéž jednotlivě vyzkouší, stále s dívkami domácně a přátelským tonem věc probírajíc, až všechny porozuměly. Pak velí, by začaly pracovat.

„Vezměte látku do ruky levé. Začneme s hora. Tu je kraj hoření, proti němu dolení, tu levý, zde pravý. Budeme šíti od pravé strany k levé. Nešijeme jediň a vždy tímto směrem; ale také od levé strany ku pravé. Vezměte jehlu do ruky pravé a dolem nahoru vypíchněte, kde máte špendlíkem označený bod. Avšak pozvolna, by vám neutekl koneček nitě! Přidržte jej spodem a vpíchněte dolů ob nitku látky, zachyťte koneček a přes něj vypíchněte nahoru, kde jste už poprvé vypíchly. Tím jste koneček zapošily. Uzlíčku nesmíme dělati na konci nitě, nebo práce naše musí býti čistá po rubu a úhledná. A nyní pracujte! Přes 2 nitě dolů vpíchneme, přes 2 nahoru vypíchneme. Bedlivý pozor dejte, abyste šily pořád rovně dle jedné nitky!“ Učitelka šije neb kreslí, a dívky pracují, ve sboru říkajíce: „Přes 2 nitě vpíchnu, přes 2 vypíchnu.“

Jak říkají, tak pracují.

Po prvních dvou stezích prohlíží se práce dívkám, by šily správně, a když se učitelka přesvědčila, že všechny porozuměly kladení stehů, velí, by pracovaly tak dále. Jedna dívka vždy říká: „Přes 2 dolů, přes 2 nahoru,“ pak už jen: 1, 2, a učitelka kreslí dle toho, nebo šije, dívky pak stejnoměrně pracují, jak veleno jest. Tak celou řadu až ku špendlíku na levém kraji. Nit zapošije se, když byla učitelka práce prohlédla, že jsou správné. I může s nimi ještě probrati a ukázati práci jejich.

„Co vidíte na celé řadě? — Vodorovné čárky z nitě. Každá jest za jeden steh. Jak jste jej šily? Protahovaly jste nit rovně v jedné čáře vodorovné nahorů a dolů. Nyní prohlédněte si také rubní stranu! Tam užíte též samé vodorovné čárky. Šily jste tudíž po obou stranách, příkrývajíce střídavě vždy 2 a 2 nitě tkaniva.

Nyní zopakuje v otázkách steh vodorovný a učí dále druhou řadu.

2. řada.

b) Steh kolmý.

„Od první řady 8 nití shora dolů odečteme u pravého kraje, od prvního vpíchnutí. Tam opět vpíchneme pro 2. řadu. Odpočítávaly jste v 1. řadě 2 nitě vodorovně na látce, nyní budeme počítati 2 nitě kolmo. Jakou podobu budou asi míti? — Stehy budou míti podobu kolmých čárek. (Učitelka kreslí stehy 2. řady.) Jak jich budete šítí, hned vám ukážu. (Učitelka kreslí.) Pracujeme zase od pravého kraje k levému. Od vypíchnutí dolů kolmo přes 2 nitě vpíchněte a ihned přes 2 nitě vodorovně vypíchněte. Odtamtud zase nahoru přes 2 nitě vodorovně naberete. Co vidíte zde? Dvě kolmé čárky, čili dva kolmé stehy. To už je sestrojenější, a žádá pozornosti bedlivější. Zde počítáte dvojí druh nití: kolmo = nitě útkové; vodorovně = nitě osnovové. Šijete také ve dvou řadách nití tkaninových současně, jednou o 2 nitě výše, a zase o 2 níže. A nyní vypíchněte k prvnímu stehu, zapošijte a cvičte tuto řadu stehů kolmých.“

Dívky pracují metodu první řady.

Pak vysvětlí jim stranu druhou, kde jsou stehy vodorovné, ve 2 řadách střídané, i upozorní kreslic na tabuli, že takové střídání stehů již základem jest vzorové kresby, nebo že takto i jiné druhy stehů střídají a posunují se.

3. řada.

c) Kosý steh.

„První steh byl rovný, takto: —, druhý kolmý: |, třetí bude kosý: /. Kosé čárky můžeme vésti ve směru dvojím: jednu od levé strany ku pravé / a druhou v opačném směru: \. Podívejte se dobře na svou ušitou řadu stehů kolmých. Kolik nitek leží mezi dvěma kolmými stehy? — Dvě útkové, a dvě osnovové. A co tvoří dohromady? Jeden čtverec. Položíme-li nit šikmo přes tyto nitky v mezeře 2 stehů kolmých čili přes jeden čtverec od jednoho vpíchnutí dole ku druhému nahoru, ušily jsme jeden kosý steh ve čtverci tkaniva. Dle toho, jak jsme nitku položily, uzmíme směr stehu: buď k levici, buď k pravici. Steh k pravici běží z dola v levo, nahoru v pravo. Druhý steh běží v pravo z dola, nahoru v levo.

Učitelka výklad provází kresbou, pak vysvětluje první od kraje vypíchnutí, poučí, že 8 nití mezi každou řadou vynecháme, by tabulka

úhledný měla vzhled, a pak učí odpočítávati nitě ku stehu kosému. Když poučení své v otázkách i výkladem zopakovala, začnou všechny pracovati. Šije se 1 řada kosého stehu směrem k pravici, a také ji začne od levého kraje, by směr stehu již v práci byl znázorněn. Ukáže jim steh, šijíc sama, pak káže, by pracovaly ve sboru, říkajíc každé vpíchnutí.

Po prvním stehu prohlídne práce, než dovolí, by pokračovaly, a mezi prací stále jednotlivě poučuje a prohlíží, by pracovaly dívky pořádně celou řadu kosých stehů, dobře počítaly, stehy kladly stejně v rovné čáře, nit patřičně utahovaly a správně vypichovaly.

Předá též pilným, jež správně šily, a které vždy, ať dělá, co dělá, utekou těm pomalým, i přese všechno velení, by prohlížely druhým práce a poučily jich.

Než šije se 4. řada, zopakuje v otázkách kosý steh.

4. řada.

d) Křížkový steh.

Učitelka nakreslí ve čtverci nitek 2 kolmých a 2 vodorovných jeden křížek. Kreslí nejdříve čáru k pravici $\diagup$, pak přes ni čárku k levici $\diagdown$. Poučí, že uprostřed přetnuly se, čili skřížily obě čárky a utvořily křížek. Křížek že z těchto 2 stehů kosých skládá se, a že vždy steh 1. jest směrem k pravici, a 2. k levici. Ušijeme-li takto dva kosé stehy na sebe, že jsme ušily jeden křížkový steh. Proto také že kosý steh jmenuje se jinak poloviční steh křížkový. Poučí, že nesmí se nikdy šítí za první steh steh k levici, který jest druhým, a že všechny vrchní stehy křížku musí míti jeden a týž směr, sice že práce jest nesprávná a celek ztratí na úhlednosti.

Když dívek o křížku poučila, a zopakovala s nimi pravidla, velí, by začaly pracovati od pravého kraje k levému, při čemž již jednou dívkou dá rozpočítati, kde pro první steh vypíchnouti se má. Nejprve dívky nitě počítají, pak šijí jednu běžnou řadu křížků. Učitelka při prvním křížku poučí jich, jak vypíchne se v řadě vodorovné pro křížek druhý. Vede si při šití této řady křížků methodou řad předešlých, kreslí každý křížek, dá říkati vpíchnutí jednotlivá. potud, pokud dívky správně nešijí.

Z čeho sestává křížek?

Ze dvou stehů kosých.

Který jest první?

Od levice k pravici.

V jaké mezeře šijeme křížek?

V mezeře jednoho čtverce.

Jak vysoko?

Z pravidla na 2 nitě tkaniva do
výšky i do šířky.

Co jest křížek?

Skřížení dvou stehů.

Nyní učí se dívky křížky střídati a posunovati.

5. řada.

e) Posunování křížků.

Jeden křížek ke druhému vypíchne se o 2 nitě kolmo dolů ode 2 nití vodorovných, a ušije se křížek, ten je ušit koso dolů. Pak vypíchne se na 2 nitě vodorovné od vypíchnutí k 2. stehu pro křížek. Nyní jest opět poloha v kosém směru nahoru. Tak v celé řadě posunují a střídají se.

Od páté řady začínaje, učitelka kreslí na tabuli již postup křížků a dá před začetím vždy odříkávati s tabule, jak jdou za sebou. Poznamenává křížky buď body, neb jinými znaménky ve čtvercích jednotlivých na čtvercované tabuli, by poučila dívek, že takto jsou vyobrazeny vzory pro křížkový steh. Než začnou dívky šít, nechť jak ve sboru, tak jednotlivě udají dle nákresu, ve kterém směru a v jakém postupu křížky pracovati budou.

6. řada.

f) Křížky v čáře vodorovné a ve směru kosém.

Počítají se takto: 3 křížky rovně vedle sebe v jedné čáře, pak 3 křížky v kosém směru dolů, 3 vedle sebe a zase 3 koso nahoru, a t. d.

7. řada.

g) Podvojná řada sestavení 6. řady ve vzorku.

8. řada.

h) Křížky vodorovně šité a kolmo. Vzor maeandřina.

Zde učí se dívky vypichování pro křížek kolmo v řadě jdoucí.

9. řada.

Pak šije se abeceda.

Při abecedě nakreslí první písmeno na tabuli, které budiž sborově šito.

Abeceda.

„Nyní seznaly jste všechny směry křížků, jakých naskytá se v šití vzorů i abeced. Jsou to tytéž směry, kterým učily jste se při kladení stehův: vodorovný, kolmý, kosý“.

„Abeceda šije se od levé strany ku pravé, a než začne se šítí první křížek, rozpočítáte si dříve směr křížků, byste věděly již úředkem, kterak jeden po druhém šítí a klásti budete. Pamatujte si, že všechny stehy musí klásti se, nebo, jak se říkává, „běžeti“ v jednom směru, že práce má býti čistá po rubu, jako po lícu, že nesmíme na niti dělati uzlíčky, ale že buď koneček levým ukazovákem spodem přidržíme a při práci přešijeme stehy, buď nit skrze stehy ušité již protáhneme. Při ukončení nitě též ji do ušitých stehů protáhneme. Přešité konečky po rubu čistě ustriháte. Zde jsem nakreslila první písmeno. Jest to latinka podvojná; totiž čáry jsou silné a proto nazvíce šije se dvěma křížkami. Prosté čáry šijí se totiž vždy jen jednou řadou křížků. Kde jest ve vzoru široká čára kresby, šije se tolik křížků, kolik čtverců na ní učiniti možno. Jak vidíte na své tabulce, pracujeme od hořejška k dolejšku, neb tak jest pravidlem, a pak hotovou práci si rukama nezašpiníte; avšak písmena začneme šítí od základu; tak je ušijeme, jak píšeme. Nepíšeme nikdy písmeno s hora, a proto také jich tak nešijeme, neboť ve všem řídíme se přirozeným základem věci. Začneme v levém kraji tabulky a v levém konci písmena, jakoby chom je psaly. Tam bude první křížek. Tu nám však třeba odpočítati si dříve nitky na tkanivu do výšky i do šířky, pak taktéž křížky na písmenu; proč? Bychom věděly, kde začítí máme. Takové počítání jest nezbytné při každém vzoru. Nejprve si řekneme, kde asi chceme písmeno nebo vzor šítí, pak spočteme křížky vzoru, nitě tkaniva a na základě těchto počtů určíme si, kde ušijeme křížek, kterým začínáme. Počítejte! Kolik křížků čítá první písmeno? 9 křížků. Kolik nitek kanavy k tomu třeba? 18. Proč 18? Kolik zůstavujeme v mezerách? 8. Kolik tedy od řady poslední nitek odečteme? 26. Nuže, počítejte na látce, a já se přesvědčím, zdaž jste správně počítaly!“

Tímto způsobem též dává odpočítati pro každý křížek, kde se vypíchne ku stehu prvnímu, načež sborově čtou se křížky s tabule, jak by postupně se šily. Také žádá, by dívky na svou čtvercovanou tabulku nebo papír křížky pro každé písmeno si naznačily.

Při tom hned upozorňuje, jak obratně si vedeme, jak stále na věc myslíme, bychom nechybily, a jak dbáme, bychom správně přešly

od $\times$ ku $\times$, totiž na patričném místě vpíchly; nebo tu nazvíce matou se dívkám pojmy o tom, kterak vpíchnouti k prvnímu stehu pro křížek, by nit pravým směrem se kladla; také tím nejspíše chybují a špatně k prvnímu stehu vypíchnuvše směr křížkův porušují. Pak nechá dívky pracovati první písmeno sborově s říkáním; ale při druhém ať již samostatně si vésti jich učí. Druhé jakož i ostatní písmena dříve nakreslí na tabuli a dá některou dívkou křížky spočítati a směry naznačiti, čímž začátek, každého písmena sborově vysvětlí a probere. Jako abeceda ušijí se číslice a letopočet. Pak tabulka se ovroubí.

Jelikož šití stehů teprvé později dívky učití se mají, zvoleno ovroubení stehem mechickým, že v rozpočtu nití snadně pochopitelným jest.

Steh mechický.

„Šijeme od levice ku pravici. 12 nití tkaniva s kraje v rohu odečteme, a tam vypíchneme. Koneček nitě protáhneme dříve a pak nit, která kolmo dolů visí, palcem levým k sobě na látce přidržíme. Od vypíchnutí odečteme 3 nitě vodorovné ku pravé straně a ten bod si pamatujeme; odtamtud 3 nitě kolmo nahoru odpočítáme; tam vpíchneme, a vypíchneme u bodu za 3 nitěmi vodorovnými, ale přes nit, ne pod nit! Jehlu vytáhneme, volně nit přitáhneme, by do obloučku položila se, a zase palcem v položení předešlém ji přidržíme.“

Třepení.

Při tahání nití ku třepení spojí učitelka poučení o :

1. Tahání nití z látek.
2. Proč a kdy tahají se.
3. Co jest třepení.
4. Pokyn, že nitě prostě vážou se, a že pak jmenují se třísně.

(Viz III. sv. a IV. sv. „Šk. ž. pr.“)

Když abeceda jest ušita i číslice, vysvětlí dívkám, že takovými písmeny znamená se prádlo, o čemž při šití košíl poučeny budou.

Též poví jim, že mimo tento obyčejný druh známe ještě jiné dva způsoby složitých křížků. Jeden druh že má po rubní straně čtverečky, druhý právě takové křížky jako po lící. Oba druhy že jsou již umělejší a že nejméně ze tří stehů jedenkaždý křížek

se skládá. Že jest tím arci rubní strana, nazvíce při znamenání prádla, úhlednější i ozdobnější, a že se tomu naučí později, by mohly ozdobiti si takto písmena.

Zvolily jsme v V. třídě pro celou cvičebnou tabulku šití křížků jednoduchých a zůstavily umělé křížky pro VIII. třídu, kde chápavost jest větší a zručnost ruky vycvičenější.

Marné jest zápasiti s přirozenou nechápavostí a neschopností. Jak slavný Komenský praví:

„Lépe jest, k čemu koho přirození nevede, z toho jej propustiti, v naději, že se to jinou stranou nahradí...“

A jinde: „A když žádný k ničemu přes moc a vůli svou nebude hnán, s chutí a hbitě půjdemu jiné všeko.“

Křížek jest jen jediný druh z velkého bohatství stehů, i stačí, aby dívka věděla pravidla, jak se šije, a jak ve vzor nebo písmeno skládá. Jakmile dívka tomu porozumí, nastoupí už jen práce mechanická, nebo dovede-li dvě, tři písmena, dovede ušítí pak každou, jakoukoliv abecedu. Jen starý zvyk z doby, kdy křížek smutnou úlohu hrál v pracích ručních, jest příčinou stálého nadceňování tohoto odboru, kterému tolik času i pozornosti na školách se věnuje.

Jak brozné a bezúčelné bývalo to moření dívek s takovým dlouhým vzorníkem na jemné žince s hedbávím ušitým v křížkách! Duch a rozum zatemňoval se, vtip otupoval, paměť oslabovala, ale za to měly dívky žínku s kytarou, s hořícím srdcem, abecedami všeho druhu a všech barev, pomníky, hroby, kříže, stromy a domy, všechno v neladu, by drahé žínky neubýlo marně. Chraňž nebe, by taková záplava školní vyučování kdy zachvátila! Bylo by to horší zlo, než výroba prací. Některé nedbalkyně se arci opozdí; ale lépe neukončí-li se v roce školním celá žínka, než aby učitelce ušla výhoda a důležitost sborového vyučování.

Jest arci zde možná námitka, že práce nedokončené nemají se ze školy odnášeti; tu opět by mohla zníti odpověď, že naučení, pochopení jest cílem nauky i školy, i že si mají dívky odnášeti základní pravidla a jasné o pracích ručních představy, že tudíž předmět upracovaný sám o sobě nerozhoduje, ni jeho velikost. Vždyť myslící, vzdělaná a osvícená učitelka kráčí s dobou, a zařídí si ve třídě to tak, by v nedokončené tabulce nebylo pokoreň pro dívky méně zručné. Ona určí, že budou učiti se kříž-

kům, ale neohlásí, že každá má ušítí celou tabulku vzornou. Ona ukončí učení křížkům. Každý vzorník budiž jen vzorem čistoty a správnosti práce, nikoliv mírou nauky, ni poručníkem učitelčím. Nelze slovy ve knize všechno vypsati!

Jsou to jen rady a pokyny!

Pruh šicí.

(Příloha.)

Ačkoliv v novější době šicí pruh byl z učebné osnovy vyloučen, přece jej zde ponecháváme jak byl ve vydání prvním, poněvadž se na mnohých školách o něm pracuje.

Mimo to použití může učitelka pokyny zde uvedené k výkladu, který musí každé začátky šití provázeti.

Na šicím pruhu mají dívky učit se nejpotřebnějším stehům a švům, jakých nutno znáti a uměti. Šicí pruh jest tudíž předpravné a začáteční učení v šití. Již před ukončením cvičení stehu křížkového nařídí učitelka, by dívky potřeby pro šití pruhu si přinesly, a sice: $\frac{1}{2}$ m plátna měkkého a ne příliš jemného, nebo $\frac{1}{2}$ m bavlněné látky, jež známa jest názvem: poloplátno. Pak šicí jehly polodlouhé čís. 8. a 9., nitě bílé čís. 50.—60., červenou bavlnku čís. 40. nebo 35., těžkou podušku k šití a setinoměr. Nůžky, špendlíky a náprstek dívky mají, i knížku zápisní.

Vyučování bude: předpravné a cvičebné.

Každý steh učitelka dříve na tabuli nakreslí; pak vysvětlí jasně a srozumitelně, co ten steh jest, jak se šije, jak k němu se vpichuje a zopakuje všechno důkladně v otázkách s dívkami, jako při okách pletených i háčkovaných si vedla.

Každá nová řada stehů začne se sborově šítí. Učitelka povzbuzuje k pilnosti, a udržuje si, jak nejdéle může, vyučování hromadné.

Nebudeme podrobně každé vpíchnutí ku stehu probírat, a ukazujeme na metodu předešlých tříd i na sv. III. „Šití,“ i na spisek „Ž. pr. r. v otázkách“ od V. Lužické.

Rozvrh postupný bude tento:

1. Poučení o jehle.

Učitelka zopakuje, co o jehle byla pověděla, vysvětlí rozdíl mezi jehlou na vlnu a jehlou šicí, a vyloží jim, že jehla šicí má

býti: rovná, hladce hlazená s ostrou špičkou, kulatým uchem, o málo silnější, než nit osnovová v látce. Že nesmí býti rezavá, zohýbaná, se špičkou ulomenou, a že pro šití v bílém nejvýhodnější jest jehla polodlouhá.

2. O niti.

„Nit jest upředené a sesoukané vlákno lněné, ale též, nazvíce v naší době, z konopí, ano i z bavlny. Dobrá nit je ze tří usoukaná. Nejlepší nitě jsou anglické, po těch se ptejte, šijete-li v bílém. Nitě mají čísla jako jehly. Čím vyšší číslo, tím tenčí jest nit. Nitě mají býti stejně vsady silné, rovné a ne příliš kroucené, měkké a lesklé. Nit má býti pro stehy a švy spojující v síle nitě látky, pro obruby tenčí nitě látky. Navlékáme do jehly nit nejvýše 45 *cm* dlouhou, pro obrubování 30 *cm*.“

3. Zopakuje se držení jehly.

Není to bezúčelné. Na držení jehly mnoho záleží, a dívky, byť i byly až dosud správně jehlu držely, snadno, obdrževše jehlu tenčí, nevyhnou se špatnému držení jehly. Učitelka dbejž, by opíraly ucho jehly o náprstek. Dívky mnohé tomu rády se vyhnou, a pak nemožou jehlou dobře vládnouti. Nebude od místa, zvyká-li jich, by držíce jehlu správně v ruce, udělaly několik pohybů, jakby šily! Vždyť prací ručních základem jest zručnost a pohyblivost ruky.

4. Stručný výklad o látce.

Učitelka poví několika slovy, co jest plátno a bavlněná tkanina (viz III. sv.). Pak vrátí se k poučení při kanavě, danému o osnově a útku, a vysvětlí na tkanivu, kterak proplétáním nití, kterému říká se tkaní, vyvodí se tkanivo.

5. Poučení o krajích.

„Proplétáním útku utvoří se na látce tkaninové pevný kraj, který má být hustý a rovný; nemá-li těchto vlastností, není látka jakosti nejlepší. Tomu kraji říkáme: kraj pevný, nebo osnovový. (Ukáže se kraj na kusu látky.) Ukažte mi kraj osnovový či pevný na svých kusech látky! Dobře. Máme ještě dva kraje, není-li pravda? Jak vypadají? Jsou-li tak pevný jako obadva osnovové?

Nejsou. Co na nich vidíte? — Vytřepané nitě. Jaké jsou to nitě? — Osnovové. Ano, osnovové nitě jsou přetržené, nebo přestřižené. A útek leží zcela volně, že může rozplétati se. Zkuste to! Vezměte krajní nitku útkovou, a táhněte ji! — Hle, jak snadno tahá se, kdybyste chtěly, měly byste brzy na krajích třepení, jako na tabulce křížkových stehů. Tento kraj jest střižený kraj. Máme tudíž 2 druhy krajů: pevný či osnovový a střižený či volný“.

Zopakuje všechno v otázkách.

6. O stříhání a trhání látky.

„Chceme-li v látce kus dlouhý rozdělit na menší částky, ustříhneme kus odměřený, nebo utrhneme. Stříháme látky pevné, jako na př.: plátno. Nit lněná netrhá se. Tu nit útkovou ze tkaniva vytáhneme, a ve volné mezeře její stříháme. Látky z bavlny tkané trháváme, nebo zde tahání nití jest obtížné, ubírá času a namáhá oko. I zastříhneme v odměřeném kraji osnovovém a pak trhneme. Takto! (Učitelka ukáže trhnutí látky.) Avšak pohleďte! Tím trhnutím se nám kraj vytáhl. A neopatrným trhnutím špatná látka po délce se také ráda trhá. Pročež i v látce bavlněné raději nitě taháme i stříháme, a už k tomu cíli dobrou tkaninu kupujeme. Nazvíce, stříháme-li prádelné kusy, o čemž později poučeny budete, nikdy netrháme látku. Kraj zastřižený po niti vždy zarovnáme. Zarovnáme kraj, když nit poslední táhneme. Vytáhne-li se celá bez překážky, jest kraj rovný po niti. Netáhne-li se, není kraj rovný, a pak jej zarovnáme. O tom též později dozvíte se, nebo my při našem pruhu látku bavlněnou pouze trhati budeme, byste i v tom vycvičily se, a oko taháním nitě si nenamáhaly. Která má plátno, vytáhne nit a ustříhne látku.“

Učitelka to zopakuje. Vhodnější jest bavlněná látka ze příčiny, že jest pro začátek měkčí. Volíme proto silnou, by dívky směr nití dobře rozeznaly. Za našich dnů není vůbec pláten dobrých, čistých snadno dostati, bývá též plátno silně připravované, nebo drsné ve hmatu, že pro začáteční cvičení se nehodí.

7. O míře.

„Než stříháme, nebo trháme, dříve měříme. Měříme a zase už počítáme, milé dívky! Pamatujte si, že máme dva i třikráte měřiti, než stříháme!“

Nyní vysvětlí jim setinoměř, částice míry, jak jej klademe a míru počítáme.

8. O stezích a švech.

Toto poučení roztrídí se takto:

- a) co jest šití;
- b) co jest steh;
- c) co jest šev;
- d) jaké druhy stehů a švů známe.

Výklad budiž stručný a jasný, aby všechno bylo jako rozeštráno v představě dívek, by rozuměly a pochopily.

Jaké slovo volí, na tom nezáleží, jen je-li vhodné a porozumí-li jí dívky. (Viz III. sv. „Školy ž. p. r.“, kde o stezích a šití důkladně pojednáno jest.) Výklad provází kresbou na tabuli.

Pak zopakuje všechno, čemu byla učila v otázkách. Na příklad uvádíme některé.

Co jest šití?

Spojování částic.

Co jest steh?

Jedno protáhnutí nitě skrze látku.

Jaké stehy známe?

Spojovací, ozdobující, lemující.

Které stehy spojovacími nazývají se?

Kterými dvě částice spojujeme.

Které nazýváme ozdobujícími?

Kterými látku ozdobujeme.

Jaký steh ozdobující už šití umíte?

Steh křížkový.

Které stehy nazýváme lemujícími?

Kterými volné kraje upevňujeme.

Co jest šev?

Šev je řada stehů.

Jaké druhy švů známe?

Tytéž jako stehy: spojovací, ozdobující, lemující.

Čím šijeme?

Nití a jehlou.

9. Cvičení na pruhu.

Cvičení stehů na pruhu jest velice důležité a nezbytné. Učitelka měž jasně před očima účel jeho ve škole. Nesmí jej míti ni za vzorník, ni za předmět, ale za to, čím je: **cvičením**. Strom roste od kořene; díváme-li se krásnému vrcholu, zapomínáme na kořen; ale nebyti kořene, nebylo by vrchole! Na pruhu cvičíme ruku v šití, a při tom zvolna postupně rozestíráme před dívkami představy o tom, co šití jest, z čeho sestává, z čeho šev skládá se, kdy

a proč umístuje se, aby děvče později při šití prádla ihned vědělo, kde jaký steh a šev asi bude šítí.

Z pravidla šicí pruhy **se jen šily!** Bohužel. Tím ušlo škole však to hlavní dobrodiní pruhu šicího. Dbalo se, by byl krásně ušit. Při cvičení nelze žádati umělosti, a pruh šicí správně ušitý vyluzuje různé domněnky. Některé ruce dívčí jakby stvořeny byly jehlou vládnouti; těm zdaří se každý steh. Jiným opět jehla není k službě volnou.

Stehy buďtež takové, jak zručnost ruky v tomto věku toho dovoluje; ale každé děvče ať ví, jak který steh se jmenuje, jak se šije, kdy se šije, jaké švy známe a t. d. Mnohé po tu dobu mají za to, že šití na pruhu jest bezúčelné, a ihned dají dívce do ruky kus prádelný. Bezúčelným jest pruh, na kterém děvče ničemu se nenaučilo, nebo pruh za účelem vyzdobení školní výstavy ušitý; ale pruh, na němž ve slova smyslu cvičilo se a učilo, jest blahodárný.

- a) Šití stehů budiž vyučováno hromadně.
- b) Každý nový steh předcházejž dobrý výklad a zopakování předešlých.
- c) Znázorněn budiž každý steh a šev dívkám kreslením i ukázkou, nazvíce poloha stehův.

Dívky polohu stehů těžce chápou, a při novém stehu pojmy si matou. Na to dbáti sluší velice.

- d) Opakujž každý steh, až žákyně úplně porozuměly.
- e) Každý steh rozebrán budiž do podrobná, v každém vpíchnutí i vypíchnutí, jako při okách cvičeno bylo.
- f) Prohlížež bedlivě každý steh a šev, nazvíce při základním učení.
- g) Nespěchež s pruhem, by byl ušit. Zde jde o naučení a proto vezmi na pilnou úvahu, by byl naučen.
- h) Netrpiž, by dívky na niti uzlíčky dělaly, ale dbejž, by konečky správně při každém stehu zapošivaly. Budiž jim dáno o tom dobré poučení.
- i) Těkavou mysl dívčí při šití stehů snažiž se upoutati, čehož dokáže se stálou s nimi rozmluvou.
- j) Dívkám nestrpiž, by šití v ruce špatně držely, ale vždy v poloze správné, jak který šev si to žádá.

k) Též na polohu jehly při vpíchníku stehům jednotlivým budiž dbáno a patřičně při každém stehu vysvětleno.

Šití pruhu zakládá se na postupu stehů a švů od nejlehčího k nejtěžšímu. Proto třeba látku v díly rozdělit. Písmeny označujeme vždy trhnutí látky, číslicemi římskými druh stehu, obyčejnými běžné číslo pruhu.

A. Učitelka jak vykládá, též pracuje a na tabuli plochu látky čarami obrysnými označí, a napíše, jaký kde jest kraj.

„Položte každá látku na lavici (nebo na stůl v pracovně), aby pevné kraje byly po ruce levé a pravé, a volné kraje, jeden nahoře ke mně, druhý dole k vám. Nyní vezměte setinoměr a změřte látku po kraji pevném. Máte míti 50 *cm*. Která má náhodou kus větší, dá znamení, a srovnáme kus. Nyní na těch 50 *cm* odměřte po jednom kraji pevným 10 *cm*. Tam zabodněte špendlík, zastříhněte u špendlíku a utrhněte ten kus pryč. Dobře jej složte a do skřínky vložte, by nepošpinil se.

Dívky nepřinesou si vždy přesně $\frac{1}{2}$ *m* látky, a proto jest nezbytno, přeměřiti ji, by pruh byl bezvadný. Tím zvykají se dívky měřiti, a pamatují si, že vždy kus odměříme, než začneme pracovat. Arci že pro úsporu času a pro uvarování nesprávnosti sama dříve látku přinešenou přeměří. Která má plátno, nit tahá v látce a stříhá ji.

B. „Teď na kusu 40 *cm* dlouhém odměřte po šířce 5 *cm*. Dejte tam špendlík, přesvědčím se, jak jste měřily. Zastříhněte a utrhněte. Nyní trhly jste dolů. Útržek 5 *cm* má 1 kraj pevný, druhý volný.“

Učitelka může v každé lavici nebo u stolu jednoho dáti některé dívce prohlížeti a dozírat na trhání. Položení látky budiž dívkám vždy vysvětleno, nebo kraje a směry jsou při šití prádla důležité a zákyně takto zvykají přiblížeti k tomu.

C. „A nyní na druhém konci taktéž 3 *cm* odměřte a utrhněte! Oba kousky zase do skřínky uložte!“

Nyní učitelka prohlídne dívkám kusy.

I. Stehy spojovací.

I. Přední steh.

1. řada.

„Položte látku před sebe nyní opáčně. Kratší strany nahoru a dolů, delší po levé a po pravé ruce mějtež. (Učitelka kreslí obdélník a ukazuje strany.) Která to dobře položila? Přesvědčte se! Jaké máte kraje na kusu? Volné. Čtyry kraje volné máme. Na tomto kusu látky máte naučiti se šít. Tu především pilnosti třeba vám, pak pozornosti a dobré vůle. První steh už znáte. Šily jste jej na tabulce modrou vlnou. Nyní ušijete jej bílou nití. Látka jest tenčí, nitě tkaninové nejsou tak silné, ale přece budeme zase počítati, milé dívenky! — Na pravém kraji od hořejška odměřte 5 *cm* a tam zabodněte špendlík. Na tento kus od kraje začneme šít. Šijeme od pravé strany k levé. Vyndejte si jehlu silnější i nit a navlekněte! — Dobře. Máte-li již všechny navlečeno? Nyní jehlu vezměte do pravé ruky! Dobře ji držte! Jak jsme učily se jehlu držeti? Takto! Učitelka jehlu držíc ukazuje, a pak projde lavice, by u všech přesvědčila se, zdaž jehlu správně drží a o náprstek opírají.

„Vypíchněte pod špendlíkem, zapošijte koneček nitě a budete šít steh přední. Šily jste jej již a právě tak povedete si i nyní.“

Učitelka kreslí steh opět na tabuli.

„Jsou to čárky vodorovné.“

Při šití pruhu nelze docíliti, by dívky šily ve sboru stejně dle říkání, nebo počtu. Když učitelka vysvětlila hromadně, co jest steh, jak se šije a t. d., nezbyvá, než aby zabývala se se žákyněmi jednotlivě, méně schopným ukazujíc, k zručnějším dozírajíc. Dbá, by nepřivykaly nespůsobům při šití, jako: špatnému jehly držení, křivému sedění, práce k očím dávání a t. d.

Sborové šití udrží si až k prvnímu švu. Dívky jež řadu ušily, počkají až ukončí všechny. Příliš pilné mohou týž steh opakovati, nebo není ni jediný zde bezúčelný, jelikož ruku cvičí ve hbitosti. Též může schopným předati dozor na ostatní, když vidí, že byly pracovaly samy správně.

Od 5. řady už však s těžší udrží se sborová práce a tu budiž jen výklad a zopakování hromadné, kterému celá třída naslouchá.

Šití samo o sobě nemůže býti pak než jednotlivé. Začíná-li některá opozdilá řadu stehu či švu nového, vysvětlíž to každé ještě jednou.

Při šití, cvičení i výkladu ostatních stehů, vediž si učitelka jako při stehu předním.

Kreslí každý steh, nazvíce polohu čárky, kterou zastupuje, často stehy a švy v otázkách zopakuje, na pruhu sama ukazujíc, nebo i k tomu dívku některou zavolajíc.

I. Perlový steh.

2. řada.

„Odměřte si od poslední řady stehů $2\frac{1}{2}$ cm, a zabodněte tam špendlík. Tento prostor mezi každým stehem novým odměříme. Navlečte tutouž nit do téže jehly.“ Viz III. sv. „Šití.“

Pilné dívky nechť tento steh opakuji, by se druhými stejně sešly se, a pak ať učí se jej přes 2 nitě, a třeba i v niti tažené.

I. Zadní steh.

3. řada.

„Tímto stehem není sešívání ani pěkné, ani pevné, a sešívají se takto látky starší i lehčí. Podobá se stehu perlovému, ale nedopichujeme při něm až k stehu, proto také jmenuje se: perlový nedopichovaný.“

Tyto dva stehy: perlový a zadní, dívky matou si, a nutno dobře jim je vysvětliti.

Viz III. sv. „Šití“.

D. „Vezměte míru, odměřte od stehu zadního 3 cm. tam zastřihněte a utrhněte látku. Kus se stehy nechte si venku a druhý pořádně složte i schovejte do skříňky. Kousek látky 5 cm široký vezměte ze skříňky. Nyní naučíme se prvnímu švu.“

Výklad, co jest šev, zopakuje se, a též že jest to šev spojovací.

II. Spojovací šev.

II. Šev francouzský.

4. řada.

1. Výklad, co jest a jak se šije.
2. Od které strany se šije.
3. Že to jsou 2 švy spojovací:

1. předním stehem a 2. perlovým stehem šitý.

„Oba volné kraje k sobě položíte, a sice: na lici stranu od poslední řady stehů položíte dlouhý kraj kusu 5 *cm* širokého, a oba tyto kraje švem spojíme, totiž ušijeme šev francouzský, a 1 šev ušijeme na 3 *mm* od kraje. Takovým švem sešíváme starší věci, zástěry a vůbec prádlo, které potřebuje méně pevného šití.“

Druhý šev po přeložení na $\frac{1}{2}$ *cm* se šije.

„Teď ten ušitý šev vespod hezky vyškrtejte a přeložte směrem ku stehům předcházejícím.“

I. Steh obnitkový.

5. řada.

Kus látky od francouzského švu přeloží se v půli, v polovině nehtem zaškrtně a v tom založení šije se steh obnitkový.

1. Zapošití nitě;
2. poučení, jak stehy klásti;
3. jak hluboko vpíchat;
4. pokyn, že šije se steh v přeložené podvojně látce, jako ve dvou krajích;
5. poučení, jaké kraje tento steh spojuje.

II. Obnitka v krajích pevných.

6. řada.

„Vezměte proužek látky na 3 *cm*, který jste utrhly se začátku s krajem pevným. Máte nyní dva pevné kraje: první na kusu ušitém, druhý na proužku 3 *cm*. Ráda bych ten proužek 3 *cm* spojila s ušitým kusem. Co učiním? Ušiju šev spojovací. Jaký? Učily jsme se, že obnitkový steh spojuje dva pevné kraje. Nuže spojíme je stehem obnitkovým. Tomu švu říkáme obnitka. „Šití“, sv. III.

Po obnitce zopakuje učitelka všechno, co o stezích byla vykládala.

III. Stehy a švy lemující.

III. Steh obrubový.

7. řada.

„Kousek ušitých stehů uschovejte do skříňky a zabalte do papíru! Byť i začátky vaše nebyly příliš čisté, jelikož dlouho na

nich šijete a ruce se vám potí, přece musíte jinak dbáti, by zůstala práce vaše dle možnosti čistá. Vyndejte si velký kus látky, který jste utrhlý před šitím francouzského švu. Budeme se učit na něm obrubovému stehu.“

První obruba.

Výklad s kreslením:

1. Co jsou stehy a švy lemující;
2. co jest obrubový steh;
3. jak se šije;
4. jaké stehy jsou obrubové;
5. jakou nit navlékneme: tenčí nit i jehlu;
6. zakládání látky k obrubě.

(Viz III. sv., str. 21.) Obruba na $\frac{1}{2}$ cm.

Druhá obruba.

8. řada.

Obroubí se kraj takovou obrubou, jako jest první na kusu se stehy ušitými od obnitky.

II. Obnitka v krajích obrubových.

9. řada.

Poučení, že jsme kraje obroubily, by byly pevné a mohly šít obnitku. (Sv. III.) Tím je sešijeme švem obnitkovým.

E. „Odměřte $3\frac{1}{2}$ cm od této obnitky a látku utrhněte: $2\frac{1}{2}$ cm je mezera, 1 cm pro šev.

II. Šev krejčovský.

10. řada.

„Utrhly jsme látku, bychom ji spojití mohly, a tím spojením naučily se švu krejčovskému. Jest to podvojný šev obrubový.“

Svazek III.

Učitelka dá kraje nejdříve sestehnouti k sobě, by neposunovaly se. Pak učí šít šev, načež ukazuje, jak stehování vytáhnouti a šev spodem vyškrnutý směrem ke stehům a švům položit.

F. Látka po odměření $3\frac{1}{2}$ cm se utrhne.

II. a III. Zápošev.

Tento šev jest ze všech nejtěžší a proto se má několikrát opakovati, by cvikem dívka nabyla zručnosti. Nepřijde na to, kolik švů ušije. Zápošev sestává ze dvou švů:

1. perlového: spojovacího nebo předpravného.
2. obrubového: lemujícího.

Rozvrh a postup učiva o zápošvu.

- a) Jaký jest to šev.
- b) Z kolika švů se skládá.
- c) Jaké kraje spojuje.
- d) Který šev z obou jeho švů dříve se šije.
- e) Oba spůsoby šití švu předpravného.
- f) Co učiníme, když ušily jsme oba kraje stejně vysoko.
- g) Jakým stehem spojovacím šije se šev předpravný.
- h) Kolik druhů zápošvů známe.
- i) Jak široký může býti plochý zápošev.
- k) Kolik obrátů práce třeba nám k zápošvu:
 1. Vyškrtání a hlatění švu prvního;
 2. zakládání látky pro zápošev plochý;
 3. zarovnání i poopravení založeného švu a urovnání nitek od krajů;
 4. šití druhého švu: obrubového;
 5. kulacení zápošvu, by šňůrce podobal se.
- l) Kterak vyškrtává se šev předpravný a na které straně.
- m) Jak vypadá zápošev kulatý po rubní a jak po lícni straně.
- n) Čemu podobá se plochý zápošev.
- o) Jakou polohu má jehla při vpíchnutí ke druhému švu.
- p) Kam smí se jen vpíchnouti v založení.
- q) Kolik nití tkaninových smí býti při kulatém zápošvu mezi oběma švy nejvíce, a kolik jich má býti nejméně.
- r) Zapošívání konečku nitě.
- s) Poloha švu při šití, na kterém prstě a jak leží, i od které strany šije se.
- t) Důležitost, by šilo se přesně po niti již při švu předpravném, nebo v čáře rovné při krajích kosých.

Všechno, co o zápošvu se má říci, nechť učitelka se žákyněmi důkladně probere hromadně, dříve než začnou šít první zápošev.

Podrobně všechno ať vysvětluje, svůj výklad kreslením provází nebo ukázkou, sama na látce pracujíc, kde nestačí kresba. Čemu učila, zopakuje v otázkách. Takovým důkladným vysvětlením uspoří i sobě i žačkám velkého namáhání.

Zakládání a kulacení zápošvu, jakož vpíchání jehly nazvíce musí mimo hromadný výklad jednotlivě ukázati a vůbec několikráte zápošev zopakovati.

II. a III. Zápošev plochý.

11. řada.

Na 1 cm od krajů šije se steh perlový. (III. sv., str. 15.) Oba kraje stejně vysoko sešijí se švem předpravným, načež se šev vyškrtá, uhladí a založí jako obruba, též i tak šije: ploše a rovně.

G. Roztrhne nebo roztrihne se látka za $3\frac{1}{2}$ cm.

II. a III. Zápošev kulatý.

12. řada.

Sv. III., str. 16., jest popsání.

Zde především hleďte k zakulacení zápošvu. Zručné dívky by mohly šíti již steh předpravný, by jeden kraj druhý převyšoval. Jelikož kulacením látka ráda se shrnuje, nezbyvá, než škrtati a hlatiti šev předpravný po několika stezích; ale budiž vždy škrtáno od dolejška k hořejšku. Upravování nitek pod zápošev od levé strany ku pravé.

H. Látka na $3\frac{1}{2}$ cm ode švu posledního šikmo se rozstřihne.

„Chceme-li cvičiti se v sešívání kosých krajů, nebo při šití prádla nám tento způsob často se naskytá, rozstřihneme si především látku kose. Položte pruh váš na lavici, by ušitý kus lícní stranou ležel po levé vám ruce. Odměřte na hořením kraji volném od zápošvu $3\frac{1}{2}$ cm směrem ku pravé straně a zabodněte tam špendlík. Na kraji dolním odměřte 8 cm v tomtéž směru a zabodněte tam špendlík, a nyní od špendlíku ku špendlíku přeložte látku kose, přeložení uhlafte, by bylo pevné, a v této rýze látku rozstřihněte.“

II. a III. Zápošev kulatý na krajích kosých.

13. řada.

Zde jest důležité, by šil se šev předpravný v stejné, rovné čáře. Jelikož po niti nelze šíti, přeloží se a sestehují oba kraje k sobě. Též šije se tento šev v kosých krajích o něco nížeji než v rovných, any nitě zde se více třepí.

IV. Stehy ozdobující.

IV. Steh perlový ozdobující.

14. řada.

Na $2\frac{1}{2}$ cm od posledního švu vytáhne se nit a v mezeře její šije se perlový steh přes 2 nitě. (III. sv.) Toto cvičení může se vypustiti, nebo pilnějším předati.

IV. Steh perlový v podvojně látce.

15. řada.

Široký záhyb.

Na $2\frac{1}{2}$ od 14. řady.

Záhybek na $1\frac{1}{2}$ cm široký.

Popis III. sv., strana 33, 1. vydání.

I. Steh přední v podvojně látce.

16. řada.

Úzké záhyby.

První záhyb úzký na 10 nití široký. Mezi předešlým a tímto zůstane 25 nití. Druhý na 6 nití. Mezi tímto a předešlým odečteme 15 nití tkaniva.

Tyto dva záhyby položí se směrem k předešlým švům. Pak ušijí se i úzké záhyby položené směrem opačným.

První na šest nití, druhý na deset nití. Při tomto položení směrem opačným, učí se dívky znáti obadva směry, kterými se kládou záhyby na náprsenkách u košil.

V tomto druhém směru může se ušiti ještě jeden záhyb široký stehem perlovým, jsou-li dívky pilné a zručné. Stačí-li čas, vyučuje učitelka ještě některým jiným stehům ozdobným než pruh ukončí. To arci jest jen výminkou a určeno pro pilné a zručné žákyně.

Mezi každou řadou vynechá se pravidelně prostor $2\frac{1}{2}$ cm.

IV. Steh smyčkovací.

17. řada.

V přímé čáře protažené steh smyčkováný čili kroužkový učí se. (Sv. III. a VII.) Na polovině nebo na $\frac{1}{3}$ může učití stehu smyčkovému pro dírky knoflíkové. Sv. III., str. 36.

IV. Steh obšívací.

18. řada.

Tento steh může býti vynechán, nebo na $\frac{1}{2}$ čáry při čís. 19. cvičen. Sv. III. a VII.

IV. Steh tamburový.

19. řada.

Též v čáře rovné. (Sv. III. a VII.) Šije se červenou bavlnkou.

IV. Steh řetízkový.

20. řada.

Červenou bavlnkou.

V čáře rovné. (Sv. III., str. 12., obr. čís. 5.)

V. Lemování pruhu.

a) Obrubou.

b) Lemovkou.

III. a V. a) Obruba na kraji hořením.

21. řada.

Založí se na $1\frac{1}{2}$ cm široká obruba a ušije stehem obrubovým.

III. a V. a) Obruba na kraji dolním.

J. Od poslední řady stehu odměří se $2\frac{1}{2}$ cm. Za tím vytáhne se 6 nití tkaniva, pak odměří se opět 3 cm, vytáhne se 1 nitka z látky a nyní na 1 cm od této poslední vytažené nitky přebývající látku ustříhnem. Potom dle té nitky, co je na cm od kraje, založíme, přiložíme to k těm šesti vytaženým nitkám, a takto připravěnou obrubu naráhujeme.

IV. Mřížka.

22. řada.

Budiž předem povědino dívkám, co mřížkou nazýváme, na čem se zakládá, ale všechno jen stručně a povšechně.

Obruba založená lemuje se mřížkou základní. (Sv. III., str. 23., obr. čís. 12. a 13. Učí se, že:

1. Nitě šicí nití látky o něco tenčí mají býti.
2. Šije se od levice k pravici.
3. Jak položí se obruba na levý ukazovák.
4. Jak vpíchá se jehla.
5. Steh.
6. Každý steh skládá se ze 2 stehů, které utvoří kosý křížek: 2. steh leží na 1. Mřížka též obšívá se i v druhém kraji nití tažených.
7. Kam se při tomto 2. obšívání vpíchá.
8. Bedlivý pozor dávati sluší, by stehy byly všechny stejně daleko vypichovány.

Pilné mohou ušiti ještě jednu řadu pod tím mřížky středem protažené; sv. III., str. 24., obr. čís. 15.

Budiž jim stručně pověděno, že se takto překrásné vzory a krajky šijí, a mohou se práce takové jim ukázati.

Nyní ještě strany podél olemujem.

Na jedné straně olemujem rovným proužkem látky.

V. b) Lemování pruhem látky.

K. Z kusu látky 10 cm, odtržené se začátku, utrhneme proužek na 2 cm široký.

Kraj pruhu na $\frac{1}{2}$ cm založíme.

23. řada.

Srovnej: Sv. III., str. 26. Šije se druhým způsobem. Na každé straně lemovku na $\frac{1}{2}$ cm založíme, by zůstal proužek na 1 cm.

V. b) Výpustkem.

L. Opět utrhneme proužek z látky na $2\frac{1}{2}$ cm široký.

24. řada.

Srovnej: III. sv., str. 26. a 27. jest popis práce.

Pruh šicí jest ukončen.

Kdyby náhodou některá děvčata před skončením roku ušila pruh, nechť obrubuje malý předmět, nebo šije zástěrku.

Pátou třídou ukončena jest škola obecná a dívky postoupí do školy měšťanské, do níž mají přinést si základních vědomostí o ručních pracích. Tam budou nyní dále šít již předměty a učit se ozdobování a šití ozdobnému.

Učitelce ve škole měšťanské nebude již třeba, by základní učivo probírala dopodrobna, nebo dívky zvykly si vnímati pravidla a poslouchati, co se jim vykládá. Výklady její budou již určitější, povšechnější, ale přece zůstaniž věrnou začáteční methodě: učit tak, by dívky nejprve o věci slyšely, pak ji viděly jak se pracuje, a potom teprve o ní pracovaly. A sice: vysvětlujž, kresli, i ukazuj a opakuj! Jako v prvých třídách rozebírala oka a stehy, nyní rozebíratí bude sestavení stehů. Spojí ve vyučování užitečné s krásným, a s obojím vychovatelství. V pracovně zařídí si přísný pořádek, aby podobala se domácnosti vzorné, v níž vykáže všemu své patřičné místo, pro všechno konání určitý postup, pořádek a čas. Každé dívce dá něco na starost a zvyká ji tak nějakou povinnost vykonávati, přihlížejíc k tomu, aby se to dělo svědomitě.

Na příklad jedna dívka má na starosti tabuli školní; i má dbáti, aby byla křída a houba, utěrák, vůbec všechno vždy na místě, v pořádku a ku kreslení připraveno. Jiná se stará o umyvadlo, ručník, jiná opět zavírá třídu, pracovnu a pod.

Tak dívky, jako členy rodiny, svoji povinnost vykonávají ku vlastnímu dobru a ku prospěchu celku.

Zdar a čestná pověst školy, kterou navštěvují má jim býti hvězdou zářící a základem jich slušného ve škole i mimo školu chování. Učitelka má proto vždy s láskou o škole mluvit, lásku a důvěru ku škole u dívek rozněcovati, za dobrou pověst školy jich odpovědnými učiniti. Ku škole má přilnouti dívka s onou láskou, s jakovou přilnula k domovu; vždyť polovinu dětství svého v ní strávila, dostalo se jí v ní svědomité péče, jako doma u rodičů, a žila v kruhu spolužákyň jako mezi sestrami. Žákyně napomenou též jedna druhou, neboť láska ku škole je pobádá přihlížeti k tomu, aby jednotlivé z nich nekazily dobré pověsti její. Úctu a zdvořilost ať mají dívky ku všem členům učitelstva a zvláště když jsou nyní

žákyněmi nejvyšších tříd ať vytkne se jim, že mají býti vzory pro třídy nižší

Učiňmež dívkám školu milou, aby, když ji opustí, zůstala jim ve vděčné a krásné upomínce.

Učitelka má dívkám ukázati lásku a shovívavost jak to matinka doma při veškeré přísnosti činívá, aby dívky jí důvěřovaly, ji ctily a milovaly. Však do podrobných soukromých záležitostí učitelka pouštěti se nemá; ujde tím mnohemu nedorozumění a mnohé mrzlosti.

Tento cit nejhlubší úcty a lásky ku škole a ku všemu, co s ní jest ve styku, má hluboký význam v životě dívek, školu opouštějících, a proto budiž v nich pěstován a živen.

Šestá třída.

I. třída školy měšťanské.

Ve škole měšťanské žádá se již více od dívek, ale přes to učitelka nezapomíná, že to jsou děti. Na to pamatuje nazvíce při vysvětlování učiva by každou částici rozebrala podrobně, jasně, srozumitelně vyložila věc, a neustala, dokud žákyně nepochopily. Takové opakování bude se zdáti zbytečné, a přece jenom na opakování zdar vyučování každého zakládá se. Vždyť učitelka mluví na celou třídu, a tu nestačí, řekne-li to a ono jednou i dvakráte, ale dobře jest, řekne-li to vícekrát, aby slova její a význam vnikly i v hlavičku tupou.

Sborové vyučování v této třídě s těžší jí bude lze udržeti ve stálém proudu, a nastane jí, by vyučovala též jednotlivě.

Výklad však budiž vždy sborový, a byť i se opakoval k vůli opozdilým, tak vždy ať celá třída naslouchá mu.

Kreslení provázejž stále nauku. Nejen kreslení stříhu, ale i stehů a švů, též ukazování předmětů ušitých, totiž nazvíce ženských košil, na nichž dívky mohou stehy a švy i sestavení košile dobře seznati, doporučuje se. Vzor dokonalý dívkám před oči stavěti, jest velice s prospěchem a pomáhá učitelce, nebo slovo její v představě žaček oživuje se ukázkou.

Pak jest velice nutné zde zapisování.

Každá ať zapisuje si postup práce od začátku, poměry, rozpočty, a kreslí střihy do své písanky.

Od této vyšší třídy přestaneme již podrobně jednotlivé obraty probírat, i otázky na ukázkou dávat. Probereme jen postup práce a učiva. Pokyny v prvnějších třídách dané stačí. Dívky již lépe chápou, mají-li dobrou předpravu základního učení. Kdežto v elementárním cvičení nutno bylo rozebírat každé oka a stehu vpíchnutí, každický obrat podrobně, by byl pochopen celou třídou, stačí nyní rozebírat jen druhy stehů, švů, částic košil a t. pod.

Mimo material, určený pro VI. třídu, určí učitelka, aby dívky přinesly si ještě: nůžky velké pro střihání a malé pro vyšívání, slabé špendlíky, podušku na špendlíky, těžkou podušku s háčkem pro šití, jehelníček pro jehly, bodátko, bílou tkaničku, žengličku, sešitek a tužku na zápisky, několik podepsaných štítků na práce, na krabici a podušku. Dívky mohou přinést si jak plátno, tak i širding na ženskou košili, ale jedné a téže míry. Více doporučuje se širding, nebo není-li plátno výtečné jakosti, není vhodné pro učení.

Předpravné a úvodní učivo roztrídí si postupně:

I. V první hodině uvítá učitelka dívky, připomene jim důležitost ručních prací, a zvláště šití prádla, kterému nyní učiti se začnou. Slovy srdečnými povzbudí jich k čistosti, k snaživosti, pilnosti, upozorní, by čistotu v pracích udržely a o pořádek dbaly. Připomene, že si přeje a za povinnost jim ukládá, by každá krabici svou měla v největším pořádku a v ladu. Podotkne, že bude ob čas krabice prohlížeti a přísně o to dbáti, by každý kousek byl patřičně složen a uložen.

II. Učitelka vykáže každé žákyni v pracovní místo.

III. Pak vykáže dívkám ve skříni místo pro práce a buď třeba hned nebo budoucně ustanoví učitelka vždy jednu dívku od každé skupiny (od každého stolu), které uloží bdíti nad pořádkem před hodinou při rozdávání a po hodině při ukládání krabic do skříně. Tyto pořadatelky necht střídají se mezi rokem.

IV. Všeobecný pořádek po hodině, zejména aby nebyly ani papíry ani ostřížky na zemi, židličky a umyvadlo v pořádku atd., svěří jedné dívce. Tyto hospodyňky určují se vždy na týden.

V. Učitelka prohlédne, jakou látku a náčiní si každá přinesla, a kde nalezne vady, ihned na ně upozorní a nových věcí opatření káže.

VI. Poučení o plátnu, batistu, o tkanivu bavlněném, o niti k šití. Zde již může učitelka výklad svůj rozšířiti. Látky viz III. sv., nitě V. sv. Upozorní na plátna špatná.

VII. Vykládá, co jest šití, účel jeho, steh, šev a jaké druhy obou známe, s širším již věcí rozborem, a vyloží, co nazýváme šití bílého prádla. Methodou vykládací i doptávací o tom pojedná.

VIII. Vyloží, jak zovou se oba kraje látky, a promluví o tkaní, o tahání nití, o míře, o měření, o stříhání a trhání látek.

IX. Jaké prádelné kusy šijeme, učitelka poví, i ukáže buď o tom dobré a jasné kresby, buď hotové práce. Promluví o tvarech každého předmětu a vysvětlí, že zakládá se každý tvar na rozdělení látky v částice. Tyto částice kusu celého stříháme. By měly tvar žádoucí, stříháme je dle míry, rozpočtu a poměrů jednotlivých. Na stříhané částice šitím spojujeme v celek — v předmět ušitý, a také jej i zdobíme.

Předpravné práce tudiž jsou:

1. Rozpočítávání poměrů.
2. Přistřihování prádelných kusů.

I. Dvouklínová ženská košile.

Učitelka ukáže ženskou košili, kterou dívky budou přistřihovati a šití. Promluví několik slov o tomto kusu prádelném, rozebere částice její:

- a) podolek,
- b) klíny,
- c) rukávy,
- d) výstřih u krku,
- e) jméno.

Nyní udá míru délky. Všechny bez rozdílu šijí košile na 110 *cm* dlouhé. Dívky odměří si látku dvojnásobné délky, 220 *cm*, a pak táhnou nit i ustříhnou podolek.

Nyní si takto roztrídí učivo:

1. Zarovnání látky ve krajích volných i vytažení. Dívky návodem učitelčiným plátno zarovnávají.
2. Přeložení podolku přesně v polovici; může se i táhnouti nit.

3. Kraje dá dívkám přišpendliti k sobě, by neposunovaly se, nebo stále zření mějž, že má před sebou děti.
4. Označiž nyní na tabuli plochu látky přeložené čarami obrysnými, a číslicemi naznačiž délku. Při tom upozorniž na kraje a položení látky: nahoře a dole.
5. Nyní učitelka udává poměry délky a šířky a napíše hned číslice k čarám. Dá dívkám šíři látky změřiti, a kdyby, jakž u tkanin bývá, byly nestejně, vysvětlí, že zde nelze vždy míti zření k tomu, leč by šíře 88 *cm*, kteráž má k délce 110 býti, o mnoho přesahovala. Pak se ustříhne kus se šíře.

Tak znamená, měří mírou dřevěnou a kreslí na tabuli jeden díl za druhým, ku každému poměru číslice písic, celou ženskou košili mimo rukávy a výstřih, načež zopakuje všechno v otázkách; když dívky porozuměly výkladu, zavolá některou žákyni k tabuli, by vykládala a opakovala, čemu učitelka byla dříve učila, při čemž ostatní dívky, co na tabuli naznačeno, kreslí do svých sešitků.

Učitelka řidiž se poměry udanými ve III. sv., kde ve příloze jsou kresleny obrysné čáry ženské košile.

Učitelka prohlédne nyní každé dívce zvlášť, zdaliž plátno dobře zarovнала, přeložila, a pak jim káže, by nyní samy na látce měřily poměry a špendlíky na podolku si je označovaly, tak jak na tabuli nakresleno jest.

U tabule jedna dívka vždy střídavě může rozpočet udávati druhým.

Když učitelka prohlédne práce všem jednotlivě, dívky teprve dle návodu jejího přistřihují.

Přistřihování předešle několik slov o nůžkách, jakých beřeme ku střihání, i jak se drží při střihání. (Sv. III.)

Touto methodou i klíny, rukávy a výstřih u krku se střihají. Vždy předchází výklad s methodou názornou.

Učitelka na tabuli měří, kreslí, počítá, čísla označuje, dívky pak špendlí a když práce prohlédla, střihají.

Než začne šíti na košili, probere jakým stehem a švem díly jednotlivé se spojí, a jak zaobroubí. Stehy i švy nakreslí, a zopakuje, jak jich budou šíti, a žádá již nyní, by byly stejně velké, stejně od sebe, jedné polohy, stejně přitahované. Zopakuje též držení jehly, navlékání nitě i zapošívání, a vyloží, kdy mají šítí k podušce připínati, jak a proč připíná se.

Takto celou košili probere postupně, jak v přistřihování činila i v šití, rozebere práci do nejmenších částic, vyučujíc methodou vykladací i doptávací.

Když na jednu košili bylo nastřiháno, nechť každou hodinu následující, jak dlouho košile se šije, jedna z žákyň na tabuli kreslí jak podolek, tak klíny, výstřih i rukávy, s udáním poměru v číslicích a sestavení ustrížených dílů s udáním švů, jakými šiti se bude. Avšak střídání poměrů budiž zde vzato na pilnou úvahu, by dívky dovedly na každou délku košili rozpočítati a stříhati. Tak na 120, 80, 100 a t. d. Takto všechny žákyně budou tomu rozuměti.

Ku konci nakreslí si žákyně ve škole poměry košile, stříhání i košili sestavenou do sešitků svých v $\frac{1}{10}$ velikosti. Doma pak na papír ji kreslí ve velikosti $\frac{1}{5}$.

Zde v plné míře platí a rozhoduje pravidlo: **opakuji a zapisuji!**

Učitelka pobádejž dívek stále k pilnosti a navádějž, by tužily se a všechny stejně košili ukončily. Přese všechno napomínání však přece vždy bude několik napřed a jiné opět pozadu. Hromadně začnou, jednotlivě skončí. Tu nezbývá, než aby učitelka dozírala k jednotlivým žákyním. Avšak ať dívky začínají každý steh i šev samostatně, a každá ať udá, proč tak pracuje.

Zavediž si i zde, by zručné a schopné ke druhým dozíraly.

II. Známkování.

Při známkování jména připomene, že upotřebí na prádelném kusu, čemu byly v loni učily se na tabulce a to stehů křížkových.

„Jméno šijeme za účelen, by každý své prádlo poznal. Znamenáme vždy první písmeno jména křestního a první písmeno příjmení. Číslicemi naznačujeme, kolik kusů od kterého druhu máme, a též bychom snadno jich sčítati mohly. Znamenáme bavlnkou tenkou, která červeně jest barvena.“

Nyní ukáže místo, kde známkovati budou, a jednotlivě přiblíží, pracují-li správně. Známkuji z tabulky své, na které v loni se učily.

Hlavní jim dá za pravidlo, že písmena musí ušiti se v jedné čáře či niti, že mají míti jednu velikost a výšku, aby jak začáteční křížky, tak i hoření v jedné čáře běžné ležely.

Šití košile mohlo by nyní sledovati bezprostředně spravování prádla, či záplatování, kterému dívky na tabulce cvičné učití se mají. Určeno, by vsadily jeden čtverec a jeden trojúhelník.

Tímto zařízením přejde od ušití nového kusu prádelního k poučení o spravení starého prádla, a může si i tím tak srovnati vyučování, by začala učití stehům vyšívání opět hromadně, k čemuž mějž zření největší. Jakmile všechny košile ženské ve třídě se ušily, přejdiž k vyšívání. Dívky, které nešily záplaty, ale přece hromadnému o tom výkladu poslouchaly, mohou pak, když pilné síťují, šití teprvé tabulku záplat. Samo sebou na rozum vstoupí, že k možné skupině úplně neschopných a nedbalých zření míti učitelka nemůže. Také často nemoce dívek porušují hromadný postup, a proto vždy budou ve škole výjimky.

Hromadný postup působí však velice na ctižádost dívek a trváme, že bude ubývati nedbalkyň vyučováním hromadným, nebo jednak budou podněcovány k pilnosti příklady, jinak bude jim práce, slovem oživena, milejší i zábavnější, nebo nelze upříti, že vyučování jednotlivé, prováděné ke všemu ještě bez ladu a skladu, při němž přísná kázeň školní udržuje se a udržovati musí, na dívky čiperné, ohnivé, velice neblaze působí, a spíše potlačuje, než povzbuzuje jejich pilnost, jelikož duch jejich nemá při tomto vyučování žádné dostačitelé potrav.

Soudný myslitel nemůže ubrániti se dojmu, že tyto nadané, ohnivé dívky při vyučování jednotlivém se nudí.

III. Záplatování.

Učitelka připomene žákyním, že právě takovou, ne-li větší důležitost než šití nového prádla, má spravování chatrnějšího, pročež se dívky i tomuto učití budou. Poněvadž zástěrky a p. nejvíce jsou proužkované, určí učitelka, by si žákyně přinesly látku pruhovanou as takové velikosti, by z ní se dal vystříhnouti čtverec 20 cm veliký a záplaty naň.

Záplatování předešle výklad stručný o tvarech měřických, nebo každá záplata musí míti tvar úhledný a dokonalý. Kreslí tvary měřické, a dá dříve čtverec nebo i jiné tvary z papíru ustříhnouti, než dívky stříhají z látky. Při tom poučiž, že z takovýchto ustřižených tvarů z látek barevných, pestrých každé jakosti sestavují tudíž

sešívají se celé plochy, čemuž říká se šitá mosaika, která i malebně sestaviti se má. Poučí stručně s pouhým naznačením, co jest mosaika.

Při tom podotkne, že při sešívání tvarů k sobě má každý jednotlivý vyniknouti, ale záplaty že mají v celek dobře zapadnouti a sceliti plochu.

Poučí, že důkladné spravování jest takové, které krásně ušito jest, a kterému píle se věnovala.

Učivo rozebere:

- a) Kdy záplatujeme;
- b) jaká látka běže se na záplatu;
- c) co jest záplata;
- d) o mnoho-li větší ustříhne se záplata než roztrhaná částice jest;
- e) jak dbáti sluší, by při pruhu a vzoru kresba, při hladké látce osnova a útek záplaty a kusu spravovaného byly jedny a tytéž;
- f) jak vystřihuje se otvor pro záplatu;
- g) všívání záplaty;
- h) jaké způsoby známe:
 1. zápošvem,
 2. obnitkou v krajích obroubených,
 3. řetízkem při flanelu. Viz sv. III.

O jiných záplatách ve škole se neučí.

Učitelka ukáže a názorem vysvětlí dívkám některé druhy spravování v látkách hladkých, vzorovaných a pestrých, pruhovaných i květovaných, ku kterémuž účelu má vzorné tabulky připraveny.

Na to vystřihnou dívky návodem učitelčiným nejprvé čtverec určité velikosti, načež záplatu všívají, při čemž zření má učitelka, by stejný proužek přišel k stejnému. Při obrubování záplatového pruhu dlužno šetřiti téhož pravidla.

Po čtvercové záplatě šije se druhá v podobě trojúhelníku.

IV. Stehy začáteční pro vyšívání v bílém.

(Příloha.)

Jako učily se dívky šití stehův za účelem šití předmětů a nazvice bílého prádla, učí se stehům ozdobným a základním stehům vyšívání za tím účelem, by poznaly začátky ozdobování.

Učí se na pruhu postupně od lehčího k těžšímu.

Každý steh budiž sborově vysvětlen a naučen. Důkladný popis, názorná práce a dobrá kresba sledujž výklad! Těž ukazujž učitelka práce hotové, nazvíce pak při výkladu, i vyšívané.

Před vyučováním opatří si již, by dívky přinesly si $\frac{1}{2}$ m širingu; i stříhnou si ve škole pruh dle míry udané, který buď ve škole předtiskne se dle vzorné předlohy, buď předtisknouti se dají všechny stejně. Z jedné šíře jsou 3 tabulky, i mohou si 3 a 3 dívky koupiti $\frac{1}{2}$ m.

Než začne vyučovati, promluví o účelu tohoto cvičení. Pak přejde k tomu, co jest ozdoba, a stručně dívkám vysvětlí, že ozdobují se vyšíváním kusy prádelné. (Ozdoba, viz sv. VI.)

Promluví pak o látkách, na nichž se vyšívá, a poví, co je batist, muselín, i o plátnu a bavlněných tkaninách vykládá, načez poví jim o bavlně k vyšívání, i ještě jednou o jehle.

Nyní dívky bavlnku vyšívací přestříhnou, každé přadénko zvláště do papíru zabalí, a na papír své jméno i číslo bavlny napíše. Pak velí, by dívky navlékly do jehly silnější nit, pruh před sebe položily nakreslenou čarou nahoru a dávaly pozor.

1. Steh smyčkový.

„Učily jste se, dívenky, stehům vodorovným — (kreslí čárky) pak kolmým (|), na to kosým (\) a křížkům (X). Tento steh, který vidíte na pruhu, jest zcela nový. Jest to smyčka zadrhnutá. Víte, co jest smyčka! Pletly jste z ní oka, háčkovaly, a nyní z té smyčky budete šít stehy. A není to všechno, čemu ze smyčky učiti se budete. Smyčka je základem síťování, drhání, i krajkových stehů. Řada stehů ze smyčky ušitých podobá se čáře načrtané ze samých stínových čárek v kreslení. (Ukáže na kresbu stehu.) Jsou to kolmo črtané čárky, dole svazované. To svázání vyvodí se ze smyčky, a proto stehu tomu říká se: smyčkový nebo kroužkový, že jím kroužky se obšívají. Tím svázáním steh v dolním kraji upevní se, a utvoří šňůrce podobný okraj; proto tímto stehem zdobí se kraje. Některá z Vás snad již loni šila tento steh, ale učila se jenom jej šít. Steh smyčkový, či kroužkový, šije se od levé strany ku pravé. Vezměte pruh do ruky levé, a jehlu navlečenou do ruky pravé. Vidíte čaru rovnou nakreslenou?! Na té šít budete. Steh smyčkový žádá si podložení nitě. Na tuto nit smyčky navlékají

se. Především tudíž protáhněte čáru nití. Protahuje se od pravé strany k levé. Začněte! Zapošijte v konci čáry: uzlíčků dělati nesmíte při vyšívání! Napněte si látku přes levý ukazovák, přidržte palcem a prostředníkem a nyní přesně v čáře kreslené šijte dlouhé stehy. Spodem nabeřete 2, nejvýše 3 nitky, na lícu steh delší ušijete, aby bavlna více ležela na vrchu. Takto.“

Učitelka ukazuje práci, sama protahující v rámci ve čtverečkách červenou silnou bavlnou, nebo vlnou, by stehy znatelný byly; dříve ještě nakreslí na tabuli stehy. Pak jednotlivě prohlíží práce dívkám. Dbáti zde velice nutno, by dívky práci dobře napínaly, nebo v tom chybují a rády si pohoví! Též dbá, by neušily najednou několik stehů, jakoby řasy nabíraly; to také rády dívky dělají a celý výkres tím skrčí. Jenom netrpěti chyb a nesprávností dívkám! Na dobrém protažení mnoho záleží, pročež ať učí se tomu správně.

„Protaženo máme, i můžeme šít. Od levé strany. — Položte látku s čarou protaženou přes ukazovák levý, by čára ležela po prstě, ne přes prst, totiž: hoření konec pruhu k ruce, dolní k vám. Takto: Prostředním prstem přidržte látku za čarou, zde kraj, a malíkem přidržte látku s předu pod rukou. Nyní látku pěkně napněte! Palec zůstane svobodný. Proč?! Palec má velkou při šití stehu smyčkového úlohu. On udává stehům směr a vede je. Zkuste napínání ještě jednou!“

Když učitelka přesvědčila se, že mají dobře látku napnutou, učí, by zapošily nit, a vysvětluje steh.

„Nit spusťte dolů, a nechte ji. Palec na ni položte, by neposunula se. Vpíchněte zpříma jehlou horem těsně za nit protaženou a vypíchněte ji dole bezprostředně po nití protaženou ven. Palcem nit stále držte, nebo jehla musí vytáhnouti se přes nit. Proč přes nit? Aby utvořila smyčku! Jak nit položila se? Do smyčky. Nyní palec zvedněte, nit ze stehu vytahujte a palcem podporujte; jakmile uvidíte, že nit blíží se ku konci, zachytněte ji ještě jednou palcem a ukazovákem pravé ruky a přitáhněte steh. Levým palcem posunete steh k levé straně, a ihned jej položte na nit dolů visitou. Tím už čeká na steh druhý. Nuže začněte druhý, a já půjdu se přesvědčiti pak, jak jste ušily stehy. 1. Vpíchněte s hora, 2. vypíchněte pod nití, 3. vytáhněte jehlu přes nit, 4. palec zvedněte, 5. přitahujte steh, 6. urovnejte k prvnímu, a 7. přidržte palec na niti pro druhý steh. Kolik pohybů třeba nám ku stehu? Šijte a N. N. ať předřikává! Neumí-li to, pomůže jí A. Ještě si pamatujte, že

steh ku stehu těsně a rovně klásti musíte! Aby z nich byla hustá rovná šňůrka.“

Tak vystřídává dívky, a při tom dohlíží k nim, by stehy kladly správně a rovně. Po několika stezích určí, by tiše bez říkání šily. Zapošívání učí jednotlivě i sborově, a stále pobádá k dobrému napínání stehů kladení i utahování. Ku konci zopakuje steh v otázkách.

2. Steh obšivací.

Poukáže se na steh obnitkový, který jest základem jeho.

Tento steh rozebere a vysvětlí se jako smyčkový steh, a vede si učitelka vůbec takto při všech ostatních. (Sv. VII.)

3. Stonkový kosý.

Sv. VII., str. 67., obr. čís. 46. Hlavní při obou stezích jest, by stehy jako perličky k sobě se řadily. Opět šňůrku šijeme, ale není dole svazovaná. Dobře označiz učitelka polohu stehů: rovnou při čís. 2., a kosou při čís. 3.

4. Perlový obšiváný a šňůrkový.

5. a 6. Tamburový a týž obšiváný.

Tyto stehy buďtež cvičeny jako předešlé: Probere se: protahování, napínání, kladení, poloha a směr stehů, směr vpíchnutí jehly.

Při stehu tamburovém opět upozorní učitelka, že vyvozuje se ze smyčky. Nyní smyčka volně se klade a tvoří řetízek. Srovná se s řetízkovým okem v háčkování i s okem pleteným. Řada stehů tvoří řetízek, a jest smyčka volná, při stehu smyčkováném jest zadrhnutá. Upozorní, jak nit zapošívá se při čís. 5., a poví, že při čís. 6. ovíjí se steh ušitý červenou nití, jako při šňůrkovém.

Jelikož stehy tyto jsou základem čárkovitého vyšívání, promluví učitelka, když je ušily, o tomto druhu práce, i poví, že stehem prvním lemují se kraje, stehy ostatními vyšívají se jména. Poví, že vyšitá čárka stehem ozdobným zatáčí se rozmanitě do vzoru, jako čárka v kreslení. Postup výkladu:

1. Co nazýváme vyšíváním čárkovitým, a proč?
2. Co vyvozujeme vyšíváním tímto?
3. Jaké kresby volíme?

4. Když máme kresbu, protahujeme čáry a pak šijeme stehy.
5. Co zdobíme čárkovitým vyšíváním.
6. Čím vyšíváme, a na čem.
7. Jaká může čárka být.
8. Kterak a jakým stehem jednotlivé čárky vyšíváme a jak vedeme si v ostrých hranách kresby.
9. Jakou nit volíme, by obrysné čáry vynikly.
10. O barvitosti vzoru.
11. Čím šití stehův v kresbě nahražujeme.

O všem tom viz důkladný popis sv. VI.

Učitelka srovná čárkovité vyšívání s kreslením, a poukáže na prostě črtané čárky kresby.

7. Steh kosticový.

(Červenou bavlnou.)

Učitelka může opakovati též řetízek (sv. III.) anebo jiný toho druhu. (Sv. VI.) Stehy kosticové jsou těžší.

Poučení budiž:

1. že jest základem opět smyčka;
2. že jsou stehy přímé i kosé;
3. že známkou jejich jest skřížení;
4. že přesnost, stejnoměrnost a počítání nití zde rozhodují. Kde nelze počítati nití, žádají oko vycvičené;
5. že i volba nitě účinkuje;
6. kde jehla leží při šití, jak látka drží se, a se které strany pracuje se.

Zvoliti může steh kterýkoliv, nebo i dva.

Sv. VI.

Pak poví dívkám, že stehy kosticové jsou vyšívány švy, jako prvéjší byly stehy. Pak o úkolu těchto švů ve vyšívání pestrém, i kde jich pro ozdobu šijeme.

Sv. VI.

8. Steh ruský.

Sv. III. „Šití“.

Poví se o vyšívání ruském, a o upotřebení téhož při vyšívání pestrém.

9. Steh vinutý.

Sv. VII.

Poví se, jaká kresba pro tento steh má býti, že zakládá se pouze na **ovíjení nitě** kolem jehly, a že jde rychle. Od ovíjení nitě má název: vinutý.

Jelikož při tomto stehu pouze zručnost rozhoduje, omeziž se na výklad, ukázkou a poučení o práci.

10. Jednoduché dírky střídavé.

Postup v učení budiž:

1. Výklad, co jest dírka.
2. Její účel v šití a ve vyšívání.
3. Protahování obrysne čárky.
4. Prostřihování a bodcem kulatění, nebo při malých propichování.
5. Zarovnání a tvaru kulatého udržování.
6. Obšívání stehem obšívacím.
7. Jakého vyšívání jest základem.
8. Účel její ve spojování dvou krajů.

Sv. III.

9. Mnoho-li látky podhrneme vždy jehlou při rovnání — $\frac{1}{4}$.
10. Jak vpícháme ku stehu.

11. Dírky souvislé jednoduché.

Zde poukáže se k tomu, jak řady dírek souvisle se vyšívají. Práce jest pak čistší, a běžná řada význačnější. Sv. VII.

12. Dírky vypouklé.

- a) Obšíváné. (Sv. VII.)
- b) Smyčkováné. (Sv. VII.)

Zde jsou dvě čáry obrysne. Tím prvně dostanou dívky poučení o podkládání a vyplňování mezer, kterážto práce základem jest vyšívání vypouklého. Též ubývání šířky čáry cvičí se. Buď dírky vyšívají se stehem obšívacím, buď smyčkováním.

Dírky jsou základem anglického čili prolamovaného vyšívání. Učitelka připojí k poučení výklad o vyšívání prolamovaném, ukáže práce takové, poví, jaké kresby volíme, a z čeho sestává. (Sv. VII.) Pak o látce k němu promluví, řekne, že vždy pracuje se v ruce, a že jsou dvě hlavní části práce:

a) roztříhování;

b) obšívání.

Obšívá se stehem obšívacím a smyčkovým.

13. Jednoduchý ornament stehem smyčkovým.

Sv. VII.

Dívky se tu učí steh smyčkový šíti v čárkách točených, křivolakých, jakých vzor žádá. Dříve šily jen v čáře přímé, i učitelka poučuje, jak práci v ruce držeti, jak ji napínati, jakým směrem k sobě klásti mají.

Poučí, že jest to čárkovité vyšívání, ale poněvadž steh smyčkový jest pevný a vroubí, mohou se po ukončení tohoto mezery látky uvnitř vzoru vystříhnouti, z čehož povstane vzor prolamovaný. Takového vyšívání upotřebuje se na vložky a p.

Nazývá se vyšívání krajkové, že mezery volné mohou se vyplniti stehy krajkovými, o čemž dívky později poučeny budou.

Jinak jest to vyšívání čárkovité.

Po této předpravě učí se dívky začátečním stehům vypouklého neb tak zvaného francouzského vyšívání.

14. Vyšívání čára stehem kolmým.

15. Vyšívání čára stehem šikmým.

K podkládání volí učitelka bavlnu čís. 40., jehlu polodlouhou čís. 9., k vyšívání bavlnu čís. 60., jehlu čís. 10.

Tu především učitelka vysvětluje, co jest steh plochý, oba směry jeho, a kreslí je na tabuli. Pak nakreslí čáry obrysné, a učí protahovati a podkládati. Tu zejména nechť učitelka klade váhu na důkladné prošívání. Když všechno dobře znázornila, učí stehy šíti, probírajíc důkladně vpíchnutí pro steh každý, jehly položení i držení.

Když mají dívky obě čáry vyšité, promluví o vyšívání v bílém, a nazvíce o vyšívání vypouklém stručně, a zopakuje druhy vyšívání, jehož stehům dívky byly se učily.

16. Cvičení stehu stonkového.

Dívky cvičí se rovný steh stonkový ve vzorku vyšívati. Pro cvičení kosého stehu stonkového zvoliti může ozdůbku malou, nebo i nápis nějaký, i jméno.

Při tom upozorní, že nazvíce stonky, od nichž má jméno, snitky, a větvičky tímto stehem se vyšívají.

17. Jednoduchý vzor provedený plochým vyšíváním na $\frac{1}{3}$ šířky.

Učitelka volí dle schopností a poměrů školních. Kde čas příliš rychle uplynul, netřeba ani, by vzorek se vyšíval, a přejde ihned k ozdobení pruhu do kola kolem.

18. Zoubky.

Názorným způsobem vysvětlí učitelka rozličné druhy kroužení. Pruh se ozdobí kroužky kulatými, špičatými, růžovými a dirkovanými.

Poučení o tom, co jsou zoubky, předchází šití.

1. Druhy zoubků.
2. Přesnost kresby a práce.
3. Protahování a podkládání.
4. Zářezy.
5. Jak práci v ruce držeti, a jak ji napínati.
6. Volba nitě.
7. Vystřihování zoubků.

Když zoubky probrala výkladem i názorem, učí šití. Dívky nyní mohou šití již samostatně a učitelka vyučuje dále jednotlivě. Zopakováno v otázkách budiž stále všechno, čemu byla učila. Popisy jsou ve sv. VII.

Tabulky vyšívacích stehů na školách rozmanitě se upravují a mění. Podávám zde proto více druhů stehů, aby si učitelka mohla dle potřeby z nich vyvoliti.

V. Sítování.

Sítování není v té době na školách zavedeno; ale časy se mění i může tato pěkná práce zase být vzata do oběhu, protože nesmím přes ni přejíti.

Učitelka upozorní na důležitost tohoto druhu práce, na rychlost, jakou málokterou jinou práci možno prováděti, a konečně jmenuje rozličné věci síťované: záclony, šátečky, sítě na ryby z motouze, pokrývky, čepečky, sáčky, vložky atd. Podotkne při tom, z čeho síťuje se: z bavlny, nití, příze, (i barevné) vlny, hedvábí, motouze atd.

Síťováním zručné a pilné dívky aspoň nabudou o této práci poněti a naučí se obratům jejím. Na důkladné poučení času nestačí.

Pak promluví učitelka o potřebných věcech k síťování.

Sv. 4. „Uzlovatína“.

Síťovati se cvičí dívky na zvláštním kousku, nežli se naučí stejně síťovati. Učitelka poví žákyním, že se tak děje proto, poněvadž nemožno síť páratí jako pletený a háčkový pruh, a proč jí nelze páratí.

Když už dívky stejně síťují, začnou teprve pracovati postupně jak v rozvrhu učiva udáno jest.

Trojúhelníky. Viz „Ž. pr. r.“ Sv. 4.

Trojúhelník od 2 ok s přidáváním v středu hodí se výtečně pro síťování šátků, načež upozorní učitelka.

Čtverec i obdélník, „Uzlovatína“. Učitelce jest zmíniti se o mosaice ze čtverců a obdélníku nazvíce, avšak i z jiných tvarů, z nichž sestavují se pokrývky, podušky, vložky, záclony atd.

Upozorní opět, že jednotlivé tvary měřické spojováním skládají se v celek, jako byla vysvětlila jim již při šité mosaice. Tam že přihlíží se k barvitosti, zde ku vzorům, ano že i střídáme tvary měřické z jiných látek, jako vyšívané v bílém na látkách jemných.

Byť i nesíťovala celá třída, budiž výklad hromadný, a učitelka kreslíž na tabuli oka síťovaná, uzlíčky a postup řady každé.

Obratům síťování však nezbyvá, než učiti jednotlivě, nebo sotva jich bude mnoho, které pochopí práce této z pouhého výkladu a názoru. Avšak přece vyučujž učitelka sborově, methodou ok pletených a háčkových, i pracujž jako při pletení a háčkování před žákyněmi.

Při prohlížení prací jednotlivě ukazujž, kde nebylo slovo pochopeno, a mějž zručných k tomu, by u stolu svého družkám obraty síťování ukázaly.

Učivo rozvrhne se takto:

1. Pojednání stručné o nitích, z nichž se síťuje.
2. Čím síťujeme.
3. Kterak oka se tvoří.
4. O uzlíčku, kterým oko síťované se vyvozuje.
5. Držení jehlic a válečku.
6. Síťování ok.

7. Poučení, že objem válečku určuje velikost oka.
8. „ že z ok síťovaných čtverce se skládají.
9. Jaké čtverce? Kosé a rovné.
10. Půda síťovaná kosá i rovná probere se, s poučením, že ve čtvercích prošívá se.
11. Poučí se o vzorování půdy síťované.
12. Co všechno síťovati lze.

Sedmá třída.

II. třída školy měšťanské.

Sedmá třída jako osmá jest již odkázána jak na vyučování sborové, tak na jednotlivé. Zde obě metody přirozeným způsobem se slučují.

Sborovým budiž vždy **výklad, kresba a názor skutečný.**

Jednotlivým výkonná práce a zručnost.

Učitelka dbejž, by dívky věděly, znaly a uměly. I přeje pilným volnosti v práci.

Při začátku vediž si jako ve třídě šesté i co se týče uvítání začek, i napomenutí, i materialu a pořádku školního; pak zopakujž výklad o plátnu, látkách, niti, s širším o věci zase rozhledem. Též stříhání, kraje, stehy, švy proberou se, i košile ženská dvouklínová, kterou dívky kreslí na tabuli.

Dbejž velice na opakování, nazvíce methodou doptávací! Na opakování a na střídání poměrů; dívky nechť zase vypočítávají a kreslí košile na různé délky podolků.

I. Jednoklínová košile ženská.

Vyučuje se úplně methodou dvouklínové košile.

Méně zručným a nadaným, jichž zná již ze 6. třídy dá pásek kroužkovati, pouze schopnějším a pilným však postupně dle jejich individuality dá na pásku více a více vyšívati, by všechny stejně ukončily. Vyšívání budiž nazvíce jen opakováním stehů ze třídy VI.

Bychom se neopakovaly marně, nerozepisujeme se o košili této, jen upozorňujeme, by rozdíl obou druhů, jak při klínech, tak při výstřihu u krku, byl dobře vysvětlen a pásek probrán. Otázky probírejtež do podrobná každou částici košile.

Pásek.

Budiž jim řečeno, že stříhá se délka jeho po osnově nazvícce, čehož však při stříhání košile jednotlivé nelze docíliti, a že stříhání po útku též není chybné.

Stříháme-li na 6 košil, řídíme se prvním pravidlem. Probere se šířka i délka pásku i ozdobování jeho.

Vyšívání pásku.

Před kroužkováním a vyšíváním pásku probere a zopakuje učitelka stehy vyšívání, ze 6. třídy známé jim druhy vyšívání v bílém, a poučí o bavlnce.

Též učí jich znáti, co všechno mimo košile vyšívá se v bílém, a ukazuje předměty některé v bílém vyšívané. Zde ať dívky vyšívají ještě v ruce, a dle toho volíž učitelka vzor.

II. Jméno vyšívané.

Při vyšívaném jméně poví, že vyšívání písmen znamenanych ozdobnější jest, a že je vyšíváme tam, kde počítání nití ke křížkům jest obtížno. I zopakuje, kde jméno znamenáme nebo vyšíváme. Probere též kreslicí ukázky, rozmanité způsoby položení písmen, a učí, ve kterých místech na jednotlivých kusech prádelných jméno buď známkuje, buď vyšíváme. Toto poučení v osmé třídě ať dívky při kreslení prádla provádí.

Ozdobování prádla.

Též při výkladu o ozdobě košile, kterou dívky vyšívají, probere ozdobování prádla vůbec. Řekne, co jest ozdoba, a jak i jiné kusy prádelné zdobiti se mohou.

I této předpravy ať dívky v 8. třídě při kreslení názorně použijí. V této třídě budiž jim to pověděno a ukázáno na hotových skuech.

III. Látání punčoch.

Budiž hromadné!

Učitelka ve stručném úvodu upozorní žákyně na důležitost látání a vysvětlí jim!

1. Že látání jest pletanina.
2. Kdy látáme.
3. Druhy látání dle tkaniva.

Pak ohlásí, že učiti se budou látání punčochy, a ukáže, vysvětlí i nakreslí stehy látaací pro punčochy.

Učivo roztřídí si:

1. Vyparování cbatrných částí punčochy se zřetelem na podplétání punčoch.
2. Upravení otvoru pro steh látaací.
3. Napínání nití pro steh.
4. O jehle látaací a o niti.
5. Druhy stehů vysvětlí a ukáže na vzorné látaací tabulce i na obrazcích. Dívky ať umí stehy jmenovati, ať poznají názorem, jak plátěný steh se látá, ale pracují jen steh pletený, a to obvinovací. Na tamborový a zpáteční jen poukáže se.
6. Jak napínají se nitě pro steh obvinovací.
7. Jak práci v ruce držeti.
8. Kterým směrem pracovati.

VI. Podplétání punčoch.

Zde budiž hromadným povšechný výklad o podplétání, o vyparování punčoch u míst poškozených, o částích, které nazvíce vyletají se a jakým, která způsobem se plete, i jaká niť z podplétání volí se.

Práce bude vždy pak už jenom jednotlivou, nebo řídí se i kusem, jaký která dívka podplétati bude.

Při tom učitelka může zopakovati se žákyněmi poměry punčochy, jakož vysvětluje patu a špičku při práci.

V. Střihy.

Kreslení střihů učí se v tom postupu, ve kterém pokračuje se u šití toho kterého kusu. Ostatní střihy kreslí učitelka a po ní dívky do sešitů. při podplétání a látání punčoch. Tu probírá se kreslení postelního prádla, a učitelka promluví především o posteli (majíc na zřeteli též i domácí hospodářství), upozorní na čistotu postele i peřin a poučí, kterak čistoty docílíme. Na to jmenuje veškeré předměty, jež v posteli jsou, a promluví o každém zvlášť.

Když dojde učitelka u svém výkladu až tam, kde upravena již postel k prostření prostěradla, promluví o tomto důkladně (sv. III., str. 60.), vykreslí plochu v čarách obrysných, a označí na ní i šev i obrubu.

Dívky pak kreslí totéž do sešitků svých.

O povlakách, sypkách a pokrývkách pokračuje dle knihy str. 60—70., a taktéž vede si, jako při prostěradle.

Zde mimo švy i lemy vysvětluje ozdobování prádla ložního, a dá dotyčné kusy kresliti s různými ozdobami i jmény. Při kreslení výkladem poučuje, kolik metrů třeba na ten který kus, i zopakuje, ze kterých prádelných kusů ložní prádlo pro jednu postel se skládá.

Na mnohých školách v cizině dívky střihy nejen kreslí, ale zmenšené ze šedivého nebo tak zvaného hedbávného papíru střihají a též i sestehují. Když nesešívají, udávají u číslic poměrů název švu i ozdoby, a nazvíce všady určují na těchto modelech, kde jméno se šije.

Též tká se již úzká látka bavlněná, 4kráté či 5kráté zmenšená, z níž dívky zmenšené kusy prádelné sestavují.

Když čas by stačil, dobře učiní učitelka, poví-li dívkám též i o stolním prádle. Jak který druh se obrubuje i kam jména vyšívati nebo známkovati se mají.

S tím může spojití výklad stručný o kuchyňském prádle a poučiti, kam přišívají se poutka pro zavěšení, i že jen jedno písmeno na utíráky se znamená.

Poví jim, jaké druhy utíráků v kuchyni třeba, jak je který dlouhý, široký, z jaké látky, a žádá, by si to poznamenaly.

VI. Tabulka stehů vyplňovacích.

Před začatím vyloží učitelka, že tyto ozdobné stehy určeny jsou za výplně obrysů vzorových a že se jich nejvíce s plným zdarem používá v ornamentech národních.

Po té vysvětlí, že stehům vyučovati bude na látce silné, čtvercované, aby lépe postup práce pochopily a nitě tkaninové odpočívati mohly.

Poučení, jakého druhu jsou stehy nádherných výplní těchto musí být sborovým úvodem k práci.

Dívky se poučí, že jsou památkou na slavné doby starého vyšívání hedvábím na plátně a že stehy jsou: plné, v rozpočtu nití, pracované a krajkové, volně na látku kladené.

Po té vysvětlí způsob šitých krajkových stehů, při čemž se jí naskytá vhodná příležitost, promluvit o krajece šité i vytažené.

Poznamená, že výplně bývají i krajkovými stehy mřížkovými v nitích vytažených provedené, i šitými krajkovými stehy prostě ve vystřiženém otvoru vzoru.

Při šitých, krajkových výplních, k nimž se používá stehů, že se látka z pod nich nevystřihuje.

Po tomto výkladě, k němuž může čerpati pokyn ve sv. VI. Sk. ž. p. r. začne s vysvětlováním jednotlivých stehů, načež v rámci znázorňovacím práci ukazuje.

Následují výklady stehů používaných při šití tabulky.

Osmá třída.

III. třída školy měšťanské.

Největší pozornost musí učitelka věnovati třídě osmé. Zde dívky jsou poslední rok ve škole, a záleží mnoho na tom, jaké dojmy ze školy jim utkví v paměti, když vstoupí do života.

Zde připadne učitelce zvláště všimati si vychovatelské stránky; mnoho se dá ještě posledním rokem napravit, mnoho však také pokaziti, neb jsou to dívky, které již mají svou soudnost, které si tvoří samostatné o všem úsudky. Zde na rozcestí dětství a mládí

nacházejí se dívky v onom rozkošném poetickém stavu, kde dětství počíná dřímati a mládí se probouzí. V jejich hlavince a srdéčku věští se onen roztomilý chaos myšlenek a citů, který dívky činí tak zajímavými; kde každý jejich pohled zdá se prositi:

„Šetři mého rozechvění, neuvrhní mne jediným nepředloženým slovem v drsnou chladnou všednost; buď shovívavou a laskavou ke mně, veď mne pevně, ale opatrně; budu ti vděčnou za každé povzbuzující slovo, za každý laskavý pohled.“

V obecné škole není tak naléhavá potřeba, by učitelky ručních prací byly výtečné vychovatelky, jako ve škole měšťanské a hlavně ve třídě osmé, nebo zde mají příležitost s každou dívkou zvláště se obírat, ji pozorovati a poznati. Učitelka měž též větší zde volnost při pracích ručních, aby mohla učivo poměrům důvtipu, vkusu a i vůli dívek přispůsobiti. Učitelka zůstává však i zde své zásadě věrna, vysvětluje vše hlasitě, sborově; i když nepracují všechny jedno a totéž, všechny musí slyšeti, rozuměti, opakovati, čemu ve třídě se učilo.

Učitel neb literární učitelka vštěpují dívkám všeobecné vědomosti, které jim budou prospěšné v životě; vychovávají jich tudíž pro společnost, pro úkol jejich a pro život veřejný.

Učitelka ručních prací jest zde pomocnicí a zástupkyní matky, které nápomocna jest u výchování dívek pro povolání rodinné, pro útulnou, šťastnou domácnost. I učí jich všimati si oné stránky domácné, a tím, že ve škole učí jich tomu, vychovává domácnostem dobré hospodyňky, nebo dívky učí ctíti tuto část povolání jejich.

Učitelka měž při ručních pracích v VIII. třídě zření k tomu, že blaho rodiny zakotvuje se ve spořádané domácnosti, kde jak domácí paní, tak i dcerušky vyznačují se pilností.

Pilnost, pořádek a čistota jest základem spokojenosti v kruhu rodinném. Když pak se dívky vzdělávají, šlechtíce si srdce a bystříce si rozum vědomostmi, jež se jim ve školním učení poskytují, jsou zajisté na dobré cestě vyplniti úlohu, která jim bude v životě přisouzena. Dívka si má zvykati přísně konati svou povinnost, ať v malém i velkém.

Při veškerém vyučování přihlížej učitelka k čistotě a pořádku nejen v práci, nýbrž i v oděvu. Dívky pořádkem a chováním vynikající stavmez za vzor, nepřekročíce však meze, bychom snad nevzbudily domýšlivost. Dívky pak méně dbalé, neb dokonce velmi nepořádné, neslušné, povzbuzujmez k chování vzornému a k čistotě

prostředky paedagogickými, hledíce v každém ohledu k vyvinutí charakterů řádných.

Nikdy však nedejmež se svěsti jakous neoprávněnou nadůvěrou, osobní nelibostí, odpuzujícím zevnějškem atd., nýbrž hlavním vždy budiž učitelce vodítkem láska k mládeži.

Zde však budiž učitelka **vzorem**. Učiž a vykonávejž příkladem!

Jako matka v rodině vychovávajíc sama sebe vychovává a stoupá k oné výši, kde budí úctu s láskou a dítětem jest vzorem vznešenosti, dokonalosti, tak i učitelka má býti ve škole.

K tomu třeba jest zkušenosti! Pročež každý, kdo vezme na pilnou úvahu požadavky vychovatelské v 8. třídě a dále pak ve školách vyšších, pokračujících, nemůže zneuznati, že první podmínkou při volbě učitelky jest **vychovatelský takt**, pak osvědčený duch, síla duševní a mravní, a mimo mistrnost a znalost prací ručních též uhlazené společenské chování a nadevšecko: láska k povolání učitelskému.

K tomu též třeba dobré metody. Pilné studování spisův slavného Komenského mnohé může cestu pravou ukázati.

„Umění nad umění, člověka vésti, nejmistrnějšího a nejvrtkavějšího všech tvorů.“

A tohoto umění nedobude si nikdo hravě, nejde se k němu krokem tanečním po cestě růžemi vystlané, ale vážně, opatrně, nebo všady ostrých kamenů a trní jest.

Předprava.

V osmé třídě vede si učitelka při začátku školního roku, jako ve třídě VI. a VII.

První předmět vyučování dle starší osnovy učebné jest:

I. Košile ženská se sedlem vyšívaným.

Učebná látka jest v postupu taže, jako u předešlých.

Učitelka má volnost střihati podolek na dva i na jeden klín, nebo učiti střihání košile poloklínové.

Poměry košile ženské zopakují se, a nový druh probere se na základě III. sv. „Šití“.

Střihání předcházejž důkladná rozprava o plátnu a látkách na košile.

Sedlo a různé jeho obdoby proberou se, též jeho zdobení a rozmanité druhy ozdobných rukávů.

V ostatním pokračuje se jako při šití košil v prvnějších třídách. Učitelka kreslí, vykládá a pak jednotlivě prohlíží. Sedlo volíž každá po svém uznání.

Šití na stroji.

V nové osnově vřaděno jest pro III. třídu měšťanskou za první předmět: Tabulka šití na stroji.

Zde musí učitelka přihlížeti jen, aby dívky seznaly sestavení stroje, uměly šlapati, jehlu nasazovati, vůbec mechanické výkony, jakých si žádá ten, který druh stroje.

Výklad probírá se jednotlivě při práci a po ušité tabulky cvičné, šije se částečně na stroji, částečně v ruce, mužská košile.

II. Mužská košile.

Střihání mužské košile se sedlem. Sv. III. Šití tamže, též v „Ž. pr. r. v otázkách“ od V. Lužické.

Methoda při střihání i šití košil mužských jest tatáž, jako při ženských.

Učivo postupně roztrídíž si:

1. Výklad o košili mužské.
2. Rozdíl mezi mužskou košili a ženskou.
3. Z čeho šijí se. Látky zopakuje.
4. Druhy košil mužských.
5. Druhy náprsenek.
6. O braní míry. Braní míry zde nevysvětluje, ale jen poví se, že míru bereme, má-li košile dobře padnouti. Tomu škola měšťanská však neučí, jelikož to patří do škol odborných a průmyslových.
7. O poměrech mužské košile. Učitelka vykládá v číslech poměry délky, šířky a všech částic k sobě.

Ve škole musí se učití pouze na základě poměrů. Nemohlo by býti vyučování sborového, kdyby jedna šila košili pro otce,

druhá pro bratra, třetí pro strýce a. t. d. Ve škole dívky učí se pouze košili mužskou znáti a šítí, a proto šije celá třída jediný druh košile mužské, jedné délky a těchže rozměrů. To budiž dívkám pověděno, že co ušijí jest vzor, učivo, ne účelný předmět obleku, nýbrž účelný předmět nauky. Pak též odpadne různé matinek reptání, že košile mužská ve škole ušitá nepadne tomu a onomu. Ona padnouti nemůže všem, a nesmí se tak želeti kousku látky na cvičení v šití a sestavení košile, jako neželi se popsanych sešitů.

8. Poznání a rozebrání částic mužské košile. Buď na kresbě, buď na košili vzorné.
 9. Kreslení obrysných čar košile na tabuli
 10. Stříhání částic košile. S methodou při první košili ženské uvedenou.
 11. Sestavení košile. Nejprve výkladem, pak názorem a zopakováním.
 12. Šití mužské košile. Stehy a švy zopakují se. Pak určují dívky, jakým švem a stehem jednotlivé části šijí se. O každé nové části předcházejž výklad sborový.
- Zde zvláště učí se šití dírky podlouhlé na kousku látky, jakož nabírání řas.
13. Šití dírky podlouhlé. Sv. III., str. 36.
 14. Nabírání a všívání řas.
 15. Známkování jména.
 16. Přišívání knoflíků.
 17. Skládání košile.

Košili mužskou při každém novém dílu, o němž vykládati dlužno, vyučujž jen hromadně. Zde mnoho přijde na opakování a na pravidlo: slyšeti, mnoho slyšeti, viděti, dobře viděti, pracovati, správně pracovati a s rozmyslem i pochopením.

Pilné a zručné, jež čekají na ostatní, mohly by mezitím vyplétati punčochy, jelikož podplétání punčoch tak jako tak bude jednotlivé. Ostatně každá učitelka zařídíž si to ve třídě své po nejlepším uznání.

III. Vyšívání v bílém.

K tomu určeno jest právě sedlo.

Kde učitelka by přála si vyšívání v bílém učit na jiném předmětu, budiž jí volnost dána. Pak může sedlo jinak jednoduše ozdobiti. Než vyšívá se ten neb onen kus, probráno budiž hlavně:

1. Co jest vyšívání v bílém.
2. Jaké stehy základní vyšívání v bílém známe?
3. O látkách pro vyšívání v bílém.
4. O bavlnce k vyšívání a jehle.
5. O kresbě slohové, o volbě vzoru a důležitosti dobré volby.
6. Druhy vyšívání v bílém.
7. Kresba určuje steh.
8. Steh určuje druh.
9. O napínání do rámu vyšívacího.

Viz VII. svazek.

Čemu byly žákyně již se učily o vyšívání v třídách předešlých učitelka zopakuje.

Vzory volí dle schopností žákyň, a rozmanité, aby mohla více způsobů práce třídy ukázati, nebo každý jiný druh bude jí vhodnou příležitostí, by vykládala dívkám o stehu novém.

Dbá též, by seděly u rámu vyšívacích rovně a neškodily zdraví.

Mezi prací poučí, nebo k tomu účelu již volí různé vzory, že vyšívá se i ploše, jako vypoukle, a naznačí rozdíly obou těchto způsobů, i poví, že v některém vzoru bývají obadva druhy, i doloží hned v jakém.

Pak probere:

1. protahování kresby, a podkládání;
2. dělené figurky vzorové;
3. vyplňování figurek dělených;
4. rozpolťování;
5. šití mušky;
6. „ puntíčku;
7. uzlíček vyšívavý;

8. stehy krajkové a jiné ozdobující ve vyšívání v bílém;
9. se kterého bodu jednotlivé figurky kresby začínáme vyšívati.

IV. Stehy pro vlnu na kanavě.

Práce tato vzata původně do rozvrhu učiva pro VIII. třídu z té příčiny, že užitečné má pojití se s krásným na školách dívkách.

Dívka ráda se zdobí, po ozdobě touží, nebo pud okrašlovací, ženám vrozený, záhy u ní jeví se. Proto škola nemá uzavíratí se před ozdobnými pracemi tak úzkostlivě, že by již název byl kaceřován, ale má dívky vésti k poznání, co jest krásné a co směšné, co vkusné, co odpuzující, jak v barvách, tak ve vzorech, tak i ve způsobu ozdoby.

Vyšívání na kanavě jest šitá mosaika. Jest to práce před jinými rozšířená a oblíbená, i nesmí škola opomenouti dát dívkám o ní poučení.

Učitelka poví jim především, co jest vyšívání na kanavě, a probere sloh této práce. (Sv. VI.) Pak ukáže žákyním vyšívané vzory — slohově dokonalé, a v barvách souladné — i práce hotové. Předlohy by měly býti v každé škole měšťanské.

Pak přejde postupem až ku vyšívání.

Postup výkladu budiž:

1. O kanavě.
2. O vlně. Probere druhy veškery a ukáže je dívkám.
3. Stehy vyšívání na kanavě. Zde zopakuje křížek z V. třídy, a kreslic na tabuli stehy jednotlivé o každém dává vysvětlení jasné a názorné.
4. Na čem steh každý zakládá se. Jak na počítání nití tak i na směru položení.
5. Učí stehy nakreslené jmenovati.
6. Sestavování stehův. Mosaika stehů.
7. Co touto mosaikou stehů z vlny vyvozuje se.
8. Pojedná o vzorech s poučením že jsou to kresby přímočárné, měřické, a jmenuje nejpůvodnější motivy vzorů. Sv. VI.
9. Srovná předmět, účel a vzor.

10. Vzory pro vyšívání na kanavě jsou pestré. Vzor můžeme pokaziti nesouladem barev.
11. Důležitost dobré volby barev.
12. O barvách vlny.

Při výkladu o barvách vediž si méně učeně a více srdečně, snažíc se, by působila na fantasií dívek. Tím snáze tomu porozumí dívky, čím prostěji jim věc se přednese. Tu nejprve připomeniž jim dojem, jaký na nás činí s rána, neb za večera ohnivý červánek na obloze, zlaté paprsky slunečné a modrý blaukyt nebes, zelený keř s růžovými květy a j. Podobný že dojem učiní i každý malebný předmět, pěkný obraz, i každá práce v barvách provedená, když na ní souladu barev šetřeno bylo.

Nyní promluví učitelka povšechně o barvách, připomenouc dívkám, by na paměti měly, čemu učily se o barvách ve fysice a při kreslení.

Dále použijž k výkladu, co o barvách pověděno bylo ve sv. VI. a VII., nebo to stačí pro dívky této třídy.

Nebylo by od místa, kdyby žákyně takové poznámky si zapisovaly.

Začne se poučením o křížkovém stehu, který se při tom zopakuje, a proberou se druhy křížků veškerý kreslením na tabuli, zopakováním, výkladem a ukázaním na vzorech.

Pak učí se žákyně nejprve oboustranný křížek, na začáteční čáře, načež odpočítají výšku vzoru prvního a nad tím šijí první mezeru zase křížkem čtvercovaným. Křížky v čarách rozdělovacích šijí se černým hedbávím.

Pak vzory v polích jednotlivých.

Když stehy veškerý důkladně byly hromadně probraly se, mohou dívky jednotlivě a samostatně pracovati; jen opakujž učitelka ob čas s každou, čemu byla učila.

Popisy viz sv. VI. Šk. ž. p. r.

Tento vzorník zaměněn byl v nové osnově za: Tabulka vyplňovacích stehů.

V. Látání na prádelném kuse.

Na školách měšťanských nelze více času věnovati látání tkanin, než aby probralo se, jaké trženiny a vetchá místa látáme, a ukázalo se na kusu prádelném, kterak látati.

Látání tkanin jest práce důležitá, jako vysazování záplat potřebná, i vzácná, a do jisté míry, nazvíce na látkách jemných, umělá.

Látání na tkaninách nelze učití až v nejvyšších třídách, když dívka umí šítí.

Látání jest podstatnou částí učebné látky ve školách průmyslných a vyšších, kde tvořiti by mělo zvláštní odbor a učití se mu systematicky.

Na měšťanské škole omezeno budiž látání: 1. na látání trženin a 2. na látání roztrhaných částí a to pouze na plátně nebo na bavlněných tkaninách jako plátno tkaných. Každá dívka tudíž přinesí si plátěný nebo bavlněný kus prádelný, na němž bude učití se, by uměla nejčastěji se naskytující prádlo vetché látati a měla předpravu i pokyn, kterak se látá.

Učitelka nejdříve probere, co jest látání, zopakuje látání punčoch a pak postupně dívkám poví, že látání jest pletanina, a že jedny nitě tvoří osnovu: napjaté, druhé útek: proplétané.

Pak poučí jich:

1. Jakou jehlu látačí volíme a jakou niť.
2. Kterak otvor upravití.
3. Kterak osnovu napjati.
4. O proplétání nití.
5. Každé propletení že stehem látačím nazývá se.
6. Že jest tolik druhů stehů látačích, kolik jest druhů tkanin.
7. Volá dívky, by látky jměnovaly a současně dle nich stehy látačí, které jim na vzorných tabulkách ukazuje, i na dobré kresbě.
8. Poučí o látání barevných látek.

Pak nakreslí upravený k látání otvor na tabuli a kreslí v něm čárky, jimiž naznačí napínání osnovy a taktéž později proplétání nitě.

Více o látání viz sv. V. Šk. ž. p. r.

Látání učí methodou, jakž při začátečních stezích uvedeno bylo, a nejen že názorem poučuje, též zopakuje všechno v otázkách.

Kde ve škole jest znázorňovací rámec s napnutou osnovou, může učitelka silnou jehlou a nití pracovati s dívkami.

Kdyby některé žáčky přinesly si prádelný kus jiného tkaniva, přece musí nejprvé učití se stehu plátěnému, byť i ve 2 řadách, a to na kousku látky.

Učitelce budiž jiný kus prádelný předmětem, by mohla o stehu tom kterém sborově vykládati.

VI. Střihy.

V 8. třídě kreslí žákyně střihy v tom postupu, ve kterémž vyučuje se ženské košili se sedlem. Pak zopakují se střihy ze VI. a VIII. třídy.

Kreslení střihů v rozvrhu učiva uvedených učí se až před ukončením školního roku a máme zření nazvíce k ozdobování prádla.

Kreslení střihů učí se methodou toutéž po celý rok.

VII. Pestré vyšívání.

Při vyšívání pestrém budiž učitelce pravidlem: schopnost žákyně, zbývající čas, a neporušuje-li to osnovy i přání domcva. Stejně-li několik žákyň první práce dohotoví nechť usnadní si učitelka vyučování tím, že dá dívkám ozdobnou práci stejnou, načež pak hromadně může vykládati, což i těm, jež ani k pestrému vyšívání nepřijdou, jest k užitku.

Pracem tohoto druhu musí předcházeti obšírnější rozprava.

- a) Učitelka tudíž nejprvé promluví o látkách, na nichž se vyšívá: lněných látkách, vlněných, hedvábných, aksamitu, plyšu, gázu, a pod.
- b) Pak uvede vlnu, hedvábí a šenilký jakožto nutné prostředky k vyšívání. Po té seznámí se dívky s veškerými druhy i vlny i hedvábí a poví, že k vyšívání upotřebujeme vyšívacích jehel se špičkou a dlouhým ouškem.
- c) Zopakuje opět výklad o barvách se zřením nyní na vyšívání pestré, jako dříve měla zření k vyšívání na kanavě, tudíž ku kresbě měřické. Nyní jest kresba jiná, která žádá si i barev splynutí, i míchání. Nestačí, by barvy pouze jedna druhou neporážela, ale by jedna s druhou v souladném byla spojení. Též připomenouti zde dlužno dívkám, by šetřily vždy zákonů přírodních, sic že by práce jejich směšnou státi se mohla. Tak na př., by nevyšily růži neb větve modře, fialku červeně, atd.

Ku konci zbývá promluvit o stínu, jenž ku kráse velice napomáhá. Tu hlavně řídit se pravidlem: Kde světlo nejvíce

dopadá, užíváme barev nejsvětlejších, a zase naopak. Tak uděláme stín s pravé strany a zdola.

- d) Probere ornament pro vyšívání pestré, s ukázkami vzorů malovaných.
- e) Pová, jakými různými toto vyšívání v listech modních označuje se názvy, a že každým tím názvem ne vyšívání, ale kresba naznačena jest a rozdílný sloh. Poučí jich o tom, by pojmy nemátly si.
- f) Pak poví, co všechno pestrě vyšívati lze.
- g) Stručně pojedná o vyšívání pestrém a ukáže práce vyšívané.
- h) Stehy vyšívání pestrého.

Učitelka jmenuje druhy stehů, kterými vyšívá se pestré. (Sv. VII., str. 91.) Kreslí je, nebo ukazuje kreslené a vyšité.

- i) Kdy který druh umísťuje se, a že kresba si je určuje již sama.
- k) Pojedná o stehu plochém, co základním stehu vyšívání pestrého.
- l) Probere ostatní stehy ukázkami a kresbou, a zopakuje, kterému již dívky učily se.
- m) Srovná vyšívání pestré s vyšíváním v bílém.
- n) Podkládání.

Pová, že i zde podkládáme, berouce však k tomu nit třeba téže barvy, ale ne tak jemnou, ku př. pro ušetření nepodkládáme hedvábím, nýbrž vlnou.

- o) Také nechť učitelka neopomene připomenouti, že při vyšívání vlnou často užíváme i hedvábí, by práce dostala ráz poněkud živější.
- p) Při práci se pak dívkám poví i o dělení vloy neb hedvábí a míchání barev nití tenkou.

Mezi vyšíváním, když dívky výkladem, názorem i prací poznaly, co vyšívání pestré jest, poví též o pokládání (aplikaci barevné).

Též by mohly některé dívky této práci se učit, by sborový výklad provázela práce názorná.

Na školách pražských zavedeno jest osnovou učebnou vyšívání předmětů slovanským ornamentem.

Učitelka poučí dívek o kráse těchto národních výšivek a povzbudí jich vyličením jaké památky nám v nich zachovaly naše matičky, aby v tomto druhu vyšívání nalezaly záliby.

Při práci zopakují dívky na předmětu i stehy vyšívání plochého i vyplňovací.

Ku konci, když pestré vyšívání všem dívkám jest známo s dostatek, může povědět stručně a povšečně, by dívky o tom aspoň zvěděly:

1. Co jest vyšívání malebné.
2. O vyšívání zlatem a stříbrem.

VIII. Mimořádné práce.

Výklad o nich sborový mohou dáti teprve školy pokračující, vyšší dívčí i průmyslné.

Při vyučování mohou býti učitelce vodítkem popisy prací ve „Šk. ž. pr. r.“ uvedené.

Steh gobelinový kolmý v podkládaných lýčkách.

Jest to práce jednoduchá. Máme-li material k vyšívání tomuto připravený, vezměme šňůrku, lýčku, nebo slámu z viržinek, položíme je rovně podle niti kanavy a přidržme je s počátku levou rukou, pravou vyšívající.

Vypícháme jehlu pod lýčkou. Na to vpícháme v téže řadě přes dvě nitě (t. přes podkladnou šňůrku atd., kolmo nahoru. Tento kolmý steh přidržuje ku kanavě, ozdobnou podlohu, kterou současně půda vyvozuje se. Takto vpícháme do každé následující dírky kanavy.

Stehy kolmé tvoří takto vzor neb ornament na půdě pokládáné, který jest vždy pestrý a malebný.

Zvolíme vzor pro steh kolmý gobelinový, ale nevyšíváme stehy, jež tvoří půdu.

Pokládáme-li širší lýčky, jež zaberou dvě nitě kanavy, vypadne vzor větší.

Ukončení.

Při loučení na konci roku školního promluví učitelka k dívkám vystupujícím několik srdečných a poučných slov.

Slova pronesená v takové chvíli, kdy duše mladá jest v rozehvění, a tím jest doba loučení se školou, bývají mocná a závažná; protož buďtež rozmyšlená a rozebraná!

Z pravidla loučí se dívky se školou velmi těžce. Tušíť mladé duše, že překračují brány ráje dětského, za nimiž čeká na ně neúprosný život, pro mnohou z nich časem dosti krutý.

A věru, jen skrovného povzbuzení jest třeba, by dívky vřelým citem pochytily i to, co posud nad jejich obzor jest. Vidí-li dívka, že učitelka jest pohnuta, pochopí, že, co jim povídá, jest mocné, a každé slovo utkví jí v mysli hluboce, nebo navykla se myslet i o všem, co před ní bylo rozebráno, a cítit, co cítila učitelka její.

V rozechvění a nadšení nalezne učitelka dojista pravé slovo pro tento okamžik důležitý. Vždyť s nimi takorůzka srostla duševně, a nikdy, nikdy na ně nezapomene! Kde cit mluví, pravidla jsou mrtva!

A dívky?!

Ptejmež se samy sebe, ptejmež se všech šlechtitných a vzdělaných žen, kterak na školu vzpomínají, a jak slova tam pronešená ještě si pamatují.

Avšak ještě ke všem těm kdyby mohla promluvit, které nyní přijmou dívky ze školy vystupující, by dále je vedly u vyučování ženským pracem ručním!

Kdyby mohla říci jim:

„Nežádejtež z oboru toho a ve zručnosti jejich více od nich, než jim škola mohla dáti! Škola učí myslet, vědět a dávat základy; ale údělem jejím není zručnost a cvik. Ke cviku nezbyvá škole ani času, a třeba k tomu důmyslu velkého, by ročně za těch takřka několik dní, v nichž vyučuje se ženským pracem ručním, sečeteme-li hodiny jim vyměřené, naučily se dívky jen znáti, nazírati, rozuměti a srovnávati.“

Nesmí se žádati, by dívky ze školy vystupující uměly již šiti a vyšívati na výdělek! Vždyť škola výrobě a práci za výdělkem neučí.

Arci, učitelka vzdělaná, rozumná, vychovatelka soudná, ví, mnoho-li může žádati a očekávati od dívky ze školy vystupující; ale ony kruhy a závody, kam dívky ze škol vstupují pro cvičení další, měly by býti tak dalece o poměrech školních zpraveny, by nešířily z nevědomosti křivé zprávy a nepravé pověsti o škole a o vyučování pracem ručním.

Kéž zvědí, že: škola obecná a měšťanská učí znáti, a že nauka jedině cílem jejím jest; dalším pokračováním teprve že nabyde se zručnosti, ku které dojde každá cvikem.

A toho dáti mohou právě školy pokračující, odborné.

Skráceniny slov.

- sl. = sloupek.
kr. = krátký.
dl. = dlouhý.
Šl. = škola.
ž. pr. r. = ženských prací ručních.
sv. = svazek.
řd. = řada.
ř. = „
řt. = řetízkové oko, řetízek.
pck. = pecka.
pev. = pevný.
před. = předešlý.
kř. = křížový.
obr. = obracené.
hl. = hladce.
angl. = anglický.
nah. = nahodit.
přeh. = přehodit.
ujm. = ujmout.
3 obr. spoj. = tři obraceně spojit.
3 hl. spoj. = tři hladce „
ujm. hl. = ujmout hladce.
ujm. obr. = „ obraceně.
a t. d. = a tak dále.
tř. = třída.
ot. = otázka.
pod. = podobně.

Pokyn pro zařízení pracoven.

V pracovně má býti:

Jedna vysoká skříň pro práce hotové a skříně pro každou třídu k uschování prací a krabic.

Jeden velký stůl pro přistřihování se dvěma šuplaty, tak dlouhými, jak tabule stolu široká jest.

Stoly, u nichž se pracuje, různých výšek.

Židlice k tomu též výšek stolům přiměřených s opěradly nízkými.

Několik stoliček pod nohy, pro případ, žeby jich třeba bylo.

Tabule: tečkovaná, čtvercovaná i hladká.

Stojan s přihrádkami pro podušky.

Stojany pro rámy vyšívací. Různých výšek a posunutelné.

Dřevěný metr nebo dlouhé pravítko s udáním míry.

Vijáky.

Znázorňovací rám.

Čtverce k názornému vyučování.

Umývadlo a ručníky.

Učebné pomůcky.

Razítka na předtiskování jmen, vzorků pro ozdobné tabulky, i některých zoubků a pod.

Prkénka hlazená.

Koš na ostřížky a papírky.

Smetáček a lopatka.

Utěráky na prach.

Houba, křída.

Džbán s vodou a sklenice.

Též by v každé pracovně měly býti květiny na oknech, by dívky je pěstovaly a při tom seznávaly i užitečnost těch kterých v domácím hospodářství.

Též to velice přispívá k zušlechtění dívek i k ozdobě školy. Arci vonné květy by vyloučeny býti mohly, a vůbec je to pouhý pokyn, o kterém by na jiném místě více psáti se mohlo.

Pokyny pro rozdávání prací.

V pracovně může učitelka dívkám práce vyložit, než přijdou, a ku pomoci hospodyňku si ustanoviti.

Kde učitelka vejde do třídy, by vyučovala, může mezi odpočinkem 10 minut s hospodyňkou práce na lavice uchystati.

Kde není právě odpočinek, mějž práce v košíkách, pro 2 lavice vždy jeden, označený číslem lavic, a určí v každé jednu dívku, by práce rozdaly. Tím jde to rychle.

O dávání prací domů.

Uznáno za pravidlo, že práce nemají dívkám dávat se domů.

Také se o tom mluví, nařizuje se to, ale tím bývá všechno skončeno.

Byť i sebe více proti tomuto zlovyku školnímu se mluvilo, přece jen se práce ze školy domů nosí.

Jest arci vůči rozhorlenému odporu proti dávání prací domů a skutečnosti, že práce nicméně domů se nosí, velice nesnadno stanoviti o tom přesných pravidel.

Zde by jedině prospěti mohla ryzá pravda a věrné, upřímné doznání učitelek, dávají-li práce domů, neb nedávají-li jich, a věrné zapisování prací domů dávaných; na základě takovéto statistiky teprvé mohlo by se určit:

1. má-li se domácí pilnost naprosto zamítnouti;
2. má-li se s omezením připustiti.

Podáváme zde schválená z r. 1876 pravidla, která o dávání prací jednájí, a která podána byvše dozorcím komitétem tam posud v platnosti jsou na školách pražských:

Pravidla.

o domácích úkolech v ručních pracích ženských a užití darovaného materialu na dívčích školách pražských.

1. Ruční práce ženské nesmí se dívkám ukládati jako úkoly domácí.
2. Přejí-li si toho rodiče, aby dívky jejich i doma ruční práce ženské konaly, pak taková pilnost domácí omezena budiž těmito pravidly:
 - a) Práce z darovaných látek a bavlny nesmí se domů dáti.
 - b) V I. třídě vůbec se práce domů nedává, a
 - c) v II. třídě pouze punčocha v II. pololetí a to jen pokročilým žákyním.
 - d) V III. třídě smí se dáti domů punčocha, nikoliv ale vzory. Z darované bavlny pokrývky plésti dovoleno není.
 - e) Ve IV. třídě nedává se práce domů.
 - f) V V. a vyšších třídách je dovoleno žákyni vzíti si práci domů: kde se opakuje šev, kde mechanický pohyb další nauku zadržuje, kdy učitelka uzná, že žákyni lze pracovati bez dozoru.

C. k. okresní školní rada pro české obecné a měšťanské školy
v Praze, dne 12. ledna 1876.

V této otázce měl by být v případech jednotlivých též a to v první řadě kompetentním rozhodčím řídící učitel, a pak i učitelka třídní, aby práce ruční domácí nebyla na úkor literárnímu učení.

V zásadném provádění pak budiž tázan celý sbor v poradách.

Nesmí se též opomenouti a zření k tomu míti, že dívky chudší třídy pracují doma na výdělek, a to sotva že trochu háčkovati umí. Proto nesmí se dávatí vždy vina dávání prací domů ze školy, pracují-li dívky doma.

Doslov k prvnímu vydání „Školy ženských prací ručních“.

Ukončujeme VIII. svazek „Školy ženských prací ručních“, ukončujeme tím i dílo své.

Uplynulo deset roků od té doby, kdy poprvé začalo se pracovati o „Škole ženských prací ručních“. Snášely jsme po celé desetiletí látku učiva ze širokého oboru ženských prací ručních dle sil, dle možnosti i dle nejlepších zkušeností svých.

Není-li v díle našem sneseno všechno, schází-li tu a tam mnohé, jest-li naleznou se vady, nedostatky i slabší stránky prací, tož ať srovná se píle a vůle s výsledkem, než bude kdo přísně nebo příkře posuzovati a snad i odsuzovati činnost naši.

Deset roků práce váží také něco, a že po desetiletí naše zkušenosti o mnohem jsou bohatší, než při začátku, snadno na rozum vstoupí každému, nebo každé dílo vážnějšího druhu žádá, by pracovník vnikl v jádro a hlubinu jeho.

Co se týče „Methodiky“, kterou ukončujeme dílo své: Škola ženských prací ručních“, jest nám předeslati, že pracovaly jsme o ní se zápalem pro věc, se snahou po zvelebení nauky a po zavedení jednotnosti na školách při vyučování ženským pracem ručním.

Pracovaly jsme o ní s přesvědčením ryzím, majíce zření k tomu, by aspoň začátek učiněn byl ve vyučování takovém, které výrobu a bezmyšlenkovitou práci mechanickou vyhošťujíc, do škol uvádí nauku vytříbenou, v porozumění a vědění se zakotvující.

Mimo to vedla nás ku práci důležitost důstojného a nutného díla našeho zakončení, nebo bez methodiky bylo by bývalo neúplným a kusým.

S potěšením bude nám, uslyšíme-li, že dovedly jsme tlumočiti aspoň po většině ideje a náhledy učitelek českých a dojdeme-li u nich souhlasu. Bude asi dosti těch, kterým naše methodika líbiti se nebude; i mnoho takových, které úzkostlivě pátrati budou po slabých částech a vadách spisu, by anatomicky jej rozebíraly.

Avšak byť i většina skládala se z odpůrkyn, nebudeme mítí práci tuto za marnou. Majíce na paměti: „Všem nezavdělíš se, ať pracuješ, jak pracuješ!“ hledíme klidně vstříc přijetí Methody naší. Pro nás mluví to, že jest to první česká methodika, a že jest psána s láskou k věci.

Jest to sbírka zkušeností víceletých, ve školství domácím v oboru ženských prací ručních získaných, jakož i na seznání škol v cizině a zavedeného tam způsobu vyučování se zakládajících.

Vybraly jsme jak ze zkušeností vlastních, tak i z názorů při prohlížení škol zahraničných, co poměrům našim domácím a národním svědčilo nejlépe.

Vědomí to nás sílí a tuží.

Nemámeť náhledy své za neomylné, ale trváme na tom, že různé cesty mohou vésti k cíli, i že mohou býti o methodice různá ponětí. Jen když účel jest dobrý.

Přese všechny slabší stránky a nedokonalosti, bude přece jen vítanou pomůckou a rádkyní silám mladým. V tom bude pak odměna naše nejvyšší.

Poroučejíce přízni učitelek i všem, již ve školství rozhodují, působí, ano všem kruhům ženským ukončené dílo, přejeme si ze srdce, by bylo přijato s láskou k věci a shovívavostí!

Redakce a vydavatelstvo.

Pěkný a užitečný dárek pro mladé dívky.

Pracovna pro loutky.

Pilným divenkám pro poučení a zábavu.

OD U. LUŽICKÉ.

105 vyobrazení.

Obsah: Úvod. (Pilnost a pracovitost dívčí cnosti. Pořádek v malé pracovně. Čistota šlechtí dívku.) — 1. Pletené práce. — 2. Háčkové práce. — 3. Šití. — 4. Ozdobné stehy a švy. — 5. Proplétané práce. — 6. Vyšívání stehem křížkovým. — 7. Protahování v tylu. — 8. Síťované práce. — 9. Práce z perliček. — 10. Vyšívání v bílém. — 11. Pestře vyšívané práce. — 12. Rozmanité práce. (Drobnůstky z listů a květín. Práce z lesních plodů. Ozdůbky ze skořápek. Otisky listů a ratolístek. — Práce z papíru.) — Zábavy při práci.

Úhledná kniha ta jest pro mladé dívky průpravou k vážnějším pracím. Nabádá hravě a poutavým způsobem k činnosti, učí je pořádku a příčinlivosti. Úmyslem spisovatelky bylo zaměstnávat mládež tak, by v zábavě našla vždy poučení a v práci zábavu.

 Snížená cena výtisku v pěkné vazbě K 1—

Dále doporučuje se:

Mach, Nebe a země. Astronomie pro každého, zvláště pro studující všelikých škol. Brož. K 3'60, váz. K 5'—.

Rank, Česko-ruský slovník. Brož. K 12'—, váz. K 13'20.

Váňa, Anglická mluvnice a čítanka. S naukou o výslovnosti a úvodě. 2. vyd. Cena K 2'60.

Váňa, English reader. Sbírká anekdot. Brož. K 1'60, váz. K 2.—

Zafouk, Nauka o látkách pro živnosti oděvnícké. Pomůcka pro žáky průmyslových škol pokračovacích, jakož i pro samostatné živnostníky. S 22 obrazy v textu. Schváleno vnesením vys. c. k. ministeria kultu a vyučování ze dne 14. června 1905, č. 18.406. Cena knihy váz. K 1'—.